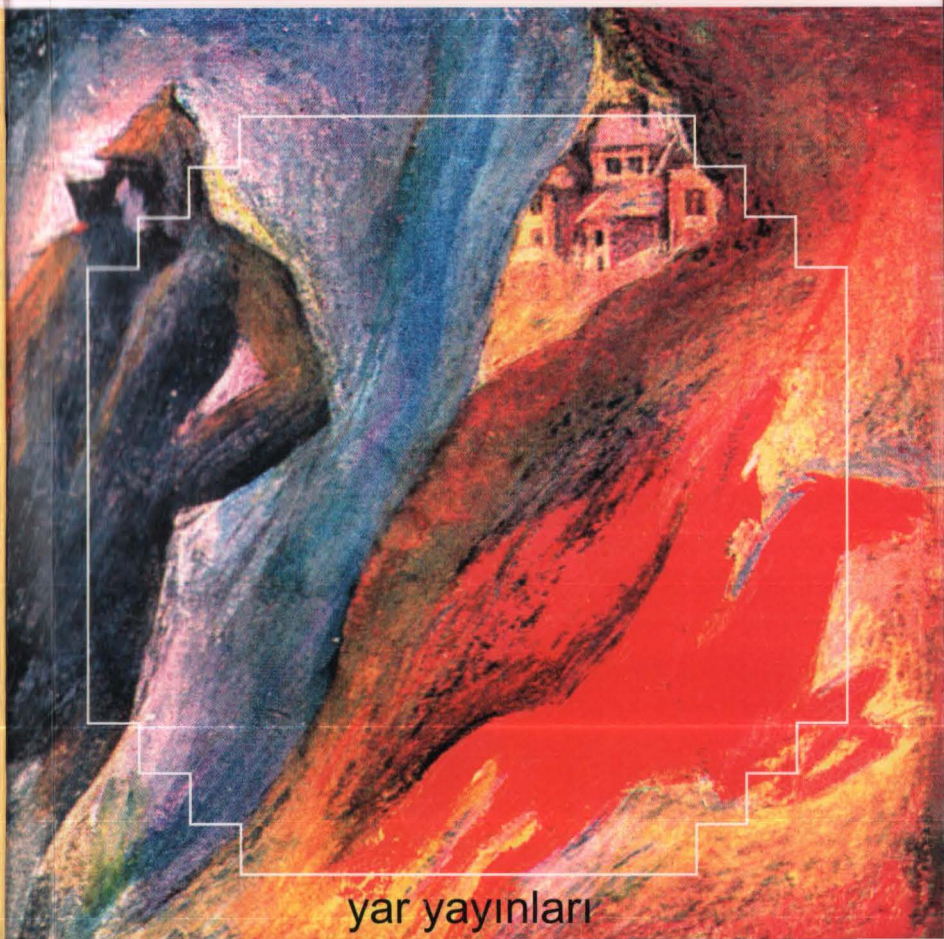
ÇELİK BÖYLE SERTLEŞTİ I

nikolay ostrovski

yar yayınları

nikolay ostrovski

ÇELİK BÖYLE SERTLEŞTİ I

Yar Yayınları: 55

Roman Dizisi: 13

Orijinal Adı:
Kak Zakalyas Stal

Türkiye Yayını:
YAR YAYINLARI
Şubat, 1991-İstanbul

Dördüncü Baskı:
Ağustos, 2015 İstanbul

Baskı:
Oğul Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sitesi
B-Blok No:301-302 / Topkapı - İstanbul
(0212) 567 20 77 Sertifika No: 27591

YAR YAYINLARI

Kuruluş: 1972

Yönetim:

Cemal Nadir Sokak, 26-28 Büyük Milas Han,
Kat-1, No.91-92 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 511 69 11
Web: www.yaryayinlari.net

15.34.Y.0159-06

ISBN 978-975-7530-24-4 (Takım)
ISBN 978-975-7530-25-1 (1.Cilt)

Sertifika No: 11253

Genel Dağıtım:
Kültür Yayın Dağıtım
Nene Hatun Mah. 113. Sk. No: 6, Esenler-İstanbul
Tel: (0212) 568 92 52 - (212) 647 25 25 Fax: (0212) 647 23 23

Nikolay Ostrovski

ÇELİK BÖYLE SERTLEŞTİ
I

Türkçesi:
Güneş Bozkaya
Nadiye R. Çobanoğlu

3. Baskı

yar yayınları

BİRİNCİ KİTAP

ÖNSÖZ

Batılı yazarlar çoğu zaman 1919 yılından 1930'ların sonuna kadar SSCB'de konuşma ve düşünce özgürlüğünün ortadan kaldırıldığını ve Sovyet edebiyatının "yukarıdan alınan emirlerle" *planlandığını ileri sürerler. Ancak Sovyet edebiyatını iyi bilenler bu soruna başka gözle bakar. 1919 yılından önceki duruma kıyasla değişen şey* "yukarıdan alınan emirlerden" *çok,* "tabandan gelen" *konulardı.* "Taban edebiyatı"*nın (eğer deyim yerindeyse) yoğunlaşmasıydı. Yaşamın tüm yapısı değişime uğruyordu. Milyonlarca insan gibi edebiyatçı aydınlar için de emek kahramanlığı, ilk beş yıllık planların uygulanmasına ve zamanında gerçekleştirilmesine bağlı birçok amaç ve fırtınalı yılların anıları önem kazandı. Sanatçılar halkın dinlemek, görmek, ve okumak istediği eserler üzerine eğildiler. Tiyatro yazarları, uygulamalı sanatlar temsilcileri, besteciler, opera ve bale yöneticileri yeni yeni konular aramaya koyuldular ve yepyeni tipten kahramanlarla, yeni yaratıcı güçler ortaya çıkmaya başladı.*

Nikolay Ostrovski *de, bu yeni yaratıcı güçlerden biridir.*

Ostrovski, *edebiyat alanına daha çok kendi özyaşam öyküsü olan* **«Çelik Böyle Sertleşti»** *romanıyla girmişti. Bu roman, yazarın yaşadığı tüm tarihi döneme ışık tutan, son derece ilginç bir belge sayılabilir.*

Yaşamak için sertleşmek gerekliydi. O korkunç, fırtınalı yıllarda, ancak gerçekten çelik gibi sertleşebilenler herşeye dayanabilmişti. Bu nedenle romanın adı semboliktir. Kitap hem sanat yönünden, hem de tarihi bir gerçeği anlatması bakımdan büyük değer taşır.

Nikolay Ostrovski (1904-1936), *Ukrayna'nın Ostroj Uyezdi, Volin Guberniasında, Viliya köyünde doğdu. Yoksul bir işçi ailesinin çocuğuydu. Babası bira fabrikasında işçi, annesiyse aşçıydı. Ailesi, Birinci Dünya Savaşı'nın başında, cephe gerisine göçerek, Şepetovka'ya yerleşti.* Ostrovski, *burada iki sınıflı okula girmiş, fakat uzun zaman devam edememişti. Herşeyi öğrenmek merakında olan bu çocuk, din dersinde sorduğu sorularla öğretmeni öfkelendirdi, sonuçta, geleceğin yazarı 1915 yılı sonbaharında okuldan çıkarıldı.*

Ailesi yoksulluk içinde yaşadığından, Nikolay, *12 yaşındayken kazancılık yapmaya başladı, sonra bir depoda çalıştı, ateşçi çırağı ve elektromontör yardımcısı oldu. Fakat* Ostrovski, *işinin çok ağır olmasına ve zamanının çoğunu almasına karşın, gerek çocukluğunda, gerekse delikanlılık çağında yorgunluğa aldırmadan, boş vakitlerini yalnızca okumakla geçiriyordu. Giovanyoli'nin* "Spartaküs," *Voşniç'in* "İviz" *(Straşel), Stepnak-Kravçinski'nin* "Andrey Kojuhov" *adlı romanları, en sevdiği kitaplardı. 1919'da, 15 yaşındayken Komsomola girdi ve çok geçmeden, gönüllü olarak içsavaşa katıldı. Daha sonra efsanevi Kotovski ordusunda savaştı. Buradan Budyonniy Birinci Süvari Ordusu birliklerine geçti. Bu ciddi, cesur, 16 yaşına yeni*

girmiş delikanlının hayatı, bu savaşlarda çetin denemelerden geçti. Ostrovski, savaşta ağır yaralandı. Sağ gözünü kaybetti, bunun üzerine terhis edildi, ama sivil hayatta yine çalışmalarını sürdürdü. Ostrovski, *Kızılordu'dan terhis edilişinden sonra Çeka organlarında görev almış, haydut çetelerine karşı mücadeleye katılmış, Kiev'e odun taşımak için yapılan dekovil hattı inşaatında çalışmıştır. 1924 yılında, Komünist Parti'sine üye olmuştur.* Ostrovski'*nin gençlik yılları, inanılmayacak kadar zor geçiyordu. Şiddetli kar fırtınalarında ayakkabısı yoktu, çoğu zaman yatacak yeri yoktu, yiyeceği yoktu. Başına gelen felaketlerin ardı arkası kesilmiyordu. Fakat o, bütün zorlukları yeniyor ve hayatını yeni baştan kurmak için kendinde yeniden güç buluyordu.*

Savaşta birçok kez hastalandıktan, yaralandıktan sonra, 22 yaşındayken çok ender rastlanan, ağır bir hastalığa daha yakalandı. Bu hastalık, ankiloz poli-artritis'ti. Yavaş yavaş ilerleyip insanın vücudunu giderek tam bir felce uğratan bu amansız hastalıktan kurtulamadı. Yatalaktı artık. Birkaç yıl sonraysa tamamıyla kör olarak mücadelesini sürdürüyordu. **«Çelik Böyle Sertleşti»** *adındaki kitabı ilk kez yayınlandığında* Ostrovski, *yatağından kalkamıyordu, kördü ve ancak parmak uçlarını oynatabiliyordu. Sağ kolunu kaldıran ve destekleyen bir düzenek yapılmıştı, bunun sayesinde kör yazar, kalemi sağ elinin parmaklarıyla tutarak, güçlükle, ağrıları yenerek, yavaş yavaş yazabiliyordu. Onu görenlerin anlattığına göre, kafasında şarapnel yarası izleri taşıyan, sıskacık, sakat vücutlu yazarın sesi şaşılacak derecede genç ve güçlü kalmıştı -fiziksel güçlerinden geriye kalan tek şeydi sesi. Bu durumda,* **Fırtınanın Doğurduğu** *adındaki ikinci kitabını yazmaya çalışıyordu. Ancak bu eserini bitirmeye ömrü yetmedi.*

Ostrovski, *ağır hastalığı süresince, Parti'ye yararlı olmak arzusuyla, siyasi çalışmalarına devam etmiş, yanına gelen gençlerin eğitimiyle ilgilenmiş ve durmadan okumuştur.*

1930 yılı Kasım ayında tamamen kör olan Nikolay Ostrovski, ***«Çelik Böyle Sertleşti»*** *adlı romanı üzerinde çalışmaya başladı. Onun bu çalışması, emekçilerin mutluluğu uğruna yürüttüğü mücadelenin devamıdır. Büyük yazar, vücutça sakatlıklarını ve acılarını yenerek, ateşli ve aydın ruhunun olanca gücünü bu davaya adamıştır.*

Daha önce dilimize ***«Ve Çeliğe Su Verildi»*** *adıyla da çevrilen* ***«Çelik Böyle Sertleşti»*** *adlı ünlü eserinde* Ostrovski, *kendi hayatını anlatır. Bu, yalnızca bir mücadelenin, bir savaşın öyküsü değildir. Yazar aynı zamanda kendi aşk hikayesini de anlatır ve bununla, kendisiyle aynı çağı yaşayan, kendi gibi kahramanların ruhsal görünümünü okurun gözleri önüne serer.* Ostrovski *vargücüyle hayata bağlıdır, "yaşamak için hayat insana bir kez verilir" der büyük yazar ve insanı, geçmiş yaşamında utanılacak birşey olmamasına dikkat etmeye çağırır. Bu kitapta insanlığı üstün ahlaka saygıya davet eder. Bu roman insanlara, özellikle zayıf, sakat, fiziksel yetersizlikleri yüzünden acı çekenlere güçlü bir çağrıdır. Dünyamızda, Ostrovski'ye benzer birçok insan yaşamış ve şimdi de yaşamaktadır. Örneğin, doğuştan kör ve sağır olan amerikalı tanınmış kadın yazar Hellen Keller, sonradan kör olan ünlü Sovyet matematikçi, Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi üyelerinden L. Pottriyagin gibi.*

Ostrovski'*nin yarattığı* Pavel Korçagin *tipi, Sovyet edebiyatında kesinlikle en ön safta yeralması gereken bir kahramandır.* Korçagin, **Çernişevski'***nin* "Nasıl Yapmalı" *adlı eserindeki* Rahmetov'*la,* **Gorki'***nin* "Ana" *adlı romanındaki* Vlasov'*la ve* **Fadeyev'***in* "Partizanlar"*ından* Levinson'*la karşılaştırılabilir.*

Korçagin, Ostrovski'*den sonra günümüze kadar geçen yıllarda yaratılan birçok ünlü eserin kahramanları arasında yıldız gibi parlamaya devam ediyor.* Boris Polevoy'*un* "Gerçek Bir Erkek" *adlı kitabındaki* Mereseyev'*le kardeştir. İkinci Dünya Savaşı üzerine yazılan nice kitabın kahramanlarının yakın akrabası, ağabeyleri olduğu gibi, ilk beş yıllık planları gerçekleştirmeye yardım edenlerin, Komsomolsk-na-Amure kentini kuranların, taygada cevher arayanların, bozkırlardan verimli ovalar yaratanların ve ilk uzay gemileri mürettebatının da yakınıdır. Ama bu kahramanlar Homer'in, Pindar'ın, Lucretius'un kahramanlarına benzemez. İnsanlığın gelişmesi sonucunda meydana gelmesi beklenen Carlyle'ın üstün varlıkları, Nietzsche'nin süper-insanları değillerdir. Bu kahraman tipleri alçakgönüllü, herkesle birarada çalışan, sivrilmek istemeyen insanlardır. Şu var ki, kendi çevrelerinde yitseler bile, geceyi aydınlatan lambanın sönmesine benzer noksanlıkları.*

1932'de Ostrovski'*nin,* ***«Çelik Böyle Sertleşti»*** *romanının birinci kısmı, Sovyetler Birliği'nde ilk kez yayınlandığında,* Nikolay Ostrovski'*nin adı, onun eserini hakkıyla anlayıp değerlendiren ve içtenlikle seven, geniş okuyucu kitlesi arasında birdenbire tanındı.* Ostrovski, *1935'te* Lenin Nişanı'*yla ödüllendirildi. Bu olayla ilgili olarak, Stalin'e gönderdiği mektubunda şöyle diyordu:*

"Amansız hastalık beni yatağa düşürdü, fakat Lenin-Stalin Partisinin bana, genç işçiden yetişen Sovyet yazarına verdiği silahı kullanarak, bolşeviklere özgü büyük heyecan ve kararlılıkla düşmanlara darbeler indirmeyi sürdüreceğim."

1935'te ***"Fırtınanın Doğurduğu"*** *adlı yeni romanını yazmaya başlayan* Ostrovski, *hayatının sonuna kadar bu eserinin üzerinde çalıştı. 22 Aralık 1936'da, Moskova'da öldü.*

12

Savaşçı yazar Ostrovski'*nin romanları, Sovyet edebiyatının en iyi eserleri arasında bulunmakta, Büyük Anayurt Savaşı yıllarında, Sovyet askerlerine esin veren bu romanlar, komünizm davasının zaferi mücadelesinde de büyük rol oynamaktadır.*

"Çelik Böyle Sertleşti" *adlı romanın yalnız Sovyetler Birliği'nde, çok büyük tirajlarla, 1972'ye dek 200 baskısı yapıldı. Dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde, sayısız dillere çevrilip en çok basılan, en çok satılan kitaplar arasında yer alan bu eseri,* ***Güneş Bozkaya****'nın Rusça'dan yaptığı çeviriyle okurlarımıza sunmaktan gurur duyarız.*

BİRİNCİ BÖLÜM

- Bayramdan önce bana sınava gelenler, kalkın bakalım ayağa!

Sırtında papaz cübbesi, boynuna ağır bir istavroz asılı şişman adam dik dik bakıyordu öğrencilerine.

Pis pis bakan ufak gözleri, sıralardan kalkan altı öğrenciyi şişliyordu. Ayakta duranların dördü oğlan, ikisi kızdı.

Kız çocuklara eliyle işaret etti papaz:

- Oturun!

Kızlar ferahlayarak iç geçirdiler, hemen oturuverdiler.

Peder Vasiliy'in öfkeli bakışları, artakalan dört ufak, sıska çocuğa dikildi.

- Buraya buyurun bakalım, sevgili kuzularım!

Bunu derken Peder Vasiliy, ayağa kalktı, masayı itti ve küçük bir küme olan çocuklara, değercesine yaklaştı.

- İtoğlu itler, aranızda sigara içen kim?

Dördü de yavaşça:

- Sigara içmeyiz biz, efendi babamız, dediler.

Papazın suratı pancar gibi kızardı.

- İçmiyormuşsunuz ha, sizi gidi eşşoğlu eşekler, ya mahorka tütününü hamura karıştıran kim? İçmiyormuşsunuz! Görürüz şimdi içip içmediğinizi! Ceplerinizi tersine çevirin bakayım! Hadi, davranın, göreyim sizi! Kime söylüyorum, lan? Çevirsenize!

Üçü de hızlı hızlı ceplerindekileri masaya boşaltmaya başladılar.

Papaz efendi tütün izlerini bulmak için dikkatli dikkatli dikiş yerlerini inceliyordu, ama hiçbir şey bulamadı ve kapkara gözlü, boz renkli bir mintan, dizlerinden yamalı lacivert pantolon giymiş dördüncü çocuğa döndü:

- Put gibi ne duruyorsun, lan?

Kara gözlü çocuk, papaza için için kaynayan bir nefretle bakarak, boğuk bir sesle:

- Bende cep yok, dedi ve ellerini kenarları dikili cep ağızlarından geçirdi.

- Haaa, cebin yok demek! Ben, bayram çöreğinin hamurunu berbat edeni bilmez miyim sanki, bu rezilliği kimin yaptığını bulmaz mıyım sandın? Yooo... Canım ciğerim, kurtulamazsın elimden! Geçenlerde anneciğine acıdım da, yalvarmalarına dayanamadım da seni okuldan kovmadım, ama şimdi, bitti! Defol sınıftan! Ve papaz bunu derken çocuğun fena halde canını acıtarak, kapı dışarı, koridora fırlatıp arkasından kapıyı kapadı.

Sınıf soluğunu kesti, büzüldü. Pavka Korçagin'in neden okuldan kovulduğunu kimse anlayamadı. Yalnız Pavka'nın canciğer dostu, arkadaşı Seryojka Bruzjak, Pavka'nın papaz efendinin mutfağında, kötü not alan altı öğrenciyle birlikte sınavı beklerken, paskalya çöreği hamuruna bir avuç dolusu

mahorka tütünü karıştırdığını görmüştü. Sınav sorularına papazın evinde cevap vermeleri gerekiyordu da...

Kovulan Pavka, kapı önündeki merdivenin son basamağına oturdu. Şimdi evine nasıl döneceğini, kendisi için çalışıp didinen, sabahtan gece geç vakitlere kadar, maliyede vergi müfettişi olan beyin evinde pestili çıkan anasına ne diyeceğini düşünüyordu.

Tutmaya çalıştığı gözyaşlarından boğulacak gibiydi.

"Şimdi ne yapacağım ben?" diye düşünüyordu Pavka. "Hepsi de şu kahrolasıca papazın yüzünden. Hay şeytan beni dürtmeseydi, hay şu hamura şu mahorkayı katmaz olaydım. Seryojka beni kandırdı. Gel şu engerek yılanının hamurunun içine edelim, dedi. Al sana, ektik, serptik, şimdi ne halt edeceğiz? Seryojka için hava hoş. Ama, beni sağlam kovacaklar."

Peder Vasiliy ile bu düşmanlıkları bir hayli eskiydi. Birgün Pavka, Levçukov'un Mişka'sı ile dövüşmüştü, o gün derslerden sonra eve gönderilmedi. Boş sınıfta azmasın diye, onu bir üst sınıfa, ikinci sınıfa, yani daha büyük çocukların yanına soktular. Pavka en arkadaki sıraya yerleşti.

Kupkuru, siyah takım elbise giymiş öğretmen, yeryüzünü ve gezegenleri anlatıyordu. Pavka şaşkınlıktan ağzı bir karış onu dinledi, meğer yerküremiz milyonlarca yıldan beri varmış. Yıldızlar da, gezegenler de dünyamıza benzer şeylermiş... Duyduklarına öylesine şaştı ki Pavka, ayağa kalkıp öğretmene: "Din derslerimizde okuduğumuz kitaplarda bunlar yok ama..." diyecek oldu, fakat sonra tokat yerim korkusuyla sustu.

Din derslerinde Pavka daima en iyi notu alırdı, beşten aşağı düşmezdi notları. Bütün dua usullerini, Ahdiatik, ahdiceddit, hepsini ezbere bilirdi. Pavka, allahın neyi hangi gün yarattığını da, Peder Vasiliy'e sormaya karar verdi. Bundan sonraki ilk din dersinde, papaz efendi koltuğuna

kurulur kurulmaz, Pavka elini kaldırdı ve konuşma izni aldıktan sonra ayağa kalktı.

- Efendi babamız, niye büyüklerin sınıfındaki öğretmen bizim bu toprağımızın milyonlarca yıldan beri var olduğunu anlatıyor da, sizin gibi yalnız beşbin...

Ama Peder Vasiliy'in attığı tiz çığlıkla sıraya mıhlandı.

- Ne dedin, it oğlu it, ne dedin? Tanrının sözünü böyle mi ezberlersin?

Pavka daha "gık" demeye vakit bulamadan papaz efendi onu iki kulağından yakaladı ve kafasını tak tak diye duvara vurmaya başladı. Bir dakika sonra, fena dayak yemiş, ürkmüş çocuğu koridora attılar.

Pavka, bir o kadar da annesinden yedi o gün.

Ertesi gün, anası okula gelerek, Peder Vasiliy'den, Pavka'yı tekrar okula alması için, yalvara yakara ricalarda bulundu.

O gün bugündür Pavka bütün ruhuyla, bütün varlığıyla papazdan nefret ediyordu. Hem nefret ediyor, hem de korkuyordu papazdan. Önemsiz nedenlerle kalbini kıranları bağışlamazdı Pavka, şimdi de haketmediği dayak yüzünden papazı bağışlamıyordu. Kin bağlamış ve şimdilik sinmişti.

Çocuk, Peder Vasiliy'den çok çekti, daha nelere, nelere katlanmak zorunda kaldı. Papaz efendi, onu ikide bir kapı dışarı ederdi, ev ödevlerine aldırmazdı Pavka'nın, soru da sormaz olmuştu ona. Bu yüzden, Paskalya yortusundan önce, sınıfın geri öğrencileriyle birlikte, sınava gitmesi gerekti. İşte orada, Papazın evinde, mutfağa girip paskalya çöreği hamuruna maharka tütünü karıştırdı Pavka.

Karıştırırken kimse görmedi, ama papaz hemen bunun kimin işi olduğunu çaktı.

... Ders bitti, çocuklar avluya doluştular, Pavka'yı sardılar. O ise kaşları çatık, kimseye cevap vermiyordu. Seryojka Bruzjak sınıftan çıkmıyordu, o da kendini

kabahatli biliyordu ama arkadaşına yardım edemiyordu çaresiz...

Öğretmenler odası penceresinden okul müdürü Yefrem Vasilyeviç'in kafası uzandı ve kalın sesi Pavka'yı titretti.

- Çocuklar, Korçagin'e söyleyin, derhal bana gelsin! diye bağırdı adam.

Ve Pavka, pıt pıt atan kalbiyle öğretmenler odasına yollandı.

İstasyon büfesinin sahibi, yaşlı, soluk suratlı adam birkaç adım ötede duran Pavka'ya şöyle bir baktıktan sonra:

- Yaşı kaç bunun? diye sordu.

- Oniki, dedi anası.

- Eh, iyi ya, varsın kalsın. Pazarlık peşin: Ayda sekiz ruble, çalıştığı günlerde yemek, yirmidört saat çalışmak yirmidört saat dinlenmek. Hırsızlık mırsızlık anlamam, kötü olur. Tamam mı?

- Aman efendim, ne diyorsunuz! Hiç hırsızlık yapar mı o, size ben kefilim bunun için, diyordu annesi üzülerek.

Büfe sahibi emir buyurdu:

- Peki anladık, bugün işbaşı yapsın. Yanında, tezgahın arkasında duran tezgahtar kıza dönerek talimat verdi: Zina, al çocuğu, bulaşıkçıların yanına götür. Frosenka'ya söyle, Grişka'nın yerine buna iş versin.

Tezgahtar kız, jambonu kestiği bıçağı elinden bıraktı. Pavka'ya başıyla işaret etti, salondan geçti, bulaşıkhaneye açılan arkadaki kapıya doğru yürüdü. Pavka da arkasından. Annesi acele ecele yanında yürüyor, son olarak kulağına şu sözleri fısıldıyordu:

- Pavluşacığım, yavrum, hadi bir gayret göster, uslu dur.

Ve üzgün bakışlarla uzaklaşan Pavka'yı izleyerek çıkış kapısına doğru gitti.

Bulaşıkhane ana-baba günüydü. Dağ gibi kirli tabaklar yükseliyor, masada çatal, bıçak, kaşık yığılıyordu. Yıkanmış takımları kadınlar bezlerle siliyordu, bezler kadınların omuzlarında asılıydı.

Pavka'dan biraz daha büyük, taranmış kızıl saçlı bir oğlancık, iki dev semaverin yanında uğraşıyordu.

Bulaşıkhane, bulaşığın yıkandığı sıcak suyla dolu koca tekneden çıkan buharla doluydu. Pavka bir süre sonra orada çalışan kadınların yüzlerini seçemez oldu. Ne yapacağını, nereye sineceğini bilmeden başıboş ortada duruyordu.

Zina adındaki tezgahtar, bulaşık yıkayan kadınlardan birine doğru gitti, onu omuzundan tutarak konuştu:

- Frosenka, işte Grişka'nın yerini tutacak yeni oğlan. Sen ona anlat ne yapacağını.

Sonra Pavka'ya dönerek ve biraz önce kendisine Frosenka dediği kadını göstererek ekledi Zina:

- O buranın başıdır. Sana ne derse onu yapacaksın.

Ve bunun üzerine sırtını dönerek yine büfeye gitmek üzere uzaklaştı.

- İyi ya, dedi Pavka ve önünde duran Frosya'ya bir soru sorarmış gibi baktı. O ise, alnındaki teri silerek Pavka'nın meziyetlerini ölçercesine, ona yukarıdan aşağı bakıyordu. Sonra aşağı sarkmış yenini tekrar dirseğine kadar sıvayarak şaşılacak kadar tatlı ve göğsünden gelen bir sesle konuşmaya başladı:

- Yavrum, işin n'olacak, ufak iş: Şu kazanı kaynatacaksın demek, erkencecikten, bak karışmam içinde su hep fokurdayacak, odun keseceksin, hazırlayacaksın demek, şu semaverler de yine senin işin... Sonra zamanı gelince çatal-bıçakcağızları temizlersin, kirli suları dökersin...

Yavrum, vaar sana iş, vaar, buram buram terlerin akacaaak, diyordu kadın Kostrome ağzıyla "a"ları uzatarak.

Kadıncağızın bu uzun aaa'lı şivesinden, al yanaklı yüzünden, minik kalkık burnundan ferahlar gibi, canlanır gibi oldu Pavka.

Kendi kendine karar verdi: "Bacı zararsız bir karı olacak" ve cesaretlenerek Frosya'ya döndü:

- Teyze hanım, şincik ne yapayım?

Dedi ve birden sustu. Bulaşıkhanede çalışan kadınların gürültülü kahkahaları, daha sonra söylediklerini bastırdı.

- Ha, ha, ha! Vay canına, Frosenka hanım teyzenin koskoca bir yeğeni varmış!?

- Ha, ha, ha! diye gülüyordu Frosenka'nın ta kendisi hepsinden çok.

Pavka, yoğun buhardan yüzüne dikkatle bakamamıştı, oysa ki, henüz Frosya onsekizindeydi.

Çocuk büsbütün utanarak, oradaki çocuğa döndü:

- Şincik ne var yapılacak?

Ama çocuk bu soruya sadece kıs kıs güldü. Neden sonra:

- Hanım teyzene sorsana, dedi, o sana gazete gibi okur bir bir ne yapacağını, ben burada geçiciyim. Ve bunu derken çocuk mutfağa açılan kapıdan sıvıştı.

- Buraya gel, buraya, çatalları kurulamaya yardım et bize, diyordu bir ses buharlar arasından, Pavka'nın duyduğu bu ses orada çalışan, artık genç sayılmayacak yaşta bir kadınındı.

- Ne var böyle kişneyecek? Ayıp bir şey mi dedi çocuk yani? Al, yavrum tut şunun ucunu. -Ve kadın Pavka'ya bir kurutma bezi uzattı.- Bak, bir ucunu dişlerinle tut, elini uzat, ger bezi dikleme. İşte çatalcığı aldın mı, bir o yana, bir bu yana sürt, dişlerinin arası temizlensin, üstünde tek bir kir kalmasın karışmam sonra. Burası hep hesap sorar, her işi için. Lokantadaki beyefendiler, hanımefendiler titizlenir, çatal-bıçağı inceler, vay ki bir toz bulsunlar, ossaat kovulursun, buranın patron hanımı birşey dinlemez.

- Nasıl patron hanımı? anlayamıyordu Pavka. Büfe sahibi bir adamdı, beni işe koyan hani...

Bulaşıkçı kadın gülmeye başladı.

- Adam olmasına adam ama eşya gibi birşey, paçavra yani. Herşeyin başı hanımıdır. Bugün o yok da, görmedin. Biraz daha çalış, görürsün onu da.

Bulaşıkhanenin kapısı açıldı, ellerinde yığınlarla kirli tabak, çatal, bıçakla üç garson içeri girdi.

İçlerinden biri, geniş omuzlu, şaşı, iri dörtköşe suratlı adam ortaya konuşarak:

- Haydin kıpırdanın, elinizi çabuk tutun. Şimdi oniki ekspresi gelecek, hâlâ bitiremediniz, dedi.

Sonra Pavka'ya bakarak sordu:

- Bu da kim?

Frosya cevap verdi:

- Bu yeni oğlan.

- Yaaa, yeni demek. Peki öyleyse. Ağır bir el Pavka'nın omuzuna indi ve onu semaverlere doğru itti. Semaverler daima alesta duracak. Lan, bu ne, biri geçmiş, öbürü can çekişiyor. Bugün neyse, yenisin ama yarın bunu göreyim, bi patlatırım suratına! Anlaşıldı mı?

Pavka, hiçbir şey söylemeden semaverlere doğru atıldı.

Böyle başladı Pavka'nın iş hayatı. İlk günkü kadar gayretle daha hiçbir şey yapmamıştı hayatında. İyice anladığı tek şey şuydu: Burası kendi evi değildi. Kendi evinde anasının sözünü dinlememek de olurdu bazen. Baksana ne diyor şaşı herif: Söz dinleme de gör ne olacak! Tokadı yersin.

Pavka, boruya eski bir çizme geçirip ateşi körüklediği zaman, dört kovalık göbekli semaverler kıvılcım saçıyordu her bir yana. Kirli su kovalarını kaptığı gibi, lağımın olduğu

yere uçuyor, su kazanının altına odun dolduruyordu durmadan. Islak kurutma bezlerini fokur fokur kaynayan semaverlerin saplarına asıyor, ona verilen her emri hemen yerine getiriyordu.

Akşam geç vakit yorgunluktan bitkin, aşağı, mutfağa yollandı Pavka. Bulaşıkçı kadınların en yaşlısı Anisya, Pavka'nın arkasından kapanan kapıya bakarak, söylenmeye başladı:

- Tuh, şu uşağa bakın, kaçık o be, deli gibi dolanıyor. Kimbilir ne halt etti ki onu buraya gönderdiler.

- Zararsız bir oğlan, dedi Frosya, böylesine deney istemez.

- Ne olacak, dedi Luşa, onun da pestili çıkar yakında, görürüz. İlkin hepsi de ha gayret koşar.

Sabahın yedisinde, uykusuz bir geceden sonra ayaklarına acımadan şuraya buraya koşmaktan bitkin düşen Pavka, fokurdayan semaverleri yerine geçecek işçiye teslim etti, yani tombul yanaklı, küstah bakışlı bir çocuğa.

Bacaksız, herşeyin yerli yerinde olduğunu, semaverlerin kaynadığını görünce, ellerini ceplerine soktu, sarı dişleri arasından tıslayarak tükürdü, sonra soğuk, küstah gözleriyle tepeden bakarak itiraz kabul etmez bir tavırla buyurdu.

- Hey dangalak! Yarın tam altıda vardiyayı benden teslim alacaksın.

Pavka:

- Altı da ne oluyormuş? Saat yedide değişiyor vardiyalar, dedi.

- Değişirse değişsin, bana ne, sen saat altıda burada olasın. Fazla havlama, karışmam, fotoğraf resminde bir hatıra bırakırım. Vay vay vay, daha şimdi işe girmiş baksana, caka satıyor.

Vardiya değişirken gitmek üzere olan bulaşıkçı kadınlar, iki oğlanın konuşmalarını ilgiyle izliyordu. Bacaksızın

küstah tavrı ve kışkırtıcı tutumu Pavka'yı deli divaneye döndürdü. Yerini tutacak olan "vardiyaya" döndü ve tam suratının ortasına bir yumruk yapıştıracakken aklına ilk iş gününde kovulmanın anlamının ne olduğu geldi ve bu korku ona elini indirtti. Yüzü öfkeden kararark sertçe:

- Geri bas, dedi, horozlanma, ne kabarıyorsun, bak ki elini yakmayasın. Yarın saat yedide geleceğim. Dayak atmasını en azından senin kadar ben de bilirim. Bir tadımlık istersen buyur.

Ama rakibi kazana doğru bir adım gerilemişti ve horoz gibi kabaran Pavka'ya hayretle bakıyordu. Böylesini beklememişti, bu kadar kesinlikle sözünün dinlenmemesi, geri çevrilmesi ne demek oluyordu? Biraz şaşarak dişleri arasından mırıldandı:

- Peki, peki, görürüz hele.

İlk gün iyi geçmişti. Pavka, dinlenmeyi namusuyla hakeden bir insanın huzuruyla evine yollandı. Şimdi o da çalışıyordu artık, hiç kimse ona beleşten ekmek yediği için sitemde bulunamazdı.

Sabah güneşi kereste fabrikasının arkasından tembel tembel yükseliyordu. Neredeyse evleri görünecekti Lesçinski'lerin köşkünün arkasından.

"Anam herhalde uyumuyor, bense işten dönüyorum" dedi Pavka kendi kendine, daha hızla yürümeye başlayarak. Islıkla bir şarkı tutturdu. "Demek ki beni okuldan kovmaları pek o kadar berbat bir iş değilmiş. Kahrolasıca papaz nasılsa beni yaşatmayacaktı artık, şimdi vız gelir o bana, tırıs gider."

Bahçe kapısını açarken Pavka'nın birden aklına geldi:

"Hah, şu sarı bostan korkuluğuna da gösteririm ben gününü, mutlaka döveceğim onu, mutlaka..."

Anası avluda semaveri yakıyordu. Oğlunu görünce kuşkuyla sordu:

- Nasıl geçti?

- İyi, dedi Pavka.

Anasının onu uyarmak ister gibi bir hali vardı. Pavka anladı. Odalarının açık penceresinden ağabeyi Artem'in geniş sırtı görünüyordu. Sıkılarak sordu:

- Aaa, Artem mi geldi?

- Evet, dün geldi ve burada kalacak. Depoda işe girmiş.

Pavka, pek de emin olmayan bir hareketle kapıyı açtı. Masa başında, ona sırtı dönük oturan dev yapılı adam döndü, kalın kara kaşlarının altından ciddi gözleri Pavka'ya dikildi.

- Haaa, geldin mi mahorkacı? Peki, peki, gel bakalım, buyur.

Eve dönen ağabeyi ile başbaşa konuşmalarından hiçbir hayır beklemiyordu Pavka.

"Demek Artem herşeyi biliyor. Küfür edecek, belki de beni dövecek şimdi..."

Pavka, Artem'den korkuyordu.

Ama görünüşte Artem'in pek kavga etmeye niyeti yoktu. Tabureye oturmuş, iki dirseği masada, Pavka'ya dik dik bakıyordu. Bu bakışta alay mı vardı, Pavka'yı küçük görme mi, öfke mi, anlaşılmıyordu.

- Demek üniversiteyi bitirdik, bilim milim ne varsa devirdik diyorsun, şimdi de lağım sularıyla uğraşalım, öyle mi? dedi Artem.

Pavka, gözlerini çatlak döşeme tahtasına dikti, sökülmüş çivinin başını dikkatle inceliyordu. Ama Artem masa başından kalktı, mutfağa geçti.

Pavka ferahlayarak derin bir soluk aldı: Öyleyse dayaksız da atlatırız belayı, diye düşündü.

Çay içtikleri sırada, Artem hiçbir şey olmamış gibi Pavka'dan okulda olup bitenlerin raporunu dinliyordu.

Pavka, içini dökerek hikayesini bitirdi sonunda. Anasına üzüntüyle sordu:

- Böyle bir serseri olduğuna göre, n'olacak bunun hali bundan sonra? Ne yapalım biz onu? Hem kime çekti bu böyle, akıl erdiremiyorum. Kederlenerek sızlanıyordu anası:

- Hey büyük Allahım, Yarabbim, bir sen bilirsin, bu bacaksız yüzünden neler çektiğimi.

Artem önünde duran boş fincanı bir kenara itti ve Pavka'ya döndü:

- Peki iii öyleyse kardeşim, madem bunlar başımıza geldi, artık dayan, o eski marifetlerini göstereyim deme, iş yerinde sana söylenenleri yap. Oradan da seni kovarlarsa, suratını kalaylayacağım ben, öz anan bile seni tanımayacak. Bunu belle iyice. Yeter be, anam az mı didindi, az mı çile çekti. Şu şeytana bak, nereye gitse, her yerde mutlaka bir anlaşmazlık çıkıyor. Ama bitsin artık. Tamam. Bir yıl kadar çalış, sonra ben seni depoya almaları için ricada bulunacağım. Çünkü o lağım yerinde adam olamazsın sen. Zanaat öğren. Küçüksün daha ama, seneye rica ederim, bakarsın, seni alırlar. Buraya atandım, burada çalışacağım. Anam artık evde oturacak. Yeter! Herkesin önünde iki büklüm ola ola kamburu çıktı anamızın. Ama sen, bak Pavka, adam olasın!

Dev boyuyla ayağa kalktı, sandalye arkalığında asılı duran ceketini aldı, annesine:

- İşim var, ana dedi. Bir saat kadar. Sonra pervazın önünde başını eğerek dışarı çıktı. Pencerenin önünden geçerken, avludan seslendi:

- Sana kundura getirdim, çakı da... Orada... Anam versin...

Gar büfesi yirmidört saat işliyordu.

Burası bir demiryolu kavşağıydı, bu noktada tam beş büyük hat birleşiyordu. Gar tıklım tıklım insan doluydu ve

yalnız geceleyin, iki tren arası, iki-üç saat biraz tenhalaştığı oluyordu. Bu garda ülkenin dört bir bucağına giden ve oralardan gelen yüzlerce katar biraraya geliyor ve tekrar ayrılıyordu. Cepheden cepheye. Oradan parçalanmış, sakatlanmış insanlar geliyor, buradan boz renkli üniformalı yeni insan seli cepheye akıyordu.

Tam iki yıl çalıştı Pavka bu işinde. Mutfak, bulaşıkhane. Bu iki yıl bütün gördüğü bunlardı. Bodrum katındaki koskocaman mutfakta, yoğun bir çabalama. Yirmi küsur işçi çalışırdı mutfakta. On garson büfeden mutfağa, mutfaktan büfeye vızır vızır koşuşurdu.

Pavka artık sekiz değil, on ruble alıyordu. İki yıl içinde boy atmış, güç kazanmıştı. Bu zaman içinde neler neler gelmemişti ki Pavka'nın başına. Mutfakta altı ay kadar aşçı yamağı olarak mı tütsülenmemiş, kıçına bir tekme yine bulaşıkhaneye mi yuvarlanmamıştı, herşeye kadir şefin marifetiydi bu. Dik kafalı, söz dinlemek nedir bilmeyen bacaksızla hiç mi hiç yıldızı barışık değildi. Bakarsın bıçak çekerdi ona el kaldırana. Dinlenmek nedir bilmeyen çalışkanlığı olmasaydı onu çoktan buradan kovacaklardı. Pavka hiç yorulmadan herkesten çok çalışabiliyordu.

Büfe için en civcivli saatlerde elinde tepsilerle, bir o yana bir bu yana, deli gibi koşturur, beş-altı basamak birden atlayarak mutfaktan bulaşıkhaneye, bulaşıkhaneden mutfağa gidip gelirdi.

Büfenin her iki yemek salonunda kalabalık azalınca mutfağın girintili çıkıntılı kilerlerinde, erzak depolarında garsonlar toplanırdı. Tut yukarı, vur aşağı hararetli kumar oyunları başlardı. "Üç kağıt" yada "dokuz kağıt" oynanırdı. Pavka masaların üstüne saçılmış kağıt paralar görüyordu, bir değil, iki değil hem de. Bu kadar çok paranın nereden geldiğine de şaşmıyordu, garsonlardan her birinin yirmidört saatlik vardiya sırasında bahşiş olarak otuz, bazen kırk ruble

aldığını biliyordu Pavka. Ellişer kapik, birer ruble toplarlardı garsonlar bahşişlerini. Sonra kafaları çekip zilzurna sarhoş olurlardı ve -gelsin kumar! Fena öfkeleniyordu Pavka onlara.

"Hay çanak yalayıcıları, kahrolasıca köpekler, diyordu kendi kendine. Artem usta tornacı, aldığı ücret ayda topu topu kırksekiz ruble. Benim elime on ruble geçiyor. Bu herifler hababam kürekler parayı, hababam kürekler, hem de hangi iş için bakalım? Yemek getirir, tabak götürür. Sonra da hepsini içkide, kumarda kaybeder..." Pavka onları da, büfe sahiplerini de kendine yabancı ve düşman sayıyordu. "İt oğulları, burada garsonluk yaparlar, ama karıları, oğulları şehirde, zenginlerle birarada oturur."

Lise üniforması giymiş babiklerini, bolluk içinde pufla yatağı gibi şişmiş karılarını büfeye getirdikleri oluyordu. "Bakarsın heriflerde para, uşaklık ettikleri beyefendilerin ceplerindeki paradan çok" diye düşünüyordu Pavka. Mutfağın karanlık köşelerinde, büfenin ambarlarında, kilerlerinde olup bitenlere de şaşmıyordu. Bulaşıkçı kadınlar olsun, tezgahtar kızlar olsun, birkaç ruble karşılığında kendilerini söz sahibi olan herkese satmazlarsa, onları fazla yaşatmayacaklarını, buralarda barındırmayacaklarını biliyordu Pavka.

Hayatın ta içine kadar baktı, kuyunun ta dibine kadar bir gözatabildi Pavka. Ve yeni denenen herşeye oburcasına meraklı olan çocuğun yüzüne yüzüne esti çürümüş yosun, bataklığın rutubet kokusu.

Artem küçük kardeşini depoya çırak olarak yerleştiremedi: onbeşini doldurmayanları almıyorlarmış. Pavka buradan kurtulacağı günü bekliyor, çile dolduruyordu, kocaman, baca dumanıyla tütsülenmiş taş bina onu kendine doğru çekiyordu.

Sık sık Artem'e uğrardı. Vagonları denetlemeye birlikte çıkarlardı, ağabeyine yardım etmek için can atıyordu.

Frosya işten ayrılalı daha çok canı sıkılmaya başlamıştı.

Daima neşeli olan, daima kahkaha atan gençkız aralarında yoktu artık, oysa ki Pavka onunla can-ciğer arkadaş olmuştu. Çocukcağız sabahleyin bulaşıkhaneye gelir, cephe gerisine kaçan kadınların kavga arayan lakırdılarını, çığlıklarını duyar ve içini bir boşluk doldururdu, çok yalnız hissederdi kendini.

Bir gece, türlü işler arasında Pavka, kazanın altına odun atmak için çömeldiği sırada, ocağın açık kapağı önünde gözlerini kısarak bir süre dinlendi. Ocaktan gelen sıcaklık tatlı tatlı vücudunu sarıyordu. Kimsecikler yoktu bulaşıkhanede.

Böylece dinlenirken, kendisi de farkına varmadan, düşünceleri yine az zaman önce olanlara takıldı. Frosya ile olup bitenler ve gördükleri gayet net biçimde bir daha gözlerinin önüne geldi.

Cumartesi gecesi, işe biraz mola verildiği sırada Pavka merdivenden aşağı mutfağa iniyordu. Sahanlıkta meraktan, orada istif edilmiş odunlara tırmandı, bakalım, kumarbazlar aşağıda ne yapıyor diyerekten. Buradan kiler iyice görünüyordu.

Kilerdeyse kumar oyununun en civcivli zamanıydı. Zalinov, heyecandan pancar gibi kızarmıştı, evsahibi rolündeydi şimdi.

Derken merdivende ayaksesi duyuldu. Pavka başını çevirdi, yukarıdan Prohoşka iniyordu. Herifin inip mutfağa gitmesini beklemek için, Pavka merdivenin altına sığındı. Merdiven altı karanlıktı. Prohoşka'nın onu görmesi olanaksızdı.

Yukarıdan birisi daha hızlı, hafif adımlarla iniyordu. Pavka iyi tanıdığı bir ses duydu:

- Prohoşka, az eğlen.

Prohoşka durdu, başını çevirdi, sonra yukarı doğru baktı.

- Ne var, be? diye sordu kabaca.

Merdivendeki ayak sesi tıkır tıkır, aşağı doğru yaklaştı. Pavka, Frosya'yı gördü.

Frosya, garsonu kolundan tutup heyecandan kesilen, boğuk bir sesle sordu:

- Prohoşka, teğmenin verdiği para nerede?

Prohor hızla kolunu çekti.

- Ne? Para mı? Sana teslim etmedim mi? Kötü kötü ve küstahça konuşuyordu.

- Ama sana üçyüz ruble vermemiş miydi? Frosa'nın sesinde zor tutuğu hıçkırıklar seziliyordu.

Prohoşka sinsi sinsi:

- Üçyüz ruble mi dedin? diye sordu. Bak hele, bütün paraya mı konmak istiyorsun, ne? Bir bulaşıkçı kız için fazla yüksek değil mi bu fiyat, küçük hanım? Sana verdiğim elli papel yeter de artar sana. İhya ettin sanki herifi, lafa bak! Tahsilli hanımlar bile böyle para alamazlar. Vay nankör vay, buna da şükür diyeceğine! Ne beklenir zaten? Bir gece yat herifle, al sana elli papel, daha ne? Enayi mi buldun? Biriki onluk toka edeyim istersen. O kadar, anlaşıldı mı? Sen de aptal gibi bekleyeceğine, bakarsın, fırsat düştükçe yine para kazanırsın. Ben sana ayrıcalık tanırım. Bunları söyledikten sonra Prohoşka sırtını dönüp mutfağa yollandı.

- Engerek yılanı, bok herif, n'olacak! diye bağırdı Frosya arkasından ve odunlara yaslanarak acı acı hıçkırmaya başladı.

Bu konuşmayı merdiven altı karanlığında dururken dinleyen, hele başını odunlara vurarak hıçkıran Frosya'yı gören Pavka'nın duygularını anlatacak, aktaracak söz

bulunamaz. Ağzını açmadı Pavka, seslenmedi, ortaya çıkmadı, susuyordu merdivenin dökme demirden desteklerini tutarak. Kafasının içinde bir tek şey esti ve sonra, apaçık, yanılmaksızın saplandı kaldı:

"Onu da satmış kahrolasıcalar. Ah Frosya, Frosya..."

Prohoşka'ya olan nefreti daha da güçlendi, içine içine sindi, varlığını doldurdu ve çevresinde bütün olup bitenlerden derin bir tiksinti, dayanılmaz bir bıkkınlık duymaya başladı. "Hey anam hey! Gücüm yetseydi bu alçağa verirdim sopayı, verirdim sopayı, öldüresiye! Niye Artem gibi büyük ve güçlü değilim ben?"

Ocaktaki alevcikler birbirine karışarak, bir örgü haline gelerek bir parlıyor, bir sönüyor, ocakta kırmızı diller titreşiyordu. Pavka'ya, alaycı birisi ona dilini gösteriyormuş gibi geliyordu.

Oda sessizdi. Yalnız ocakta odunlar çıtırdıyor, bir de musluktan düşen damlaların ahenkli sesi duyuluyordu.

Klimka, pırıl pırıl parlatırcasına temizlediği son tencereyi rafa yerleştirdikten sonra, ellerini kuruluyordu. Kimse yoktu mutfakta. Nöbetçi aşçı ve mutfakta çalışan yardımcı kadınlar vestiyerde uzanmış uyuyorlardı. Mutfak geceleyin üç saat için sesini keserdi. Bu üç saati, Klimka daima yukarıda, Pavka'nın yanında geçirirdi. Aşçı çömezi, kara gözlü kazancıyla iyiden iyiye dostluk kurmuştu. Yukarı çıkınca, Klimka, Pavka'yı ocağın açık kapağı önünde gördü. Pavka çok iyi tanıdığı salkım saçak bir başın duvarda oynayan gölgesini gördü ve başını çevirmeden:

- Otursana, Klimka, dedi.

Aşçı çömezi, istif edilmiş odunların tepesine tırmandı, şusarak çömelen Pavka'ya baktı ve gülümseyerek sordu:

- Büyü mü yapıyon ulan, ateşin önünde?

Pavka gözlerini oynayan alevciklerden ayırdı. Klimka'ya şimdi iki kocaman parlak göz bakıyordu, Klimka bu gözlerde anlatılmaz bir keder gördü. Arkadaşının gözlerinde bu kederi ilk defa görüyordu Klimka.

- Bir hoşsun, Pavka, bugün n'oluyor sana? Ve biraz sustuktan sonra sordu: Yoksa başına birşey mi geldi? Pavka kalktı, Klimka'nın yanına oturdu.

- Yok birşeyim, dedi biraz boğuk bir sesle. Dayanamıyorum, Klimka. Sıkıyor beni burası. Ve dizlerinde tuttuğu ellerini yumruk yapıp sıktı.

Klimka, dizlerine abanarak sormaya devam etti:

- Bugün ne oldu peki?

- Bugün mü diyorsun? Her zaman oluyor, buraya düştüğümden beri. Baksana burada neler oluyor. Sarı it gibi çalışıyoruz, eyvallah yerine, aklına esen canımıza okuyor da şikayet edecek, bizi koruyacak kimse çıkmıyor. Büfe sahipleri bizi işe aldılar, onlara hizmet edelim diyerekten, ama dayağa gelince kim isterse bize el kaldırabiliyor. Bin parça olsan da, herkesi memnun edemezsin, bunun mümkünü yok. Sen ise... memnun edemedin mi, al sana, al sana... Her şeyi düzenli yapayım diye öyle gayret ediyorum, kimseden laf işitmeyeyim diye, deli gibi bir o yana, bir bu yana koşuyorum, ama yine de -birisine tam zamanında birşey verme, hele yetişme seni beklediği zaman- hemen dayak!

Klimka, korkarak sözünü kesti:

- Bağırma be, Allah göstermesin, birisi uğrarsa buraya, duyar dediklerini.

Pavka ayağa fırladı.

- Boşver, duyarlarsa duysunlar. Nasılsa durucu değilim burda. Rayları kardan temizlemek yine buradan iyi. Burası... mezar burası be, hırsız hırsız üstüne...Para içinde

yüzüyorlar! Biz onlar için hayvandan farksızız. Kızlara neler yapıyorlar, neler. Namuslu bir kız çıktı mı, onlara uymadı mı, hadi yeğenim kapı dışarı! Nereye gitsinler, kime sığınsınlar? Cephe gerisine kaçan kaçana, evsiz, barksız, aç, çıplak. Burada hiç değilse karınları doyuyor, ekmeğe kanıyor kızlar, kadınlar ve açlıktan herşeyi yapmaya hazırlar.

Bunu öylesine büyük bir kin, nefretle, kötü kötü söylüyordu ki Pavka, Klimka konuşmalarını birisi duyar korkusuyla mutfağa açılan kapıyı örttü, Pavka ise ruhunda birikenleri döküyordu.

- Sana dayak attıkları zaman sen susuyorsun Klimka. Niye susuyorsun, lan? Söylesene?

Pavka tabureye oturdu, yorgun başını eline dayadı. Klimka onun yerine ocağa bir daha odun doldurdu ve masa başına geçti oturdu o da.

- Bugün okumak yok mu? diye sordu Pavka'ya.

- Yok, kitap yok bugün. Gazeteci yoktu da ondan. Kapalıydı dükkanı.

- Aaa, bugün satış yok muydu? diye sordu Klimka hayretle.

- Adamı jandarmalar alıp götürdüler. Birşey mi bulunmuş dükkanında ne...

- Acep ne?

- Ne mi? Politika diyorlar.

Klimka Pavka'ya hayretle baktı.

- Politika mı, ne o, ne demek yani?

Pavka omuzunu silkti.

- Ne bileyim ben, şeytan bilir ne olduğunu. Hani her kim çara karşı çıkarsa, işte buna politika diyorlarmış.

Klimka korku içinde sıçradı.

- Böyleleri çıkıyor mu?

- Ne bileyim be, dedi Pavka.

Kapı açıldı, bulaşıkhaneye uykulu Glaşa girdi.

- Uşaklar niye uyumuyorsunuz? Bir saatimiz daha var, tren yokken biraz uyumak gerek. Hadi Pavka sen git, kazanına ben bakarım.

Pavka'nın işi sandığından çok daha önce bitti, hem de hiç beklemediği biçimde sona erdi.

Ayazlı bir Ocak günü, Pavka tam vardiyasını bitirmek üzereydi. Artık neredeyse evine dönmeye hazırlanacaktı ama, yerine geçecek oğlan daha gelmemişti. Pavka patron hanıma gitti, eve gideceğini bildirdi, ama kadın ona izin vermedi. Pavka, yorgun argın, ikinci yirmidört saati de yüklenmek zorunda kaldı. Gece olduğunda, artık yorgunluktan ne yapacağını bilemiyordu, sarhoş gibi dolaşıyordu ortalıkta. İşe ara verilirken, yine de kazanları doldurmak, suyu kaynatmak gerekiyordu.

Pavka musluğu açtı, su akmadı. Demek ki tulumba su vermiyordu. Pavka musluğu açık bıraktı, odunlara tırmandı ve hemen uyudu, yorgunluk bastırmış, dayanamamıştı.

Birkaç dakika sonra musluk hırıldadı, guruldadı ve su akmaya başladı. Kazanı ağzına kadar doldurdu, sonra fayanslardan aşağı, bulaşıkhanenin döşemesine taştı. O anda, her zamanki gibi ortalıkta kimseler yoktu. Su aktı, aktı, bütün döşemeye yayıldı, kapı altından yemek salonuna akmaya devam etti.

Yemek salonunda uyuyan yolcuların eşyasının, bavullarının altına doğru yayılıyordu daracık derecikler. Kimse olup bitenin farkında değildi, ancak su yere uzanmış yatan bir yolcuyu da ıslatmaya başlayınca, adam dehşet içinde ayağa fırlayıp bağırdı, herkesi uyandırdı, millet bavullarına, eşyasına saldırdı. Bir kıyamettir koptu.

Suysa çoğaldıkça çoğalıyordu.

İkinci salonda, masaları toplayan Prohoşka, yolcuların bağırtılarını duyunca atıldı, su birikintilerinden atlayarak kapıya doğru koşup hızla açtı. O ana kadar suya set çeken kapı geriledi ve su seller gibi yemek salonuna aktı.

Çığlıklar, bağırtılar, bir kat daha arttı. Vardiyada olan garsonlar bulaşıkhaneye doluştular. Prohoşka, uyuyan Pavka'ya doğru seğirtti.

Acıdan aklını kaçıran çocuğun başına durmadan, habire darbeler iniyordu.

Uyku sersemliğiyle hiçbir şey anlayamıyordu o. Gözlerinde şimşekler çakıyor, dayanılmayacak kadar yakıcı, keskin bir acı bütün vücudunu delip deşiyordu.

Dayaktan sonra evine kadar güç bela gelebildi Pavka.

Sabah olunca Artem kaşları çatık, suratı asık olup bitenleri sordu Pavka'ya.

Pavka herşeyi olduğu gibi anlattı.

Artem tuhaf, boğuk bir sesle:

- Kimdi seni döven? diye sordu.

- Prohoşka.

- Peki. Yat, yat sen.

Artem gocuğunu sırtına geçirdi ve hiçbir şey söylemeden çıkıp gitti. Hiç tanımadığı işçi Glaşa'ya sordu:

- Prohor, adındaki garsonu görebilir miyim?

- Azıcık bekleyin, şimdi çıkacak dedi Glaşa. Dev yapılı adam duvara yaslandı.

- Peki beklerim.

Prohor, tepsi üzerinde büyük bir yığın kirli tabak, çatal, bıçak olduğu halde, ayağıyla kapıyı iterek bulaşıkhaneye girdi.

Glaşa, Prohor'u göstererek:

- İşte, ta kendisi, dedi.

Artem bir adım ileri attı ve garsonun omuzuna elini ağırca indirdi, dik dik suratına bakarak sordu:

- Kardeşim Pavka'yı niye dövdün?

Prohor, omuzunu kurtarmak için çırpındı ama, korkunç bir yumruk onu yere yıktı. Kalkmak istedi, birincisinden daha da müthiş bir yumruk onu yere mıhladı.

Bulaşıkçı kadınlar çil yavrusu gibi dağıldılar.

Artem, fazla konuşmadan döndü, dışarı çıktı.

Prohoşka, suratı kan içinde yerde kıvranıyordu. Artem ise akşam, depodan eve dönmedi.

Anası sorup öğrendi. Jandarma karakolundaydı Artem.

Altı gün sonra, akşamüstü, anası uyurken döndü Artem. Karyolasında oturan Pavka'nın yanına gitti, şefkatle sordu:

- Ehh, iyileşiyorsun, görüyorum, ha kardeşceğizim?

Yanına oturdu. "Aldırma, daha beteri de olur bazen" dedi.

Biraz sustuktan sonra ekledi "Boşver, elektrik istasyonunda çalışacaksın, ben konuştum, ayarladım bile işini. Doğru dürüst zanaat öğreneceksin."

Pavka, Artem'in dev elini iki eliyle sımsıkı kavradı.

İKİNCİ BÖLÜM

Ufak taşra kentinde kasırga gibi yayıldı şaşırtıcı haber: "Çarı devirdiler!"

Kentte buna kimse inanmak istemedi.

Tipiden her nasılsa oflaya puflaya kendine yol açıp gelen trenden perona, üniforma paltoları üstüne asılı tüfeklerle iki üniversite öğrencisi yuvarlandı, arkasından bir bölük devrimci er çıktı, hepsinin kollarında kırmızı şeritler vardı. İstasyon jandarmalarını tutukladılar, onlarla birlikte ihtiyar binbaşıyı ve garnizon komutanını da götürdüler. O zaman kenttekiler inanmaya başladı. Karla örtülü sokaklardan, kentin alanına binlerce insan aktı.

Oburcasına yeni yeni sözler dinlediler: Özgürlük, eşitlik, kardeşlik.

Gürültülü günler yaşadılar, heyecan ve neşe dolu günlerdi onlar. Sonra ses seda kesildi, bir durgunluk başladı, şimdi yalnız Menşeviklerle bunların taraftarı olanların ellerine geçirdikleri hükümet binası üstünde sallanan kırmızı

bayrak, değişikliklerin gerçek olduğunu kanıtlıyordu. Bunun dışında herşey eskisi gibiydi.

Kışın sonuna doğru, küçük kente muhafız alayının süvari birlikleri yerleşti. Sabahları bölük bölük Güney-Batı cephesinden kaçanları istasyonda yakalamaya yollanıyorlardı.

Süvari kuvvetlerinin erleri besili, iri-yarı, dev yapılı...

Subaylar, kontlar, prensler. Apoletleri altın sırmadan, pantolonları gümüş şeritli. Çar zamanındakinden farksız. Devrim var mıymış, yok muymuş belli bile değil.

1917 yılı yan çizdi, yürüdü gitti. Pavka, Klimka ve Seryojka için hiçbir şey değişmedi. İş sahipleri hep aynıydı. Sadece bol yağışlı Kasım ayında ortalıkta birşeyler sezilmeye başlandı yine. Garda yeni yeni insanlar belirdi. Çoğu siper erleriydi bunların, adları bir tuhaftı: Bolşevikler.

Neydi bu ad? Sert mi sert, ağır mı ağır. Nereden kaynaklandığını da bilen yoktu.

Süvari bölükleri cepheden kaçan erleri zorlukla yakalıyorlardı artık. Garın camları şangır şungur iniyordu sık sık tüfeklerin tak-tak-takı eşliğinde. Askerler cepheden artık teker teker değil, küme küme kaçıyorlar, grup grup onları tutuklamak isteyenlere ateş açıyorlardı, süngülerle üstüne üstüne yürüyorlardı kovalayanların. Aralık başında artık durdurabilirsen durdur, cepheyi bırakıp katar katar geliyorlardı.

Süvariler garda siperler kurdu, engel olacağız diye. Ama nerde, makineli tüfeklerle tarıyorlardı onları asker kaçakları. Ölüme alışık insanlar vagonlardan dökülüyor, her yere yayılıyordu.

Boz üniformalı cephe erleri, süvarileri kente püskürttüler. Püskürtüp gara döndüler ve yollarına devam ettiler, katar katar.

1918 yılının baharında üç arkadaş, Seryojka Bruzjak'ın evinden dönüyorlardı. Seryojka'larda altmışaltı oynamışlardı sonra. Yol üstündeki Korçagin'in evine uğradılar. Bahçede otlara uzandılar. Canları sıkılıyordu. Alışılan bütün uğraşlardan bıkkınlık gelmişti hepsine. Günlerini iyi geçirmek için çare aramaya koyuldular. Derken arkalarından nal sesleri duyuldu, yolda dörtnala giden bir süvari belirdi. At bir hamlede şoseyi bahçe parmaklığından ayıran hendekten atladı. Atlı, otların üzerinde yatan Pavka ile Klimka'ya seslendi, elindeki kamçısını salladı:

- Hey uşaklar, az gelsenize!

Pavka ile Klimka hemen fırladılar, parmaklığa doğru koştular. Atlı toz içindeydi, ensesine doğru itilmiş kasketini kalın bir toz tabakası örtüyordu, üniforma biçiminde dikili gömleği, haki rengi pantolonu da toz toprak içindeydi. Sağlam dikili er kayışında nagant tabancasıyla iki alman elbombası asılıydı.

- Hadi yavrularım, içecek su getirin, diye rica etti ve Pavka evine su getirmek üzere koşarken ona gözlerini diken Seryojka'ya döndü: Söylesene, yeğenim, şehirde kimler var, kimin hükümeti yönetiyor burayı?

Seryojka acele acele kent haberlerini anlatmaya başladı.

- İki hafta oluyor hiçbir hükümet yok bizde. Kendini savunma diyorlar yani, herkes kendini koruyor, işte bütün hükümetimiz. Şehirde kim varsa sırayla kenti korumaya çıkıyor. Ya siz kimlerden oluyorsunuz?

Atlı gülümsedi:

- Amma da yaptın, hani ne derler: Çok dinle, az söyle.

Pavka elinde maşrapa koşa koşa geliyordu.

Atlı susamış olacaktı. Bir solukta içti suyu, sonra Pavka'ya uzattı. Dizginlerini çekti ve durduğu yerden dörtnala kalkarak çam ormanının kenara doğru uçtu.

Pavka, şaşkınlık içinde Klimka'ya döndü:

- Kim bu?

Klimka omuz silkti:

- Ben ne bileyim?

- Demek yine hükümet değişecek. Anlaşıldı, Lesçinski'ler onun için dün şehirden uzaklaştılar. Zenginler kaçmaya başlıyorsa, partizanlar gelecek demektir. Seryojka kendi kendine bu politika sorununu kesinlikle çözmüşe benziyordu.

İleri sürdüğü şeyler öylesine inandırıcıydı ki, Pavka ile Klimka ona hemen hak verdiler.

Çocuklar bunu daha doğru dürüst konuşmaya zaman bulamadan şosede nal sesleri duyuldu. Üçü de parmaklığa doğru atıldı.

Çocukların bulunduğu yerden hayal meyal seçilen, orman muhafızının evinin arkasından insanlar, arabalar şoseye çıkıyordu. Şosenin çok yakın bir yerinde on-onbeş atlı ilerliyordu, hepsinin tüfeği eyerlerinin önüne yerleştirilmişti. Atlıların en önünde iki kişi vardı. Birisi haki renkli subay üniformasına benzer ceket giymiş, subay kayışlarıyla kuşanmıştı, göğsünde bir sahra dürbünü asılıydı. Onun yanındaki çocukların az önce gördükleri adamdı. Yaşlı olanın ceketinde kırmızı kurdela asılıydı.

Seryojka, Pavka'yı dirseğiyle dürttü:

- Bak, bak, nasıl, demedim miydim? Gördün mü, kırmızı kurdelası var. Partizan bunlar. Vallahi, iki gözüm önüme aksın ki partizan! Ve sevinçten bir çığlık atarak, kuş gibi parmaklığın öte tarafına atlayıp sokağa fırladı.

İki arkadaşı onun arkasından atıldı. Şimdi üçü de şosenin kenarında duruyor, gözlerini faltaşı gibi açıp yaklaşan atlılara bakıyorlardı.

Atlılar çok yakınlarına kadar geldiler. Çocukların tanıdıkları adam onlara başını salladı ve kamçıyla Lesçinski'nin evini göstererek sordu:

- Kim oturuyor bu evde?

Pavka, atlının bindiği attan geri kalmamak için hızlı hızlı yürüyor, anlatıyordu:

- Avukat Lesçinski oturur bu evde. Dün kaçtı. Sizden korktu herhalde...

Yaşlı olanı gülümseyerek sordu:

- Bizim kim olduğumuzu nereden biliyorsun?

Pavka kurdelasını göstererek cevap verdi:

- Yaaa. Bu ne? İnsan hemen anlar.

Kenttekiler sokaklara fırladılar, merakla gelen bölüğe baktılar. Kafadarlar şosenin kenarında duruyor, toz içinde, yorgun kızıl atlılara bakıyorlardı.

Bölüğün tek topu yolun kaldırım taşlarını döve döve önlerinde gümbürdedikten, makineli tüfekleri taşıyan arabalar da ağır ağır geçtikten sonra, çocuklar partizanların arkasından yürüdüler, ancak bölük az zaman sonra kentin merkezinde durdu, ev ev yerleşmeye başladı. O zaman çocuklar da evlerine döndüler.

Akşamüstü, Lesçinski'nin konağının koca salonunda, oyma ayaklı büyük masanın başında dört kişi oturuyordu: Üçü bölüğün komuta heyetindendi, bir de bölük komutanı Yoldaş Bulgakov vardı, kır saçlı bir adam.

Bulgakov, masaya ilin haritasını yaymış gerekli hatları arayıp bularak üstünü tırnağıyla çiziyordu. Karşısında oturan, elmacık kemikleri fazla çıkık, çok sağlam beyaz dişli kişiyle konuşuyordu:

- Sen, yoldaş Yermaçenko, burada dövüşelim diyorsun. Ama benim fikrimce yarından tezi yok buradan uzaklaşmalıyız.

Hatta buradan gece ayrılsak daha da iyi olurdu, ama adamlarımız fazla yorgun. Görevimiz almanların bizden daha tez davranmalarına engel olarak Kazatin'e ulaşmaktır. Bizim mevcut güçlerimizle direnmek gülünç olur. Bir top ve otuz mermi, ikiyüz süngü ve altmış kılıç, gözdağı verecek bir güç... Almanlar demirden bir çığ gibi yayılarak geliyorlar. Biz ancak öteki, geri çekilen kızıl birliklerle biraraya gelince dövüşebiliriz. Bir de unutmayın, sayın yoldaş, almanlardan başka yol boyunca karşı devrimci çeteler bizi bekliyor. Bana kalırsa istasyonun arkasındaki köprüyü havaya uçurarak hemen yarın sabah gerilemeliyiz. Almanlar o köprüyü onarıncaya kadar iki-üç gün geçer. Demiryolu boyunca ilerlemeler geciktirilir. Ne dersiniz arkadaşlar? Karar verelim. Bunu derken, masa başında oturanlara döndü.

Bulgakov'un karşısında, biraz yanda oturan Strujkov dudaklarını oynattı, haritaya baktı. Bulgakov'a baktı, sonra gırtlağında takılı sözleri güçlükle, sıkıla sıkıla ortaya döktü:

- Bbb... en Bulgakov'un fik... fikrindeyim.

İşçi gömlekli genç ona hak verdi:

- Bulgakov doğru söylüyor.

Ve yalnız Yermaçenko, yani gündüzün çocuklarla konuşmuş olan subay, hayır anlamında başını salladı:

- O zaman ne halt yemeye bölüğü topladık? Durmaksızın almanların önünden geri çekilmek için mi? Bana kalırsa heriflerle çatışmalıyız. Hep tabana kuvvet kaçacak mıyız yani? Ben burada yalnızken üstüme gelseler şuracıkta dövüşürüm onlarla. Sert bir hareketle sandalyesini çekti. Ayağa kalktı ve odada ileri geri dolaşmaya başladı.

Bulgakov, ona hareketini kınarmışçasına sert sert baktı.

- Dövüşmeye gelince, insan herşeyden önce aklını kullanmalı, Yermaçenko. İnsanlarımızı kesin bir bozguna

ve ölüme gönderemeyiz. Gülünç şey doğrusu. Arkamızdan ağır topçu donanımı, zırhlı arabalarıyla koca bir tabur geliyor... Bunun için şu çocukluğu bir yana bırakalım, Yermaçenko yoldaş... Ve artık odadakilere dönerek sözünü bitirdi:

- Demek karar, yarın sabah gidiyoruz.

Bulgakov, danışma toplantısını sürdürdü:

- Bundan sonraki en önemli sorun, bağlantının kesilmemesi. En son biz geri çekileceğimiz için, almanların cephe gerisindeki işlerinin düzene konulması bize düşüyor. Büyük bir demiryolu kavşağı burası, küçük kentin iki garı var. İstasyonda güvenilir bir arkadaşın çalışması zorunludur. Bu işin örgütlenmesi için bizimkilerden kimi bırakacağımızı düşünüp karar verelim. Haydi bakalım, aday gösterin.

Yermaçenko masaya yaklaşarak:

- Bana kalırsa, deniz eri Juhray kalmalı, dedi. Herşeyden önce Juhray buralıdır. Sonra Juhray tornacı montördür, istasyonda haydi haydi iş bulabilir. Bizim birliğimiz buraya girerken Fedor'u gören olmadı. Delikanlının kafası çalışır, buradaki işi rahatça düzene kor. Bence ondan iyisi bulunamaz.

Bulgakov başına salladı:

- Tamam, ben de böyle düşünüyorum. Yermaçenko. Ya siz, arkadaşlar, bir itirazınız var mı? diye ötekilere sordu. Hayır mı? Tamam. Bu konuda da görüşülecek birşey kalmadı. Juhray'a para, bir de, iş için bir yetki belgesi bırakalım.

- Şimdiyse, üçüncü ve son konuya geçelim yoldaşlar, dedi Bulgakov. Bu konu kentte bulunan silahlarla ilgili. Burada bir depo dolusu tüfek var, yirmibin adet. Bunlar daha çar savaşından kalmadır. Bunu bana bir köylü anlattı, o deponun bulunduğu ambarın sahibi. Bunları başından

atmak istiyor... Bu depoyu almanlara bırakmayız elbette. Bana kalırsa, bu depoyu ateşe vermeliyiz. Hem de hemen, şimdi, sabaha yapılacak bir iş kalmasın. Ama depoyu yakmak tehlikeli bir iş, depo kentin kenar mahallesinde. Yoksulların oturduğu gecekondu semtine çok yakın. Onların da evleri, yapıları tutuşabilir.

Sağlam yapılı, çoktandır tıraş olmamış suratında kirpi iğnelerine benzeyen sert kılları olan Strujkov kıpırdadı:

- Nnnne...nnnne...neye yakmalı? Bbbb... bana ssss... or... ssorarsanız silahı hhhhalll... ka dağıtalım.

Bulgakov hızla ona döndü:

- Halka mı dağıtalım dedin?

- Tamam. En doğrusu o! diye, haykırdı Yermaçenko. İşçilere, kim isterse, herkese dağıtmalı. Hiç değilse almanlar kenti sıkıştırınca, herifleri kaşıyacak bir şeyleri olur ellerinde. Her zamanki gibi çok sert bir baskı yapacaklar, orası kesin. Eh artık dayanılmaz bir hale gelince, buradakiler ister istemez silaha sarılır. Strujkov çok doğru söyledi: Silahları halka dağıtmalı. Hatta köylere de birazını dağıtsak hiç fena olmaz. Mujikceğizler iyice saklar, almanlar da artık bıçağı gırtlağına dayayarak son varını yoğunu alıp götürmeye kalkıştıkları zaman, silahın tam sırası olur.

Bulgakov güldü:

- Amma da yaptın! Almanlar, silahları teslim edin, diye emir verirlerse ne kadar silah varsa hepsini kendi elleriyle teslim ederler.

Yermaçenko şiddetle reddetti:

- Eh teslim etseler bile hepsini etmezler. Kimisi teslim eder, kimisi etmez.

Bulgakov, odadakilere soru sorarcasına, bir bir baktı.

Genç işçi hem Yermaçenko'yu, hem de Stujkov'u destekledi:

- Tamam, tamam. Tüfekleri dağıtalım.

Bulgakov da onayladı:

- Eh, demek ki dağıtacağız. İşte gündemin bütün konuları tamamlandı. Ve masa başından kalkarak ekledi: "Şimdi sabaha kadar dinlenebiliriz. Juhray geldiği zaman bana görünsün. Onunla ben konuşacağım. Yermaçenko, sen de nöbetçileri kontrol et."

Yalnız başına kalınca, Bulgakov eski ev sahiplerinin salona en yakın olan yatak odasına gitti, yatağa kaputunu serdi, uzandı.

Sabahleyin Pavka elektrik istasyonundan dönüyordu. Artık, bir yıldan beri, ateşçi yardımcısı olarak çalışıyordu.

Ufak şehirde alışılmamış bir canlılık vardı. İlk gözüne çarpan bu olmuştu. Yolda gitgide daha sık, birer, ikişer, üçer tüfek taşıyan kasabalılara rastlıyordu. Daha olup bitenleri anlamadan, Pavka evine çabuk varmak için adımlarını hızlandırdı. Lesçinski'nin konağı önünde, dünkü tanıdıkları atlarına biniyorlardı.

Pavka, koşa koşa evine varıp elini yüzünü yıkadıktan ve anasından Artem'in henüz gelmediğini öğrendikten sonra, deli gibi dışarı fırladı ve Seryojka Bruzjak'a koştu. Seryojka şehrin öbür ucunda oturuyordu.

Seryojka makinist yardımcısının oğluydu. Babasının ufacık bir gecekondusu ve buna yakışır ufak bir çiftliği, yani ineği ile buzağısı vardı.

Seryojka evde yoktu. Tombul, ak yüzlü bir kadın olan anası Pavka'ya kaşlarını çatarak baktı.

- Ne bilem, kör şeytan onu nereye sürükledi yine! Şafak sökmeden sokağa fırladı, kimbilir hangi cehennemde şimdi. Silah dağıtıyorlarmış, dedi bir yerde, mutlak oradadır. Sizi gidi sümüklü savaşçılar, pataklamalı sizi. Çok oldunuz artık. Daha boyunuz bir karış, ama söz dinleyen kim, herkesin peşine, ille de silah. Sen o körolasıcaya söyle, eve bir kurşun getirsin hele, kellesini koparırım onun, birşey dinlemem vallaha! Evi türlü hurda-hırdavatla doldurur, baş belası, gel de sonra sorulanlara cevap ver bulursan. Sana n'oluyor, bakalım, yoksa sen de mi onların peşinden gideceksin?

Ama Pavka Seryojka'nın dırdırcı valide hanımının son sözlerini dinlemedi, çoktan sokağı boylamıştı.

Şosede bir adam yürüyordu, iki omuzunda iki tüfek.

Pavka ona doğru seğirtti:

- Amca, bunları nereden buldun?

- Nereden mi? Şu Verhovina'da dağıtıyorlar da...

Pavka tabana kuvvet, gösterilen adrese koştu. İki sokaktan koşarak geçtikten sonra ucunda süngü takılı ağır bir piyade tüfeği taşıyan bir çocuğa rastladı.

Pavka çocuğu durdurdu:

- Tüfeği nereden kaptın?

- Okulun karşısında birliğin erleri dağıtıyorlar, ama geç kaldın, bir şeycik kalmadı artık. Hepsini kaptılar. Bütün gece kim isterse verdiler, bir boş sandık kaldı. Ya, diye bitirdi sözlerini çocuk böbürlenerek, ben ikinci tüfeğimi götürüyorum.

Duyduğu habere pek üzüldü Pavka, kendi kendine dövündü:

- Körolası, hemen oraya koşmalıymışım, ne halt edeceğim ben şimdi, nasıl da kaçırdım.

Derken aklına parlak bir fikir geldi, birden döndü, üç sıçrayışta uzaklaşan çocuğa yetişti ve tüfeği var gücüyle elinden çekip kaptı.

Güpegündüz bu soyguna kuduran kopil Pavka'nın üstüne atıldı, ama Pavka bir adım kadar geriye sıçradı ve tüfeğin süngüsünü çocuğa doğru tuttu.

- Geri bas, fena çizilirsin yoksa!

Kopil öfkesinden sümüğünü çekmeye başladı, yapılacak başka birşey olmadığı için söverek gerisin geriye koştu. Pavka ise, içi rahat ederek evine döndü. Parmaklıktan atladı, odunluğa doğru koştu, ta tavan kirişleri arasında çatı altına tüfeğini yerleştirdi; içi bayram yaparak, ıslık çala çala eve girdi.

Ukrayna'da, kent varoşları, köye benzeyen Şepetovka gibi ufak yerlerde yaz akşamlarına doyum olmaz, pek de güzel olur...

Böyle sakin, rüzgarsız yaz akşamlarında bütün gençler sokaktadır. Ukraynalı kızlar, oğlanlar, hepsi de ya evlerinin önündeki merdiven sahanlığında, ya bahçede, ya çiçeklikte ya da sokakta istiflenen kerestelerin üstünde küme küme, çift çift otururlar. Bir kahkaha, bir gürültü sürer gider. Türküler yakılır, şarkılar söylenir.

Hava çiçek kokularından yoğun mu yoğun. Gökkubbenin derinliğinde minnacık ateş böcekleri gibi yıldızlar pırıldar. Böyle akşamlarda, sesler çok uzaklardan yankılanır.

Pavka akordeonunu sever. Sevecenlikle dizine yerleştirir çift sıralı Viyana işi akordeonunu. Çevik parmakları tuşlara hafiften şöylece dokunsa, tuşlarda hızlı hızlı, yukarıdan aşağı titreşimlerle koşuşsa, sonra bas tuşları bir iç çekse, akordeondan şakrak mı şakrak bir oyun havası dökülür.

Kıvrak kıvrak çalıyor akordeon, gel de ortaya fırlama, gel de oynama! Dayanamazsın, istemesen de ayakların seni sürükler. Ateş soluyor akordeon. Yaşamak ne güzel şey!

Bu akşam ortalık her zamankinden coşkulu. Pavka'gillerde, evleri önündeki tomruklar üzerinde kahkahası bol gençler oturuyor, Galoçka'nın sesi hepsinden şakrak. Pavka'nın komşusu Galoçka, Taşçı'nın kızı delikanlılarla oyun oynamayı, şarkı söylemeyi sever. Kadife gibi yumuşak, alto sesi göğsünden gelir.

Korkuyor Pavka, çekiniyor Galoçka'dan. Dilceğizi sivri mi sivri, keskin mi keskin. Galoçka tomruklara tırmanarak Pavka'nın yanına yerleşiyor, onu sıkı sıkı kucaklıyor, şakrak bir kahkaha atıyor:

- Heyyy akordeoncuya bak, vay canına, yaman bir herifsin be! Yazık, yaşın ufak, azcık daha büyük olsan senden daha iyi güvey mi olurdu? Can kurban sana. Akordeon çalanlara dayanamıyorum, yüreğim eriyor.

Pavka'nın yüzü saçlarının köklerine kadar kızarıyor, alev alev yanıyor. Bereket versin vakit akşam da kimse görmüyor. Şakacıktan çekilmek istiyor ama, nerede, sıkı sıkı tutuyor o Pavka'yı, bırakmıyor.

- Canımın içi, birtanem nereye? Güveye bak, güveye! Gülüyor, Galoçka, Pavka'ya takılıyor.

Pavka omuzunun ucuyla dolgun memelerine dayanıyor, bunun için huzursuzluğu artıyor, içinde bir şeyler kıpırdamaya başlıyor Pavka'nın, ortalık ise kahkaha, çığlıklar sakin sokağı ayağa kaldırıyor.

Pavka eliyle Galoçka'yı omuzundan itiyor:

- Çekil kız, diyor, bırak çalayım.

Sonra bir kahkaha kopuyor, takılmalar, şakalar.

Derken Marusya işe karışıyor:

- Pavka yanık bir hava çal, çal ki insanın içi bir hoş olsun!

Akordeonun körüğü şimdi ağır ağır geriliyor, Pavel'in parmakları, yavaş yavaş dokunuyor tuşlara. Herkesin bildiği

memleket türküsü. Ukrayna türküsü. Galina hepsinden tez davranıyor. Arkasından Marusya, sonra herkes katılıyor.

Toplandı köy gençleri
Ocağın yanında
Yalnız baba evinde
Coşuyor gönülleri
Hepsi bir ağızdan
Bir türkü yakınca.

Ve şarkı söyleyen gençlerin çın çın çınlayan sesleri uzaklara, ormana doğru uçup oradan yansıyor.

- Pavka! diye sesleniyor Artem.

Pavka akordeonun körüğünü yassılaştırıyor, kayışlarını bağlıyor.

- Beni çağırıyorlar. Hadi hoşçakalın.

Marusya yalvarıyor:

- Yapma, etme, azcık daha çal. Canım, acele etme, daha vakit erken.

Ama Pavka'nın acelesi var.

- Hayır, yarın yine çalarım size, şimdi gitmem gerek. Artem çağırıyor.

Ve sokağı koşarak geçiyor, evlerine doğru yöneliyor.

Ufak odacığın kapısını açınca, Artem'in arkadaşını, Roman'ı gördü. Yanlarında üçüncü bir kişi daha vardı, bir yabancıydı bu.

- Beni mi çağırdın? diye sordu Pavka.

Artem, Pavka'ya başıyla 'evet' diyerek yabancıya döndü:

- İşte, ta kendisi, küçük biraderim.

Yabancı, Pavka'ya eklemleri kalınlaşmış elini uzattı.

Artem, Pavka'ya şunları söyledi:

- Bak, Pavka, ne diyeceğim. Elektrik istasyonunuzda montörünüz hastalanmış demiştin hani. Yarın öğren bakalım, onun yerine işini çok iyi bilen bir adamı alırlar mı diye. Alırlarsa gelip bize haber verirsin.

Yabancı söze karıştı:

- Hayır, olmaz, ben de gideyim onunla. Ben kendim iş sahibiyle görüşürüm.

- Gerekli olmaz mı onlara, elbette gerekli. Bugün istasyon niye çalışmadı biliyor musun? Stankoviç hasta da ondan. İki defa istasyon sahibi koşarak geldi, yerine bakacak kimse var mı diye. Ama kimseyi bulamadı. Yalnızca ateşçiyle istasyonu işletmeye cesaret edemedi. Montörse tifodan yatıyor.

- Tamam işte, oldu işimiz... dedi yabancı adam. Yarın sana uğrarım, birlikte gideriz istasyona. Bunu artık Pavka'ya söylüyordu.

- Tamam.

Pavka yabancı adamın kurşun renginde, sakin bakan gözleriyle karşılaştı, bu gözler Pavka'yı dikkatle inceliyordu. Sırtındaki boz renkli, bütün düğmeleri ilikli ceketi, çok geniş ve sağlam yapılı sırtında son haddine kadar gerilmişti, sahibine ufak geliyordu besbelli. Adamın kafasıyla omuzlarını manda boynu kadar kalın, sağlam bir boyun birleştiriyordu. Adamın kendisi çok güçlü, kuvvetliydi, yaşlanmış, derin köklü bir meşe ağacı gibiydi.

Vedalaşırken Artem:

- Eh şimdilik güle güle Juhray dedi. Yarın kardeşimle gider, işi pişirirsin.

Birliğin kenti terketmesinden üç gün sonra, kente almanlar girdi. Gelişlerini, son günlerde yetim gibi yapayalnız kalan gardaki lokomotifin düdüğü haber verdi. Kentte, hemen her yere yayıldı haber:

- Almanlar geliyor.

Ve şehir kurcalanmış bir karınca yuvası gibi kaynamaya başladı, oysa herkes alınanların gelmekte olduklarını çoktandır biliyordu. Ama buna kimse inanmak istemiyordu. Al sana şimdi, bu korkunç almanlar şimdi herhangi bir yerde yürümüyor, yol almıyor, buracıkta, burunları dibinde, kentin içindeler.

Bütün kasaba sakinleri parmaklıklara, bahçe duvarlarına, ev ve bahçe kapılarına yapıştı. Sokağın ortasına kimse çıkamıyordu, çekiniyordu millet.

Almanlarsa, şosenin ortasını boş bırakarak, iki şerit halinde ilerliyorlardı. Hepsinin koyu yeşil üniforması vardı, tüfeklerini "silaha davran!" konumunda tutuyorlardı.

Tüfeklerine satır kadar geniş süngüler takılıydı. Başlarında ağır, çelik miğferler vardı. Sırtlarında, kocaman sırt çantaları. Aralıksız bir şerit halinde istasyondan şehre yürüyorlardı almanlar. Kuşkulu bir yürüyüştü bu. Adamlar, her an kendilerini savunmaya hazırdı, oysa ortalıkta, onlara saldırmak isteyen yoktu.

En önde, ellerinde mavzer tutan iki subay yürüyordu. Şosenin ortasındaysa ataman çavuşu, çevirmenlik yapmak için ilerliyordu. Mavi Ukrayna jupanı, kazak kalpağı giymişti çavuş.

Almanlar şehrin meydanında bir kare oluşturmuşlardı. Trampet sesi duyuldu. Derken biraz cesaretlenen halktan ufak bir kalabalık çevrelerinde toplanmaya başladı. Jupan'lı ataman eczanenin kapısı üstündeki merdivenli balkona çıkıp komutan Binbaşı Korf'un duyurusunu okudu.

Duyuru aynen şöyleydi:

Bir Numaralı Duyuru

Kentin bütün halkına emrim: 24 saat içinde ellerinde bulunan ateşli ve kesici silahlar bize teslim edilecektir. Bu emrimi yerine getirmeyenler kurşuna dizilecektir.

İki Numaralı Duyuru

Kentte sıkıyönetim ilan edilmiştir, akşam saat 8'den sonra sokağa çıkmak yasaktır.

Kentin Komutanı
Binbaşı Korf

Eskiden kentin hükümet binası olan ve devrimden sonra İşçi Milletvekilleri Şurası bulunan yerde alman komutanlığı yerleşmişti şimdi. Evin giriş kapısının merdiveni önünde nöbetçi bekliyordu ama nöbetçinin başında çelik miğfer yerine şimdi çelik merasim başlığı vardı, ortasını koca bir İmparatorluk kartalı süslüyordu. Aynı binanın avlusunda halkın teslim ettiği silahlar için istif yeri yapılmıştı.

Kurşuna dizilmek tehdidiyle iyice korkutulan halk sabahtan akşama kadar silah taşıdı durdu. Ergin insanlar görünmek istemiyorlardı. Silahı ufak kopiller yada delikanlılar taşıyordu teslim edilecek yere. Almanlar kimseyi alıkoymuyorlardı.

Silahları oraya kadar taşımak istemeyenler geceleyin tüfeklerini şoseye fırlatıyordu, sabah olunca alman nöbetçiler şoseye atılmış tüfekleri kaldırıyor, askeri arabalarına dolduruyor ve komutanlık binasına götürüyorlardı.

Ertesi gün saat bir sıralarında, artık silah teslimi için verilen süre bittikten sonra alman erleri ellerine geçirdikleri

ganimeti saymaya koyuldular. Teslim edilen tüfekler ondörtbin adetti. Demek ki altıbin tüfek almanların eline geçmemişti. Yaptıkları genel arama pek önemli bir sonuç vermedi.

Ertesi gün, sabaha karşı, şehrin dışında, yahudi mezarlığı yanında aramada evlerinde saklanmış tüfekler bulunan iki demiryolu işçisi kurşuna dizildi.

Artem emri dinledikten sonra acele acele eve gitmişti. Avluda Pavka ile karşılaştı, omuzundan tuttu Pavka'yı ve yavaş sesle ama itiraz kabul etmez bir tavırla sordu:

- Sen depodan birşeyler getirmiş miydin eve?

Pavka tüfeği anlatmamaya niyetliydi, ama ağabeyine yalan da söylemek istemiyordu, tuttu herşeyi olduğu gibi anlattı.

Odunluğa beraber gittiler. Artem kirişler arasında gizlenmiş tüfeği buldu, mekanizmasını çıkarttı, süngüyü söktü sonra vargücüyle dipçiği parmaklığın direğine çarptı. Dipçik bin parça oldu. Tüfeğin arta kalan parçalarını bahçenin arkasındaki boş arsaya fırlattılar.

Mekanizmayla süngüyü kubura attı Artem.

Bütün bunları yaptıktan sonra, Artem kardeşine döndü:

- Ufak bir çocuk değilsin artık, Pavka, anlamalısın, silahla oyun oynanmaz. Ben sana ciddi söylüyorum: Hiçbir şey getirme eve. Biliyorsun, insan hayatıyla ödeyebilir böyle birşeyi. Beni aldatayım demeyesin, yoksa eve silah sokarsan bir daha, bulurlarsa ilk beni kurşuna dizerler. Senin gibi bir kopile bakan bile olmaz. Zamanlar boktan şimdi, çakıyor musun?

Pavka, eve hiçbir şey sokmayacağına söz verdi.

İkisi avludan geçerken Lesçinski'lerin konakları önünde bir fayton durdu. Faytondan avukat, karısı bir de çocukları, Nelli ile Viktor çıktılar.

Artem kötü kötü söylendi:

- Geldiler göçmen kuşlarımız. Hay körolasıca, yine ortalık karışacak, hem de öyle bir karışacak ki, duman attırır bize şimdi bu keriz.

Pavka, bütün gün tüfeğin kaybının acısını çekti. O ara arkadaşı Seryojka eski terkedilmiş bir ahırda, duvarın dibindeki toprağı kaza kaza vargücüyle çalışıyordu. Sonunda çukur hazırlandı. Seryojka türlü bezlerle sarılı üç yepyeni tüfeği çukura yerleştirdi, o da bunları dağıtım sırasında ele geçirmişti. Almanlara onları geri vermeye niyeti yoktu. Bütün gece bunun için mi uğraşmış durmuştu. Gel de, şimdi tüfekleri almanlara toka et.

Çukuru tekrar doldurduktan sonra üstündeki toprakları iyice bastırdı, düzleştirdi. Üstüne de şurdan burdan topladığı çeşit çeşit çöpü, hurdayı attı. Sonra emeğinin semeresini denetledi, hoşnut kalarak kasketini başından çıkardı, alnını sildi.

"Ara da bul, şimdi! Bulsalar bile, ahır kimin, belli değil."

Pavka, farkına varmadan asık suratlı montörle pek arkadaş olmaya başlamıştı artık. Bir aydan beri elektrik istasyonunda onunla yanyana çalışıyordu.

Juhray, ateşçi yamağına dinamonun nasıl çalıştığını gösterdi, onu işe alıştırıyordu.

Bu cin gibi zeki çocuk denizerinin hoşuna gitmişti, Juhray serbest olduğu günlerde Artem'e uğruyordu. Az ama öz konuşan, ciddi, aklı başında bir adam olan denizeri, büyük bir sabırla ufak tefek günlük işler hakkında anlatılanları dinliyor, özellikle anası Pavka'nın yaramazlıklarından yakındığı zaman dikkat kesiliyordu. Mariya Yakovlevna üzerinde öylesine iyi bir etkisi vardı

ki, kadıncağız bütün dertlerini unutuyor, canlanıyor, cesaretleniyordu.

Birgün Juhray, Pavka'yı elektrik istasyonunun avlusunda, istiflenmiş odunların arasında durdurarak ona gülümsedi ve sordu:

- Anan, kavgacı-dövüşçüymüşsün, diye anlatıyor. "Horoz gibi dövüşçü, Pavkamız" diyor anan. Juhray babacan bir tavırla gülmeye başladı. Aslına bakarsan, dövüşmek hiç de fena birşey değil, ama kimi ve niye dövdüğünü iyice bilmelisin.

Pavka, juhray'ın alay edip etmediğini anlayamadığı için onurlu bir cevap verdi:

- Ben boşuboşuna dövüşmem. Yerinde ve zamanında dövüşürüm.

Juhray, durup dururken bir öneride bulundu:

- Sana ben nasıl kavga edilir, nasıl dövüşülür göstereyim mi, öğreteyim mi sana, ister misin?

Pavka şaşkınlıkla Juhray'a baktı:

- Nasıl yani... nasıl dövüşülür?

- Göstereyim de görürsün.

Pavka, İngiliz boks oyunu hakkında ilk kısa dersi aldı böylece.

Kolay birşey değildi bu bilimi öğrenmek. Ama Pavka eninde sonunda bütün kuralları ezberledi. Juhray'ın ona indirdiği yumrukların altında az mı yere yuvarlandı, ama iyi ve sabırlı bir öğrenci olduğunu kanıtladı Pavka.

Çok sıcak bir yaz günü Pavka, Klimka'lardan dönünce odada dolaştı ve kendine göre bir iş bulamayınca en sevdiği yer olan, evin arkasında, bahçenin kenarındaki kulübenin

damına tırmanmaya karar verdi. Avludan geçti, küçük bahçeyi dolandı ve latalardan çakılmış kulübenin çıkıntılarına tutunarak dama tırmanmaya başladı. Kulübe çevresinde sık dikili vişne ağaçlarının dalları, kulübenin damını dört bir yandan örtüyordu, Pavka damın tam ortasına yerleşti ve güneşlenmek için uzandı.

Bu küçük kulübenin bir yanı Lesçinski'lerin bahçesine bakardı ve damın ucuna uzanınca bütün bahçe ve evin bir tarafı oldukça iyi seçilebilirdi. Pavka başını çıkıntı üzerinden uzattı ve Lesçinski'lerin avlusunun bir bölümünü orada duran faytonla birlikte gördü. Avluda, alman teğmenin emireri, komutanının üniformasını fırçalıyordu. Lesçinski'nin konağına yerleşmişti. Pavka bu teğmeni sık sık bahçe kapısı önünde görürdü.

Teğmen, tıknaz, al yanaklı, ufak biçimli kesilmiş bıyıklı, çerçevesiz gözlüklü bir adamdı, başından rugan derisinden siperli kasketi eksik olmazdı. Pavka, teğmenin, penceresi bahçeye açılan yan odalardan birinde oturduğunu da biliyordu, damdan bu odanın penceresi de görünürdü.

Şimdi teğmen masa başında oturmuş birşeyler karalıyordu, sonra yazdıklarını alıp dışarı çıktı. Mektubunu emirerine verdi ve bahçe yolundan sokağa çıkan kapıya doğru gitti. Kameriyenin yanında teğmen durakladı, bir kimseyle konuştu. Kameriyeden Nelli Lesçinskaya çıktı. Teğmen onun koluna girdi ve onunla birlikte kapıya doğru yollandı, ikisi sokağa çıktılar.

Pavka'nın gözünden hiçbir şey kaçmamıştı. Tam uyumak üzereyken, teğmenin odasına emirerinin girdiğini gördü, emireri üniformayı askıya astı, bahçeye açılan pencereyi açıp odayı derledi, topladı ve kapıyı kapayarak dışarı çıktı. Bir dakika sonra Pavka onu atların durduğu ahırın yanında gördü.

Pavka, açık pencereden boşalan odayı çok iyi seçiyordu. Masa üzerinde bir takım kayışlar ve parlak birşey daha vardı.

Pavka meraktan kıvranıyor, öğrenme arzusu ona rahat vermiyordu. Dayanamadı, damdan vişne ağacının dalına tırmandı ve Lesçinski'lerin bahçesine indi. Eğildi, sonra birkaç uzun sıçrayışla açık pencerenin yanına kadar koşup odanın içine baktı. Masada bir kemer, omuz askısı, ayrıca kılıfı içinde görkemli bir oniki kurşunluk "Mannlicher" duruyordu.

Pavka'nın soluğu kesildi. Birkaç saniye kadar kendi nefsiyle çarpıştı durdu Pavka, ama gözünü karartan cüret, arsızlık onu sımsıkı sarmış, bırakmıyordu pençesinden ve Pavka açık pencereden içeri atladı, soluna sağına bakındı, yepyeni çelik tabancayı kılıfından çekip cebine soktu ve yine vargücüyle vişne ağacına doğru koştu. Maymun çevikliğiyle dama tırmandı. Neden sonra bahçeye bir gözatmaya cesaret edebildi. Emireri seyisle sohbete dalmış, tatlı tatlı konuşuyordu. Bahçede çıt yoktu... Pavka kulübenin damından kendi bahçesine atladı ve evine doğru koştu.

Anası mutfakta yemek pişiriyordu, Pavka'ya dikkat etmedi.

Pavka, sandığın arkasında duran bir bezi kaparak cebine attı, usulcacık kapıyı araladı, bahçeden geçti, parmaklıktan atladı ve ormana giden yolu tuttu. Dizini ağır ağır döven tabancayı eliyle tutarak eski, çökmüş tuğla-kiremit fabrikasına doğru koştu.

Ayakları nerdeyse yere değmiyordu. Pavka koşarken, rüzgar kulaklarında ıslık çalıyordu.

Eski tuğla-kiremit fabrikası önünde kimsecikler yoktu. Keresteyle örtülü dam yer yer çökmüştü, kırık tuğla yığınları, kiremit parçaları, yıkılmış ocaklar insana sıkıntı

veriyordu. Fabrikanın içi de, dışı da yabani otlarla örtülmeye başlamıştı. Buraya üç çocuk yalnız oyun oynarken uğrarlardı. Pavka bu yıkılmış fabrika binasında birçok gizli, kuytu yerler bilirdi, hepsinde de çalınan bir hazine saklanabilirdi.

Tuğla ocağının yıkıntısı üzerine tırmanarak bir daha etrafa bakındı ama yolda in cin top oynuyordu. Çam ağaçları hışırdıyordu yalnız, hafif rüzgar yolun tozlarını savuruyordu. Hava reçine kokusuyla doluydu.

Ocağın ta dibinde, bir köşeye yerleştirdi Pavka beze sarılı tabancayı, eski tuğlalardan ufak bir piramit örttü üstüne. Kiremit ve tuğlaların durumunu belledi ve yola çıkarak ağır ağır evine döndü.

Dizleri titriyordu hafif hafif.

"Bütün bunlar nereye varacak?" diye düşünüyordu Pavka, yüreği endişeyle burkuluyordu.

Evden uzaklaşmak için, elektrik istasyonuna, vaktinden çok erken yollandı. Bekçiden anahtarı aldı ve geniş kapıyı açtı, bu kapı motorların kurulu olduğu büyük odaya açılıyordu. Ocağın küllüğünü temizlerken, kazana suyu pompalarken, ateşi yakarken durmadan düşünüyordu:

"Şimdi Lesçinski'lerin konağında kimbilir neler oluyordur?"

Geç vakit, saat onbire doğru Pavka'ya uğrayan Juhray onu avlüya çıkarttı ve yavaşça sordu:

- Bugün eviniz niye arandı?

Pavka korkudan irkildi.

- Nasıl arandı?

Juhray biraz sustuktan sonra ekledi:

- Bayağı arandı. Ama önemi yok. Ne aradılar acep biliyor musun?

Pavka bilmez miydi nelerin arandığını, ama Juhray'a tabancayı çaldığını açıklayamazdı. Müthiş bir telaş, endişe içinde titreyerek sordu:

- Artem'i tutukladılar mı?

- Canım, tutuklanan filan yok, yalnız bütün evinizi alt-üst ettiler.

Pavka bunu duyunca biraz açıldı, içi rahatladı, ama endişesi yine de yatışmıyordu. Birkaç dakika herkes kendi başına düşündü. Bunlardan birisi aramanın nedenini biliyordu ve sonunun ne olacağından endişeleniyordu, ötekiyse bilmiyordu ve bunun için kuşkuluydu.

"Vay kahrolasıcalar, yoksa hakkımda birşeyler mi öğrendiler? Artem benim kim olduğumu bilmez, bilmez ama niye onun evi aranıyor? Temkinli davranmalı" diye, düşünüyordu Juhray.

Sonra ayrıldılar, herkes kendi işine baktı.

Konaktaysa kıyametler kopuyordu.

Teğmen, tabancasının çalındığını görünce önce emirerini çağırmıştı. Silahın nerede olduğunu emirerinin de bilmediğini öğrenince, daima nazik ve terbiyeli olan teğmen emirerine vargücüyle bir şamar patlatmıştı. Emireri şamardan durduğu yerde sallanmış, sonra hazırol vaziyeti alarak boyuneğmiş ve ikinci darbeyi beklemişti.

Avukat, durumun anlaşılması için çağrılmıştı. O da isyan ediyor, özür diliyor, kendi evinde böyle bir rezaletin olmasına üzülüyordu.

Konuşmaları sırasında odada bulunan Viktor Lesçinski, silahı komşuların çalmış olabileceklerini babasına hatırlatmıştı, özellikle şu kopil Pavel Korçagin üzerinde duruyordu. Babası oğlunun düşüncesini teğmene açıklamakta gecikmemiş, teğmen de arama emri vermişti.

Ama arama hiçbir sonuç vermedi. Tabancanın ortadan yok olması olayı Pavka'yı, en tehlikeli girişimlerin bile bazen iyi biteceğine büsbütün inandırdı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tonya, açık pencerenin önünde duruyor, hüzünle büyüdüğü, çok iyi tanıdığı baba evine, bahçeye, bahçeyi çevreleyen yüksek kavak ağaçlarına bakıyordu. Ağaçlar hafif meltemde yapraklarını titretiyordu. Gençkız, alıştığı bu bahçeli evi bütün bir yıl görmediğine inanamıyordu. Dün, bu çocukluğundan beri tanıdığı yeri hemen dönmek üzere bırakmış gibiydi, sanki bugün, hemen ilk sabah treniyle dönmüştü işte evine...

Değişen hiçbir şey yoktu. Ağaç çileği sıraları biçimli, düzenli budanmış, bütün bahçe yolları geometri düzeniyle çizilmiş, tarhları anneciğinin en çok sevdiği hercai menekşe ve mine çiçekleriyle bezenmişti. Tertemizdi bahçe, düzenli, tertipliydi. Herşeye yüksek orman mühendisi olan babasının titiz ellerinin değdiğini görüyordu Tonya. Bu yüzden bu pek düzenli çizilmiş, planlanmış yol ve patikalar daha da çok canını sıkmaya başlamıştı.

Yarıda bıraktığı romanı eline alarak terasa açılan kapıyı itti, merdivenden bahçeye indi; oradan da, yağlıboyayla

boyalı ufacık bahçe kapısını açarak garın yanındaki ufak göle, tulumbanın yanına indi.

Küçük köprüden geçince yola çıktı. Yol, iki yanda dikili sıra ağaçlara bakılırsa, bir park geçidine benziyordu. Sağda göl, gölün kenarında salkım söğütler, sık dikili söğüt ağaçları. Soldaysa, artık orman başlıyordu.

Tonya, eski taş ocağının yanındaki göllere kadar uzanmak istedi ama gölün yanında birden havaya kaldırılan bir oltanın misinasını görünce durakladı.

Eğri büğrü bir söğüt ağacının yanında durdu, eliyle dallarını açtı ve yüzü güneşten yanmış, yalın ayak, pantolonu dize kadar sıvanmış bir oğlan gördü. Çocuğun yanında, paslı bir teneke kutu içinde yemlik solucanlar vardı. Çocuk öylesine dalmıştı ki balık avına, Tonya'nın dikkatli bakışlarının farkında bile değildi.

- Burada balık tutulur mu hiç?

Pavka öfkeyle başını çevirdi.

Söğüdün dallarına tutunarak, suya eğilmiş bir gençkız duruyordu. Tanımadığı bir kızdı bu. Kızın üstünde beyaz, çizgili lacivert yakalı bahriyeli bluzu, açık gri renkli bir etek vardı. Konçları çizgili kısa çorapları, düzgün, güneşten yanmış bacaklarını sımsıkı sarıyordu. Kumral saçları, kalın bir örgü halinde beline kadar iniyordu.

Pavka'nın oltayı tutan eli hafifçe titredi, üstüne ufak bir kaz tüyü dikili olta mantarı selam verircesine bir-iki dalıp çıktı, dalıp çıktı ve hiç kıpırdamayan suda halkalar belirdi, incecik dalgalar genişleyerek koşuştu.

Arkasından tatlı bir ses duyuldu:

- Aaa, baksanıza, baksanıza, zokayı kaptı...

Pavka, ne yapacağını büsbütün şaşırdı, misinayı hızla çekti. Su damlalarıyla birlikte kancada fırıldak gibi dönen zoka ve zokanın ucunda solucan çıkıverdi sudan.

"Hay körolmayası, gel de balık tut şimdi! Hangi şeytanın aklına esti bunu buraya göndermek..." Pavka büyük bir öfkeyle bunları düşündü ve utandığını saklamak için oltayı suyun taa uzaktaki bir yerine doğru fırlattı, iki iri dulavratotunun yaprağı arasına rastladı olta, oysa ki oraya hiç atmamalıydı zokayı, kanca orada suda yüzen bir ağaç köküne takılabilirdi.

Bunu aklına getirdi ve başını çevirmeden yukarıda oturan kızdan tarafa tısladı pis pis:

- Ne bağırıyorsunuz? Bütün balığı kaçıracaksınız be!

Ve yukarıdan alaycı, şakacı bir ses ona cevap verdi:

- Balık şu korkunç manzaranızı görmüş, çoktan sıvışmış olacak. Gündüz balık tutulur mu hiç? Vay acemi balıkçı çırağı vay! Terbiyeden şaşmamaya niyetli olan Pavka için bu kadarı artık fazlaydı. Ayağa kalktı, kasketini ta gözlerine kadar indirdi, buysa büyük bir öfke işaretiydi Pavka'da, ıkına sıkına az-buçuk nazik laflar seçerek:

- Hadi küçük hanım, dedi çöz bakalım palamarı buradan.

Tonya'nın gözleri kısıldı hafifçe, bastırdığı kahkahadan ışıl ışıl oldu.

- Aaa, sizi rahatsız etmiyorum ki ben!

Ama sesinde artık alay yoktu, daha çok barışmak isteyen dostça bir eda seziliyordu ve Pavka, kimbilir nereden çıkagelen bu "küçük hanımı" en ağır biçimde tam kalaylamaya hazırlanırken, dayanamadı yumuşadı.

- Eh, bakın bakacaksanız. Yer çoook. Ve bunu derken yine çömelip mantarına baktı. Mantarıysa o dulavratotuna yanaşmıştı, zokanın iğnesi sudaki o köke takılmış olmalıydı. Misinayı hızla çekmeye karar veremiyordu Pavka.

"Takıldıysa iğne, koparamam. Bu mıymıntı da şimdi bana gülecek. Defolup gitse ya" diye düşünüyordu Pavka.

Ama Tonya, hafif hafif sallanan salkım söğüt dalına büsbütün yerleşti, dizlerine bir kitap koydu ve güneşten yanmış, karagözlü kabadayıyı gözetlemeye koyuldu. Amma da nezaketsiz bir karşılamaydı bu, üstelik de şimdi isteyerek ona aldırış etmiyor yada etmiyor görünüyordu.

Pavka, suyun dümdüz aynasında oturan gençkızın hayalini görüyordu. Kız okuyor, o ise yavaş yavaş misinasını çekiyor. Mantar ikide bir suya dalıyor, misina direniyor, gelmiyor.

Tulumbanın yanındaki küçük köprüden iki delikanlı geçti, ikisi de lise ikide. Bunlardan birisi depo müdürü, mühendis Suharko'nun oğlu, tatsız sarı renkli, çilli suratlı, onyedi yaşında bir hergele ve zampara Çilli Şurka, elinde iyi bir olta, ağzında külhanbeyce sallanan sigara. Yanındaki Viktor Lesçinski, levent boylu şımarık bir oğlan.

Suharko göz kırpıyor ve Viktor'a eğilerek anlatıyor:

- Bıldırcın gibi bir kız, başkası yok buralarda. İnan, romantik kişiliği var kızın. Kiev'de, lise birde, şimdi yazı geçirmek için buraya geldi, babasının yanına yani. Babası orman müdürü. Kardeşim Liza ile tanışıyor. Ona şöyle bir mektup uçurayım dedim, üstün duygular falan, filan, anlarsın. Aşıkım dedim, çılgın gibi cevabınızı bekliyorum, dedim. Nadson'dan bir şiircik aşırdım, kondurdum mektubuma, dokunaklı olsun, diye.

Viktor merakla sordu:

- Eee... sonuç?

Suharko biraz utangaç:

- Nazlanıyor, dedi, burnu havada, anlarsın ya. Kağıdı boşu boşuna karalama, diyor. Ama bu daima böyle olur ilk başta. Şu var ki ben bu işlerde kime olsa taş çıkartırım. Ne uğraşıp yorulayım, fırıldak gibi uzun uzadıya fır dönüp horoz gibi kanadımla yerleri çizeyim. Boşver! Akşam

tamirhanenin barakalarına gitmek varken. bir üçlük toka ettin mi, öylesine bir güzel düşer ki, parmaklarını yalarsın. Hem de naz nedir bilmez. Valka Tihonov'la dadandık. Tanırsın değil mi, demiryolu makasçısını.

Viktor'un suratı küçük düşürücü bir sırıtma ile büzüldü.

- Ayıp değil mi sana Şurka, böyle pisliklerle uğraşıyorsun?

Şurka, ağzındaki sigarayı ucundan çiğnedi, tükürdü, ağzından çıkartıp attı ve sonra alaycı bir tavırla:

- Hele bak, hanım evladına. Senin gibilerin de nelerle vakit geçirdiklerini bilirim ben.

Ama Viktor lafını keserek sordu:

- Peki, beni onunla tanıştıracak mısın?

- Elbette. Hadi, kız buralardan uzaklaşmadan davran. Dün sabah gölde balık tutuyordu.

İki ahbap Tonya'ya yaklaşıyorlardı bile. Suharko sigarasını ağzından atarak cakalı bir tavırla selam verdi.

- Günaydın matmazel Tumanova. Balık mı tutuyorsunuz?

- Hayır, dedi Tonya. Sadece başkalarının nasıl tuttuğuna bakıyorum.

- Tanışmıyor musunuz? Ve bunu söylerken Suharko aceleyle Viktor'un elinden tuttu. Arkadaşım Viktor Lesçinski.

Viktor utanarak Tonya'ya elini uzattı.

Suharko ille de konuşmalarını uzatmak için sordu:

- Bugün niye balık tutmuyorsunuz?

- Oltamı almadım da... dedi Tonya.

- Şimdi hemen size bir olta getireceğim. Suharko yine tez davranmak istedi. Şimdilik buyurun, benim oltamla tutun, ben size şimdi başka bir olta getiririm.

Viktor'a verdiği sözü yerine getirmeye çabalıyor, ikisini yalnız bırakmak istiyordu.

- Hayır, olmaz dedi Tonya. Burada bizden önce başkası var, balık tutan... Rahatsız etmiş olacağız.

- Kime engel olacakmışız? Kimi rahatsız edecekmişiz? Ve ancak o zaman çalının dibinde oturan Pavka'yı gördü. Bunu mu? Onu şimdi, saniyede buradan kış-kış ederim.

Tonya araya girmeye vakit bulamadan, Suharko balık tutan Pavka'nın yanına indi.

Pavka'ya:

- Hadi bakalım, hemen oltanı topla, toparlan göreyim seni! dedi. Ama Pavka'nın aldırış etmeden balık tutmaya devam ettiğini görünce Pavka'yı kovmaya acele etti: Hadisene, davran.

Pavka başını kaldırdı ve Suharko'ya hiç de iyi birşey vadetmeyen bir bakışla kötü kötü baktı.

- Yavaş ol, be, Bayramlık ağzını fazla açma.

- Neee? Suharko'nun kanı başına hücum etti. Seni beş paralık kırtipil herif seni, bir de konuşuyor üstelik. Çekil buradan, defol! Suharko, kundurasının ucuyla yem tenekesine bir tekme attı. Teneke havada bir takla atarak suya düştü. Sıçrattığı damlalar Tonya'nın yüzünü de ıslattı. Tonya bağırdı:

- Suharko, ayıp değil mi size!

Pavka öfkeyle ayağa kalktı. Biliyordu, Suharko'nun babası Artem'in çahştığı deponun müdürüdür ve şimdi bunun salak, çilli, kızıl saçlı suratına bir yapıştırırsa, liseli, beybabasına sızlanmaya koşar ve iş kesinlikle Artem'e gelir dayanır. Hemen saldırıya geçmemesinin tek nedeni buydu.

Suharko ise Pavka'nın ona saldırdı saldıracak kadar öfkelendiğini anlayınca ondan tez davrandı, üstüne atıldı

ve suyun kenarında duran Pavka'yı iki eliyle göğsünden itti. O da kollarını havada salladı, bir arkaya, bir öne eğildi, ama ayakta tutundu, suya düşmedi.

Suharko, Pavka'dan iki yaş büyüktü, mahallesinin bir numaralı külhanbeyi olarak geçiniyordu.

Pavka, göğsünden o darbeyi yiyince büsbütün kudurdu.

- Ya, demek öyle? Al sana öyleyse! Ve elinin kısa bir hareketiyle Suharko'nun suratına okkalı bir tokat yapıştırdı. Sonra kendine gelmesine zaman bırakmadan, lise üniforması ceketine yapıştı, kendine doğru çekti ve suya doğru sürükledi.

Suharko diz boyu suda, pırıl pırıl botlarını ve pantolonunu ıslattıktan sonra Pavka'nın ellerinden kurtulmak için çırpınıyordu. Pavka liseliyi suya iterek kıyıya atladı.

Peşinden de, Pavka'yı eline geçirirse, onu parçalamaya hazır durumda, Suharko atıldı.

Kıyıya çıktı, hızla arkasından yetişen Suharko'ya dönünce Pavka'nın aklına geldi:

"Sol ayağa vereceksin vücudun yükünü. Sağ ayağın gergin ve hafif bükülü. Darbeyi yalnız elinle değil, bütün vücudunla, aşağıdan yukarı, çenenin altına yapıştıracaksın."

Küüüüüt!

Dişleri bir "tak!" yaptı. Suharko, çenesinin altında gözünü kararan acıdan ve ucunu ısırdığı dilinin sızısından kollarını aptalca havada salladı ve suya düştü, bir-seksen suya uzandı.

Kıyıda ise Tonya kahkahalarla gülüyordu. Ellerini çırparak:

- Bravo! Bravo! diye, bağırıyordu Tonya. Şahane!

Pavka oltasını kaptı, hızla çekti ve takılı kalan misinayı koparark yola atladı.

Giderken Viktor'un, Tonya'ya:

- Yedi beladan artakalmış külhanbeyi Pavka Korçagin bu, dediğini duydu.

İstasyonda işler karışmaya başlıyordu. Bütün hatlardan, demiryolu işçileri greve gidiyor, diye haberler ulaşıyordu. En yakın büyük istasyonda depo işçileri olay çıkarmışlar. Almanlar, bildiri dağıtmaktan sanık iki makinisti tutuklamış. Köyleri yakın olan işçiler arasında büyük ayaklanmalar oluyormuş, nedeni de oranın çiftlik sahibinin dönüp kendi arazilerine tekrar sahip çıkması ve halkın malına mülküne elkoymasıymış.

Ataman muhafızlarının kamçıları mujiklerin sırtlarını lime lime ediyordu. Bütün ilde partizan harekatı gelişiyordu. Bolşeviklerin örgütlediği onbeş-yirmi kadar partizan bölüğü oluşmuştu.

O günlerde Juhray dinlenmek, uyumak nedir unutmuştu. Ufak kasabada bulunduğu sürece büyük işler yapmayı becerdi. Birçok demiryolu işçisiyle tanıştı, gençlerin toplandıkları eğlentilere gidiyor, oralarda pekçok demiryolu işçisiyle tanışıyordu. Depo tornacıları ve kereste işçilerinden sağlam bir grup oluşturdu. Artem'i de yoklamayı denedi. Artem'e, Bolşeviklerin çalışmaları ve partileri hakkında ne düşündüğünü sorunca, Artem ona verdiği cevapta şunları dedi:

- Bilir misin Fedor, ben şu parti işlerinden fazla birşey anlamam. Ama yardımım gerekirse, yardım ederim. Bana güvenebilirsin.

Fedor buna da eyvallah dedi, biliyordu, Artem yabancı değildi, verdiği sözden dönmeyeceğini de biliyordu.

Fedor elektrik istasyonundan depoya geçti. Orada çalışmak onun için daha elverişliydi. Elektrik istasyonundayken demiryolu işçileriyle ilişkileri kesiliyordu.

Hatlar boyunca yoğun bir geliş-gidiş, görkemli bir hareketlilik seziliyordu. Almanlar, Ukrayna'da çalıp ele geçirdikleri herşeyi, çavdarmış, buğdaymış, sığırmış yükleyip Almanya'ya götürüyorlardı.

Ataman muhafızları durup dururken istasyondaki telsizci Ponomarenko'yu tutukladılar. Ona komutanlıkta insafsızca dayak attılar, adamın da, Artem'in depodaki canciğer arkadaşı Roman Sidorenko'nun propaganda yaptığını anlattığı sanılıyordu.

Tam iş sırasında, iki almanla, istasyon komutanının yardımcısı olan ataman muhafızı, Roman'ı almaya geldiler. Ataman muhafızı, Roman'ın çalıştığı marangoz tezgahına yaklaşarak, hiçbir şey söylemeden Roman'ın yüzüne kamçısını indirdi:

- Yürü, itoğlu it düş önümüze! Seninle konuşacaklarımız var.

Ve tüyler ürpertici bir sırıtma ile tornacıyı kolundan çekti.

- Gösteririz biz sana propaganda yapmanın ne olduğunu.

O anda, o tezgaha yakın bir yerde mengeneyle uğraşan Artem elindeki törpüyü attı ve bütün dev yapısıyla ataman jandarmasının üstüne yürüyerek, güçlükle frenlemeye çalıştığı bir öfkeyle hırladı:

- Aşağılık herif, hangi cesaretle adam dövüyorsun bakayım?

Komutan yardımcısı kayışında asılı tabanca kılıfını açarak geri geri bir-iki adım attı. Alçak boylu, kısa bacaklı alman, omuzunda asılı ağır tüfeği indirdi ve mekanizmasını tıkırdattı.

- Dur! diye havladı, almanca, ilk kıpırdanışta ateş etmeye hazırlanarak.

Dev yapılı tornacı, bu kırtıpil erin önünde duruyordu, çaresizdi şimdi, birşey yapamıyordu.

İkisini de alıp götürdüler. Artem'i bir saat sonra bıraktılar, ama Roman'ı bagajların konulduğu bodrum katına kilitlediler.

On dakika geçti geçmedi depoda bütün işler durdu. Kimse çalışmıyordu artık. Depo işçileri istasyon bahçesinde toplandılar. Onlara başka işçiler, malzeme deposundakiler, makasçılar da katıldı. Herkes müthiş heyecanlıydı. Hemen bir bildiri hazırlandı, Roman ile Ponomarenko'nun serbest bırakılmaları isteniyordu.

Bu gergin hava daha da yoğunlaştı, bir sürü muhafızla bahçe parmaklığına kadar gelen istasyonun komutan yardımcısı, elindeki tabancayı sallayarak bağırmaya başladı:

- Şimdi işbaşı yapmayanları oldukları yerde kurşuna dizeceğim, şimdi tutuklayacağım hepinizi!

İşçilerin öfkeli bağırtıları ataman muhafızını tekrar kaçırttı, soluğu istasyonda aldı herif. Kentten, tıklım tıklım alman erleriyle dolu kamyonlar olanca hızıyla geliyordu, bunları çağıran, istasyon komutanıydı.

İşçiler ister istemez evlerine dağıldılar. İşyerinde kimse kalmamıştı, istasyon nöbetçisi bile. Juhray'ın boş durmadığı anlaşılıyordu. Bu istasyondaki eylem, ilk kitle hareketi olmuştu.

Almanlar peronda ağır makineli tüfeklerini yerleştiriyorlardı. Makineli tüfek kuş peşinde ortalığı dinleyen bir av köpeği gibi duruyordu. Bir alman çavuşu, eli tetikte, makineli tüfeğin yanına çömelmişti.

Gar tümüyle ıssızdı şimdi.

Gece olunca evlerde aramalar, tutuklamalar başladı. Artem'i de alıp götürdüler. Juhray'ın evine uğradığı yoktu, onu bulamadılar.

Hepsini koca yük ambarında toplayıp ultimatom verdiler: ya işe dönülecek, yada askeri mahkeme.

Hat boyunca hemen hemen bütün demiryolu işçileri grev yapıyordu şimdi. Yirmidört saatten beri bir tek katar geçmemişti raylar üzerinden. Buradan yüzyirmi kilometre ötede, köprüleri uçuran ve hatları kesen büyük partizan bölükleri almanlarla savaşıyordu.

Gece alman askeri birliklerini getiren katar gara varmış, ama varır varmaz makinist, ateşçi ve yardımcıları lokomotifi bırakıp kaçmışlardı. Bu askeri katardan başka garda, hareket etmek için bekleyen iki katar daha vardı.

İstasyon komutanı, bir alman teğmendi, asteğmen olan yardımcısı ve almanlardan bir grup, yük ambarının ağır kapısını açarak dışarı çıktılar.

Komutanın yardımcısı kağıda bakarak seslendi:

- Korçagin, Politovski, Bruzjak. Şimdi lokomotif ekibi olacak, trenle hareket edeceksiniz. Reddedeni alimallah, hemen şuracıkta yere sererim. Gidiyor musunuz?

Üç işçi, başları önlerine eğik yürüdüler. Onları erlerin eşliğinde lokomotife kadar götürdüler. Komutan yardımcısı, öteki katarların makinistleri ve ateşçisi olacak başka kimselerin soyadlarını okuyordu.

Lokomotif öfkeli öfkeli horulduyor, ağzından parlak kıvılcımlar püskürtüyor, derin derin soluyarak, karanlığı delerek raylar üzerinde uçuyor, gecenin ta içine doğru ilerliyordu. Artem ocağa kömür attı, ayağıyla demir kapağı kapattı, sandıkta duran kalkık burunlu çaydanlıktan bir yudum su içti ve ihtiyar makinist Poltovski'ye döndü.

- Demek götürüyoruz herifleri, öyle mi diyorsun, babalık?

O ise sarkık kaşları altından gözlerini kırpıştırarak öfkeli öfkeli bakıyordu.

- Götürüyoruz. Baksana, süngüyü sırtımıza dayadılar. Gel de götürme.

Bruzjak, kömür vagonu üzerinde oturan alman erine yandan bir bakış atarak:

- Bırakalım, lokomotiften kaçalım, diye öneride bulundu.

Artem de dişleri arasından:

- Tamam, al benden de o kadar, dedi. Ya bu herifi ne yapalım, bizi bekleyeni?

Bruzjak pencereden dışarı sarktı:

- Yaaaa.. diye, bir ses çıkardı.

Artem'e daha da sokularak fısıldıyordu şimdi Politovski:

- Götüremeyiz onları, duyuyon mu? Ötede savaş var, ayaklananlar köprüleri uçuruyor birer birer. Bizse bu itoğlu itleri, başlarına bela kesilsin diye mi oraya taşıyalım? Oğul, ben çar zamanında bile grev oldu mu, kimseyi taşımış değilim. Ağırıma gidiyor. Şimdi de taşımam onları. Kendi adamlarımızı kurşuna dizdirmek için bu alçakları yetiştirirsek, ölünceye dek insanlar arasına çıkamayız ayıbından. Gördün ya, öteki trenin ekibi kaçtı. Hayatları pahasına. Ama kaçtılar yine de bizim delikanlılarımız. Mümkünü yok bu işin, trenimizi onlara teslim edemeyiz. Ne dersin?

- Tamam, beybuba, doğru doğru dosdoğru. Ya şunu ne yapalım? Ve bakışıyla alman erini gösterdi.

Makinist yüzünü buruşturdu, salmastra bezleriyle terli yüzünü sildi, kızarmış gözleriyle manometreyi yokladı, bu eziyetli soruya orada bir cevap bulacakmış gibi. Sonra kaynamaya başlayan umutsuzluğuyla, öfkeli öfkeli, ana avrat sövdü.

Artem çaydanlıktan bir yudum daha su içti. İkisi de aynı şeyi düşünüyorlardı ama, ilk sözü söylemekten çekiniyorlardı. Artem, Juhray'ın sözlerini hatırladı:

"Ya sen, kardeş, bolşeviklere ne gözle bakarsın?"

Ve kendi cevabını hatırladı Artem:

"Bana güvenebilirsin. Her zaman yardım ederim. Öyleyse tamam."

"Yardıma bak... Cellat götürüyoruz başlarına." diye düşündü.

Politovski, birşey ararcasına alet sandığının önüne eğildi, ve Artem'e değecek kadar ona yaklaşınca zorlukla fısıldadı:

- Herifi gebertelim. Çakıyon mu?

Artem ürperdi. Politovski dişlerini gıcırdattı.

- Başka çaresi yok bunun. Alman mortoyu çekti mi, regülatörün canı cehenneme, doğru ocağın içine, lokomotifi indirmeli düşük vitese, yallah, atladık gittik lokomotiften. Artem de, omuzlarından ağır bir yük kalkmışçasına:

- Tamam, dedi.

Artem, Bruzjak'a doğru eğilerek aldıkları kararı iletti.

Bruzjak'ın cevabı epey gecikti. Hepsi de çok büyük bir tehlikeye atılıyorlardı. Hepsinin de geride aileleri kalıyordu. En kalabalık aile Politovski'ninkiydi. Dokuz can besliyordu o. Ama hepsi de, almanları götürmenin, savaşçıların başına bela etmenin, daha kötü olduğunu biliyordu.

- Tamam, dedi Bruzjak. Kabul. Peki... Kim onu şey... Artem'in nasılsa anladığı cümleyi tamamlayamadı.

Artem regülatörün önünde birşeyler yapan ihtiyara döndü, başını salladı, Bruzjak da bizimle beraber gibisinden, ama arkasından çözemediği bir sorunun verdiği endişeyle Politovski'nin daha da yakınına sokuldu.

- Peki ama, işi nasıl bitirelim?

O da Artem'e baktı.

- Sen başla. En güçlü kuvvetli sensin aramızda. Ateş karıştırma demirini kafasına bir indirdin mi, mortayı çeker. İhtiyar bunları söylerken çok heyecanlıydı.

Artem kaşlarını çattı.

- Yahu beceremem diye korkuyorum. Elim kalkmıyor doğrusu. Asker ne de olsa, aramızda düşünsek, ne günahı var herifin... Süngü zoruyla buraya gönderilmiş.

Politovski'nin gözleri parladı:

- Günahı ne mi diyorsun? Ya bizim günahımız ne, şimdi bu kafese girmişsek. Götürdüğünüz yük, ceza taburu! Bu günahsızlar partizanları, kardeşlerimizi kurşuna dizecek, ya onların suçu ne? Tuh, ödlek herif seni! Ayı gibi gücün var, ama ne fayda?

Artem hırıltılı bir sesle :

- Peki, anladık, dedi ve eline ağır ateş karıştırma demirini aldı.

Ama Politovski heyecanla fısıldamaya başladı:

- Bırak, ben bitireyim şu işi, elim titremez. Sen küreği al, kömür vagonundan yakıt getir. Gerekirse bir de sen indirirsin küreği almanın kafasına. Ben de, kömürü kırmak içinmiş gibi çıkayım.

Bruzjak başını salladı.

- Tamam, doğrusun ihtiyar. Ve regülatörün önündeki yerini aldı.

Almanın kafasında siperliksiz bezden, kırmızı kenarlı bir kasket vardı. Adam kömür vagonunun bir ucunda oturuyordu, tüfeği iki bacağın arasında sigara içiyor, arada bir lokomotifte uğraşan işçilere gözatıyordu.

Artem küçük vagona kömürü küreklemeye tırmandığı zaman nöbetçi buna aldırmadı. Sonra Politovski, kömür

vagonunun kenarından iri kömür parçalarını alınak istiyormuş gibi almana, "çekil kenara" gibisinden bir işaret yapınca, alman uysal bir hareketle lokomotifin kabinine açılan kapıya doğru, daha aşağıya kaydı.

Almanın kafasını parçalayan, boğuk ve kısa demir çubuk darbesi Artem ve Bruzjak'ı akkor halindeki madene dokunmuşçasına şaşırtıp yerlerinden sıçrattı. Erin vücudu çuval gibi lokomotifle kömür vagonu arasındaki açıklığın içine düştü.

Boz renkli siperliksiz bez kasketi kana bulandı. Vagonun kenarına çarpan tüfek tıkırdadı. Politovski:

- Tamam herifin işi! diye fısıldadı, demiri elinden fırlattı ve gerginlik dolu, ekledi: Artık geriye dönüş yok.

Sesi kısıldı, ama herkesin üstüne çullanan ağır sessizliği dağıtarak bağırdı yine de Politovski:

- Tez davranın! Regülatörü sök!

On dakika sonra herşey tamamdı. Kumandasız kalan lokomotif hızını ağır ağır sıfıra indiriyordu.

Lokomotifin ışıktan halkası içine yol boyundaki ağaçların gölgeleri giriyor, yine hemen dipsiz karanlığa doğru kaçışıyordu. Lokomotifin farları geceyi delmek isterken, karanlığın sık dokusuna takılıyor, gecenin elinden yalnız onar metre aydınlık kapabiliyordu. Lokomotif son kuvvetini harcamışçasına gitgide daha seyrek ve güç soluk alabiliyordu.

Artem, arkasında Politovski'nin sesini duydu:

- Atla oğul, atla! Tutanağı bıraktı. Güçlü vücudu lokomotifin hareketine uyarak öne atıldı, uçtu, ayakları altından kayan toprağa çarptı. İki adım koştuktan sonra tökezledi, takla attı ve ağır vücudu yere serildi.

Lokomotifin iki basamağından, aynı anda iki gölge daha atladı.

Bruzjak'ın evinde de bir üzüntüdür sürüp gidiyordu. Seryoja'nın anası, Antonina Vasilyevna son dört gün içinde zayıflanış, güçten düşmüştü. Kocasından haber alamıyordu. Kocasını, Korçagin'i ve Politovski'yi, almanların tren ekibinde çalıştırmak üzere, alıp götürdüklerini biliyordu. Önceki gün ataman muhafızlarından üç adam gelmiş, kaba saba küfürler savurarak kadıncağızı sorguya çekmişlerdi.

Adamların sözlerinden havada bir felaket dolaştığını, kötü bir şeyin olup bittiğini seziyordu. Muhafızlar gittikten sonra yüreğinde ağır bir yük olarak taşıdığı, altında ezildiği bu bilememezliğe, olayları anlayamamazlığa dayanamayarak başına bir örtü bağladı ve kocasından haber almak umuduyla Mariya Yakovlevna'ya gitmeye niyetlendi.

Mutfağı temizleyen büyük kızı Valya gitmek üzere olan annesini görünce ona seslendi:

- Uzak bir yere mi gidiyorsun, anne?

Antonina Vasilyevna, kızına nemli gözlerle bakarak cevap verdi:

- Korçaginlere gideyim, dedim. Bakarsın baban hakkında onlardan haber alabilirim. Seryoja gelirse söyle, istasyona Politovskilere uğrasın.

Valya annesini omuzlarından tuttu, içtenlikle kucakladı, kapıya kadar uğurlarken onu yatıştırmaya çalıştı.

- Endişelenme anneciğim.

Mariya Yakovlevna her zamanki gibi Antonina'yı çok iyi karşıladı, her zamanki konukseverliğini gösterdi. İki kadın da karşılıklı olarak birbirlerinden haber bekliyorlarmış meğer, ama daha ağızlarını açıp konuşmaya başladıkları anda bütün umutları kırıldı.

Geceleyin Korçaginlerin evini aramışlar. Artem'i soruyorlarmış. Muhafızlar giderken Mariya Yakovlevna'ya,

oğlu evine gelir gelmez Komutanlığa göndersin, diye sıkı sıkı tembih etmişler,

Korçagina bu baskıdan çok ürkmüştü. O anda evinde yalnızdı, Pavel her zamanki gibi geceleyin elektrik istasyonunda çalışıyordu.

Pavka ertesi sabah erkenden geldi. Annesi ona evi nasıl aradıklarını, Artem'i nasıl soruşturduklarını anlatınca, ağabeyi için ruhunu ezik bir telaş, bir endişenin doldurduğunu hissetti. Görünüşte huylarının benzememesine ve Artem'in çatık kaşlı ciddiyetine karşın kardeşler birbirlerini için için severlerdi. Sert bir sevgiydi bu, laf etmeyen bir duygu ve Pavel çok iyi biliyordu ki ağabeyi için yeryüzünde yapmayacağı fedakarlık yoktu, gerekirse canını vermeye hazırdı.

Juhra'yı aramak için, o yorgun haliyle, hiç dinlenmeden istasyona, depoya koştu, ama Juhray ortalıkta yoktu, tanıdığı işçilerden, almanların alıp götürdüğü arkadaşları hakkında hiçbir şey öğrenemedi. Makinist Politovski'nin ailesi de hiçbir şey bilmiyordu. Pavka evlerinin bahçesinde Politovski'lerin en küçük oğulları Boris'le karşılaştı. Ondan, o gece Politovski'lerin de evlerinin arandığını öğrendi. Babasını soruyorlarmış.

Böylece Pavka, birşey elde edemeden anasının yanına döndü, yorgun argın yatağına düştü ve çalkantılı bir denize batarcasına huzursuz, bir uykuya daldı.

Valya kapı çalınmasına kulak kabarttı, kapıya baktı.

- Kim o? diye seslendi sürgüyü çekerken.

Kapı ağzında Klimka Marçenko'nun salkım saçak kızıl kafası göründü. Klimka'nın vargücüyle koştuğu belliydi. Soluk soluğa kalmış, yüzü kızarmıştı.

Valya'ya ağır ağır soluyarak sordu:

- Annem evde mi?

- Hayır. Gitti.

- Nereye gitti?

- Herhalde Korçagin'lere. Valya yine koşmaya yeltenen Klimka'yı kolundan tuttu bu kez.

O da ne yapacağını şaşırmış gibi genç kıza baktı.

- Şey... Ne diyeceğim...İşim var da...

Valya çocuğu sarsmaya başladı:

- Ne işi, nasıl iş bu? Söylesene, tuh sana tüylü orman ayısı, şimdi söyle, duyuyon mu, kuşkulandırma beni, işkence etme.

Bunu artık emir verircesine söyledi.

Klimka, Juhray'ın yazdığı notu yalnız Antonina Vasilyevna'nın ta kendisine teslim etme uyarısını tümden unutarak kirlenmiş, yağlanmış bir kağıt parçası çıkardı cebinden ve kıza uzattı. Seryoja'nın bu papatya sarısı saçlı kızkardeşine nasıl hayır desin kızıl saçlı Klimka, zaten bir hayli zamandan beri bu sevimli kızcağızla olan ilişkilerinde pusulayı şaşırmıştı. Alçak gönüllü aşçı çömezi kendi kendine bile Seryojka'nın bu tatlı kardeşine abayı yaktığını itiraf edemezdi. Gönül rahatlığıyla ona kağıdı uzattı, oda hızlı hızlı gözlerini gezdirdi satırlarda:

"Sevgili Tonya! Sakın endişelenme. Herşey iyi gidiyor. Yaşıyoruz, sağ salimiz. Yakınlarda bizden daha çok haber alacaksın. Ötekilere de söyle herşeyin iyi gittiğini, kimse endişelenmesin bizler için. Pusulayı yırt, yok et.

Zahar"

Valya, pusulayı okuduktan sonra Klimka'ya döndü:

- Vay benim kızıl kürklü ayım vay, vay cancağızım, nereden aldın bunu? Bunu sana kimler verdi, söylesene bastıbacağım, ayı yavrucuğum benim?

Ne yapacağını büsbütün şaşıran Klimka'yı sarsıyor da sarsıyordu Valya. Bu yüzden, Klimka kendine gelemedi, hatta ikinci bir hata daha yaptı:

- Bunu Juhray verdi istasyonda. -Sonra bunun söylenmemesi gerektiğini hatırladı ve ekledi: -Şey... verdi de, sakın ha kimseye söyleme, dedi.

Valya güldü:

- Peki canım, peki! Kimseye söylemem. Hadi koş kızıl ayıcığım, koş Pavka'ya, annemi orada bulursun.

Aşçı yamağını hafifçe itti arkadan. Bir saniye sonra Klimka'nın kızıl kafası bahçe kapısının ötesinde şöyle bir görünüp kayboldu.

Alıp götürülen üç kişiden hiçbiri dönmemişti. Akşam olunca Juhray, Korçagin'lere uğradı. Mariya Yakolevna'ya lokomotifte olup bitenleri anlattı. Çok korkan kadını elinden geldiği kadar yatıştırmaya çalıştı, üçünün de çok uzak bir yere, ücra bir köye, büyük yoldan uzak, Bruzjak'ın dayılarının birinin evine yerleştiğini, şimdi artık başlarında hiçbir tehlikenin olmadığını anlattı, şimdilik dönmelerinin anlamı yokmuş, ama almanlar zaten çok sıkıştırılıyormuş. Pek yakında büyük değişiklikler beklenebilir, dedi.

Olup bitenler, üç arkadaşın ailelerini birbirine daha da çok yakınlaştırdı. Herkesin, ailesine pek ender de olsa gönderdiği pusulalar büyük sevinç içinde okunuyordu. Ama evler daha da boş, daha da sessizdi şimdi.

Juhray, birgün, rastlantı eseri olarak evlerinin önünden geçiyormuş gibi, ihtiyar Politovskaya'ya uğradı ve onları teslim etti.

- İşte, ana, kocanızdan size bir yardım. Yalnız... anlarsınız ya, kimseciklere anlatmayın.

İhtiyar ana, Juhray'ın elini minnetle sıktı.

- Hay çok yaşayasın, sağol, oğlum. Bunaldım artık, çocuklara yiyecek bulayım derken.

Bu para, Bulgakov'un bıraktıklarının bir kısmıydı.

Denizeri, Politovski'lerden ayrılarak, evine doğru giderken coştu kendi kendine: "Hadi, hadi, bakalım bundan sonrası ne olacak. Grev yapılamadı, kırıldı, işçiler kurşuna dizilme tehdidi altında çalışıyorlarsa da, her yanı ateş sardı, artık söndürebilirsen söndür. Aferin bu üç demiryolu işçisine, amma da dayandılar; gerçek proletermişler."

İsli paslı duvarını yola doğru çevirmiş, Vorobyova Balka köyünün kenarındaki ufak, eski, isli demirhanede, Politovski uzun bir maşayla kıpkızıl bir renge gelmiş olan demir parçasını çeviriyordu.

Artem ise, körüğe hava doldurmak için kirişe asılı bir kola basıyordu.

Makinist iyi yürekli insanlara özgü gülümsemesini sakalında gizlemeye çalışarak konuşuyordu:

- Zanaat erbabı kimseler şimdi her köyde kendilerine iş bulurlar, iş ibadullah. Bir-iki hafta daha çalışırsam bizimkilere yağ, un göndermenin yolunu bulurum. Mujikceğiz, oğlum, demirciyi daima sayar, sever. Tıka basa, krallar gibi semiririz burada, he, he... Zahar başka, o daha çok ırgatlıktan anlıyor, dayısıyla topraklara gömüldü. Ama niye olmasın, orası öyle. Yalnız seninle biz Artem kardeş, evsiz barksızız, semer vurulacak sırtımız bir de çalışacak kollarımız var, yani, ezelden proletermişiz biz ikimiz be, he-he-he. Zahar ise ikiye bölünmüş, bir ayağı köyde, bir ayağı lokomotifte. Bunu derken ihtiyar bir daha kızgın demiri çevirdi ve sonra ciddileşerek ekledi: İşimiz duman

oğul. Almanları bu yakınlarda sıkıştırmazlarsa, buradan dehlemezlerse, tek yol doğru Yekaterinoslav'a yada Rostov'a, tabana kuvvet, yoksa bizi şu enselerimizden yakalayıp yerle gök arasında sallandırırlar, vallaha da sallandırırlar, ondan kuşkun olmasın.

- Orası öyle, dedi Artem.

- Ne yapıyor acep bizimkiler, dayanıyorlar mı? Şu uyuz şeytanlar sıkıştırıyor mu onları?

- Yaaa... babalık, ortalığı karıştırdık, şimdi evimizi barkımızı inkar etmemiz gerek.

Makinist, demirci ocağından artık maviye çalan kızgın demir parçasını alıp hızla örsün üzerine attı.

- Hadi, indir çekici göreyim!

Artem, ağır demirci çekicini örsün yanından kaptığı gibi başının üstünden aşırdı ve hızla indirdi. Hafif bir hışırtı çıkaran kıvılcım ışınları, biran için karanlık köşeleri aydınlatarak demirhaneye dağıldı.

Politovski, kızgın demiri güçlü çekiç darbeleri altında ustalıkla çeviriyordu ve demir, erimek üzere olan balmumu gibi uysallıkla inceliyor, inceliyor, karanlık gece, demirhanenin ardına kadar açık kapısından ılık ılık esiyordu.

Aşağıda göl, kopkoyu, uçsuz bucaksız uzanıyor. Onu dört bir yandan saran köknarlar, güçlü başlarını sallayıp duruyor.

"Canlı birer yaratık gibi" diye düşünüyor Tonya. Tonya, granit kıyıda, otların örttüğü bir oyuğun içine uzanmış, yatıyor. Bu oyuğun taa yukarısında kuytu bir orman başlıyor, ormanın bittiği yerde, dik kayalığın dibinde göl uzanıyor. Gölü çevreleyen kayalardan düşen gölgeler, gölün kıyısını daha da karanlık yapıyor.

Tonya'nın en çok sevdiği yer burası. İstasyondan bir verst uzaklıkta, eski taşocaklarında vaktiyle açılan ve terkedilen, derin kuyulardan su fışkırmaya başlamış ve şimdi içiçe geçen üç göl meydana gelmişti. Aşağıda, göle doğru inen patikanın bittiği yerde su şıpırtısı duyuluyor. Tonya başını kaldırıyor, eliyle dalları aralıyor ve aşağıya bakıyor. Kıyıdan gölün ortasına doğru güçlü kol hareketleriyle ilerleye ilerleye güneşten yanmış, suda oynayan, takla atan bir vücut yüzüyor. Tonya şimdi gölde yüzenin sırtını da, siyah saçlı başını da seçiyor. Yüzen adam bir ayıbalığı gibi sesli sesli soluyor, suyu kısa kulaç hareketleriyle bölüyor, sırtüstü uzanıyor... pırıl pırıl güneşten gözlerini yumarak kollarını açıyor ve böylece, vücudu hafifçe kıvrılıp hareketsiz yatıyor. Tonya, tuttuğu dalı indiriyor, hafif alayla: "Ayıp bu!" diye düşünüyor ve okumaya başlıyor.

Lesçinski'nin kendisine verdiği kitap Tonya'yı sarmıştı. Ancak tırmanan adamın ayağı altından kayan ufak çakıltaşı Tonya'nın okuduğu kitabın üstüne düşünce, gençkız, uzandığı oyuğu ormandan ayıran kayalıktaki düzlüğe birisinin çıktığının ayrımına vardı. Tonya silkindi, başını kaldırdı ve düzlükte duran Pavka Korçagin'i gördü. Pavka bu karşılaşmadan şaşırarak, utangaç bir tavırla duruyordu, gitmek üzereydi.

Tonya, Pavka'nın ıslak saçlarına bakınca düşündü:

"Demek ki az önce yüzerken gördüğüm oydu."

- Sizi korkuttum mu, doğru söyleyin? Sizin burda olduğunuzu bilmiyordum. Ben öylesine geldim.

Ve Pavka bunları söylerken, kayada bir çıkıntıya tutundu. O da Tonya'yı şimdi tanımıştı.

- Yok canım, bana engel olmuş değilsiniz. İsterseniz şundan bundan konuşalım sizinle.

Pavka büyük bir şaşkınlıkla bakıyordu Tonya'ya.

- Ne konuşacakmışız?

Tonya gülümsedi.

- Canım, ne diye dikilip duruyorsunuz böyle? Otursanıza, şuraya oturun. Ve Tonya bir taşı gösterdi. Adınız ne sizin?

- Ben Pavka Korçagin'im .

- Benim adımsa Tonya. İşte tanıştık, oldu bitti.

Pavka utanarak kasketiyle oynuyordu.

Tonya suskunluğa son verdi:

- Demek ki adınız Pavka. Niye Pavka ama? Çirkin şey, asıl adınız Pavel, ne kadar hoş geliyor kulağa. Ben size Pavel diyeceğim. Siz de mi buraya sık sık ... -tam "yüzmeye" diyecekti ama onu çıplak gördüğünü açıklamak istemediği için ekledi: şey... gezmeye geliyorsunuz?

- Hayır, dedi Pavka, nerde, ancak boş zamanım olunca.

- Bir yerde mi çalışıyorsunuz? Tonya soruşturmaya devam ediyordu.

- Evet, elektrik istasyonunda ateşçiyim ben.

Derken Tonya beklenmedik bir soru sordu:

- Ne diyecektim, böylesine ustalıkla dövüşmeyi kimden öğrendiniz?

Pavel somurtarak:

- Size ne canım benim dövüşümden? diye sordu.

Fazla soru sormasının Pavel'in canını sıktığını anlayınca:

- Kızmayın, Korçagin, dedi. Dövüşünüzü çok merak ediyorum. Amma da yapıştırdınız herife? Ama bu kadar insafsızca adam dövülür mü hiç? Ve bunu derken Tonya bir kahkaha attı.

- Size ne oluyor? Acıdınız mı yoksa?

- Yok canım, ne acıması! Suharko hakettiğini buldu. Yalnız benim bu dövüş sahneniz hoşuma gitti de... Sık sık dövüşüyormuşsunuz, öyle diyorlar.

Pavka pür dikkat kesildi:

- Bunu size kim söyledi?

- Kim olacak, Viktor Lesçinski. Sizin profesyonel bir külhanbeyi olduğunuzu söylüyor.

Pavel'in yüzü karardı:

- Viktor itoğlu ittir, babik, lapacı. Kendisi dayaktan kurtulduğuna dua etsin. Hakkımda neler söylediğini duydum ben, ellerimi kirletmek istemedim de...

Ama Tonya lafını kesti:

- Ayıp , Pavel, ne diye böyle küfrediyorsun? Ayıp.

Pavel horoz gibi kabardı. "Tuh, baş belası, bu manyakla ne diye konuşmaya daldım? diye düşünüyordu şimdi. Hele bak, emir buyuruyor. Pavel diyecekmiş, hoşuna gitmiyormuş, küfür etme... lafa bak!"

- Lesçinski'ye niye kızıyorsunuz? diye Tonya sormaya devam etti.

- Pantolon giymiş hanım evladı da, küçük hanım da, beyzade de ondan... Bir elini kaldırsan o saat canını verir. Bilmem, böylesini görünce ellerim kaşınmaya başlıyor. İlle de herkesin ayağına basmaya gayret eder herif, beybabası zenginmiş diye, her istediğini yapabilir sanıyor. Vız gelir bana onun varlığı. Hele bir dokunsun! Hakçası pataklayacağım onu yaradana sığınarak. Böylesini ancak yumruk terbiye eder. Bunları söylerken heyecanlanmaya başlıyordu Pavka.

Tonya, konuşurken Lesçinski'nin adını andığına pişman oldu. Demek bu delikanlının şımarık liseliyle eski hesapları vardı. Bunun için konuyu değiştirerek Pavel'in ailesini, işini sordu.

Pavel, kendisi de farkına varmadan ayrıntılarıyla her sorulan şeye cevap vermeye başlamıştı, hatta gitmek istediğini bile unutmuşa benziyordu şimdi.

- Niye daha fazla okumadınız? diyordu Tonya.

- Kovuldum okuldan.

- Niye?

Pavka kızardı.

- Papazın çörek hamuruna mahorka tütünü karıştırdım da. Beni kapı dışarı ettiler. Şirret bir herifti bu papaz, yaşatmıyordu beni. Ve Pavel gençkıza olup biteni anlattı.

Tonya büyük bir merakla dinledi, Pavka ilk sıkılganlığını unuttu, karşısındaki eski bir ahbabıymış gibi herşeyi anlattı, ağabeyinin dönmediğini bile. İkisi de canlı, dostça bir sohbete kendilerini kaptırıp kayalıktaki düzlükte birkaç saat nasıl oturduklarının farkına bile varmadılar. Sonunda Pavka kendine gelerek ayağa fırladı.

- Benim işe gitmem gerekiyor. Çeneye daldım, oysaki kazanları ısıtmam lazımdı, Şimdi Danilo kıyametleri koparır. Ve Pavka huzursuzluk içinde hızlı hızlı ekledi: Hadi, küçük hanım, hoşça kalın, ben şimdi dörtnala şehre koşmalıyım.

Ama Tonya da ayağa kalktı aceleyle, ceketini giyiyordu:

- Benim de eve dönme zamanım geldi, beraber gidelim.

- Yooo... Ben dörtnala koşacağım, yetişemezsiniz.

- Vay! Beraber koşalım, yarışalım bakalım.

Pavka, gençkızı tepeden şöyle bir süzdü. Onu küçümseyerek:

- Yarış mı? Canım siz kim, benimle yarışmak kim!

- Hele bakalım. Haydi, önce şu kayalıktan çıkalım.

Pavel taşın üstünden atladı, Tonya'ya elini uzattı ve ikisi ormana doğru koştular, ormanda kesilmiş ağaçlardan geri kalan geniş bir düzlük vardı, oradan doğru istasyona varılırdı.

Tonya yolun tam ortasında durdu.

- Tamam işte. Koşalım şimdi: Bir, iki, üç! Tutamazsınız beni! Ve bir fırtına gibi ileri atıldı, kundurasının tabanları

havada parlıyor, lacivert ceketinin eteği rüzgardan açılmış, dalgalanıyordu.

Pavel de gençkızın arkasından fırladı.

"Sen misin demeden, şimdi geçeceğim onu," diyordu Pavel, kızın dalgalanan ceketinin arkasından uçarak, ama ona ancak ormandaki açık alanın en sonunda, istasyona yakın bir yerde yetişti. Hızla üstüne atıldı ve omuzlarından tuttu.

- Tamam! Yakaladım kuşu, bırakmam! diye bağırdı neşeyle soluk soluğa.

Tonya kurtulmaya çalışıyordu:

- Yapmayın, bırakın beni, canımı acıtıyorsunuz.

İkisi de, deli gibi koştuğundan takatları tükenmişti. Solukları kesilmiş ve yürekleri hızlı hızlı çarparak, yanyana duruyorlardı. Tonya hafifçe, rastlantıymış gibi Pavel'e sokulup yaslandı ve bunun için birden, candan sevilen bir kimse gibi yakın oldu Pavel'e. Bu, kısacık an, bir saniyeden fazla sürmedi, ama Pavka'nın belleğine yerleşip kaldı. Tonya, Pavka'nın kollarından kurtulmaya çalışarak:

- Bana bugüne kadar hiç kimse yetişemedi, diyordu.

Ve ikisi hemen o anda ayrıldılar. Pavka kasketini salladı giderken ve kente doğru koştu.

Pavka, ocağın bulunduğu odanın kapısını açıp baktı, ocağın başında Danilo ateş yakmaya çalışıyordu. Ateşçi öfke içinde ona döndü:

- Az daha eğlenseydin ya. Senin yerine ben mi ateşi yakacağım bundan böyle?

Pavka ateşçinin şakacıktan omuzuna vurdu ve barıştırıcı bir sesle:

- Dur, saniyede yanacak, baba, şincik. Ve istiflenmiş odunların yanında işe girişti.

Geceyarısına doğru Danilo odunların üzerinde serilip bir beygir gibi horlamaya başlayınca, Pavel elinde

yağdanlıkla bütün motoru dolaştı, altından girdi, üstünden çıktı, sonra ellerini salmastra bezleriyle sildi ve sandıktan "Giuseppe Garibaldi" kitabının altmışsekizinci fasikülünü çıkararak, bu çok sürükleyici romana daldı, üstüne destanlar yazılan, efsaneler anlatılan Napoli "kırmızı gömleklilerinin" şefinin maceralarını okurken kendinden geçti.

"Düke harikulade güzel lacivert gözleriyle baktı..."

Pavka'nın aklına geldi:

"Onun da gözleri lacivet, başka bir kız bu, şımarık, zengin küçükhanımlara hiç benzemiyor, diye düşünüyordu Pavka. Hele bir koşması var, şeytan gibi."

Pavel, o günkü karşılaşmayı hatırlarken motorun gitgide artan gürültüsünü bile duymuyordu. O ise olduğu yerde titriyordu hızdan, kocaman volan deli gibi dönüyor, üstünde durduğu beton kaide, ikide bir sinirli sinirli irkiliyordu. Pavka manometreye bir gözattı: Göstergenin ibresi tehlike işareti olan kırmızı çizgiyi birkaç bölüm geçmişti bile.

- Hay kör şeytan! diye haykırdı Pavka ve bulunduğu yerden aşağı atlayarak buhar çıkışı valfını açan kola yapıştı. İki defa çevirdi kolu ve ateşçi dairesinin duvarı arkasında ağzı açılan valftan dereye bırakılan buhar, nezleli bir sesle, tıslayarak çıkmaya başladı. Kolu aşağı bırakarak kayışı, tulumbayı hareket ettiren kasnağa doğru çevirdi.

Pavel, Danilo'ya baktı. Danilo ağzını bir karış açmış uyuyordu. Burnundan korkunç horultular, hırıltılar çıkıyordu, Danilo'nun.

Yarım dakika sonra manometre ibresi eski yerine döndü.

Pavel'den ayrıldıktan sonra Tonya evine yollandı. Yol boyunca bu kara gözlü delikanlıyla karşılaşmalarını düşünüyor ve farkına varmadan buna seviniyordu.

"Bu çocukta ne kadar çok azim, inat, ateş var. Hiç de öyle sanıldığı gibi külhanbeyine benzemiyor. Bu sümüklü liselilere de benzemiyor, bu kesin."

Bambaşka bir insandı, başka cinstendi Pavel, Tonya'nın o ana kadar hiç ilişki kurmadığı bir çevrenin insanı.

"Onu alıştırabilirim, diyordu Tonya kendi kendine, çok hoş bir dostluk olur bu."

Tonya, evlerine yaklaşırken bahçede oturan Liza Suharko, Nelli ve Viktor Lesçinski'yi gördü. Viktor birşeyler okuyordu. Hepsi de onu bekliyordu besbelli.

Tonya, herkesle selamlaştıktan sonra banka oturdu. Boş, anlamsız sohbet arasında Viktor Lesçinski, Tonya'nın bankına oturarak alçak sesle sordu:

- Romanı bitirdiniz mi?

- Ha, roman... Tonya'nın aklı başına geldi. Şey, ben onu... Az kalsın kitabı gölün kenarında unuttuğunu ağzından kaçıracaktı.

Viktor ona dikkatle bakarak sordu:

- Nasıl hoşunuza gitti mi?

Tonya, bahçe yolunu örten kumu kundurasının ucuyla çiziyordu. Tuhaf, karmakarışık bir desen beliriyordu kumda. Neden sonra başını kaldırdı ve dik dik ona baktı.

- Hayır, başka bir romana başladım. Bana getirmiş olduğunuz romandan çok daha ilginç o.

- Yaaaa, öyle mi? Alınmıştı Viktor. Yazarı kim, peki?

Tonya onun yüzüne ışıl ışıl, alaycı gözlerini dikti.

- Kimse...

Tam bu sırada balkonda Tonya'nın annesi göründü ve Tonya'ya seslendi:

- Misafirlerini buyur etsene Tonya, çay hazır!

Tonya, iki gençkızın kollarına girdi ve eve doğru yollandı. Arkalarından Viktor yürüyor, Tonya'nın söylediği şeyin anlamını bulmaya çalışıyordu, ama bir türlü bunun ne demek olduğunu anlamıyordu.

Genç ateşçinin hayatına, kendisi de farkına varmadan karışan, henüz ne demek olduğunu bilmediği, iyice anlamadığı bu duygu garip bir heyecanla dolduruyordu içini. Bu isyancı, yaygaracı, kabına sığmaz delikanlının huzuru kaçmıştı.

Tonya, orman müdürünün kızıydı, orman müdürüyse onun için avukat Lesçinski gibi bir kimseydi.

Yoksulluk ve açlık içinde büyüyen Pavel, kendi anlayışına göre, refah içinde yaşayanlara pek de sıcak bakmıyordu. Bu yeni duyguya karşı kuşkuluydu Pavel, sakınıyordu ileri gitmekten; Tonya, onun için taşçının kızı Galine gibi kolay anlaşılır, apaçık yürekli, saf ve alçak gönüllü bir insan değildi. Bunun için Tonya'ya güveni yoktu. Alay etse, ona tepeden baksa yada alt tarafı onun bir ateşçi yamağı olduğunu ima etse, onu şiddetle tepelemeye hazırdı.

Pavel'in, orman mühendisinin kızını görmeyişinin üzerinden tam bir hafta geçmişti. O gün dayanamadı, göl kenarına gitmeye karar verdi. Onu görmek yada onunla karışlaşmak umuduyla evinin önünden geçti. Konağın bahçesini çevreleyen parmaklık boyunca yürürken, bahçenin bittiği yerde tanıdığı bahriyeli bluzunu gördü Tonya'nın. Parmaklığın dibinde duran çam kozalağını kaldırdı ve beyaz bluzu hedef alarak attı. Tonya hızla başını çevirdi. Pavel'i görünce parmaklığa doğru koştu, neşeli neşeli gülümseyip ona elini uzattı.

Çok memnun görünerek:

- Sonunda geldiniz, dedi. Canım, nerelerdeydiniz bunca zaman? Ben göle gittim, orada bir kitap unutmuştum da. Belki gelirsiniz, diye düşündüm... Buyurun, bahçeye gelin.

Pavel başını salladı.

- Olmaz.

- Niye? Tonya'nın kaşları hayretle kalktı hafifçe.

- Beybabanız sonra size çatar da... Benim yüzümden paparayı yersiniz. Böyle bir bostan korkuluğunu nereden buldun da bahçemize soktun der size.

Tonya kızdı.

- Saçmalıyorsunuz, Pavel. Gelsenize. Babam asla birşey söylemez. Kendiniz de göreceksiniz ya... Haydi, gelin.

Koştu, bahçe kapısını açtı Pavel, kendisinden pek de emin olmayarak arkasından yürüdü.

Yuvarlak, toprağın içine sıkıca oturtulmuş bahçe masası başına oturdukları zaman, Pavel'e sordu:

- Kitap okumayı sever misiniz?

- Çok severim. Pavel hemen canlandı.

- Okuduğunuz kitaplar arasında en çok hoşunuza giden hangisi?

Pavel biraz düşündü, sonra cevap verdi:

- "Giuzeppa Garibaldi"

Tonya düzeltti:

- Giuzeppa değil, Giuzeppe. Bu kitap çok mu hoşunuza gidiyor?

- Evet, ben o kitabın altmışsekiz fasikülünü okudum, ücretimi aldığım zaman hemen beşer sayı alıyorum. Ne insanmış! Yahu, ne mükemmel insanmış böyle! diye haykırdı Pavel hayranlıkla. İşte gerçek bir kahraman! Kahramanlığın böylesini anlarım ben!. Düşmanlarıyla defalarca savaşmış. Her defasında da o yeniyormuş. Bütün dünya ülkelerini dolaşmış. Ahhh, bugünlerde yaşamış olsaydı, hiç durmazdım, ben de onlara yanaşırdım. Hep zanaatçıları, işçileri seçermiş kendi birliğine, fakirler için savaşırmış hep.

Tonya onu elinden tutarak:

- Size kütüphanemizi göstereyim mi? diye sordu.

Ama Pavel hiç itiraz kabul etmez bir kesinlikle reddetti bu öneriyi:

- Asla, evinize ayak atmam ben.

- Ama niye inat ediyorsunuz? Korkuyor musunuz yoksa?

Pavel çıplak ayaklarına baktı -ayaklarına temiz denilemezdi doğrusu- sonra başını kaşıdı.

- Hanım anneniz beni kapı dışarı etmesin sakın, yada beybabanız ?

Tonya artık fena halde kızmaya başlamıştı.

- Bırakın canım bu aptalca konuşmaları, yoksa size küserim ben.

- Eh, bizim gibisiyle Lesçinski mutfağında konuşur, evine sokmaz bizleri. İşim düşmüştü de birgün, Nelli beni içeri almadı, halılarını berbat edeceğimden mi korktu, kimbilir?

- Hadi, hadi, gidelim. Tonya, onu omuzlarından tuttu ve dostça bir şaka yaparak balkona doğru itti.

Pavel'i yemek odasından geçirerek meşe kerestesinden yapılmış kocaman bir kitap dolabı bulunan odaya soktu. Pavel birkaç yüz kitap gördü, kitaplar düzgün sıralar halinde dizilmişti. Ve ilk kez gördüğü bu kitap zenginliğine şaştı.

- Şimdi size ilginç bir kitap bulacağız, siz de söz verin, okuyup bir başkasını almaya geleceğinize, olur mu?

Pavka sevinçle başını salladı.

- Bayılırım kitaplara!

Birlikte birkaç neşeli güzel saat geçirdiler. Tonya, Pavka'yı annesiyle tanıştırdı. Bunda korkulacak birşey olmadığı anlaşıldı, üstelik Pavka, Tonya'nın annesini beğendi.

Tonya, Pavel'i kendi odasına götürdü, orada duran kitapları, ders kitaplarını gösterdi.

Tuvalet masasında orta boy bir ayna duruyordu. Tonya Pavel'i bu aynanın önüne kadar götürdü ve sonra gülerek sordu:

- Şu saçlarınız niye böyle? Hiç kestirmez misiniz, taramaz mısınız saçlarınızı?

Pavel, utangaç bir tavırla kendisini haklı çıkarıyordu:

- Sıfır tıraş ettiriyorum, başka neyleyim?

Tonya, kahkahayla gülerek tuvalet masasından bir tarak aldı ve hızlı hareketlerle salkım saçak, kıvır kıvır saçları taradı.

Sonra Pavel'e soldan sağdan bakarak:

- İşte, şimdi bambaşka oldunuz, dedi. Saçınızı düzeltmeniz, bir biçime sokmanız gerek. Baksanıza, bir kurt azmanı gibi dolaşıyorsunuz ortalıkta.

Rengi solmuş, pas rengine dönmüş mintana, eski pantolona da dik dik baktı Tonya, ama birşey söylemedi.

Pavel bu bakışı gördü ve üstü-başı için de alındı.

Tonya, ondan ayrılırken ziyaretine gelmesini rica etti. İki gün sonra birlikte balık avlamak için de söz aldı.

Pavel, giderken bir sıçrayışta pencereden bahçeye atladı. Bir daha o odalardan geçmek ve Tonya'nın annesiyle karşılaşmak istemiyordu.

Artem gideli Korçagin ailesi geçim sıkıntısı çekmeye başlamıştı. Pavel'in kazancı yetmiyordu.

Mariya Yakovlevna, oğlu ile konuşmaya karar verdi: Acaba tekrar çalışsa, nasıl olur diyerekten. Lesçinski'lerin aşçısı yokmuş, aşçı arıyorlarmış onlar. Ama Pavel kesinlikle protesto etti:

- Hayır, ana. Ben kendime ek bir iş daha bulurum. Kereste fabrikasında kereste istifçileri noksanmış. Yarım gün orada çalışsam ikimize yeter, sakın ha, çalışayım demeyesin, Artem sonra kızar bana. Ben gider gitmez, al sana, dayanamadın, anayı işe gönderdin, der.

Anası direniyordu, çalışmak zorunda olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu, Pavel'in dikkafalılığı tuttu, olmaz diye ve kestirip attı. Anası da, "peki" demek zorunda kaldı.

Hemen ertesi gün Pavel, kereste fabrikasında harıl harıl çalışmaya başladı. Taze kesilmiş lataları kurutmak için yerlere seriyordu. Orada tanıdık çocuklara rastladı: Mişka Levçukov, -okuldan arkadaşıydı- bir de Kulişoz'un Vanya'sı orada çalışıyorlardı. Mişka ile birlikte eş olarak çalışmaya karar verdiler. İkisinin kazancı oldukça iyiydi. Böylece Pavel gündüzleri kereste fabrikasında çalışıyor, geceleriyse elektrik istasyonuna koşuyordu.

Onuncu günün akşamında anasına kazandığı parayı teslim etti. Verirken, utangaçlıkla bir-iki yerinde kıpırdadı, sonra ricada bulundu:

- Ana, şey, ne diyecektim, sen bana mavi saten bir mintan alsana, hani geçen yıl da vardı böyle bir mintan bende. Paranın yarısı gidecek gümbürtüye bu iş için ama sen üzülme, yeni baştan kazanırım. Bu mintanım biraz eskice de... diyordu Pavel, ricası için özür dilercesine.

Anası oğluna şefkatle bakarak:

- Elbette, diyordu, elbette Pavluşa, bugün gider kumaşı alırım, yarın da dikerim sana. Doğru söylüyorsun, giyecek bir mintanın kalmadı, ayol.

Pavel, berber dükkanı önünde durdu, eliyle cebini yokladı tek rubleyi buldu ve içeri girdi.

Pişkin bir delikanlı olan berber, giren müşteriyi görünce başıyla koltuğu gösterdi, alışkanlıkla:

- Buyurun, dedi.

Pavel, rahat, derince bir koltuğun içine yerleşince aynada utangaç, şaşkın bir surat gördü.

- Sıfır tıraş mı olacak? diye sordu berber.

- Şey, pek de sıfır olmayacak, yani... saçımı kesin. Nasıl derler buna? Pavka alabros saç biçimini eliyle gösterdi havada.

Berber gülümsedi:

- Anladım.

Çeyrek saat sonra Pavel kan ter içerisinde, ama çok düzenli kesilmiş ve taranmış saçıyla çıktı dükkandan. Berber, hiç tarak-makas dinlemeyen saçına bir biçim vermek için, vicdanlı çalışmıştı. Ama su ve iyi bir tarak, saçın direnmesini yenmişti ve şimdi gayet düzgün yatıyordu tarak dinlemek istemeyen o kabarık perçemleri.

Sokakta ferahlayarak bir iç çekti Pavka ve kasketini ta gözlerine kadar indirdi.

" Anam ne der, beni böyle görünce?"

Pavka, söz verdiği halde balık avına gelmedi, Tonya da buna çok alındı.

Öfkeyle düşünüyordu şimdi: "Bu ateşçi çırağı pek de nazik değil." Ama Pavka ondan sonraki günler de gelmeyince canı sıkılmaya başladı.

Birgün, gezinmek için dışarı çıkmak üzereyken, annesi odanın kapısını aralayarak sordu:

- Tonya'cığım, sana misafir geldi. Girsin mi?

Kapıda Pavel duruyordu, Tonya onu ilk bakışta tanıyamadı bile.

Yepyeni mavi satenden bir gömleği, siyah bir pantolonu vardı. Botları ayna gibi parlıyordu ve -Tonya'nın ilk gözüne çarpan şey de bu oldu- saçı artık dik perçemli, salkım saçak değildi, düzgün bir biçimde kesilmiş, taranmıştı ve kara

gözlü, kara saçlı ateşçi, şimdi bambaşka görünüyordu Tonya'nın gözüne.

Tonya, hayretten donakalarak birşeyler söyleyecek gibi oldu, ama zaten sıkılan delikanlıyı daha da çok utandırmak istemedi ve bu şaşılacak değişikliği hiç görmemiş gibi davrandı. Ona sitem etmeye başladı:

- Canım, ayıp ettiniz. Niye balık avına gelmediniz? Sözünüzü böyle mi tutarsınız siz?

- Ben kereste fabrikasında çalıştım, onun için vaktim olmadı size gelmeye.

"Çalışmak zorunda kaldım, bu mintanı, bu pantolonu almak için yorgunluktan yıkılırcasına çalıştım" mı desin, bunu diyemezdi.

Ama Tonya durumu anladı ve Pavel'e karşı bütün kırgınlığı bir iz bırakmadan hemen dağıldı.

- Hadi yapay gölün yanına, gezmeye gidelim, diye önerdi Tonya. Sonra ikisi bahçeye, oradan da yola çıktılar.

Artık yakın bir dostuymuş gibi, Tonya'ya teğmenden çaldığı tabancayı anlattı ve en yakın zamanda, ormanın ta içine gidip birkaç el ateş edeceğine söz verdi.

- Beni sakın ele vermeyesin! Kendisi de farkına varmayarak ona "sen" demişti.

Tonya, törensel bir biçimde vaatte bulundu.

- Ben seni hiçbir zaman ele vermem.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Amansız bir sınıf savaşı, Ukrayna'nın dört bir yanına yayılıyordu. Silaha sarılan insanların sayısı gün geçtikçe artıyor, her kapışmadan sonra askeri birliklere yeni yeni adamlar katılıyordu.

Kent sakinleri için huzur içinde yaşanan günler artık geride kalmıştı.

Bir kasırga ortalığı yıkıyor, top atışları, eski, viran evceğizleri temellerinden sarsıyor, kent sakinleri korkudan ufak bodrumlarının duvarlarına yapışıyor yada kendi elleriyle kazdıkları siperlere sığınıyorlardı.

Şimdi tüm kente türlü renk, türlü perdeden **Petliyura** çeteleri sel afeti gibi yayılıyordu. İrili ufaklı **"Baba Reisler"**, **Golup**'lar, **Arkanjen**'ler, **Angel**'ler, **Gordiy**'ler ve daha neler, neler, sonu gelmiyordu haydut çetelerinin.

Eski subaylar, sağ ve sol es-er'ler, gözüpek tüm maceracılar kendi çevrelerinde, kendi gibi yedi beladan artakalmış birkaç kabadayı topladı mı, çete reisi bir ataman oluveriyor, zaman zaman Petliyura'nın sarı-mavi bayrağını açıyor, karınca-kararınca, kendi olanaklarıyla iktidarı kapıyorlardı.

"Başataman Petliyura" bu çeşit çeşit kılıklı, rengarenk çetelerden kendi birliklerini, müfrezelerini kuruyordu ve bunları, "kulaklar", yani ağalar, bir de ataman Kovalets'in kuşatılmış kıtalarından kopan Galiçya birlikleri destekliyordu. Bu "es-er"-kulak karışımı bulanık, ne idüğü belirsiz bataklık sularına kızıl partizan birlikleri rüzgar gibi dalıyor ve o zaman yüzlerce, binlerce nal altında, tüfekleri taşıyan araba ve top arabalarının tekerlekleri altında toprak sarsılıyor, gümbür gümbür gümbürdüyordu.

O, ayaklanma ayaklanma üstüne, çatışma çatışma üstüne geçen 1919 yılının Nisan ayında, ölesiye korkmuş, deliye dönmüş kent sakinleri sabahleyin uykulu gözlerini ovuştura ovuştura açarken, viran evinin penceresinden kafasını uzatıyor ve endişeyle, kendisinden önce uyanan komşusuna soruyordu:

- Avtonom Petroviç, bu kentte iktidar kimde acaba?

Avtonom Petroviç ise kıçına pantolonunu çekerken dehşet içinde sağa sola bakınarak cevap veriyordu:

- Valla bilmem ki Atanas Kiriloviç. Gece birileri geldi. Bakalım hele. Yahudileri soymaya kalkışırlarsa tamam, Petliyura çeteleri demektir. "Yoldaşlar" ise, konuşmalarından anlarız. Bakınıyorum ben de, acep kimin portreceğizini asalım başköşemize? Başımıza bela kesilmesinler. Bir de maazallah, Gerasim Leontiyeviç komşumuz gibi gaf yapmayalım. Adamcağız iyice seçememiş gelenleri. Tutsun Lenin'in portresini assın. Asmış, bir de ne görsün üç eşkıya dörtnala geliyor. Meğerse Petliyura'nın çetesinden değiller miymiş? Portreye bir bakmışlar: Vayyy! Gelsin bakalım evin sahibi kimse... Anlıyor musunuz, yirmi kamçı darbesi... "Vay köpoğlu köpek seni, vay komünist suratlı it, senden yedi deri yüzeceğiz!" Sen bağır, çağır, vallahi de billahi de... I, ıh... fayda etmedi.

Şosede küme küme yürüyen silahlı adamları görünce, kent sakini saklanıyordu. Ne olur, ne olmaz diye.

İşçilerse gizli bir nefretle kepenkleri kapatıyor, Petliyura soyguncularının sarı-mavi bayrağına bakıyorlardı. Onlar bu kendiliğinden doğup yayılan, afet haline gelen şovenizm dalgasına karşı çaresiz kalıyor ve yalnızca her taraftan üstlerine çullanan "Jovto-Blokitnik" yani ukraynaca Sarı-mavililere karşı kendilerini vargüçleriyle savunan kızıl birlikler küçük taşra kentine arada bir sapınca ferahlıyorlardı. Bir-iki gün öz bayrakları hükümet binası üstünde al al dalgalanıyor ama birlik kentten ayrılıyor, gidiyor ve yine ortalık kararıyordu.

Bu kez, kenti elegeçiren Binbaşı Golub, Dniyepr havzası ötesinin "şanı-şerefi"ydi.

Bir gün önce, ikibin çapulcudan oluşan birliği törenle kente girmişti. Binbaşı bey, Ukraynaca "pan hazretleri", birliğin önünde, şahane yağız aygır üzerinde ilerliyordu. Nisan ayının oldukça sıcak güneşine karşın sırtında Kafkas burkası, başında al tepeli, astragan kalpağı vardı. Giysisi çerkes tarzındaydı, tam takım da silahlanmıştı binbaşı. Kaması da vardı, oymalı gümüşten kılıç da kuşanmıştı.

Yakışıklı bir adamdı Pan Golub hazretleri: kaşları kara, yüzü soluktu, bitmez tükenmez içkili ziyafetlerden biraz sararmıştı. Dişleri arasında bir "lüle", yani kazak piposu tütüyordu. Binbaşı Pan Hazretleri, devrimden önce şeker fabrikasının pancar tarlalarına bakan tarım uzmanıydı, ama boşver böyle bir hayatı, hiç ataman unvanına, şanına benzer mi? Böylece, dünkü tarımcı bu bulanık akan sel afetinde, suyun yüzüne Binbaşı Pan Golub olarak çıkıvermişti.

Kentin biricik tiyatrosunda yeni gelenlerin onuruna büyük bir şenlik düzenlendi. Petliyura aydınlarının bütün kodamanları oradaydı. Ukraynalı öğretmenlerden, papazın

iki kızına varıncaya kadar. Kızlardan büyüğü, dillere destan güzel Anya, küçük kızı Dina, bir de ufak çaplı "pan yardımcıları", Kont Pototski'nin eski memurları, kendilerine "özgür kazaklar" diyen, es-er'lerin Ukrayna'daki kalıntıları, hepsi tamtakım hazırdı .

Tiyatro tıklım tıklım doluydu. Öğretmen hanımlar, papaz kızları, esnaftan birtakım kadınlar. Kızlar, milli Ukrayna kıyafetleri giymişti. İşlemeli, gözalıcıydı bu giysileri, alacalı bulacalı, çiçekli, incikli, boncuklu, kurdelalı. Onları bir alay başçavuş çevreliyordu, çizmelerindeki mahmuzlarını şakırdata şakırdata fırdönüyorlardı bu sahte kazaklar kadınların, kızların etrafında. Bu başçavuşlar, tıpkı Zaporojye kazaklarını gösteren eski tablolardan çıkmış gibiydiler.

Alayın orkestrası gümbürtüyle çalıyordu. Sahnede "Nazar Stodolya" piyesinin gösterisi için hummalı bir hazırlık sürüp gidiyordu.

Elektrik yoktu. Binbaşı Pan Hazretlerine elektriğin olmadığını daha karargahında haber vermişlerdi. Şenliğine huzuruyla onur vermeye niyetleniyordu Binbaşı, yaveri "kazak teğmeni" Palyanitsa'nın (aslında eski asteğmen Poliyantsev) raporunu dinledi, sonra ortalığa konuşur gibi, ama kesin bir tavırla:

- Işık yanacak. Geber istersen, ama elektrikçileri bul, elektrik istasyonunu işlet, diye buyurdu.

- Emredersiniz Binbaşı Pan Hazretleri!

"Kazak teğmeni" ölmesine ölmedi, bir elektrikçi bulmuştu.

İki saat geçmiş, geçmemişti ki, iki Petliyuracı, Pavel'i elektrik istasyonuna götürdüler. Teknisyenle makinisti de aynı biçimde sürükleyerek getirmişlerdi.

- Saat yediye kadar elektrik yanmazsa, üçünüzü de astırırım! Palyanitsa bunu derken demirden bir kirişi gösterdi eliyle.

Çok kısa bir cümleye sığdırılan bu emir etkisini gösterdi. Verilen süre içinde elektrikler yandı.

Şenlik tam hızını almış, coşmaktayken Binbaşı Pan Hazretleri de kız arkadaşıyla buyurdular. Evinde oturduğu büfecinin koca memeli, saman sarısı saçlı kızıydı yanındaki bayan. Zengin büfeci, kızını il merkezi olan kentteki kız lisesinde okutuyordu.

Sahnenin hemen önünde onların şerefine ayrılan koltuklara yerleştikten sonra, Binbaşı Pan Hazretleri eliyle bir işaret verince perde açıldı.

Seyircilerin ilk gördüğü şey, sahneden kaçan rejisörün sırtıydı.

Oyun sırasında bütün "kazak başçavuşları" ile onlara eşlik eden kızlar, kadınlar büfede kafayı çekip çekip durdular ve gırtlaklarına kadar, Palyanitsa'nın, allah bilir nereden bulup oraya gönderdiği, ev votkası, ispirto, taze şarapla ve yeni gaspedilen türlü türlü yiyecekle doldular. Oyunun sonlarına doğru herkes bir hayli çakırkeyif olmuştu.

Palyanitsa sahneye fırlayarak, tiyatro artisti gibi kollarını sallayıp Ukrayna dilinde çağrıda bulundu:

- Saygıdeğer konuklar, dansları açalım!

Salondakiler onu candan alkışladılar. Hepsi avluya çıktılar, Petliyura'nın o gece şenliklere bekçilik etmek için nöbetçi olarak atanan erleri de, salonda yer açmak üzere sandalyeleri, koltukları dışarı taşıdılar,

Yarım saat sonra tiyatro kaynaşmaya başladı.

Coşan Petliyura başçavuşları yaman kazaska oynuyorlardı, sıcaktan yüzleri pancar gibi kızaran yerli dilberler onlara

eşlik ediyor, ağır botlarıyla sıçramalarından eski tiyatro binasının temeli sarsılıyordu.

Tam bu sırada kente, değirmen tarafından silahlı bir süvari takımı girdi. Kentin kenarındaki makineli tüfekli Petliyura nöbetçileri, yaklaşan atlıları görünce telaşlandılar, makineli tüfeklerine doğru atıldılar. Tüfeklerin mekanizmaları tıkırdamaya başladı. Gece içinde göz korkutucu bir bağırtı duyuldu:

- Duur! Kimsin?

Karanlıkta iki karartı seçildi. Bunlardan bir tanesi karakola doğru ilerleyerek yüksek, sarhoşluktan kısık, kalın bir sesle hırladı:

- Ben, Ataman Pavliyuk ve bölüğüm. Sizler kimsiniz, Golob'cular mı?

- Evet, dedi, karakoldakilerden ayrılıp ortaya çıkan başçavuş.

- Bölüğümü nereye yerleştireyim? diye soruyordu Pavliyuk.

Başçavuş ona cevap verdi:

- Az eğlen, şimdi telefonla karargahı arayayım, onlara sorayım.

Ve bunu derken yolun kenarındaki ufak karakol kulübesi içinde kayboldu.

Bir dakika sonra oradan dışarı fırladı ve buyurdu:

- Haydin, çocuklar, çekin şu makineliyi yolun ortasından, Pan Ataman geçsin.

Aydınlanmış tiyatro binası önünde Pavliyuk, dizginlerini gerip atını durdurdu. Tiyatro çevresinde bir hareketlilik, bir koşuşmadır sürüp gidiyordu.

- Vay canına, şenlik varmış burada be, dedi Pavliyuk yanında duran kazak yüzbaşısına. Gukmaç, haydi, inelim,

biz de onlardan geri kalmayalım. Birer karı buluruz kendimize, elverişli birşey, burada istemediğin kadar kadın var. Hey, Stalejko! diye seslendi Pavliyuk emirerine, delikanlıları evlere yerleştir. Burada kalıyoruz. Muhafızlar benimle gelecek. Bunu söylerken atını sarsarak tüm ağırlıyla yavaşça aşağı atladı.

Tiyatro kapısında Pavliyuk'u iki silahlı Petliyura eri durdurdu:

- Bilet! dediler.

Ama Pavliyuk onlara tepeden şöyle bir baktı, erlerden birisini omuzuyla itti. Arkasından bölüğünden on-oniki kişi daha itişe kakışa girdiler. Onların da atları parmaklığa bağlanmıştı.

Yeni gelenler hemen dikkati çektiler. Özellikle Pavliyuk göze çarpıyordu kocaman boyuyla. Sırtında pahalı yünlüden iyi dikilmiş subay ceketi vardı, pantolonu muhafız alayı üniformasının rengi olan koyu maviydi, başına kürklü kazak kalpağı geçirmişti, omuzunda bir mavzer asılıydı, ayrıca cebinden bir elbombasının ucu görünüyordu.

Dans edenleri çevreleyen halkanın arkasında duranlar fısıldaşmaya başladılar:

- Bu da kim?

Halka içindeyse Golub'un yaveri yaman bir kazaska oyunu oynuyordu.

Onun eşliğinde papaz kızlarının büyüğü fırdönüyordu etrafında. Etekleri yelpaze gibi açılıyor, ölçüyü kaçıran papaz kızı hayranlık içinde onları seyreden "savaşçılar"a, ipek iççamaşırını sergiliyordu.

Pavliyuk omuzlarıyla herkesi ite kaka dans edenlerin halkasına girdi, ta içine sokuldu.

Bulanık gözlerini papaz kızının bacaklarına dikti, kurumuş dudaklarını yaladı diliyle, sonra oynayanların

halkasından çıkarak orkestranın bulunduğu yere kadar gitti, sahnenin önünde durdu, örme kamçısını salladı.

- Hadi, davran! Kazaska çal kıvrak tarafından!

Orkestra şefi buna fazla aldırmadı.

O zaman Pavliyuk, elini havada sallayarak kamçısını adamın sırtına, boydan boya indiriverdi. Şef, yılan sokmuş gibi havaya sıçradı. Müzik birden kesildi. Salon da hemen sessizleşti.

Büfecinin kızı kudurdu:

- Bu ne rezillik! Buna izin vermemelisin! Bunu derken de yanında oturan Golub'un dirseğini sıktı.

Golub ağır ağır ayağa kalktı, önünde duran sandalyeye bir tekme savurdu, Pavliyuk'a doğru üç adım attı ve burun buruna geldi onunla. Pavliyuk'u hemen tanıdı. Kentteki iktidarla ilgili olarak bu rakibiyle daha görülecek hesapları vardı. Bir hafta önce, Pavliyuk, Pan Binbaşıya bir çelme takmıştı, hem de en adi yoldan.

Kaçıncıdır golubcuları yıpratan kızıl müfrezeyle yaptıkları bir çatışma sırasında, Pavliyuk, bolşevikleri arkadan vuracağına, tutundukları ufak nahiyeye saldırmış, kızılların hafif karakol noktalarını ezmiş ve nahiyeyi ablukaya alarak benzeri görülmemiş bir soyguna girişmişti. Elbette ki böylesi yağmalar, bu "yaman" Petliyuracı'ya yakışır biçimde, nahiyenin Yahudi halkına karşı yapılmıştı. Bu sırada Golub'un sağ kanadı kızıllar tarafından yerle bir edilmiş, darmadağın olmuş ve kızıllar çekilip uzaklaşmıştı.

Şimdi de bu küstah süvari yüzbaşısı buraya dalıyor, bir de Pan Binbaşı'nın huzurunda onun orkestra şefine dayak atıyor. Hayır, bu kadarı olamaz! Golub anlıyordu, şimdi bu anda ne oldum delisi bu ataman taslağına kim olduğunu göstermezse, kendi birliklerinin gözünde otoritesi sonsuza dek mahvolacaktı.

Böylece birbirlerinin gözlerine dik dik bakarak birkaç saniye hiç konuşmadan bekleştiler.

Golub, bir eliyle kılıcının kabzasını sımsıkı tutup öteki eliyle de cebindeki nagant tabancasını yoklayarak avaz avaz bağırdı:

- Ulan aşşağılık herif, adamlarıma ne cesaretle el kaldırıyorsun?

Pavliyuk'un eli ağır ağır mavzerinin kılıfına doğru kaydı.

- Yavaş ol, Pan Golub, yavaş, yoksa ayağın kayar, yuvarlanırsın. En sevdiğim nasırıma basma, kızarım haa!

Bu kadarı artık bardağı taşıran damla oldu. Golub kendinden geçerek:

- Yakalayın şunları! diye bağırdı. Tiyatrodan yaka paça dışarı atın, her birine de yirmibeş kamçı sıcağı sıcağına!

Pavliyukçulara, bir sürü tazı köpeğinin tavşana saldırdığı gibi dört bir yandan golub çavuşları atıldı.

Yere fırlatılan elektrik ampulü gibi bir silah patladı ve salonda hırlaşan, dalaşan, didişen iki it sürüsü gibi birbirine dayak atanlar fırdönmeye başladı. Bu kör dövüşünde birbirlerine kılıç indiriyor, birbirlerini perçemlerinden yakalıyor, gırtlaklarına sarılıyorlardı. Ölesiye korkan kadınlar, domuz yavrusu ciyaklamasıyla kaçışıyorlardı.

Birkaç dakika sonra ellerinden silahları alınan pavliyukçular, dayak yiye yiye kapı dışarı edildi, sokağa fırlatıldı.

Pavliyuk cakalı kalpağını yitirmişti kapışmada, suratı çarşamba pazarına dönmüş, silahı yokolmuştu, öfkeden kendinden geçiyordu herif. Bölüğüyle birlikte atlara atlayarak deli gibi dörtnala kaldırdı atlarını sokaklar boyunca.

Şenlik yarıda kaldı. Olup bitenlerden sonra kimsenin neşesi kalmamıştı. Şenliği sürdürmek kimsenin aklına bile gelmiyordu. Kadınlar dans etmeyi kesinlikle reddettiler, derhal evlerine gitmek istediler, bunda ısrar ettiler, ama Golub ard ayakları üzerinde kalkmış ayı gibi kudurdu.

- Kimseyi salondan dışarı çıkarmayın! diye buyurdu.

Petliyuracılar alelacele verilen emri yerine getirmeye çalıştılar.

Her yerden duyulan karşı çıkışlara rağmen Golub inatla tekrarlıyordu.

- Sabaha kadar dans, *şanovni dobrodiyki i dobrodni,* yani saygıdeğer bayanlar ve sayın baylar. İlk valsi ben yapacağım.

Yeniden müzik çalmaya başladı, ama şenlik, yine de devam edemedi.

Binbaşı, papaz kızıyla bir tur dahi bitirmeye vakit bulamadan kapılardan içeri dalan nöbetçiler bağırmaya başladılar:

- Kaçın! Tiyatroyu pavliyukçular sarıyor!

Sokağa açılan sahneye yakın pencere, çatırtıyla parçalandı. Pencere çevresinden içeri kalkık burunlu makineli tüfeğin şaşkın, küt suratı daldı. Şuraya buraya atılan insanları yoklayarak, aptal aptal bakındı. Salondakiler, bu surattan, bir iblisten kaçar gibi kaçışıp salonun ortasına yığıldılar. Palyanitsa, bin mumluk ampule ateş etti, ampul bir bomba gibi patladı ve salondakilerin üstüne, tavandan ufak cam kırıkları serpildi.

Salon karanlıktı şimdi. Sokaktan bağırıyorlardı:

- Çıkın avluya hepiniz! Arkasından korkunç küfürler savruluyordu.

Kadınlar vahşice, isterik isterik bağrışmaya başladılar. Golub, ne yapacağını şaşıran başçavuşlarını toplamak için bir o yana, bir bu yana atılıyordu. Silah sesleri, avludaki bağırmalar, hepsi anlatılmaz bir uğultu, bir gümbürtü, bir patlamayla birbirine karışmıştı. Kimse top gibi ortalıkta dönen Palyanitsa'nın nasıl pencereden sokağa atladığını görmemiş, Golub'un komutanlık merkezine doğru nasıl hızla uzaklaştığını anlayamamıştı.

Yarım saat sonra kentte basbayağı savaş patlak verdi. Gecenin sessizliğini durmadan atılan silah sesleri allak bullak etti, makineli tüfekler saçma dökercesine tak-tak-takaya başladılar. Büsbütün şaşırıp kalan kent sakinleri sıcak yataklarından fırlayarak pencerelere yapıştılar.

Derken silah sesleri azalmaya başlıyor, yalnız kentin kenarında makineli tüfeğin köpek ürümesine benzer, kesik kesik havlamaları duyuluyordu.

Savaş bitmek üzereydi. Şafak söküyordu...

Küçük kentte pogrom (soykırım) söylentisi yayılmaya başladı. Söylenti zavallı, ufak, basık, şaşı göz pencereli, dereye inen uçurumun üstünde nasılsa tutunan yahudi evlerine de kapı aralarından, pencere deliklerinden girmeye başladı. Yanlışlıkla ev adı verilen, tıklım tıklım insan dolu bu kibrit kutularında, yoksul yahudiler oturuyordu.

Seryojka Bruzjak'ın iki yıldır çalıştığı matbaada bütün dizgiciler ve işçiler yahudiydi. Seryojka onlarla ahbaplık kurdu, birlikte yaşadığı sürece, aynı ailedenmiş gibi yakınlık duydu onlara karşı. Onlar sağlam yapılı bir aile gibi matbaa sahibine karşıydı, bu herif semirmiş, kendini beğenmiş Bay Blumşteyn'di. Matbaa sahibiyle, matbaa işçileri arasında bitmez tükenmez bir mücadele vardı. Blumşteyn mümkün olduğu kadar çok kapmaya, mümkün olduğu kadar az para

ödemeye gayret ediyordu, bu yüzden matbaa bazen iki bazen da üç hafta için kapanırdı. Matbaa işçileri dayanamayıp grev ilan ediyorlardı. Hepsi ondört kişiydi. Seryojka hepsinden gençti ve oniki saat baskı makinesinin tekerleğini çevirdiği oluyordu. O gün, Seryojka işçilerin huzursuzluğunun farkına varmıştı. Şu son huzursuz aylar içinde matbaa artık durmaksızın çalışıyor. "Baş" Atamanın çağrılarını, bildirilerini basıyordu.

Seryojka'yı, veremli dizgici Mandel bir kenara çekti. Kederli gözleriyle ona bakarak sordu:

- Biliyor muydun, kentimizde de pogrom yapacaklarmış.

Seryojka şaşkınlık içinde, gözlerini faltaşı gibi açıp adama baktı.

- Yooo, bilmiyorum.

Mandel kurumuş, sararmış elini Seryojka'nın omuzuna koydu ve bir baba gibi hiçbir şey saklamayarak konuşmaya başladı.

- Evet, pogrom olacak, orası öyle, bu bir gerçek.

Yahudileri öldürecekler. Sana soruyorum; bu felakette arkadaşlarına yardım etmek ister misin?

- İstemez olur muyum hiç? Elimden geleni yaparım elbette. Konuşsana, Mandel.

Dizgiciler konuşulanlara kulak kabartmaya başlamışlardı.

- Seryojka, iyi bir delikanlısın sen, sana inanıyoruz biz. Baban da işçi bizim gibi. Koş evine, babana sor: Birkaç ihtiyarımızı, birkaç kadınımızı saklar mı, yanına alır mı? Sizde kimlerin saklanacağına biz aramızda karar veririz. Sonra ailenle görüş, başka kimlere güvenebiliriz, bizimkileri kimlerin yanında saklayabiliriz. Bu haydutlar henüz ruslara el kaldırmıyor. Koş, Seryojka, vakit kaybetme.

- Peki, Mandel, bana güvenebilirsin, şimdi Pavka'ya bir de Klimka'ya koşacağım; bilirim, onların aileleri seve seve adamlarınızı saklar.

Ama Mandel telaşlandı ve gitmek üzere olan Seryojka'yı durdurdu:

- Az bekle. Pavel ile Klimka da kim? Onları iyi tanıyor musun?

Seryojka güvenle başını salladı:

- Canım, bilmez miyim, tanımaz mıyım ben onları? Canciğer arkadaşlarım. Pavka Korçagin, bir de ağabeyisi var tornacı. Aaa, tamam, Korçagin, dedi Mandel rahatlayarak. Tanırım ben onu, bir evde birlikte oturmuştuk. Hadi Seryojka, koş, cevaplarını tez getir.

Seryojka sokağa fırladı.

Pogrom, pavliyukçu birliklerin, golubcularla savaşmalarının üçüncü günü patlak verdi.

Tümüyle yenilen, kentten kovulan Pavliyuk defolup gitti. Bir gece çatışmada yirmi kadar adamını yitirdikten sonra komşu nahiyeyi ele geçirdi.

Ölenleri alelacele mezarlığa götürüp gömdüler aynı gün, törensiz, çünkü törene gerek yoktu. İki sokak iti gibi dalaşmıştı iki ataman, şimdi de cenaze töreni düzenlemek biraz ayıp kaçacaktı. Palyanitsa şatafatlı bir cenaze töreninde ısrar etti durdu, Pavliyuk'a "kızıl haydut" diye hakaret etti ama bütün es-er'ci komite karşı çıktı, komite başkanıysa Papaz Vasiliy'di.

Gece çatışması golubcu birliklerde huzursuzluk yarattı; özellikle Golub'un konvoy bölüğü fena halde gücenmişti, en çok kaybı onlar vermişti çünkü. Palyanitsa morali düzeltmek için Golub'a "geçim sıkıntısını giderelim" diye öneride bulundu, onun dilinde bu yağma anlamına

geliyordu. Bölükteki hoşnutsuzluğa işaret ederek, Golub'a bunun kesinlikle gerektiğini kanıtlamaya kalkıştı. O zaman, ilk başta, büfeci kızla yapacağı düğünden önce kentte rahatı huzuru bozmak istemeyen binbaşı, Palyanitsa'nın tehditleri altında yağmaya peki demek zorunda kaldı.

Binbaşı Pan Hazretleri es-er'lerin partisine girdiğinden, böyle bir harekattan biraz çekiniyordu. Yine düşmanları adıyla ilgili olumsuz propaganda yapmak için vesile bulacaklar, vay, diyeceklerdi, Binbaşı Golub soykırımcıymış, yağmacıymış ve bunları "başatamanlarına" kesinlikle yetiştireceklerdi. Ama şimdilik Golub pek de "başa" bağlı değildi ve kendi birliklerinin "iaşesini" kendisi sağlıyordu. Sonra "başataman" bilmez miydi hiç hizmetinde kimlerin bulunduğunu, kendisi az mı sözümona "el koymalardan" sonra para talebinde bulunmuş, eh, ne yapalım adı soykırımcıya çıkarsa, bu konuda zaten ünü bir hayli yayılmıştı. Buna, daha fazla birşey eklense de, eklenmese de ne çıkardı?

Pogrom sabahın erken saatlerinde başladı.

Kent, şafak sökmeden önce gümüş grisi sisler içinde yüzüyordu. Bomboş sokaklar, ıslak bezler gibi, biçimsiz kurulmuş yahudi mahallesinin çevresini rastgele dolanıyordu. Ortalıkta in-cin yoktu. Bulanık olmayan camlı pencerelerin tahta kepenkleri sımsıkı kapatılmıştı.

Dışarıdan bakılınca, mahalleler derin bir sabah uykusundaymış gibi görünüyordu, ama evlerin içinde uyuyan yoktu. Giyinmiş, hazırlanmış aileler başlarına gelecek felakete hazırlanıyorlardı. Ufacık odalardan birinde toplanıyor, bekleşiyorlardı. Yalnız en küçük çocuklar, hiçbir şey anlamadıklarından, analarının kollarında mışıl mışıl uyuyorlardı.

O sabah, Golub'un muhafız kıtası komutanı Salomıga, Golub'un yaveri Palyanitsa'yı bir türlü uyandıramadı. Salomıga çingene suratlı, kapkara bir herifti. Yanağında, yemiş olduğu bir kılıç darbesinin izi vardı.

Yaverin uykusu ağırdı, güçlükle uyandı. Gördüğü saçmasapan bir rüyadan kopmak istemiyordu bir türlü. Çeşitli yüz hareketleri yapan kambur bir iblis boynunu tırmalıyordu, bütün gece rahat vermemişti ona. Eninde sonunda ağrıdan çatlayacak gibi olan kafasını yastıktan kaldırınca anladı sonunda: Salomıga onu uyandırmaya çalışıyordu.

- Tuh, baş belası, tuh veba illeti, kalk ulan! diye söyleniyordu Salomıga, onu omuzundan tutup silkerek. Geç oldu be, çoktan başlamamız gerekirdi. Ulan, az içmişsin be, az daha içseydin bari, komalık herif!

Palyanitsa artık tamamıyla uyanmıştı, oturdu, midesinin yanmasından suratını buruşturdu, acı salyasını tükürdü.

Bomboş gözlerini dört açarak bel bel bakıyordu Salomıga'ya.

- Neyy? Neye başlanacak?

- Hay budala, bir de soruyor? Yahudilerin işkembelerini deşmeyecek miydik? Unuttun mu, lan?

Palyanitsa hatırladı. Tamam, nasıl da unutmuştu, dün Binbaşı Pan Hazretleri, onun nişanlısı ve birkaç kafa dengiyle adamakıllı kafa çekmemişler miydi?

Golub için, pogrom sırasında kentten sıvışmak daha uygundu. Sonra o yokken bir yanlışlık yapılmış denilebilirdi. Palyanitsa, "geçim sıkıntısını giderme" yönünden eşi bulunmaz bir uzmandı, doğrusu.

Yaver, başına bir kova soğuk su döktü ve düşünme gücünü kazandı yeni baştan. Karargahta hızlı nızlı

dolaşmaya başladı., bir o yana koştu bir bu yana, sağa sola emirler yağdırdı.

Muhafız bölüğü atların sırtındaydı çoktan. İleri görüşlü Palyanitsa ne olur ne olmaz, bir karışıklığa meydan vermemek için işçi mahallesini ve istasyonu kentten ayıracak biçimde bir kordon oluşturulmasını emretti.

Lesçinski malikanesinin bahçesine bir makineli tüfek yerleştirildi. Makineli tüfek yola doğrultulmuştu.

İşçiler işe karışacak olurlarsa, kurşun yağmuruyla karşılaşacaklardı.

Bütün hazırlıklar bitince, yaverle Salomıga atlarına bindiler.

Artık yola çıkarken Palyanitsa'nın birden aklına geldi.

- Dur be. Nasıl da unuttum. İki araba çıkar. Golub'a düğün armağanı hazırlayacağız, elimizden geldiği kadar. Ha-ha- ha! İlk ganimet daima komutanın, ilk kadınsa benim. Ha-ha- ha! Ulan anladın mı, meşe odunu? Bunu, Salomıga'ya söylemişti.

Salomıga'nın sarımtırak gözü onun üzerine dikildi, parladı, söndü.

- Kadınlarla ganimetler hepimize yeter de artar bile.

Ve şose boyunca ilerlemeye başladılar. En önde yaverle Salomıga, arkalarında karmakarışık bir sürü halinde muhafızlar.

Şafak vaktinden az önce kenti saran sis perdesi açıldı. Giriş kapısı üzerinde paslı, "Manifaturacı Dükkanı - Fuks" tabelası asılı iki katlı evin önünde, Palyanitsa dizginleri çekip atını durdurdu.

Kır atı kuşkulandı, tırnağıyla kaldırımın taşlarına vuruyordu hayvan.

EAST

- Eh, dedi Palyanitsa, atından atlayarak, allahın izniyle başlayalım.

Ve arkadan gelen muhafızlara dönerek seslendi;

- Hey çocuklar, inin atlardan! Eğlence başlıyor. Bana bakın, kimseyi tandır kebabı çömleğinden vurmayasınız, bunun zamanı ayrıca gelecektir. Karılara da dokunalım demeyesiniz, kaşınmıyorsa bilmem nereniz, akşama kadar dayanın bari.

Muhafızlardan biri sağlam dişlerini göstererek adi bir sırıtmayla direndi:

- A, olur mu hiç, Pan Teğmen, ya ikisinin de rızasıyla olursa?

Etraftakiler beygir gibi kişnemeye başladılar. Palyanitsa, konuşana hayranlıkla baktı.

- Elbette, iki tarafın rızasıyla olursa, o zaman iş değişir, kimse karışamaz.

Mağazanın kapalı kapısına yaklaşan Palyanitsa kapıya var gücüyle bir tekme attı, ama meşe kerestesinden yapılmış kapı çok sağlamdı, yerinden kıpırdamadı bile.

Demek işe başka yerden girişmek gerekiyordu, Yaver köşeyi döndü ve kılıcını elinde tutarak Fuks'un evine açılan kapıya doğru gitti. Arkasından Salomıga geliyordu. Evdekiler kaldırımı döven nalların seslerini hemen duymuşlar ve nal sesleri mağazanın önünde durunca, evin duvarı ötesinden de sesler duyulunca, yürekleri durmuş, vücutları korkudan donmuş gibi olmuştu. Evde üç can vardı.

Zengin bir tüccar olan Fuks, karısını ve kızlarını da yanına alarak çoktan kentten ayrılmış. Evinde, varını yoğunu beklemeye sessiz, ezik hizmetçi kız Riva'yı bırakmıştı. Riva ondokuzun içindeydi. Boş yere korkmasın diye kızın anasını ve babasını da çağırmıştı evine, üçü birlikte onun dönüşünü bekleyeceklerdi.

Kurnaz tüccar, karşı koymaya kalkışan Riva'yı yatıştırmak için, herhalde yağma yapılmayacağını anlattı, olsa bile - yoksul Riva'dan ne çalabilirlerdi ki? Verilecek hiçbir şeyi yoktu onun. Ama buna karşılık dönüşte, bir elbiselik kumaş alacaktı.

Şimdi üçü de bekliyor, acı veren bir umutla ortalığı dinliyorlardı. Belki geçip giderlerdi, belki yanılmışlardı, onların evleri önünde durmamıştı atlılar, belki de onlara öyle gibi gelmişti. Ama tüm bu umutları yok edercesine kapıya indirilen tekmeler duyuldu.

Mağazaya inen merdivenin başında, gümüş rengi saçlı, masmavi ürkek çocuk gözlü ihtiyar Peysah duruyor, Yehova'ya inanan bağnaz birinin tüm ateşliliğiyle herşeye kadir tanrısına dua ediyor, felaketi bu evden uzaklaştırması için yalvarıyordu. Yanında duran ihtiyar karısı, duanın mırıltısı arasında yaklaşan ayak seslerini duyamamıştı.

Riva en uzaktaki odaya sığındı, meşe kerestesinden yapılmış kocaman dolabın arkasına saklandı.

Kapıya indirilen kaba, sabırsız bir vuruş ihtiyarların ruhlarında yankı yaptı, vücutları titredi, kasıldı.

İkinci darbe birincisinden daha şiddetliydi, galiz küfürler duyuluyordu şimdi.

- Aç!

Ama ihtiyarların sürgüyü açmaya gücü yoktu.

Dışarıdan, kapıyı dipçiklerle kırmaya koyuldular. Direnci kırılan kapının sürgüleri, menteşeleri, oynamaya, çatırdamaya başladı.

Ev birden silahlı adamlarla doldu, hepsi şuraya buraya dağılıp köşeyi bucağı araştırdılar. Mağazaya açılan kapı da dipçik darbeleriyle kırıldı. Oraya girenler dış kapının sürgülerini açtılar.

Ve yağma başladı.

Arabalar tepeleme türlü kumaş toplarıyla, kundura, ve başka yağma mallarıyla yüklenince, Salomıga, Golub'un oturduğu eve yollandı. Geri döndüğünde, evden korkunç çığlıklar işitti.

Palyanitsa, yağma işini adamlarına bırakıp odaya girdi. Oradaki üç kişiye sarımtrak, yeşilimsi vahşi hayvan gözleriyle pis pis baktı, sonra ihtiyarlara döndü:

- Defolun! diye bağırdı.

Ama ana-baba yerinden kıpırdamadılar.

Palyanitsa, bir adım ileri atıp kılıcını ağır ağır kınından çekti.

Kız canhıraş bir sesle:

- Anne! diye bağırdı.

Bu bağırtıydı Salomıga'nın duyduğu.

Palyanitsa yetişen arkadaşlarına döndü, kısaca emretti:

- Atın şunları dışarı! Ve ihtiyar ana-babayı gösterdi. Adamlar onları zorla kapı dışarı edince, Palyanitsa yetişen Salomıga'ya emretti: Sen biraz burada bekle, benim şu kızcağızla konuşacaklarım var.

İhtiyar Peysah, kızının bağırtısını duyarak kapıya atıldığı zaman, göğsünün ortasından yediği ağır bir darbe onu tekrar duvara yapıştırdı. İhtiyarın acıdan soluğu kesildi, tam o sırada ihtiyar ve daima sessiz, uysal olan Toyba, Salomıga'ya yavruları için savaşan bir dişi kurt gibi saldırdı:

- Bırakın beni gireyim, kızıma ne yapıyorsunuz?

Kapıya atılıyordu kadın. Salomıga onun ceketine yapışan, kasılan kollarını üstünden silkemiyordu bir türlü.

Kendine gelen Peysah, kadının imdadına koştu.

- Bırakın, bırakın, ah kızım!

İkisi Salomıga'yı kapıdan uzaklaştırmayı başardılar. Salomıga kuşağına takılı nagant tabancasını çekti ve ağır kabzasıyla ihtiyarın ak saçlı kafasına vurdu. Peysah sessizce yere yıkıldı.

Odadan Riva'nın bağırtıları duyuluyordu, çırpınıyordu gençkız dışarı çıkmak için.

Çılgına dönen Toyba'yı dışarı sürüklediklerı zaman, sokak insan sesine benzemeyen seslerle dolup taştı, yalvarma vardı bu feryatlarda, imdat çağrısı.

Evdeki çığlıklar kesildi.

Palyanitsa odadan çıkınca Salomıga'ya bakmamaya çalışarak onu durdurdu. Salomıga kapı tokmağına yapışmıştı bile, içeri girmek için.

- Gitme, boğuldu. Onu yastıkla örteyim demiştim de biraz...

Bunu derken Peysah'ın cesedi üzerinden atladı, ayağı koyu, yapışkan bir kan birikintisine bastı.

- Tuh, pek de iyi başlamamışa benziyor, dedi Palyanitsa lafları ıkına sıkına söyleyerek.

Arkalarından ötekiler geliyor ayaklarından odada ve merdivenin her basamağında kanlı ayak izleri kalıyordu.

Kentte yağma sürüp gidiyordu. Ele geçirilen malları paylaşamayan soyguncular arasında şurada burada kurt sürüsünün kendi içinde dalaşmasına benzer dövüşler, kavgalar çıkıyordu. Şurada burada kılıçlar sallanıyordu havada tehditle. Yağmacılar, her yerde üstüste, altalta dövüşüyor ve birbirlerinin suratlarına suratlarına yumruklar indiriyorlardı.

Meşe odunundan yapılmış, onar kovalık koca fıçılar, yuvarlana yuvarlana birahaneden kaldırıma çıkarılıyordu.

Sonra evlere saldırmaya, her deliğe girmeye başladı yağmacılar.

Çapulculara kimse direniş göstermiyordu. Onlar da ufacık odaları koşarak dolaşıyor, bütün köşeleri arıyor ve artlarında yığınlarla paçavra ve değerli kuştüyü yastıklardan dağ gibi tüy yığınları bırakarak kucak dolusu yüklerle çıkıyorlardı. İlk gün yalnız iki kişi öldü, Riva ve babası. Ama gelmek üzere olan gece kaçınılmaz bir felaket, mutlak bir ölüm getiriyordu.

Akşam olunca bu çeşit çeşit postlu çakal sürüsü içkiden küfelik olmuştu. Sarhoşluktan kafaları bulanmış Petliyuracılar gecenin gelmesini bekliyorlardı.

Karanlık, yağmacıların ellerini kollarını büsbütün çözdü. Simsiyah gece bastırınca, insanı ezmek daha kolay olur. Çakal bile geceyi sever, oysa ki çakal nasılsa ölmeye mahkum olanlara saldırır yalnızca.

Bu dehşet saçan iki gece ve üç günü yaşayanlar, bir daha unutamaz. Bu korkunç günlerin, gecelerin ardında kaç paramparça olmuş, darmadağınık edilmiş hayat, bu kanlı saatlerde bembeyaz olmuş kaç gencecik baş ve ne kadar gözyaşı kalmıştı, bunu kimse bilemez, söyleyemez. Hayatta kalanlar, hiçbir şeyle avunamayan bomboş ruhlarıyla, insanlıkdışı çeşit çeşit alayların, aşağılanmaların anısıyla, yitirilen yakınları için çekilen acılarıyla, ölenlerden daha mı şanslıydılar acaba? Gençkızların körpecik vücutları, artık herşeye kayıtsız, kramp içinde, kollarını bükmüş, parçalanmış, işkenceye uğratılmış, acıdan iki büklüm, daracık sokaklarda, çıkmazlarda yatıyordu.

Yalnız derenin tam kıyısında, demirci Nahum'un ufacık kulübesinde, genç karısı Sarra'ya saldırmak isteyen çakallar şiddetli, vahşi bir direnmeyle karşılaştılar. Bir atlet gibi güçlü olan nalbant, yirmidört yaşının acı gücüyle, çekiç sallamaktan çelikleşmiş adaleleriyle ele vermedi hayat arkadaşını.

Korkunç, kısa süren kapışmada, bu ufacık kulübede iki petliyuracının kafası çürümüş karpuz gibi patlayıp dağıldı. Ölüme mahkum bir insanın acı öfkesiyle korkunç bir hale gelen nalbant, iki hayatı korumak istedi ve tehlikeyi sezen golubcuların dört bir yanda koşuştukları dere kıyısında uzun zaman silah sesleri vızladı. Bütün kurşunlarını sıkan Nahum, en son kurşunla Sarra'nın hayatına son verdi ve kendisi ölümü karşılamak üzere süngüyle fırladı kapıdan, düşmanların üstüne üstüne yürüdü. İlk basamakta üzerine dolu gibi yağan kurşunların altında, ağır vücuduyla toprağı ezerek yere yıkıldı.

Komşu köylerden besili atlarla, sağlam yapılı, varlıklı mujikler sökün etmeye başladılar, her beğendiklerini arabalarına yüklediler ve Golub birliklerinden olan oğulları ya da yakınları eşliğinde alelacele köylerine döndüler, bir daha, bir daha gidip gelmeye zaman bulmak için.

Seryojka Bruzjak, birlikte babasıyla matbaada çalışan arkadaşlarının yarısını bodrumlarına sakladıktan sonra, bostanlardan, kestirme yoldan evine dönüyordu. Derken şosede koşan bir adam gördü.

İhtiyar bir yahudi soluk soluğa koşuyor, dehşetten yüzü ölüye benziyordu. Adamcağızın şapkası düşmüştü başından, ceketi uzun ve yamalıydı, koşarken kollarını sallıyordu ihtiyar. Onu, kırat üstünde bir petliyuracı kovalıyordu, kılıcını indirmek için eğilmişti herif, neredeyse yetişecekti, ihtiyarsa arkasında nal seslerini duyunca kendini korumak istercesine kollarını kaldırdı. Seryojka yola atıldı, ata doğru seğirtti ve vücuduyla ihtiyarı örttü.

- İlişme haydut, köpoğlu köpek!

Atlıysa kılıcın darbesini durdurmak istemediğinden kılıcın yassı tarafını genç, sapsarı saçlı başa vargücüyle indirdi.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kızıllar, "başataman" Petliyura'nın birliklerini inatla her taraftan sıkıştırıyordu şimdi. Golub'un alayları cepheye çağrıldı. Kentte yalnızca cephe gerisini koruyan ufak bir müfreze ve komutanlık kaldı.

İnsanlar kıpırdamaya başladılar. Geçici bir sessizlikten faydalanan yahudi halkı, öldürülenleri gömüyor, yahudi mahallelerinin ufacık kulübelerinde hayat canlanmaya başlıyordu.

Rüzgarsız, sakin akşamlarda uzaktan hayal meyal seçilebilen bir gümbürtü duyuluyordu. Demek ki, pek ırak sayılmayacak yerlerde çarpışmalar devam ediyordu.

Demiryolu işçileri, iş aramak için istasyondan köylere dağıldılar.

Lise kapalıydı.

Kentte sıkıyönetim ilan edilmişti.

Göz gözü görmeyecek kadar karanlık, abus çehreli bir gece. Böylesi karanlıkta, ardına kadar açılan gözbebekleri

de hiçbir şey seçemez. İnsanlar körler gibi, yollarını yoklaya yoklaya ilerlerler, her an bir çukurda boynunu kırma tehlikesi beklerler böyle sokağa çıkanları.

Kent sakini bilir, böyle günlerde nene gerek, evinde otur, boşu boşuna ışık da yakma. Bakarsın ışığına davetsiz bir misafir gelir, durup dururken. En iyisi karanlıkta otur, daha güvenli bir iş. Ama güven aramayan, huzursuz insanlar da var. Varsın böyleleri dolaşsın. Kent sakini böylelerinin işine karışmaz. Ama kendisi çıkmaz sokağa. Yooo, bundan emin olabilirsiniz, asla, asla çıkmaz.

Ama, yine de, böyle bir gecede sokakta bir insan yürüyordu.

Korçagin'in ufak evine gelince, usulcacık vurdu pencere camına, cevap alamayınca, daha hızlı ve biraz daha ısrarlı, bir kez daha vurdu.

Pavka rüya görüyordu. İnsana benzemeyen bir yaratık ona makineli tüfeğinin namlusunu çeviriyordu. Pavka kaçmak istiyor ama kaçacak yer yoktu, makineli tüfekse dehşet verici bir tıkırtı çıkarıyordu.

Uyanınca camın ısrarlı vuruşundan tıkırdadığını anladı.

Pavel yatağından fırladı. Pencereye koştu, cama kimin vurduğunu anlamak istiyordu. Dışarıda belli belirsiz bir karartı vardı, başka hiçbir şey seçilmiyordu.

Pavka evde yalnızdı. Anası büyük kızına gitmişti, kızının kocası şeker fabrikasında makinist olarak çalışıyordu. Artem ise komşu köyde nalbantlık yapıyor, ha babam sallıyor, ha sallıyordu çekici, ekmek parası uğruna.

Bu olsa olsa Artem'dir, yalnız o çalabilirdi bu saatte pencereyi.

Pavel pencereyi açmaya karar verdi.

- Kim o? diye seslendi karanlığa.

Pencerenin ötesindeki karartı kıpırdadı ve kaba, boğuk, kalın bir ses cevap verdi:

- Benim, Juhray.

Pencere kenarına iki el indi, Pavel'in hizasında Fedor Juhray'ın kafası dikildi.

Juhray fısıldadı:

- Sana gece yatısına geldim. Misafir kabul ediyor musun, kardeşceğizim?

Pavel ahbapça:

- Elbette, elbette, diye cevap verdi. Bunun lafı mı olur? Tırman pencereye.

Fedor'un ağır vücudu zorlukla geçti dar pencereden.

Arkasından camı kapatırken, Fedor bir süre daha pencerenin önünde bekledi.

Duruyor, ortalığı dinliyordu. Ay bulutların arasından bir daha çıkıp yol aydınlanınca dikkatle yola baktı, sonra Pavel'e döndü.

- Hanım anneni uyandırmış olmayalım? Uyuyor herhalde?

Pavel, Fedor'a evde kendisinden başka kimsenin olmadığını anlattı. Denizeri o zaman biraz daha rahatladı, kendini daha özgür hissetti ve daha yüksek sesle konuşmaya başladı.

- Ne diyeceğim, kardeşceğizim, şu çakallar, şu deri yüzücüler peşimi bırakmıyordu, bu defa iş ciddiye bindi. İstasyondaki son ayaklanma için hesap soracaklar herhal. Ah şu tayfalar, şu cancağız-kardaşlar daha iyi geçinse birbiriyle, daha pekişse hani, yağma sırasında şu "boz jupancılara" gösteririz günlerini. Ama anlıyon mu, millet daha ateşe atılmak istemiyor başkaları için. Başaramadık. Şimdi beni kovalıyorlar. İki defa güç bela kaçtım,

sarılmıştım da... Bugün yine az kalsın ele geçiyordum. Eve yaklaştım arka bahçemizden, ahırın yanında durup ortalığı dinliyorum. Bir de ne göreyim? Bahçede birisi duruyor. Ağaca sımsıkı yapışmıştı, ama süngüsü parladı, gördüm herifi. Ben de çözdüm palamarı. İşte, dümeni kırdım, doğru size. Burada, kardaş, bir-iki günlük demirleyeceğim. Var mı bir "itiraz?" Yok mu? Tamam öyleyse.

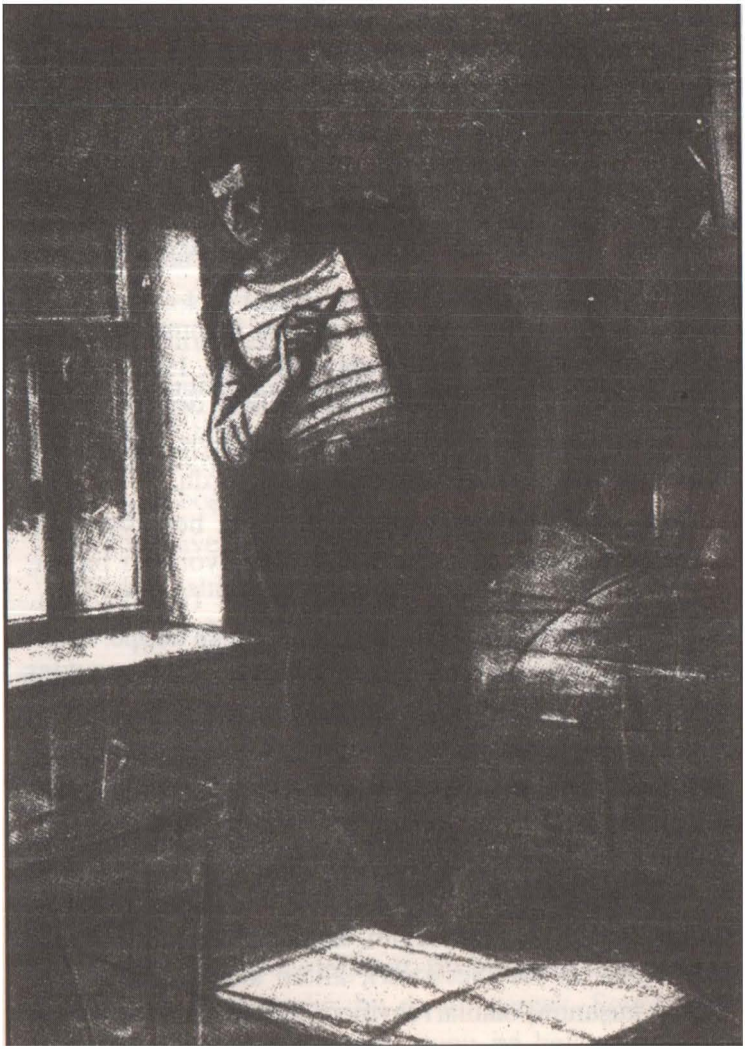
Juhray, ağır ağır soluyarak çamur içindeki botlarını çıkarıyordu ayağından.

Pavel, Juhray'ın gelişine sevinmişti. Son zamanlarda elektrik istasyonu çalışmaz olmuştu, Pavel'in de canı sıkılıyordu boş evde.

Yattılar. Pavel bir süre uyuyamadı. Fedor ise oturuyor, uzun uzun sigara içiyordu. Sonra karyoladan kalkarak, ayaklarının ucuna basa basa pencerenin yanına geldi. Bir daha sokağı gözetledi. Yeniden karyolasına uzanınca dayanamadı, yorgunluk baskın çıktı ve Juhray hemen uykuya daldı. Yastığın altına sokulmuş eli ağır bir kolt tabancasının kabzasını tutuyor, çeliğini ısıtıyordu.

Juhray'ın beklenmedik gece ziyareti ve bu sekiz gün boyunca birlikte yaşamaları, Pavel'in daha sonraki hayatında son derece önemli bir rol oynamıştı. İlk kez denizerinden içini heyecanla dolduran, yeni ve önemli şeyler duyuyordu. Bu sekiz gün, genç ateşçi için bir dönüm noktasıydı.

İki ayrı yerde kendisine pusu kurulduğu için, fare kapanına girercesine sıkıştırılmış hissediyordu Juhray kendini ve şimdi bu zoraki boş oturmadan faydalanarak, koca bölgeyi boğmak üzere olan "Jolto-Blokitnik"cilere, yani bu "Sarı-Mavililere" karşı alev gibi içini yakan bütün öfkesini, gözünü bürüyen bütün nefretini, kendisini oburcasına dinleyen Pavel'e anlattığı şeylere aktarıyordu.

Çok canlı, çok açık konuşuyordu Juhray, dili kolay anlaşılıyordu. Juhray'ın hayatında yarım kalmış, karar verilememiş birşey yoktu. Biliyordu yolunu Juhray, kesinlikle biliyordu ve Pavel sonunda anlamaya başlamıştı: Bütün sosyalist-devrimciler, sosyal-demokratlar, Polonya Sosyalist Partisi hepsi de işçilerin azılı düşmanıdır ve işçilerin düşmanı olmayan tek devrimci, bütün bu hergelelere karşı gelen yıkılmaz Parti, Bolşevik Partisidir.

Eskiden Pavel bütün bunları birbirine karıştırıyor, bir çıkmaza giriyordu.

Ama bu iri, güçlü kuvvetli adam, bu inanmış bolşevik, deniz rüzgarlarında, fırtınalarında sertleşmiş, 1915'ten beri RSDİP (b)'nin üyesi olan Baltık Savaş Filosu denizcilerinden Fedor Juhray, kendisine büyülenmiş gözleriyle bakan genç ateşçiye yaşamın katı gerçeklerini anlatıyordu.

- Ben, kardeşcağızım, çocukken sana benziyordum. Gücümün fazlasını ne yapacağımı bilemiyordum bazen, taşıyordu söz dinlemez gücüm, dışarı fışkırıyordu. Yoksulluk içinde yaşıyorduk. Beyzadelerin şu züppe, besili lapacılarına bakıyordum bazen öfkeyle. Dövüşürdüm onlarla sık sık, zorlu dövüşürdük ama sonuç, hava. Babam pataklardı beni sonra yaradana sığınarak. Saçsaça başbaşa dövüşmenin sonu yok, hayatı değiştiremez böyle dövüşler. Senin elinde herşey var, yaman bir dövüşçü olabilirsin sen, doğruluk için, işçilerin davası için. Ne var ki pek gençsin daha, sınıf kavgası nedir hayal meyal anlıyorsun herhalde. Sana ben doğru yolu anlatayım, kardaşcağızım, biliyorum çünkü -sende iş var. Sessizleri, alttan alanları, taranmış, giyinmiş, kuşanmış olanları sevmem. Bütün dünyayı yangın sarıyor. Köleler ayaklanıyor, eski hayatlarını yıkacak onlar. Ama bunun için güçlü kuvvetli, yüreği pek adamlar gerek, hanım evlatlarını neyleyeyim? Güçlü kuvvetli, sağlam cinsten millet gerekiyor, öyle ki dövüşten korkarak hamam

böceği gibi ışıktan kaçarcasına ilk deliğe sıvışmasın, amansız vursun, indirsin yumruğunu.

Ve bunu derken Juhray yumruğunu hızla masaya indirdi.

Sonra ayağa kalktı. Ellerini ceplerine sokarak, kaşları çatık, odada bir ileri bir geri dolaşmaya başladı.

Fedor'u ezen işsizlik, hareketsizlikti. Bu ufak kentte kaldığına bin pişmandı, burada daha fazla kalmasında artık bir yarar görmüyordu, cepheyi geçerek kızıl birliklere katılmaya kararlıydı.

Kentte dokuz kişilik partili bir grup kalıyordu. Bütün işi bunlar yürütecekti.

Juhray sinirlenerek kendi kendine düşünüyordu: "Bensiz de becermelisiniz işinizi, yeter artık, ben elimi kolumu bağlayarak burada oturacak değilim gayrı. Yeter yahu, tam dokuz ayım boşa gitti!"

Birgün Pavel ona sordu:

- Fedor, aslında kimsin sen? Nesin?

Juhray ayağa kalktı, ellerini ceplerine soktu. Soruyu anlayamadı.

- Kim olduğumu bilmiyor musun sen?

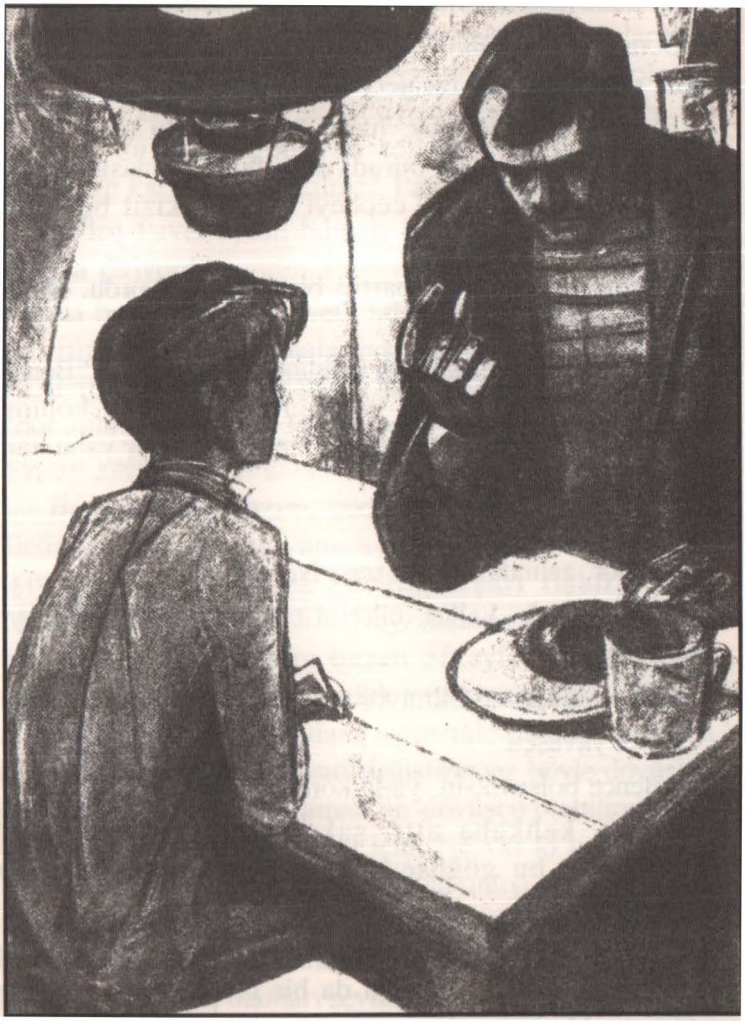
Pavel yavaşça:

- Bence bolşeviksin, yada komünist, diye cevap verdi.

Juhray kahkaha attı, şakacıktan geniş göğsünü yumrukladı; bu göğüse, çizgili denizeri fanilası dar geliyordu.

- Tastamam, kardaşcağızım. Bu bir gerçek. Bolşevik de komünist de aynı şeydir; bu da bir gerçek. Sonra birden ciddileşti: Madem anlıyorsun, şunu iyi belle; ağzını açıp kimseye bunları anlatmayasın sakın, yoksa işkembemi deşerler. Çaktın mı işi?

- Çaktım, dedi Pavel güvenle.

Avluda sesler duyuldu ve kapı vurulmadan açıldı. Juhray'ın eli hemen cebine indi, ama dalmasıyla çıkması bir oldu. Odaya Seryojka Bruzjak giriyordu, kafası sargılar içindeydi, çocuk zayıflamış, sararmıştı. Arkasından Valya ile Klimka geliyorlardı.

Seryojka gülerek Pavka'ya elini uzattı:

- Merhaba, cin yavrusu. Üçümüz misafirliğe geldik. Valya beni yalnız başıma sokağa salmıyor, korkuyor. Klimka ise Valya'yı salmıyor sokağa, onun için korkuyor. Bakma kızıl pöstekisine, kimi nereye salmamak gerektiğini pekala anlıyor.

Valya, şakacıktan ağzını avucuyla kapadı Seryojka'nın.

- Vay geveze! diye güldü. Canım bugün Klimka'yı yaşatmamaya kararlı görünüyor.

Klimka ise candan bir kahkaha attı, bembeyaz dişlerini göstererek.

- Ne yapabilirsin hasta adamla? Güveci çatlak da... Dili dolanıyor konuşurken.

Herkes gülmeye başladı.

Başına yediği kılıç darbesinden sonra daha tümüyle kendine gelemeyen Seryojka, Pavka'nın karyolasında kuruldu ve az sonra arkadaşlar arasında canlı, neşeli bir sohbet başladı. Seryojka her zaman neşeliydi, üzülmek nedir bilmezdi ama şimdi biraz ezilmiş, kendi kabuğuna çekilmiş gibiydi. Juhray'a petliyuracının ona kılıcı nasıl indirdiğini anlatıyordu.

Juhray, Pavel'in anlattıklarından bütün gelenleri tanıyordu. Zaten kendisi de sık sık Bruzjak'lara uğrardı. Bu mücadele girdabında daha yolunu bulamayan gençler hoşuna gidiyordu, onlar hiç değilse kendi sınıfının ne istediğinin, tuttuğu hedefin canlı ifadesiydi. Delikanlılar yahudi ailelerini nasıl kendi evlerinde sakladıklarını, soykırımdan nasıl kurtardıklarını anlatırken dikkatle

dinliyordu Juhray. O akşam bu bolşevik, Lenin hakkında uzun uzun konuştu, olup bitenleri daha kolay anlamalarına yardım edecek biçimde bildiklerini anlattı.

Akşam geç vakit Pavel misafirlerini uğurladı.

Juhray akşamları gidiyor, gece geç saatte dönüyordu. Kenti terketmeden önce, kalan arkadaşlarıyla iş bölümünü nasıl yapacaklarını kararlaştırıyorlardı.

O gece Juhray dönmedi. Pavel sabah erkenden uyanınca, karyolasının boş olduğunu gördü.

Karmakarışık duygular ve belli belirsiz bir önsezinin baskısı altında Korçagin çabucak giyindi ve hemen evinden çıktı. Sokak kapısını kapattı ve anahtarı bildiği bir yere sakladıktan sonra Fedor hakkında bir haber almak umuduyla Klimka'ya yollandı. Klimka'nın anası, bodur, şişmanca, beyaz ve çiçek bozuğu yüzlü bir kadındı. Korçagin ona Fedor'un nerede olduğunu sorunca, yapıştırdı hemen:

- Başka işim gücüm yok da, senin Fedor'unu mu gözetleyeceğim! Bu uyuz şeytan yüzünden Zazulya'nın evini alt-üst etmişler geçenlerde. Ne yapacaksın onu? Bu ne biçim kumpanya böyle? Baksana, ne arkadaşlar bulmuş kendine. Klimka, sen...

Bir yandan bağırıyor, bir yandan da öfkeyle habire çamaşırını çitiliyordu.

Pavel Klimka'dan sonra Seryojka'ya uğradı. Endişesini anlattı. Valya da lafa karıştı:

- Canım, ne diye telaşlanıyorsun? Belki de kendi tanıdıklarında kalmıştır... Ama onun da sesinde pek kesinlik yoktu.

Bruzjakov'larda fazla oturamadı Pavel. Onu ısrarla yemeğe alıkoymak istedikleri halde kalmadı, gitti.

Evine doğru yürürken Juhray'ı görürüm diye umutlanıyordu.

Ama evin kapısı kilitliydi. Yüreğinde bir ağırlıkla evin eşiğinde durdu, boş eve girmek istemiyordu.

Birkaç dakika avluda durdu Pavka, düşündü, sonra yine belirsiz bir önseziyle ahıra doğru gitti. Damın altına kadar tırmandı ve örümcek ağlarını aralayarak bildiği köşeden bezlere sarılı ağır "Mannlicher" tabancasını çıkardı.

Ahırdan çıkınca, cebinde tabancanın sinirlerini gıcıklayan ağırlığını hissederek istasyona doğru yollandı.

Juhray hakkında hiçbir şey öğrenememişti, evine dönerken tanıdığı orman müdürünün konağı önünde adımlarını ağırlaştırdı. Belli belirsiz kuşkulu bir umutla pencerelerine baktı, ama bahçe de, ev de ıssızdı. Konak arkasında kalınca, geçen yıldan kalma pas rengine dönüşmüş yapraklarıyla örtülü bahçe yollarına bir daha baktı. Terkedilmiş, unutulmuş bir hali vardı bahçenin. Ev sahibinin özenli eli çoktandır bu bahçeye dokunmamıştı, belliydi, bu ise büyük eski konağın terkedilmiş halinden, sessizliğinden daha da çok kederlendi Pavka.

Tonya ile en son anlaşmazlıkları, o zamana kadar olup bitenlerin en kötüsüydü. Bir ay önce olmuştu bu, hem de en beklenmedik bir anda.

Pavka ağır ağır kent yolunu tutmuştu. Elleri ceplerinin derinliklerinde saklıydı. Böyle yürürken bu kavgalarının nasıl başladığını hatırlıyordu.

Bir gün ansızın yine yolda karşılaşınca, Tonya onu evine davet etmeye kalkmıştı.

- Annem, babam Bolşanski'lere davetli, isim günlerine. Ben yalnız kalacağım evde. Gel Pavluşa. Leonid Andreyev'in çok ilginç bir kitabı var bende, "Saşka Jigulev". Ben onu okudum, ama seninle bir daha seve seve okurum. Çok güzel vakit geçireceğiz, tamam, değil mi? Gelecek misin?

Tonya'nın kocaman gözleri, gür kestane renkli saçları üzerine sımsıkı oturan beyaz şapkasının altından Korçagin'e bekleyiş dolu bakıyordu.

- Gelirim, peki.

Sonra ayrıldılar.

Pavel, makinelerine kavuşmak için acele ediyordu ve Tonya ile geçirecekleri akşamı beklerken ocaktaki odun daha büyük alevlerle yanıyordu sanki, ocağa atılan kütükler neşeli neşeli çıtırdıyordu.

O akşam evin büyük giriş kapısını çalınca, ona açan Tonya'nın kendisiydi. Biraz sıkılarak:

- Misafirlerim var, dedi. Onları beklemiyordum, Pavluşa, ama gitme.

Korçagin kapıya doğru döndü, gitmek istedi.

- İçeri girelim, dedi Tonya, onu kolundan yakalayarak. Onlar da seninle tanışsalar hiç fena olmaz.

Ve Pavel'i bir koluyla sararak, yemek odasından geçirdi, oradan da odasına soktu.

Odasına girince orada oturan gençlere gülümseyerek Pavel'i takdim etti:

- Tanışmıyor musunuz? Arkadaşım Pavel Korçagin.

Odanın ortasında ufak bir masanın başında oturanlardan biri Liza Suharko'ydu, güzel, esmer bir kız; ufak ağzının hatları pek nazlı, kaprisliydi, saçları da çok çekici bir biçimde taranmıştı. Ondan başka Pavel'in hiç tanımadığı uzun, sıska bir genç. Gencin üstünde biçimli siyah bir ceket vardı, saçı briyantinliydi. Gözleri gri renkliydi bu gencin ve bakışlarından cansıkıntısı okunuyordu; onlar arasında Viktor Lesçinski de bulunuyordu, şık bir lise üniforması ceketi vardı sırtında. Tonya kapıyı aralar aralamaz ilkin o gözüne çarpmıştı Pavel'in.

Lesçinski, Korçagin'i hemen tanımış ve ince, kalem kaşları hayretle yukarı kalkmıştı.

Pavel kapıya yakın bir yerde duruyordu. Birkaç saniye hiçbir şey söylemedi. Yalnızca Viktor'a kötü kötü bakıyor, yakıyordu gözleriyle. Bu tatsız susuşa Tonya son vermek istedi. Pavel'i içeri davet etti ve Liza'ya dönerek:

- Tanışın, dedi.

Suharko, girene merakla bakıyordu, hatta onu daha iyi görebilmek için yerinden hafifçe kalkmıştı bile.

Pavel, durduğu yerden birden kapıya doğru döndü, yarı karanlık yemek odasından geçti. Kapıdan çıkmak üzereydi ki Tonya ona yetişti, Pavel merdiven sahanlığına çıkmıştı bile, gençkız, onu omuzlarından tutarak heyecanla sordu:

- Niye gittin? Ben seninle tanışmalarını istedim, seni kasten tanıştıracaktım onlarla.

Ama Pavel onun ellerini omuzlarından silkti ve ters ters cevap verdi:

- Şu şebek maymununa beni sergilemenin anlamı yok. Bu senin kumpanyanla birarada oturmak bana yakışmaz. Belki hoşlanıyorsun onlardan, bilmem ama ben onlardan nefret ediyorum. Onlarla bu kadar sıkı fıkı ahbaplığın olduğunu bilmiyordum. Yoksa sana da dünyada uğramazdım.

Tonya, öfkesini güçbela yenmeye çalışarak sözünü kesti:

- Böyle konuşmaya ne hakkın var? Ben senin arkadaşlarını, sana gelen gidenleri soruyor muyum?

Pavel, artık merdivenden bahçeye inmişti bile, yürürken daha büyük bir terslikle:

- Güle güle otursunlar. Ama ben bir daha evine ayağımı basmam. Ve bahçe kapısına doğru koştu.

O günden beri, bir daha Tonya ile görüşmemişti. Pogrom sırasında Pavel, montörle birlikte elektrik istasyonunda ölümden kaçan yahudileri saklarken, Tonya ile çıkan kavgayı unutmuş, düşünmeye zaman bulamamıştı. Ama bugün yine onu göresi gelmişti.

Juhray'ın ortalıktan kaybolması ve onu evinde bekleyen yalnızlık ruhunu eziyordu. Şosenin boz renkli, ilkbahar yağmurlarından sonra daha kurumamış, vıcık vıcık sulu çamurla dolu oyuklu şeridi sağa doğru sapıyordu.

Yolun neredeyse ta üstüne kadar çıkan, sıvası yer yer dökülmüş, uyuz gibi görünen duvarlı evin önünde iki sokak birleşiyordu.

Kavşak yerinde, soykırım sırasında yağma edilen, üstünde "Maden suyu bulunur" yazılı, tersyüz çevrilmiş tabelalı gazeteci-kitapçı kulübesi önünde Viktor Lesçinski, Liza ile vedalaşıyordu.

Elini kendi elinde biraz uzunca tutarak ve kızın gözlerine dik dik bakarak soruyordu Viktor:

- Gelecek misiniz? Atlatmayacaksınız değil mi?

Liza ise şımarık şımarık, nazlı nazlı pozlar takınarak cevap veriyordu;

- Geleceğim, geleceğim. Bekleyin.

Giderken ona ela gözleriyle baygın baygın gülümsüyordu.

On adım kadar ilerledikten sonra Liza, yolun dönemecinde şoseye iki adamın çıktığını gördü. Önde tıknaz, geniş yapılı, geniş göğüslü bir işçi yürüyordu, ceketi açıktı, altından çizgili bir fanila görünüyordu, siyah kasketi alnına indirilmişti, bir gözünün altı mordu.

Sert adımlarla yürüyordu adam, bacakları hafif çarpıktı, ayağında kısa, kahverengi botlar vardı.

Üç adım gerisinden süngüsünü neredeyse adamın sırtına dayamış boz, jupanlı bir petliyuracı geliyordu, omuzlarında çaprazlama iki sırt çantası asılıydı.

Kürkü uzun tüylü kalpağının altından tutuklanan adamın ensesine iki dar, kuşkulu göz bakıyordu. Mahorka tütününden sararmış bıyığı biçimsiz tutamlar halinde her yöne dikiliyordu.

Liza adımlarını yavaşlattı, şosenin öbür tarafına geçti. Onun da arkasından Pavel çıkıyordu şoseye.

Evine gitmek için, yolun sağ tarafından saptı, o anda yürüyen iki adamla karşılaştı.

Ayakları toprağa yapışmış gibi durdu. Önde yürüyen adamı tanıdı, bu Juhray'dı.

"Demek bu yüzden dönmemiş!"

Juhray, Pavel'e doğru geliyordu. Korçagin'in yüreği deli gibi çarpmaya başladı. Düşünceleri yıldırım hızıyla birbirini kovalıyordu. Ne herhangi bir düşünce üstünde durma, ne de ona biçim verme olanağı vardı. Karar vermek için zaman çok azdı. Anlayabildiği tek şey şuydu: Juhray mahvolmuştu!

Ve kendisine doğru yürüyenlere bakarak, Pavel kendisini birden sarsan çeşitli düşüncelerle ne yapacağını şaşırdı.

"Ne yapmalı?"

Ve en son dakikada hatırladı: Cebinde silah vardı. Önünden geçer geçmez, şu tüfeklinin arkasından tabancasını boşaltabilirdi. O zaman Fedor kurtulacaktı. Ve ani bir kararla, kafasındaki düşüncelerin savrulup savrulup dönmesi dindi. Dişleri, çenelerini acıtarak, kendiliğinden sıkıldı. Fedor daha dün anlatmıştı ona: "Bunun için yüreği pek adamlar gerek."

Pavel hızla geriye baktı. Kente uzanan sokak bomboştu. İn-cin top oynuyordu. Yalnızca önlerinde kısa baharlık mantosunu giymiş bir kadın, geçilebilecek kuru yerler arıyor, onlardan, hızla uzaklaşıyordu. Bunun zararı yoktu. Kavşak yerinin yan sokağa girişini göremiyordu Pavel buradan. Yalnız ileride, istasyona giden yolda tek tük insanlar görünüyordu.

Pavel şosenin kenarına yaklaştı. Juhray, birkaç adımlık uzaklığa gelince Pavel'i tanıdı. Kalın kaşları titredi hafifçe. Tanıdı ve adımlarını ağırlaştırdı. Sırtı süngüye çarptı.

- Hey, davran, yoksa dipçikle, patlatırım şimdi sana! diye bağırdı petliyuracı düdük gibi tiz bir sesle.

Juhray, geniş adımlarla yürümeye başladı. Pavel'e birşey söylemek istiyordu ama kendini tuttu ve elini salladı sadece, selam gibisinden.

Pavel, sarı bıyıklının dikkatini üzerine çekmekten çekinerek Juhray'ın geçmesini bekledi, başını çevirdi, bana ne dercesine.

Ama telaşlı bir düşünce kafasını burgu gibi deliyordu: "Tabanca çekersem, ona isabet ettiremezsem, kurşunu Juhray yer..."

Petliyuracı artık yanındaydı, bu durumda daha ne düşünülebilirdi?

Derken şunlar oldu: Sarı bıyıklı asker Pavel'in hizasına gelince, Pavel onun üzerine atıldı, tüfeğini yakaladı ve ani bir hareketle eğdi.

Süngü taşa çarpıp tıngırdadı.

Petliyuracı böyle bir saldırı beklemiyordu, bir saniye için şaşırdı ama hemen var gücüyle tüfeğini kendine doğru çekti. Pavka bütün ağırlığıyla asılarak elinden kaçırmadı tüfeği. Tüfek patladı. Kurşun bir taşa çarptı, vınladı, sonra yana sıçradı ve bir hendeğe düştü.

Silah sesiyle Juhray bir yana seğirtti, başını çevirdi. Asker çılgın gibi kendine doğru çekiyordu tüfeği, Pavel'in elinden kurtarmak için. Delikanlının kollarını da bükerek tüfeğini çeviriyordu. Ama o sımsıkı yapışmış, bırakmıyordu silahı. O zaman kudurmuş petliyuracı ani bir çarpmayla Pavel'i yere düşürdü. Ama bu girişim de sonuç vermedi, kurtaramadı tüfeğini. Kaldırım üstüne düşerken Pavel askeri de aşağı çekti. O anda tüfeği ona bıraktıracak güç yoktu yeryüzünde.

İki sıçrayışta Juhray yetişti, Pavel'in yanındaydı şimdi. Demirden yumruk havada bir daire çizerek askerin kafasına indi. Bir saniye sonra yerde yatan Korçagin'den kopan adam

iki kurşun gibi ağır yumruğu üstüste suratına yiyince, çuval gibi hendeğe yuvarlandı.

Aynı güçlü kollar Pavel'i yerden kaldırdı, ayaktaydı şimdi Pavel.

Viktor, kavşak yerinden birkaç adım uzaklaşmış ve "La donna e mobile" aryasını ıslıkla çalarak hızla yürümeye başlamıştı. Liza ile karşılaşmalarının etkisi altındaydı, onun terkedilmiş tuğla fabrikasının önünde ertesi gün için verdiği randevuyu düşünüyordu.

Lisenin sicilli zamparaları arasında, Liza Suharko hakkında çeşitli söylentiler dolaşıyordu, Liza güya aşk konularında çok cesur bir kızmış falan filan.

Küstah, kendini beğenmiş Semyon Zalvanov birgün Viktor'a, Liza'yı ele geçirdiğini anlatmıştı. Lesçinski, Semka'ya inanmamakla birlikte, Liza'ya yine de pek ilginç, çekici bir kız gözüyle bakardı ve ertesi gün Zalvanov'un gerçeği söyleyip söylemediğini deneyecekti.

"Hele bir gelsin. Ben de ısrar ederim. Öpüşüyor ya, buna hayır demiyor ya... Semka yalan söylemediyse..." Bu noktada hayali koptu, iki petliyuracıya yol vermek zorunda kaldı. Bunlardan biri kuyruğu kırpıla kırpıla kuşa çevrilmiş bir at üzerinde geliyordu, elinde çadır bezinden bir sahra kovası vardı, atına şu içirmeye niyetliydi herhalde. Kısa ceketli arkadaşıysa yanında yürüyordu, kıçında yelken gibi geniş lacivert renkli bir pantolon vardı, bir eliyle atlının dizini tutuyordu ve ona güldürücü birşey anlatıyordu.

Viktor onlara yol verdi, tam yürümeye devam edecekti ki, arkasında bir silah patladı. Başını çevirince atlının dizginleri sertçe çekip, atını silah sesinin geldiği doğrultuda dörtnala kaldırdığını gördü. Onun arkasından da eliyle kılıcını tutarak öteki petliyuracı koşuyordu.

Lesçinski onların arkasından koştu. Yolun şoseyle birleştiği yere yakın bir noktadan ikinci bir patlama daha

duydu. Kavşaktan Viktor'a doğru şaşkın atlı geliyordu. Atını ayaklarıyla, bezden kovasıyla coşturuyordu. İlk avlunun kapısından içeri girince avaz avaz:

- Hey, çocuklar! diye bağırdı. Tüfek omuza! Bizimkini öldürdüler!

Bir dakika sonra avludan birkaç kişi daha yola doğru koştu, tüfeklerin mekanizmaları tıkırdadı.

Viktor'u tutukladılar.

Şosede birkaç kişi toplanmıştı, aralarında tanık diye tutuklanan Liza da vardı.

Liza, önünden Korçagin ile juhray koşarak geçince korkudan dona kalmıştı. Şaşkınlık içinde petliyuracıya saldıran delikanlıyı tanıdı, Tonya bu delikanlıyla kendisini tanıştırmak istemişti.

İkisi arka arkaya bir konağın bahçesinden içeri atladılar. O anda, ata binmiş petliyuracı şoseye çıktı. Bir yandan tüfekle kaçan Juhray'ı, bir yandan da kalkmaya çalışan askeri görüyordu. Atını parmaklığa doğru sürdü.

Juhray başını çevirdi, tüfeğiyle nişan alıp ateş etti. Atlı çılgın gibi geriye sürdü atını.

Asker, parçalanmış dudaklarını güçlükle oynatarak olup bitenleri anlattı.

- Vay ahmak vay, burnunun dibinden kaçmış senin tutuklun! Nasıl da kaçırdın? Görürsün sen şimdi, kışına yirmi dipçik yemek nasılmış?

Asker öfkeyle karşılık verdi:

- Akıllıya bak! Burnunun dibinden kaçırdın da ne demek oluyor? Şu piçin kuduz gibi üstüme saldıracağını nereden bilecektim?

Liza sorguya çekildi. O da askerin anlattığını anlattı, yalnızca saldıranın kim olduğunu bildiğini sakladı. Hepsini alıp komutanlığa götürdüler.

Ancak akşam geç vakit, komutanın emriyle salıverildiler.

Hatta komutan, Liza'yı bizzat evine götürmeye niyetlendi. Ama Liza kesinlikle reddetti, komutan bey leş gibi votka kokuyordu da... Bu öneri Liza'ya pek iyi şeyler vadedici gibi görünmedi.

Bu nedenle Viktor, Liza'yı evine götürdü.

İstasyona kadar daha hayli yol vardı ve Viktor şimdi Liza ile kolkola yürürken olup bitenlere seviniyordu.

- Tutukluyu kurtaran kim, biliyor musunuz? diye sordu Liza, artık neredeyse evlerine vardıkları zaman.

- Hayır. Nereden bileyim?

- Hani o akşamı hatırlıyor musunuz? Tonya bizi bir delikanlıyla tanıştırmak istiyordu.

Viktor durakladı. Sonra hayretle sordu:

- Şu Pavel Korçagin'le, değil mi?

- Evet, galiba adı Korçagin'di. Hatırlıyor musunuz? Hem de ayrılırken bir tuhaf davranmıştı. İşte, oydu, tutukluyu kurtaran.

Viktor büyük bir şaşkınlık içinde kalakalmıştı.

- Yanılmayasınız sakın.

- Hayır, yüzünü çok iyi hatırlıyorum. Aklımda kalmıştı.

- Peki, bunu komutana niye bildirmediniz?

Liza küplere bindi.

- Beni bu kadar aşağılık bir insan mı sandınız?

- Aşağılık olan ne? Demek sizce, muhafıza saldıranın kim olduğunu anlatmak bir alçaklıktır, öyle mi?

- Peki, sizce jurnalcılık onurlu bir davranış mı? Bunların neler yaptığını unutmuşa benziyorsunuz. Lisemizde ne kadar çok yetim kalmış yahudi çocuğu okuyor, biliyor musunuz? Bu yetmedi, heriflere bir de Korçagin'i mi ihbar edeyim? Yooo, izninizle, bunu aklımdan bile geçirmedim.

Lesçinski böyle bir cevap beklemiyordu. Liza ile kavga etmek hesabına uymuyordu, bunun için konuyu değiştirmeye çalıştı:

- Kızmayın, Liza, canım şaka yapayım dedim. Sizin bu kadar prensip sahibi bir kız olduğunuzu bilmiyordum doğrusu.

Ama Liza buz gibi soğuk bir tavırla cevap verdi:

- Şakayı kaka yaptınız.

Suharko'ların evinin önünde Viktor, vedalaşırken sordu:

- Gelecek misiniz, Liza?

Ama, Liza'dan belirsiz bir cevap aldı:

- Bilmiyorum.

Viktor, kente doğru yürürken kendi kendine düşünüyordu: "Vay matmazel, sizce bu onursuz bir davranışsa da, benim düşüncem çok başka. Ama aslında kim kimi kurtardı, vız gelir, tırıs gider."

Soylu bir Polonyalı aile olan Lesçinski'lerin oğulları için, elbette ki hem bunlar, hem de ötekiler aynı derecede iğrenç insanlardı. Nasılsa az zaman sonra Polonya kıtaları buraya gelecek ve o zaman asıl Polonya soylu sınıfı iktidarı kurulacaktı, Pospolitoy soyundan, gerçek şiliyantiç, yani küçük zadegan sınıfının iktidarı. Ama şimdiden de şu namussuz Korçagin'in hesabının görülmesi olasıydı, yakalanırsa hemen kellesinin uçurulacağı ise kesindi.

Viktor şimdi kentte yalnız başına kalıyor, şeker fabrikasının müdür yardımcısının karısı olan halasında oturuyordu. Anası-babası, Nelli ile Varşova'daydılar, Sigizmund Lesçinski orda yüksek bir mevkiye sahipti.

Komutanlığın bulunduğu binaya yaklaşınca, Viktor açık duran kapıdan içeri girdi.

Az zaman sonra, dört petliyuracıyla birlikte komutanlıktan çıkıp Korçagin'lerin evine doğru yürüdü onların yanında.

Aydınlık pencereyi göstererek yavaş sesle:

- Burası, dedi. Sonra yanında duran kazak teğmenine dönerek sordu: Şimdi gidebilir miyim?

- Hay hay. Biz yalnız başımıza onlarla başa çıkarız. Hizmetiniz için teşekkürler.

Viktor hızlı hızlı uzaklaştı.

Pavel, sırtına son tekmeyi yedikten sonra fırlatılıp atıldığı karanlık odada öne doğru uzattığı kollarıyla duvara çarptı. Sonra elleriyle yoklaya yoklaya ranza gibi birşey buldu, dayaktan pestili çıkmış, umutsuz, bitik bir halde üzerine oturdu.

En beklenmedik bir anda tutuklanmıştı. "Petliyuracıların nasıl haberi oldu? Gören yoktu ki. Şimdi ne olacak? Juhray nerelerde?"

Denizerinden, Klimka'ların evinde ayrılmıştı. Pavel, Seryojka'ya uğramak istemişti, Juhray ise kentten uzaklaşmak için geceyi bekleyecekti.

"Aman, iyi ki tabancamı karga yuvasına sakladım, diye düşünüyordu Pavel kendi kendine. Bir de silah bulsalardı tamam, yaşatmazdı beni bunlar. Ama yine de, nereden haberleri oldu? Bunu sorup duruyordu kendi kendine Pavel, ama cevap bulamıyordu, bilmemezlik de ona azap veriyordu.

Petliyuracılar, Korçagin'lerin evlerinde yağma edilebilir fazla şey bulamadılar. Ağabeyi takım elbisesini ve armonikasını zaten köye taşımıştı. Anası ufak sandığını yanına almıştı ve bütün köşeleri arayan petliyuracıların eline çok az şey geçmişti bu soygunda.

Ama Pavel, evinden komutanlığın bulunduğu binaya kadar olan yolu ömrü boyunca unutamayacaktı. Gece zifiri karanlıktı, göz gözü görmüyordu. Gökyüzünü koyu bulutlar

kaplamıştı, Pavel ise soldan, sağdan, arkadan aman nedir bilmeyen tekmeler yiye yiye bilinçsizce, bunalmış bir halde yürüyordu.

Kapının arkasından sesler duyuluyordu. Bitişik odada komutanlığın muhafızları bekliyorlardı. Kapının altından ışıktan bir çizgi görülüyordu. Korçagin ayağa kalktı ve duvarlar boyunca yolunu yoklaya yoklaya bütün odayı dolaştı. Ranzanın karşısında bir pencere vardı, pencere tırtıllı çubuklardan parmaklıklıydı. Elleriyle çerçeveyi yokladı, çok sağlamdı. Her halde burası eskiden erzak ambarı gibi birşey olmalıydı.

Kapıya yaklaştı, bir dakika kadar kapıda durdu, ortalığı dinledi. Sonra kapı tokmağını aşağı doğru bastırdı hafifçe. Kapı pis pis gıcırdadı. Pavel bastı küfürü:

- Tuh, seni yağlanmamış cenabet!

Kapı biraz aralandı ve bu dar yarıktan ranzanın kenarında dört bir yana dikilen ayak parmaklarıyla ranzada uzanmış bir kimsenin nasırlı, patlak tabanlarını gördü. Pavel tokmağa biraz daha bastı ve kapı artık utanmadan, arlanmadan tiz bir çığlık kopardı. Ranzadan uykulu, mahmur, saçları salkım saçak bir adam kalktı, vahşice, beş parmak usulü, bitli kafasını hart hart kaşıdı ve musluktan akarcasına laflar dökülmeye başladı herifin ağzından. Tembel tembel ve tekdüze bir sesle fışkırtılan okkalı, sekiz katlı küfür bitince, herif baş ucunda duran tüfeğe uzandı ve miskin miskin, uyuşuk uyuşuk buyurdu:

- 'lan, kapa şu kapıyı, bir daha açıp bakayım demeyesin, ha şu beş parmağı gördün mü, olduğu gibi bilmem neyine yapıştırırım.

Pavel kapıyı kapadı. Bitişik odadan gürültülü bir kahkaha koptu.

O gece aklından neler neler geçti. Mücadeleye ilk karışma girişimi, Korçagin için ne kadar başarısız olmuştu:

Daha ilk adımda yakalanıp kapana kapatılan fare gibi kodese kapatılmıştı.

Ranzada otururken huzursuz, kuşkulu bir yarı uykuya dalınca anasının yüzü gözlerinin önüne geldi. Zayıf, buruşuk yüzü ve o kadar iyi tanıdığı, ona o kadar yakın, bu kadar sevecen olan gözleri. Ve bir düşünce doğdu, akıp geçti kafasında: "İyi ki buralarda yok, acıya daha kolay dayanılır böyle."

Pencereden döşemeye kurşuni renk alan dört köşe bir gölge düşüyor, bu bölge gittikçe aydınlanıyordu.

Yavaş yavaş, karanlık dağılıyordu. Şafak sökmek üzereydi.

ALTINCI BÖLÜM

Büyük ve eski evin, perdeyle örtülü pencerelerinden yalnızca bir tanesinde ışık vardı. Avluda, gece için zincirlenen Trezor, yankı yapan kalın sesiyle havlamaya başladı. Tonya uyku arasında annesinin alçak perdeden sesini duydu:

- Hayır, henüz uyumuyor. İçeri girsene, Liza.

Hafif ayak sesleri ve arkadaşının şefkatli, heyecanlı kucaklaması gençkızın uykusunun son kalıntılarını da dağıttı.

Tonya, yorgun yorgun gülümsedi.

- Ne iyi ettin de geldin, Liza. Biz bugün mutlu bir gün yaşadık. Babamın krizi geçti, atlattı babam hastalığını, bugün bütün gün rahat rahat uyudu. Biz de annemle bunca uykusuz geceden sonra dinlendik. Anlat, Liza, anlat, ne haberler var? Tonya arkadaşını zorla yanına divana oturttu.

Liza güldü, Yekaterina Mihaylovna'ya muzipçe bir bakış fırlattı.

- Oooo, haberden bol ne var ki! Ama haberin bazılarını yalnız sana anlatabilirim.

Tonya'nın annesi, ağırbaşlı bir hanımefendi ve otuzaltı yaşında olduğu halde, bir gençkız kadar çevik hareketli, çok zeki, gri renkli gözlü, güzel olmayan, fakat çok cana yakın, enerjik bir hanımdı. O anda o da gülümsüyordu.

Divana bir sandalye yanaştırdı ve şakacıktan:

- Anladık, anladık, dedi, iki-üç dakika sonra sizi yalnız başınıza bırakırım, şimdiyse kamuoyuna açık olan haberlerinizi anlatın, bakalım.

- Peki, öyleyse ilk haberim: Artık okumayacağız. Okul Yönetim Kurulu, yedinci sınıfa olgunluk sınavı yaptırıp diploma dağıtmaya karar verdi. Buna çok sevindim. -Liza anlatırken coşuyordu- Amaaan, şu geometri, cebir derslerinden bıkmış usanmıştım. Neye yarar bütün bu dersler? Hayırlı erkek çocuklar okumaya devam etsin, diyelim. Hoş ya, nerede okuyacaklarını kendileri de daha bilmiyorlar. Nereye gitseniz cepheler, çatışmalar. Bizse ergeç evleneceğiz, evlilikte ne geometri ne de cebir gerekir. -Ve bunları derken Liza gülmeye başladı.

Yekaterina Mihaylovna, gençkızlarla biraz daha oturduktan sonra, çıkıp kendi odasına gitti.

Liza ise Tonya'ya sokularak, arkadaşını sımsıkı kucakladı ve dörtyol ağzında olan çatışmayı anlattı.

- Bir de düşün, koşan kişiyi tanıyınca ne kadar şaşırdım... kimdi o, bil bakalım?

Tonya, merakla olayı dinlerken, o anda şaşırdı ve omuz silkti. Liza birden, silahın tetiğini çekmiş gibi patladı:

- Korçagin!

Tonya ürperdi.

- Korçagin mi?

Liza, bıraktığı etkiden çok hoşnut, artık Viktor ile aralarındaki kavgayı anlatıyordu.

Liza, öylesine coşkunlukla anlatıyordu ki olup bitenleri, Tumanova'nın yüzünün sapsarı kesildiğinin, ince parmaklarının mavi bluzunun kumaşıyla sinirli sinirli oynadığının farkında değildi. Tonya'nın yüreğinin nasıl burkulduğunu, nasıl endişeyle dolduğunu, güzel gözlerinin kirpiklerinin niye böyle huzursuzlukla ikide bir titreşip kırpıştığını da bilmiyordu.

Tonya artık sarhoş kazak teğmeninin hikayesini dinlemiyordu. Şimdi içinde bir tek endişe vardı: "Viktor Lesçinski, kimin saldırdığını biliyor. Liza ona bunları niye anlattı?" Ve bunu düşünürken istemeden cümleyi yüksek sesle tekrarladı.

Liza anlayamadı:

- Ne dedin, anlamadım?

-Canım, Lesçinski'ye Pavluşa'yı, yani Korçagin'i niye anlattın? Ele verecek onu...

Liza karşı çıktı.

- Amma da yaptın. Sanmam ele vereceğini. Hem bu adiliği niye yapsın?

Tonya birden doğruldu ve ellerini acıtırcasına dizlerini sıktı.

- Liza, sen birşey bilmiyorsun, anlamıyorsun! Onlar Korçagin'le birbirinin düşmanı, hepsi bu kadar da değil... birşey daha oldu... Viktor'a Pavluşa'yı anlatmamalıydın sen. Büyük bir hata yaptın.

Liza, ancak şimdi Tonya'nın heyecanını gördü ve "Pavluşa'yı" demesi, yani adını böyle söylemesi gözlerini birçok şeye açtı. O ana kadar bazı şeylerden kuşkulanıyordu Liza, ama bunlar yalnızca kendi varsayımlarıydı.

"Demek doğru, diye düşünüyordu Liza. Tuhaf şey, Tonya birden böylesine gönlünü kaptırsın, hem de kime? Basit bir işçiye." Bu konuda arkadaşıyla konuşmak için can atıyordu ama nezaket duygusu onu bundan alıkoyuyordu. Kabahatini hiç değilse biraz hafifletmek için, Tonya'nın ellerini tuttu ve sordu:

- Tonyacığım, çok mu endişelendin?

Tonya ise çok dalgın bir ifadeyle:

- Yok canım, diye cevap verdi, belki Viktor düşündüğümden daha namusludur.

Az zaman sonra onların sınıfında okuyan alçakgönüllü ve biraz hantal vücutlu bir delikanlı olan Demyanov geldi.

O gelinceye kadar kızlar arasındaki sohbet bir türlü eski coşkusunu bulamamıştı.

Sonra arkadaşlarını uğurladı Tonya, uzun uzun bahçede yalnız durdu. Bahçe kapısına yaslanarak kente uzanan yolun koyu renkli şeridine baktı. Yolu, soğuk ve nemli, ilkbahar gübresi çürüğü kokan bir solukla yalıyordu serseri rüzgar. Uzakta, kentin bahçeli evlerinin bulanık, kırmızı ışıklı pencereleri gözlerini kötü kötü kırpıştırıyordu. İşte oracıktaydı ona yabancı olan kent. Tonya'nın arkadaşı, bu kentte, bir çatının altında, başına geleceklerden habersiz oturuyordu şimdi. Onu unutmuştu belki de. Son görüşmelerinden bu yana nice günler geçmişti. Son görüştükleri gün, haksızdı o, ama neyse eski çamlar bardak olmuştu artık. Yarın onu tekrar görecek, ve o güzel, heyecan verici arkadaşlıkları canlanacaktı. Canlanacaktı, Tonya bunu biliyordu. Bu gece onu aldatmasa, ihanet etmese, yeterdi. Ama gece bir tuhaf, kötülük saklıyormuş gibi, sinsice bekliyordu... Hava da soğuktu.

Son kez yola bir gözattıktan sonra evine döndü Tonya. Yatağında, yorganına iyice sarılırken, uyumadan önce son düşüncesi "Bu gece ona ihanet etmese" oldu.

Sabahleyin çok erken bir saatte, evdekiler daha uyurlarken, Tonya uyanıp çabucak giyindi. Kimseyi uyandırmamaya özen göstererek avluya çıktı, koca, salkım-saçak postlu Trezor'un zincirini çözdü ve onunla kente yollandı. Korçagin'in evinin önünde durakladı biraz. Sonra bahçe kapısını itti ve avluya girdi. Trezor önden koşuyor, arada bir kuyruğunu sallıyordu...

Aynı sabahın erken saatlerinde Artem köyden dönmüştü. Yanında çalıştığı demirci ustasının arabasıyla inmişti kente. Eve gelince çalışmasının karşılığı olan bir çuval unu omuzuna vurdu, avluya girdi. Arkasından gelen demirci, artakalan pılısını pırtısını taşıyordu. Artem, açık kapının önünde durarak, çuvalı yere devirdi ve seslendi:

- Pavka!

Cevap alamadı.

Ona yetişen demirci:

- Boşver, dedi. Hadi, doğru eve taşıyalım.

Getirdiklerini mutfakta bıraktı Artem ve odalarına girince donakaldı. Herşey altüst edilmiş, saçılmış, şuraya buraya fırlatılmıştı, eski paçavralar yerde sürünüyordu.

Artem, şaşkınlık içinde demirciye döndü:

- Vay canına, bunlar da ne?

- Yaa, düzensiz bir ev doğrusu, dedi demirci.

Artem, öfkelenmeye başlıyordu artık:

- Vay piç kurusu, nerelere gitti?

Ama evleri bomboştu, soru sorulacak kimsecikler de yoktu ortalıkta.

Demirci, Artem'le vedalaştı, arabasına binip gitti.

Artem yeniden avluya çıktı. Dikkatle her köşeyi inceledi.

"Vay canına! Anlayamıyorum, bu keşmekeş de ne? Evin kapısı açık, Pavka yok."

Arkasında ayaksesleri duyuldu. Artem başını çevirdi. Tam önünde kulaklarını dikerek koca bir köpek duruyordu. Bahçe kapısından ona doğru bir gençkız geliyordu, hiç tanımadığı bir kimse.

Gençkız, Artem'e dikkatle bakarak, yavaşça:

- Pavel Korçagin'i görmek istiyorum, dedi.

- Ben de onu arıyorum. Şeytan onu alıp hangi cehenneme sürükledi? Köyden geldim şimdi, evin kapısı açık, in yok cin yok ortalıkta. Ve sonra kıza sordu: Sizin de mi onunla işiniz var?

Bu soruya karşı, başka bir soru duydu:

- Siz Korçagin'in ağabeyi Artem misiniz, yoksa?

- Tutun ki öyle. Birşey mi oldu acaba?

Ama kız, ona cevap vermeden kuşku ile açık duran kapıya bakıyordu. "Ah, dün gelmeliydim. Niçin gelmedim?" diye düşünüyor ve yüreğindeki taşın ağırlığını daha çok duymaya başlıyordu.

Ona dik dik bakan Artem'e sordu sonunda:

- Siz evin kapısını açık buldunuz, Pavel de yoktu, öyle mi?

- Sizin Pavel'le ne ilginiz var?

Tonya, heyecanla ona biraz daha sokuldu ve çevresine bakınarak kısık sesle konuşmaya başladı:

- Ben de bilmiyorum, öyle mi, değil mi?... Ama... Pavel evde yoksa tutuklandı demektir.

Artem'in nevri döndü. Ürpererek sordu:

- Niye?

Tonya ise bir öneride bulundu:

- İçeri girelim isterseniz.

Artem gençkızın lafını kesmeden dinledi. Tonya bütün bildiklerini anlattıktan sonra Artem büyük bir umutsuzluğa düştü:

- Vay canına, hay lanet olasıca, bin kere uğursuz şeytanlar! Başka derdimiz kalmamış gibi, al sana bakalım, öp babanın elini, diye mırıldandı heyecandan sesi kısılarak. Anlaşıldı şimdi. Hay kör şeytan, dürttü bu bacaksızı böyle bir işe! Onu nerelerde arayayım? Ya siz kimlerden oluyorsunuz, küçük hanım?

- Ben orman mühendisi Tumanov'un kızıyım. Pavel ile tanışıyoruz.

- Haaa.. dedi Artem, ne demek istediği anlaşılmıyordu. Gördünüz mü ya bu işi. Un getirdim, şu bacaksız biraz beslensin, diye, hele bak, başımıza neler geldi.

Tonya ile Artem bir süre hiç konuşmadan birbirlerine baktılar.

- Gidiyorum ben, belki onu bulabilirsiniz, dedi Tonya yavaş sesle, Artem'den ayrılırken. Akşamüstü size uğrarım, bana durumu anlatırsınız.

Artem fazla konuşmadan yalnızca başını salladı.

Pencerenin köşesinde kış uykusundan uyanmış, sıska bir sinek vızıldıyordu. Eski, çökmüş ve kaplaması yıpranmış divanda genç bir köylü kadını oturuyor, dirseklerini dizlerine dayamış, bomboş bir bakışla kirli döşemeye bakıyordu.

Komutan, ağzının kenarından sigarasını bırakmadan geniş elyazısıyla bir sayfa dolduruyordu ve imza yerine, yani, *"Şepetovka Kenti Komutanı Teğmen..."* yazısının altına, böbürlenerek, sevinçle, kargacık burgacık, ucunda helezonlu kuyruğu olan imzasını attı. Kapıda mahmuz sesleri duyuldu. Komutan başını kaldırdı.

Önünde, eli sargılar içinde Salomıga duruyordu.

- Vay, seni hangi rüzgar attı? diye selamladı onu Komutan.

- Ne rüzgarı be, Allahsız bogunets'in(*) biri, baksana kemiğime kadar elimi ne yaptı.

Salomıga, odadaki kadına aldırış etmeden sunturlu bir küfür savurdu.

- Eee, anladık. Ne o, buraya dinlenmeye, iyileşmeye mi geldin yoksa?

- Ne dinlenmesi. Öbür dünyada dinleniriz bol bol. Cephede sıkıştırıyorlar, vallahi, hepimizi teker teker gebertecekler.

Komutan başıyla köylü kadını göstererek sözünü kesti.

- Anlaşıldı, sonra konuşuruz.

Salomıga, ağır, hantal bir hareketle tabureye yıkıldı, başından kasketini çıkarttı, kasketin emaye kokardına üçgen içinde UNR (Ukrayna Halk Cumhuriyeti) devlet amblemi işlenmişti.

Sesini kısarak söze başladı:

- Beni Golub gönderdi. Buraya, yakınlarda Siçev'in avcı tümeni gelecek. Yani anlayacağın, ortalık bir kaynayacak, bir kaynayacak ki, sorma. İşte, ben de yasaymış, düzenmiş, bu gibi işlere bakacakmışım. Belki "başbuğumuz" damlayacak, yanında da yabancı uyruklu kazlardan semiz bir kaz bulunabilir. Burada kimse şu "hafifletmek" filan fişmekan gibi sözleri ağzına almaya kalkışmasın. Sen ne karalıyorsun?

Komutan sigarayı ağzının öbür ucuna aktardı.

- Hiç. Bir itoğlu it, sümüklü bir piç misafir bizde de. Anlıyor musun? İstasyonda şu Juhray'ı ele geçirmiştik, hani demiryolları işçilerini bize karşı kışkırtan herif...

Salomıga canlanarak:

(*) **Bogunets:** 17. yy'da yaşamış ukraynalı halk kahramanı Bogun'un adını alan Kızılordu alayında savaşan partizanlar.

- Eee? Eeee? diye komutanın yanına sokuldu.

- Eeesi, şu istasyon komutanı olacak allahlık budala Onelçenko, onu bir kazakla bize gönderdi, bu kapattığımız piç ne dersin, güpegündüz onu kaçırmasın mı? Kazağın elinden silahı almışlar, dişlerini sökmüşler olduğu gibi, sonra yallah tabana kuvvet. Juhray'ı ara da bul, izi bile kaybolmuş, şunu ise ele geçirdik. Al, oku, incele malzemeyi istersen. Ve bunu derken, yazılmış kağıt destesini Salonıga'nın önüne doğru itti.

O da kağıtları sağlam eliyle evirdi, çevirdi, üstünkörü okuyarak. Okuması bitince, komutana bel bel gözlerini dikti.

- Eeeee? Konuşturamadın mı?

Komutan kasketinin siperliğini çekti sinirli bir hareketle.

- Tam beş gün uğraştım. Susuyor. "Bilmiyorum, diyor, Hiçbir şey bilmiyorum. Kimseyi kaçırmadım ben." Eşkıya piçi, it dölü. Muhafız onu tanıdı, anlıyor musun, az kalsın burada boğacaktı. Güçbela elinden kopardım bu engerek yılanı yavrusunu. Onelçenko, bu kazağa istasyonda, tutukluyu kaçırdığı için, yirmibeş dipçik atmasın mı. O da bunun acısını çıkardı elbette. Artık fazla tutmanın anlamı yok, kurmaya sevkediyorum kağıdı, "harcama" izni için.

Salonıga, komutanı hor görürcesine yere tükürdü.

- Elimde olsaydı, bülbül gibi öterdi. Sen kim, papaz babiği, sorguya çekme işi kim! Ruhani okullardan çıkma piçlerden komutan mı olur, yahu! Dipçik kullandın mı bari?

Komutan öfkesinden kudurdu:

- Hey, ağır ol, kendine gel. Şu alaylarını kendine sakla. Buranın komutanı benim, işlerime karışma, anladın mı?

Salomıga, horozlanan komutana, pis pis bir bakış attı ve kahkahayı savurdu:

- Ha, ha, ha! Yavaşşş, papaz bızdığı, yavaşşş! Pek o kadar şişirme postunu, patlamayasın sonunda. Şeytan görsün senin

şu komutanlık işlerini. İyisi mi sen bana söyle, bir-iki şişe ev votkası nerede bulunur?

Komutan sırıttı.

- Ha, votka mı? O kolay.

- Bunu ise -Salomıga parmağıyla kağıtları gösterdi- konuşturmak için, gerekli önlemlerin alınması için hani, onaltı yerine yaşını onsekiz yazıver de, göster gününü. Kancayı buradan at, yoksa harcatmazlar sana onu, "harcama" işin suya düşer bakarsın.

Erzak ambarında üç kişiydiler. Yıpranmış kaftanlı, sakallı bir ihtiyar, ranzaya yan uzanmış, keten pantolonunun geniş paçaları içindeki sıska bacaklarını bükerek yatıyordu. Ahırdan, onun yanında oturan bir petliyuracının atını aşırdıkları için buraya atılmıştı. Yerdeyse orta yaşlı, kurnaz ve anaforcu gözlerini hızlı hızlı etrafta gezdiren, sivri çeneli bir karı oturuyordu. Karı, kaçak votka, ispirto yapardı. Şimdiyse, saat ve başka değerli eşya hırsızlığı yüzünden buraya atılmıştı. Köşede, pencerenin altında, başı buruşuk kasketine dayalı, yarı baygın durumda Korçagin yatıyordu.

Erzak ambarına genç bir köylü kadını getirip kapattılar. Kadın, başını köy usulü bağlanmış bir yazmayla örtmüştü, iri ve çok ürkmüş gözleri vardı. Bir dakika kadar ayakta durdu, sonra votkacı karının yanına çömeldi.

O da merakla yeni geleni inceledi, sonra yumuşak bir sesle, hızlı hızlı konuşmaya başladı:

- Sen de mi kafese girdin, gümüşüm?

Köylü kadın cevap vermeyince, yine ona rahat vermeden konuşmayı sürdürdü.

- Seni niye deliğe attılar, ha? Votkacılık, ispirtoculuktan mı yoksa?

Köylü kadın, ayağa kalktı ve yapışkan karıya dik dik baktıktan sonra, yavaşça:

- Yo... Gardaşım için, dedi.

- Eeee, o ne haltlar karıştırmış? Votkacı karı kene gibi yapışmıştı yeni gelene.

İhtiyar adam dayanamadı, lafa karıştı:

- Ona ne asılıyorsun, karı? Zaman olur ki insan doğduğundan pişmanlık duyar, dünyayı görmez gözü, sen de vırvır da vırvır tutturdun.

Karı hemen ranzaya döndü:

- Vayyy? Komutana bak, kim oluyormuşsun sen, be? Seninle mi konuşuyorum ben?

İhtiyar öfkeyle yere tükürdü.

- Bırak diyorum sana, onu rahat bırak.

Eski erzak ambarında ses seda kesildi. Köylü kadın, büyük bir şal yaydı, başını eline dayayarak şalın üzerine uzandı.

Votkacı karı yemek yemeye koyuldu. İhtiyarsa, ayaklarını ranzadan sarkıttı, acele etmeden bir sigara sardı ve sigarasını tüttürdü. Ambar leş gibi kokan dumanla doldu.

Votkacı karı, içi koca lokmalarla dolu ağzını şapırdata şapırdata söylenmeye başladı:

- Yemek yerken bile rahat yok. Bu ne leş gibi koku be, çekiyor da çekiyor cigarayı durmadan.

İhtiyar, kıs kıs güldü, kinle:

- Zayıflamaktan mı korkuyorsun, karı? Baksana, duba gibi şişmişsin, kapılardan sığmazsın yakında. Çocuğa bir lokma verseydin ya, ha babam indiriyorsun midene, ha babam indiriyorsun.

Karı alındı, elini havada salladı:

- Dedim ona: Ye diyerekten, yemiyor. Ben yiyorsam sana ne? Musluğunu açıp ne dır dır dırlıyorsun? Senin malını yemiyorum.

Genç kadın, votkacı karıya döndü ve Korçagin'i başıyla göstererek sordu:

- Bunu niye buraya attılar, biliyor musun?

Karı, onunla konuşacağına sevinerek hemen atıldı:

- Ha bu mu? Bu, buranın gençlerinden, aşçı Korçagina'nın oğlu.

Sonra genç kadının kulağına eğilerek fısıldamaya başladı:

- Bir bolşeviği kurtardı. Çaktın mı? Bir denizeri kalıyordu hani Zozulihagillerde, komşunun yanında hani. Oda tutmuştu...

Genç Kadın hatırladı: "Kurmaya sevkediyorum, `harcama' izni için".

İstasyona peşpeşe katarlar giriyordu. Siçev Avcı Tümeni birliklerinin çeşitli "Kuren"leri, yani kazak taburları, darmadağın bir sürü biçiminde vagonlardan dökülüyordu. Raylar boyunca çelikle kaplanmış dört vagonlu zırhlı katar ağır ağır ilerliyordu, adı "Zaporojets" idi bu katarın. Platformlarından toplar indiriliyor, yük vagonlarından atlar çıkarılıyordu. Atlar hemen eyerleniyor, kazaklar hemen atlarına atlıyor, piyadenin biçimsiz sürülerini sağa sola püskürterek istasyon avlularına doğru yol açıyorlardı, ordaysa süvari birlikleri toplanıyordu.

Çavuşlar öne, sağa-sola atılıyor, bütün bölüklerin numaralarını haykırıyorlardı.

Gar binası, eşekarısı kovanı gibi ötüyordu. Şekilsiz, deli gibi koşuşan, şuraya buraya atılan, her kafadan bir ses çıkan kalabalıktan yavaş yavaş bölüklerin kareleri meydana gelmeye başlıyordu. Az zaman sonra, silahlı adamlar seli kente doğru akmaya başladı. Akşama dek şosede arabalar tıkırdadı, bunların arkasından başı kente girmiş olan Siçev

Avcı Tümeni birliklerinin püsküllü kuyrukları ağır ağır ilerliyordu. Bu alayın en sonundaki kurmay bölükleri, şoseyi adımlayarak, yüzyirmi boğazdan, avaz avaz marşlarını haykırıyorlardı:

Bu ne şamata, bu ne yaygara?
Ne oluyor?
Petliyura Ukrayna'da
Boy gösteriyor.

Korçagin pencereye doğru uzandı. Akşamın erken basan alaca karanlığında sokaklardan tekerleklerin tıkırtısı, binlerce ayak sesi, yüzlerce boğazdan kopan şarkı ve marşların sesi geliyordu.

Arkasından birisi yavaş sesle:

- Ordular kente giriyor herhalde, dedi.

Korçagin başını çevirdi.

Dün getirilen kız konuşuyordu.

Hikayesini dinlemişti. Votkacı muradına ermişti sonunda, gençkızı konuşturmayı becermişti. Kentin yedi verst ötesindeki bir köydenmiş. Ağabeyi Gritsko, kızıl partizan, Sovyetlerin iktidarında, Yoksullar Komitesinde başkanmış.

Kızıllar orasını terkedince. Gritsko da, göğsüne makineli tüfeğinin fişeklik kordonlarını takarak onlarla birlikte gitmiş. Şimdi ailesine soluk aldırmıyorlarmış. Bir tek atları varmış, onu da almışlar. Ailenin babasını kente götürmüşler, zindana atmışlar, neler çekmiş, ihtiyar adam, neler. Gritsko'nun amansız mücadele açmış olduğu adamlardan biri olan muhtar, onun evine yerleştirilen partizanlar için intikam alıyor, her allahın günü türlü türlü adam getiriyormuş. Aile sersefil olmuş. Dün köylerine komutan gelmiş, arama yapılmış. Muhtar, komutanı onların evine

sokmuş. Komutan, kıza dikkatle bir bakmış, fol yok, yumurta yokken sözde sorguya çekmek için alıp götürmüş.

Korçagin uyumuyordu, zaten rahatını, huzurunu çoktan yitirmişti, gece gündüz kafasında burgu gibi bir tek düşünce dönüyordu: "Bundan sonra ne olacak?"

Yara bere içindeki vücudu zaman zaman fena halde sızlamaya başlıyordu. Muhafız, bir hayvan vahşetiyle ona allah yarattı demeden dayak atmıştı.

İğrenç düşüncelerden kurtulmak için kadınların fısıltılarına kulak kabartmaya başlamıştı.

Gençkız çok yavaş sesle, komutanın ona nasıl sataştığını anlatıyordu. Herif yalvarıyor, gözdağı veriyor, kız ona karşı taş gibi duygusuz davranınca, büsbütün vahşileşiyormuş, "Hele dur, demiş eninde sonunda, hele dur, seni bodruma attırayım, bakalım oradan sağ çıkabilir misin?"

Karanlık, köşeleri dolduruyordu. Önlerinde boğuk, huzursuz bir gece. Ve yine ne olacağı belli olmayan yarın hakkında türlü düşünceler. Yedinci geceydi, ama aradan aylar geçmiş gibi geliyordu. Ranzada yatmak çok zordu. Döşek yoktu, üstelik de sancıları dinmiyordu. Şimdi erzak ambarında yalnız üç kişiydiler. Dedecik ranzada, kendi evinin soba arkasıymış gibi, oh, gel keyfim gel uyuyordu. Dedecik, dirayetli ihtiyarların huzuruyla dolu, geceleri de hiç uyanmadan uyuyabiliyordu. Votkacı karıyı teğmen, votka araması için salmıştı. Hristina ile Pavel döşemede, yanyana oturuyorlardı. Pavel bir önceki gün ufak pencereden Seryojka'yı görmüştü. Seryojka pencerenin karşısında uzun uzun beklemiş, özlem dolu bakışlarıyla pencereyi gözetlemişti.

"Demek burada olduğumu biliyor," diye düşünüyordu Pavel.

Üç gün ona ekşimsi çavdar ekmeği dilimleri getiren oldu. Kimin getirdiğini açıklamıyorlardı. İlk iki gün, komutan

ikide bir sorguya çekiyordu onu. Bütün bunlar acaba ne demek oluyordu?

Sorgularda ağzını açıp birşey söylemiş değildi. Herşeyi inkar ediyordu. Niye inkar ettiğini kendisi de bilmiyordu. Cesur ve güçlü bir erkek gibi davranmak istiyordu, kitaplardaki erkekler gibi. Onu yakaladıkları zaman, o gece götürürlerken, tam un fabrikası yanından geçerlerken muhafızlardan biri teğmene: "Pan Teğmen, bununla mı uğraşacağız, işimiz mi yok, demişti. Sırtına sık bir kurşun, olsun bitsin, sen sağ, ben selamet!" Bunu duyunca korkmuştu Pavel. İnsan onaltı yaşındayken, ölmek korkulu şeydir. Ölmek, artık hiçbir zaman yaşamamak demektir!

Hristina da düşüncelerine dalmış oturuyordu. Bu delikanlıdan çok daha fazla şeyler biliyordu. O kendisi de bilmiyordu daha belki. Ama Hristina kulaklarıyla duymuştu...

Üşümüyor, geceleri bir o yana, bir bu yana dönüyordu. Acıyordu ona Hristina, hey allahım, nasıl acıyordu, komutanın dehşet verici sözlerini unutur muydu o hiç? Ama kendi derdi onunkinden az değildi. "Bana bak kız, yarın son artık, gösteririm ben sana gününü. Ya benimle gelirsin yada muhafızların kışlasına götürüp atarım seni erler arasına. Kazaklar hayır demezler. Bunun için kendin seçimi yap."

"Allahım, durumum ne kadar zor! Merhamet beklenmez onlardan. Gritkso kızıl partizanlara katılmışsa, benim günahım ne? *Oy, kak na sviti tyajko jiti!* (Ah, bu dünyada yaşamak ne kadar da güçmüş!)"

Boğuk bir acı boğazını sıkıyordu, çaresizlik, umutsuzluk, korku, denizin dalgaları gibi üstüne kapanmak üzereydi. Sonunda Hristina boğuk boğuk hıçkırmaya başladı.

Genç vücudu delice bir umutsuzluk, can çekişmeye benzer bir kasvet içinde ürperiyor, titriyordu.

Derken köşede bir gölge kıpırdadı.

- Ne oluyor sana?

Ve Hristina'nın heyecanlı fısıltıları, bütün iç hüznünü hiç konuşmayan hücre komşusuna aktardı. O da onu dinliyor, susuyor ve yalnız eli Hristina'nın ellerine değiyordu.

Şimdi Hristina, daha iyice kavrayamadığı bir dehşetle gözyaşlarını yuta yuta fısıldıyordu:

- Kahrolasıcalar, beni türlü işkencelere uğratacaklar. Mahvoldum. Güç onlarda.

Ne diyebilirdi Pavel bu Ukraynalı kıza? Diyecek söz yoktu. Söylenecek birşey yoktu. Hayat demir bir çember gibi onları sıkıyordu.

"Yarın onu dışarıya salmasam? Mücadele etsem? Ölesiye dayak yiyeceğim, belki de bir kılıç darbesi indirecekler kafama ve herşey bitecek." Bu büyük acıyla zehirlenen kızın acısını biraz olsun hafifletmek için, ellerini okşadı, büyük bir şefkatle. Kızın hıçkırıkları dindi. Pencere altındaki nöbetçi arada sırada geçenlere soruyordu tekdüze bir sesle: "Gelen kim?" Sonra yine ortalıkta ses seda kesiliyordu. Dedeciğin uykusu derindi. Hissedilmez dakikalar ağır ağır, sürüklenerek geçiyordu. Gençkız, ilkin ona sarılıp kendine doğru çekince, Pavel olanı biteni iyice anlayamadı.

Sıcak iki dudak fısıldıyordu:

- Dinle, golube, güvercinim, nasılsa mahvoldum. Teğmen değilse ötekiler beni yaşatmayacak. Al beni, canım bir tanem, şu köpeklere kalmasın kızlığım.

- Hristina, neler söylüyorsun?

Ama güçlü kollar serbest bırakmıyordu onu. Dudaklar sıcak, dudaklar dolgundu, onlardan kurtulmak zordu. Ukraynalı kızın sözleri yalın, şefkat doluydu, neden söylendiğini biliyordu bu sözlerin.

Sonra, bugün bir yere kaçtı, uzaklaştı. Bugün olup bitenin yerinde birşey kalmadı. Kapının asma kilidi unutuldu, kızıl

saçlı kazak da, komutandan yediği hayvanca dayak da, yedi uykusuz, bunalım içinde geçirilen gece de. Kısacık bir an için, kala kala yalnız bu iki sıcak dudakla gözyaşlarından nemli bir yüz kaldı.

Derken, Tonya aklına geldi.

"Onu unutmak mümkün mü? O güzelim, o canım gözlerini?"

Silkinip kopmaya gücü yetti. Sarhoş gibi kalktı, eliyle pencere parmaklığını tuttu. Hristina'nın kolları onu yine buldu.

- Ne oldu sana?

Bu soruda ne kadar çeşitli duygular vardı! Ona doğru eğildi ve sımsıkı sıkarak fısıldadı:

- Olmaz, Hristina. Sen çok iyi bir kızsın... Daha birçok şeyler söyledi kendisi de ne dediğini anlamadan.

Doğruldu ve bu dayanılmaz sessizliği parçalamak için ranzaya doğru bir adım attı. Sonra yatağın kenarına oturup, dedeyi dürtmeye başladı.

- Dedeciğim, dedun'cuğum, varsa bir sigara ver.

Köşede, şalına sarılarak hıçkırıyordu gençkız.

Ertesi gün komutan geldi ve kazaklar Hristina'yı alıp götürdüler. Pavel ile gözleriyle vedalaştı. Gözlerinde sitem vardı. Arkasından kapı kapanınca, Pavel'in ruhundaki ağırlık kat kat arttı, iç dünyası perişandı.

Dede akşama dek delikanlıdan tek bir söz olsun koparamadı. Nöbetçiler değişti, komutanın bütün bölüğü de. Akşam onlara yeni bir adam daha katıldı. Pavel onu tanıdı, bu Dolinnik'ti, şeker fabrikasının marangozu. Bodur, ama sağlam yapılı bir vücudu vardı, eski püskü ceketi altında rengi atmış, solmuş, sarı bir gömlek seçiliyordu. Dikkatle ambarda göz gezdirdi.

Pavel, onu 1917 yılında, Şubat ayında görmüştü, devrim bu ufak kente dek ulaştığında. Gürültülü mitinglerde bir tek bolşeviği dinlemişti. Bu da Dolinnik'ti. Yolun kenarında uzanan çite tırmanmıştı Dolinnik, erlere nutuk çekiyordu. Son sözleri iyice aklında kalmıştı: "Askerler, bolşevikleri izleyin, onlar size ihanet etmez!" O günden sonra, onu bir daha görmemişti.

Dede yeni komşusunun gelişine çok sevindi. Bütün gün susup oturmak zor geliyordu zahir. Dolinnik, onun yanına, ranzasına oturdu, beraber birer sigara içtiler, ona başına gelenleri sordu.

Sonra gelip Korçagin'in yanına oturdu.

- Ya sende ne var, ne yok? diye sordu. Sen buraya nasıl düştün?

Ama komşusundan tek heceli cevaplar alınca. Dolinnik onun kendisine güvenmediğini anladı. Yalnız delikanlıyı nelerle suçladıklarını duyunca, zeki gözlerini hayretle yüzüne dikti. Yanına yerleşti.

- Demek Juhray'ın imdadına koştun? Hele bak. Seni tutukladıklarını bilmiyordum.

Pavel, hiç beklemediği anda bunları duyunca şaşırdı, hatta dirseğine abanarak doğruldu.

- Hangi Juhray? Bilmiyorum ben. Üstüme neler atmak istiyorlar.

Ama Dolinnik, gülümseyerek ona sokuldu.

- Bırak cancağızım, benden çekinme. Senden çok şey bilirim.

Sonra ihtiyarın duymaması için yavaş sesle şunları söyledi:

- Juhray'ı ben kendim uğurladım. Çoktan yerine varmıştır. Fedor bana bütün olup bitenleri anlattı bir bir.

Biraz sustuktan ve birşey düşündükten sonra ekledi:

- Hele bak, demek ki tam kıvamında bir gençmişsin, sağ olasın. Ama senin buraya atılman ve heriflerin herşeyi bilmeleri kötü, şeytan alıp götürsün bütün bunları, berbat birşey.

Ceketini çıkardı, yere serdi, oturup sırtıyla duvara abandı ve yeni bir sigara yaktı.

Dolinnik'in son sözleri Pavel'e herşeyi açıkladı. Demek Dolinnik onlardandı, onların adamıydı. Juhray'ı uğurlamışsa, demek ki...

Akşam olunca, Dolinnik'in Petliyura kazakları arasında propaganda yaptığı için buraya atıldığını öğrendi Pavel. Hem de çok kötü yakalanmıştı, suçüstü, tam vilayet devrimci komitesinin bildirisini dağıtmak üzereyken. Bildirilerde, kazaklar teslim olmaya ve kızılların safına geçmeye çağrılıyordu.

Temkinli olan Dolinnik, Pavel'e herşeyi açıklamaktan çekindi.

"Kimbilir, bakarsın çocuğu dipçikle dövmeye kalkışırlar. Çok genç daha."

Akşam geç vakit, uykuya hazırlanırken kuşkularını bir tek cümlede toplayarak şöyle konuştu:

- Eh, Korçagin, seninle benim durumumuz, denilebilir ki, berbat. Bakalım sonu ne olacak?

Ertesi gün ambara yeni bir tutuklu atıldı. Bu tutuklu, bütün kentin tanıdığı berber Şlema Zeltser'di. Koca yelken kulakları ve incecik bir boynu vardı. Heyecanlı heyecanlı, elini kolunu sallayarak Dolinnik'e anlatıyordu:

- İşte, Fuks, Bluvşteyn ve Trahtenberg herife hoş geldiniz diyerekten rus usulü tuz-ekmek götürecekti. Ben de onlara dedim ki: Götürmek istiyorsanız götürün, ama bütün yahudi halkı namına dilekçeyi kim imzalayacak? Hiç kimse. Heriflerin hesapları doğru. Fuks'un mağazası var,

Trahtenberg'in un fabrikası, ya benim nem var? Ya öteki baldırı çıplakların neleri var? Bu yoksulların hiçbir şeyleri yok. Benim hiç değilse uzun dilim var. Bugün şu yeni buraya gönderilenlerden, bir başçavuşun saç-sakal tıraşını yapıyordum. "Acaba, diyorum ona, Ataman Petliyura yahudi soykırımı hakkında bilgi sahibi midir? Bir heyet kabul eder mi dersiniz?" Hay kahrolasıca dilim! Neler çektim bu dilim yüzünden, neler. Ne dersiniz, bu başçavuş efendi ne yapsın? Onun tıraşını bitirdim, suratını yıkadım, sildim, pudraladım, ekstra ekstra olarak bütün işimi bitirdikten sonra ne yapsın buyurursunuz? Kalkıp bana ücretimi ödemektense, beni iktidara karşı yıkıcı propaganda yapıyormuşum diye tutuklamasın mı?

Zeltser yumrukluyordu göğsünü durmadan:

- Propaganda bu mu? Ne dedim ben? Ben sadece sordum. Bunun için beni niye kodese attılar?

Zeltser, heyecanla Dolinnik'in gömleğindeki düğmeyle oynuyordu koparırcasına düğmeyi, bir bu eline yapışıyordu, bir o eline. Dolinnik, istemeyerek gülümsemeye başladı, isyankar Şlema'yı dinlerken. Berber sonunda susunca, Dolinnik gayet ciddi:

- Hey gidi koca Şlema, hey, dedi. Aklı başında bir adamsın, nasıl da bu budalalığı yaptın? Tam dil dökecek zamanı buldun. Sana dışarıda rastlasaydım, buraya düşmemeyi önerirdim.

Zeltser ona anlayarak baktı ve sonra kötümserlik içinde elini salladı. Derken kapı açıldı ve ambara Pavel'in tanıdığı votkacı karıyı ittiler. Karı, kazağa ana avrat sövüyordu:

- Hay komutanınız da, kendiniz de yerin dibine batasınız, hay ateşlerde cayır cayır yanasınız! Hay şu benim ev votkam ona yaramasın, midesi kavrulsun inşallah!

Nöbetçi, kapıyı arkasından kapadı ve dışarıdan, anahtarın çevrilişi duyuldu...

Karı ranzaya yıkıldı. Dede ona takılmak istedi:

- Hoş geldin be lafebesi. Buyur, otur, hoş geldin, safa geldin, misafirimiz olursun.

Votkacı karı, ihtiyara kötü kötü baktı, sonra çıkınını kaptı, yere Dolinnik'in yanına oturdu.

Karıdan birkaç şişe votka kopardıktan sonra, demek yine içeri atmışlardı.

Kapının ötesinden, muhafızların odasından bir gürültü, bir bağırtı duyuldu. Komutan tiz ve sert bir sesle, emir yağdırıyordu. Tutuklu olanların hepsi de başlarını kapıya doğru çevirdiler.

Gösterişsiz, eski zaman yapısı, çan kuleli kilisenin yanındaki alanda, kent için olağanüstü sayılabilecek bir olay gelişiyordu. Siçev Avcı Tümeni birlikleri alanı üç yandan sararak, tam teçhizatla, düzgün dörtgenler halinde dizilmişti.

En önde, kilisenin cemaat kapısından başlayarak, sıra sıra, yanları okulun bahçe duvarına sıkışarak satranç oyunu kareleriyle üç piyade alayı diziliydi.

En çok savaşa elverişli, "Direktuar" birliklerinden petliyuracı erler durup bekliyorlardı. Boz renkli, kirlice bir insan yığını gibi görünüyorlardı uzaktan. Tüfekleri yere dayalıydı. Başlarında soytarı kalpaklarına yada yarıya bölünmüş balkabağına benzeyen demir miğferleri vardı, üstlerinde sıra sıra fişeklikler asılıydı.

Bu alaylar iyi cinsten, yeni üniformalar içindeydi, ayaklarındaki asker postalları sağlamdı. Bütün bu giyim kuşam çar ordusunun yedeklerinden toplanmıştı ve bu alayların yarısı bile bile Sovyetlere karşı savaşan ağalardan, kulaklardan oluşuyordu. Şimdi bu alay, bu ufak kente, en önemli stratejik noktası olan demiryolları kavşak yerinin savunması için gönderilmiş bulunuyordu.

Rayların parlak şeritleri Şepetovka'dan beş ayrı yöne uzanıyordu. Bu noktayı kaybetmek, Petliyura için herşeyi,

davayı kaybetmek anlamına gelecekti. Zaten "Direktuar"ın elinde ufak bir arazi parçası kalmıştı. Küçük, gösterişsiz bir taşra kenti olan Vinntisa, petliyuracıların başkenti olmuştu.

Başataman, bizzat bölükleri gezip denetleyecekti. Onu karşılamak için herşey hazırdı.

En geride, gözden ırak bir yerde, yeni askere alınanlardan oluşan bir alay tünemişti. Buraya yalınayak, başı kabak, rengarenk gençler yerleştirilmişti. Gece arama sonucunda yataklarından, soba arkalarından yada sokaklardan toplanan köylü delikanlılarından hiçbiri savaşı aklından bile geçirmiyordu.

- *Nema durnih*, diyordu onlar ukraynaca, enayi mi buldun, gibisinden.

Petliyura subaylarının en büyük başarısı, bu zorla askere alınan muhafızları, gözetim altında kente getirmek, bölük ve mangalara bölmek ve ellerine silah tutuşturmak olmuştu.

Ama hemen ertesi gün, zorla getirilenlerin üçte biri ortadan yok oluveriyor ve her geçen gün birlikleri eridikçe erimeye devam ediyordu.

Heriflere bot vermek çok büyük bir düşüncesizlik olurdu. Kaldı ki bot yedekleri pek o kadar parlak değildi. Ama emir emirdi: Askere alınanlar tam donanımlı ve ayağında kundurayla "boy göstereceklerdi". Emir görkemli, şaşılası bir sonuç vermeye başlıyordu. Delikanlıların ayaklarında sicimle, tellerle bağlanmış bu partallar, bu inanılmayacak kadar eski ve yırtık ayakkabılar nerelerden bulunup çıkarılıyordu kimbilir?

Bunun için iyisi mi, resmi geçit için herifleri tümden yalınayak çıkarıverdiler.

Bu piyadenin arkasından, Golub'un süvari alayı geliyordu.

Süvariler, meraklıların mahşeri kalabalığını geride tutuyorlardı. Herkes resmi geçidi görmek istiyordu.

En başataman gelecek, şaka mı bu yani? Kentte böyle olaylar kırk yılda bir oluyordu ve bedava bir temsili kimse kaçırmak istemiyordu.

Kilisenin basamaklarında albaylar, kazak yüzbaşıları, her iki papaz kızı, bir küme halinde Ukraynalı öğretmenler, "özgür" kazaklardan oluşan bir grup, meclis başkanı -hafif kamburu çıkmış bir adam- yani kodamanların tümü kenti temsil etmek üzere toplanmıştı, bunların arkasında çerkes usulü üniformalı piyadenin baş müfettişi de hazır ve nazırdı. Töreni düzenleyen oydu.

Kilisede Papaz Vasiliy, Paskalya yortusu töreni için urbalarını geçiriyordu sırtına.

Petliyura, görkemli bir biçimde karşılanacaktı. Bir yerden Petliyura'nın sancağını alıp getirdiler ve diktiler. Sancak, sarı-maviliydi. Yeni askere alınanlar, bu sancak üzerine yemin edeceklerdi.

Tabur komutanı, her yanı dökülen, külüstür bir Ford'la gara, Petliyura'yı karşılamaya yollandı.

Piyade müfettişi el işaretiyle, levent boylu, bıyıkları yaman burmalı Albay Çerniyak'ı yanına çağırarak şu emri verdi:

- Yanınıza birkaç kişi alınız, komutanlık binasını ve gerisini denetleyiniz, her taraf düzenli, tertemiz olsun. Tutuklu kimseler varsa bakınız, döküntüyü defediniz.

Çerniyak, fiyakayla topuklarını şaklattı, ayak altında dolanan kazak yüzbaşısını da yanına kattı ve dörtnala gitti.

Müfettiş, papaz kızlarının büyüğüne nezaketle döndü.

- Nasıl, küçük hanım öğle ziyafetimiz yolunda mı, tamam mı?

Papaz kızı, yakışıklı müfettişi gözleriyle çiğ çiğ yiyerek:

- Ooo, merak etmeyin, komutan orada, iş başında dedi.

Derken kalabalık kıpırdamaya, heyecanlanmaya başladı. Şoseden, atının yelesine kadar eğilmiş bir atlı haberci uçarak geliyordu. Elini sallıyor, bar bar bağırıyordu:

- Geliyorlar!

Müfettiş borozan gibi haykırdı:

- Sıra-yaaa gir!

Çavuşlar koşuştular, kendi sıralarına girdiler.

Ford kilisenin giriş kapısında hapşırınca, orkestra *"Şiçe he vmerla Ukrayna"*, "Ukrayna daha ölmedi" marşını çalmaya başladı.

Tabur kumandanından sonra arabadan beceriksizce inen adam, "Başataman Petliyura"nın ta kendisiydi. Orta boylu, morumsu kalın boynuna sıkıca oturmuş köşeli kafalı, eski muhafız alaylarının giydikleri iyi yünlüden mavi jupanlı ve sarı palaskaya asılı, güderiden kılıfının içinde ufacık bir Browning taşıyan bir adamdı bu.

Başında haki renkli bir kerenka kasketi, kasketteyse emaye üçgen amblem vardı.

Simon Petliyura'nın tüm görünümünde, bir savaşçıyı andıracak en ufak bir belirti bile yoktu. Askerden başka herşeye benziyordu.

Birşeye öfkelenmiş görünüyordu, müfettişin kısa raporunu kaşları çatık dinledi. Sonra Kent Meclisi Başkanı, ona hoşgeldiniz nutkunu çekmeye başladı.

Petliyura dinlerken pek dalgındı, adamın kafasının üstünden düzgün saflar halinde dizili askerlere bakıyordu.

Müfettişe başını salladı:

- Hadi, teftişe başlayalım!

Sancağın yanında ufak bir tribüne çıkan Petliyura, erlere on dakikalık bir nutukla hitap etti.

Nutku inandırıcı değildi. Petliyura, fazla bir coşkunluk göstermeden konuşuyordu, yol yorgunluğu üstündeydi,

belliydi bu. Erlerin beylik, resmi *"Slava! Slava!"* (Şan-Şeref uğruna!) bağırtıları eşliğinde sözlerini bitirdi. Tribünden indi, mendiliyle terlemiş alnını sildi. Sonra müfettiş ve tabur komutanıyla bütün bölükleri gezdi.

Yeni askere alınanların sıraları önünden geçerken gözlerini durumu hakir görerek kıstı, dudaklarını ısırmaya başladı sinirinden.

Teftiş artık sona ermek üzereyken, acemi askerlerden oluşturulan bölük, düzensiz sıralar halinde, yanında, elinde İncille, Papaz Vasiliy'nin durduğu sancağa yanaşıp önce incili sonra sancağın bir ucunu öperken hiç beklenmedik birşey oldu. Kimbilir nasıl olmuşsa olmuş, alana, Petliyura'nın yanına bir heyet sokulmuştu. Ellerinde Rus usulü hoşgeldiniz anlamına gelen ekmek ve tuzla, en önde zengin kereste tüccarı Bluvşteyn geliyordu, onun arkasında manifaturacı Fuks ve kodaman tüccarlardan ve sanayicilerden üç kişi daha.

Bluvşteyn bir uşak gibi eğilerek, Petliyura'ya tepsiyi uzattı. Tepsiyi elinden Petliyura'nın yanında duran başçavuş aldı.

- Ey, devlet başkanımız, kentin yahudi halkı size şükran ve derin saygılarını iletmemizi istedi. Buyurun, onur belgesini. Kabul etmenizi rica ederiz.

Dobre, dedi Petliyura kısaca, pekâlâ. Ve gözlerini hızlı hızlı kağıtta gezdirdi.

Derken Fuks bir adım öne çıktı.

- En derin saygılarımızı sunarken, bizim ticari ve sanayi kuruluşlarımızın tekrar açtırılmasını ve bizi soykırımlardan korumanızı dileriz. Bu "soykırım" sözcüğünü ıkına sıkına söylemişti.

Petliyura kin dolu bir tavırla kaşlarını çattı.

- Şanlı ordum, soykırım gibi işlerle uğraşmaz. Bunu iyice bellemeniz gerek.

Fuks, ne yapacağını şaşırarak, kollarını "neyleyim?" gibisinden açtı.

Petliyura sinirli sinirli omuzlarını silkti. Sırasız, yersiz çıkagelen heyete çok öfkelenmişti, belliydi. Başını çevirdi, tam arkasında, kara bıyığının ucunu ısırıp duran Golub bekliyordu.

- Baksanıza, pan albay, kazaklardan şikayet var. Bakın bakalım, nenin nesi, gerekli önlemleri alın. Ve sonra müfettişe dönerek ekledi:

- Haydi, resmi geçit başlasın.

Talihsiz heyet, Golub ile karşılaşacağını aklına bile getirmediğinden, sıvışıverdi.

Şimdi seyircilerin tüm dikkati resmi geçit hazırlıklarına çevrilmişti. Sert komutlar duyuldu.

Golub, Bluvşteyn'in üstüne üstüne yürüyerek, görünüşte gayet sakin bir ifadeyle fısıldıyordu:

- Defolun buradan dinsiz imansız itler, bakın ki sizi köftelik kıyma gibi doğramayayım.

Yine orkestra sesleri duyuldu ve ilk birlikler alandan geçmeye başladı. Erler, Petliyura'nın durduğu yerin tam önünden geçerken, hep bir ağızdan, makine gibi *"Slava!"* diye haykırıyor, şoseden yan sokaklara sapıyordu. Bölüklerin önünde haki renkli, yepyeni üniformalar içinde, ellerindeki sopaları sallaya sallaya bölükbaşları yürüyordu, gezmeye çıkmış gibi bir halleri vardı. Bu bastonla yada tüfek çubuğuyla yürüme modasını Siçev birlikleri uydurmuşlardı.

En arkalarında, yeni askere alınanlar darmadağın biçimde yürüyordu, birbirine çarpıyor, adımlarını şaşırıyorlardı ikide bir.

Çıplak ayakların hışırtısı gürültüsüzdü. Bölükbaşları var güçleriyle sıraları düzene sokmaya çalışıyordu, ama, bu olanaksızdı. İkinci bölük geçerken, sıralardan birinin sağ

başında yürüyen, keten gömlekli olan delikanlı, başatamandan bir türlü gözünü ayıramıyordu. Şaşkınlıktan ağzı bir karış açık yürürken ayağı bir çukurda burkuldu ve delikanlı birseksen şoseye uzandı.

Tüfeği tıngırtıyla taşların üzerinde yuvarlandı. Delikanlı onu kaldırmak için atıldı ama arkasından yürüyenler onu birkaç kez, bir daha, bir daha yere yıktılar.

Seyirciler arasında kahkahalar koptu. Bölüğün bütün sıraları karıştı. Beceriksiz oğlan sonunda tüfeğini kapabildi ve dörtnala kendi sırasının peşine atıldı.

Petliyura bu tatsız manzarayı görmemek için başını çevirdi. Sıraların sonunu beklemeden arabasına doğru yürüdü. Müfettiş arkasından gitti ve çekine çekine sordu:

- Pan ataman yemeğe kalmazlar mı? Ama Petliyura kısa kesti:

- Hayır!

Kilisenin yüksek parmaklığının arkasından, meraklılar kalabalığı arasında Seryojka Bruzjak, Valya ve Klimka da resmi geçidi seyrediyorlardı.

Seryojka, parmaklığın demir çubuğuna sımsıkı yapışarak, nefret dolu gözlerle aşağıda duranların yüzlerine bakıyordu.

Derken parmaklıktan koparak, herkesin duyabileceği kadar yüksek bir sele bağırdı:

- Haydin, Valya, yürü gidelim, bakkal dükkanı kapanıyor.

Birçok kimse başını döndürüp döndürüp ona hayretle baktı.

Seryojka kimseye aldırmadan bahçe kapısına doğru yürüdü. Arkasından kızkardeşi ve Klimka geliyorlardı.

Çerniyak ile yüzbaşı, atlarını dörtnala sürerek komutanlık binasının önüne gelince, atlarından atladılar. Dizginleri emirerlerine atarak muhafızların kulübesine girdiler.

Çerniyak kaba bir sesle, kapıda duran nöbetçiye:

- Komutan nerede? diye sordu.

- Ne bilem ben. Gitti bi yere... Nöbetçi, isteksiz isteksiz, sözcükleri geveleye geveleye cevap vermişti.

Çerniyak, pis, sittin sene süpürülmemiş, toplanmamış odaya bakıyordu, yatakların hiç yapıldığı yoktu, komutanın kazakları yayılmıştı rastgele bu yataklara, dünya umurlarında değildi. Amirleri görünce ayağa kalkmak akıllarına bile gelmiyordu.

Çerniyak vahşi bir hayvan gibi kükredi:

- Bu ne biçim ahır!? Gebe domuzlar gibi ne yayıldınız? Ve yatanlara doğru seğirtti.

Kazaklardan biri yatağında doğruldu, tıkabasa tok bir sesle geğirdi ve hain hain hırladı:

- Ne bağırıyon, ulan? Bizim de kendi borazanımız var, be!

Çerniyak havaya sıçradı:

- Ne? Ne dedin, ne dedin? Ulan inek suratlı, kiminle konuşuyorsun sen? Ben, Albay Çerniyak'ım! İt dölü, duydun mu adımı? Kalk, 'lan ayağa! Tüfek çubuğuyla kaldırmayayım sizi, itoğulları!

Albay, muhafızların odasında sağa sola koşmaya başladı, bir yandan da haykırıyordu:

- Bir dakika zaman veriyorum, derhal bu pisliği süpürün, yataklarınızı yapın, bok suratlarınızı adam yüzüne benzetin. Ulan kimlere benziyorsunuz? Araba yollarında adam boğazlayan izbandutlara.

Öfkesinin, kudurmasının sınırı yoktu. Yolunda duran pislik kovasına bir tekme attı, devirdi.

Yüzbaşı da ondan geri kalmıyordu, ana-avrat dümdüz gidiyor ve bunları söylerken yan gelip yatanları ayağa kaldırmak için, elindeki üç uçlu kamçısını havada çok inandırıcı bir biçimde sallıyordu.

- Başataman resmi geçidi teftiş ediyor, her an buraya uğrayabilir. Hadi, kıpırdanın! Çabuk olun, çabuk!

İşin ciddiye bindiğini görünce ve dipçikle tüfek çubuğu dayağının boş bir tehdit olmadığına kanaat getirince (ne de olsa Çerniyak adını duymayan yoktu), kazaklar var hızlarıyla koşuşmaya başladılar.

İş yaparken coştukça coştular.

Yüzbaşı:

- Hele bir tutuklu olanlara bakalım, diye öneride bulundu. Kimbilir, kimleri hapiste tutuyorlar? Başataman bir uğrar da, uygunsuz birşey görürse halimiz duman olur.

Çerniyak nöbetçi ere döndü.

- Lan, anahtar kimde? Derhal açın kapıyı!

Çavuşları hemen kapıya doğru seğirtti ve kilidi açtı.

- Komutan nerede? Ben mi onu bekleyeceğim? Derhal bulun herifi, buraya getirin! Çerniyak, sert emirler yağdırıyordu sağa sola. Nöbetçileri avluya çıkarın, düzgün sıraya dizilsinler. Süngüler niye takılı değil tüfeklerinize?!

- Biz sadece dün nöbet değiştirdik, dedi kazak eri ve komutanı aramaya koştu.

Yüzbaşı, ambarın kapısına bir tekme attı. Ambarın döşemesinden birkaç kişi doğrulur gibi kıpırdadı, ötekiler hiç kalkmadılar.

- Açın şu kapıları, lan! diye, böğürüyordu Çerniyak. Burada hiç ışık yok, be!

Tutuklananların yüzlerine dik dik bakıyordu.

Ranzada oturan ihtiyara dönüp, bağırdı:

- Neye buraya atıldın?

Dede, ayağa kalkmaya çalıştı, pantolonunu çekti ve sert bağırtıdan ürkmüş bir halde, dişsiz ağzını şapırdata şapırdata:

- Ben de bilmiyorum. Attılar. Ne yapayım, ben de bekliyorum. Beygir yitti ahırdan, ama benim bunda suçum yok.

- Ne beygiri be?

- Ne bilem, ordu malı bir beygir. Evimde oturan erler sattılar, votka parasına çevirdiler. Kabahati benim üstüme attılar.

Çerniyak, ihtiyarı tepeden tırnağa kadar tez bir bakışla süzdü, sabırsızlıkla omuzunu kaldırdı. Ve artık votkacı karıya dönerek ihtiyara haykırdı:

- Topla pılını pırtını, yallah! Defol buradan!

İhtiyar, artık serbest olacağına inanamayarak yüzbaşıya döndü, yarı kör gözlerinin kirpiklerini kırpıştırdı:

- Demek bana izin çıktı? diye sordu.

O da başını salladı: Tamam, tamam, hadi sepetlen, çek arabanı gibisinden.

İhtiyar, ranzaya bağlı torbasına atıldı, çözdü, ve yengeç gibi, yan yan kapıdan dışarı süzüldü.

Çerniyak, votkacı karıyı sıygaya çekiyordu şimdi:

- Seni ne diye buraya attılar?

Karı son börek lokmasını tıkınırken, yaylım ateşi hızıyla başladı söylenmeye:

- Pan yüksek amir, vallaha da bana haksızlık yaptılar, billaha da. Dul karıyım ben, hem ev votkamı lıkır lıkır içtiler, hem de beni buraya attılar...

Çerniyak lafını kesti:

- Ulan karı, votka ticareti mi yapıyorsun yoksa? Karı alındı.

- Aaa! Votka ticaretiymiş! Ticaret buna mı derler? O, komutan olacak herif dört şişemi iç etti, metelik bile vermedi. Hepsi böyle. Lıkır da lıkır, dibine darı ekiyorlar votkamın, paraya gelince, nanay! Sen buna ticaret mi diyorsun?

- Kapa çeneni be, yeter! Defol! Yıkıl karşımdan!

Kocakarı, emri iki defa tekrarlatır mıydı hiç, sepetini kaptığı gibi, teşekkür makamına, yerlere kadar eğilerek geri geri kapıya yollandı.

- Yüksek amir beyefendiler, allah ne muradınız varsa versin, allah dert göstermesin sizlere...

Dolinnik, bu komediyi faltaşı gibi açılmış gözleriyle izliyordu. Tutuklu olanlardan hiçbiri olup bitenleri anlayamıyordu. Anlaşılan tek şey şuydu: Gelenler kimbilir nenin nesi, ama amir rütbesinde ve tutuklular üzerinde de yetkisi olan kimselerdi üstelik.

Çerniyak, Dolinnik'e döndü:

- Senin burada ne işin var?

Yüzbaşı avaz avaz haykırdı:

- Ayağa kalk, Pan Albay seninle konuşurken, it!

Çerniyak soruyu tekrarladı:

- Hangi suç yüzünden seni buraya tıktılar?

Dolinnik, birkaç saniye albayın burma bıyığına, sinek kaydı tıraşlı suratına, yepyeni kerenka kasketine, emayeden ambleme baktı durdu. Sonra ancak sarhoş bir kafadan doğabilen bir fikir ona, kendi kendine "Dur bakalım, bir deneyelim, ya yutarsaa?" dedirtti.

İlk aklına gelen yalanı kıvırdı:

- Efendim, ben akşam sekizden sonra evimden çıkmıştım da, beni tutukladılar.

Sonra azap verici bir bekleyişle dondu kaldı.

- Köpoğlu, ne dolaşırsın sokakta gece vakti?

- Efendim, gece değildi, saat onbirdi daha.

Konuşurken artık yalanın başarılı olacağına inanmıyordu.

Ve kısaca, "Defol, buradan!" lafını duyunca dizleri bir saniye için titredi, tutmaz olmuştu sanki.

Dolinnik, ceketini unutarak kapıya doğru bir-iki adım attı, yüzbaşı ondan sonrakini sorguya çekiyordu.

En sona kalan Korçagin'di. Olup bitenleri hiç anlamadan yerde oturuyordu. Dolinnik'in kurtulduğunu henüz mantığı almıyordu. Olup bitenleri anlaması olanaksızdı. Herkesi kapı dışarı ediyorlardı. Ama Dolinnik... Dolinnik... Gece sokağa çıktığı için tutuklandığını anlatmıştı... Ve sonunda durumu kavradı Korçagin.

Albay sıskacık Zeltser'e döndü ve basma kalıp sorudan başladı önce:

- Seni ne diye buraya attılar?

Yüzü sararan berber, heyecandan titreyerek, kesik kesik konuşmaya başladı:

- Bana propaganda yapıyorsun diyorlar, ama ben anlamıyorum, ne propagandası bu?

Çerniyak dikkat kesildi:

- Ne dedin? Ne dedin? Propaganda, ha? Ajitasyon ha? Ulan, ne propagandası, neyi yayıyorsun?

Zeltser, şaşkınlıkla kollarını açtı.

- Ben de bilmiyorum ki. Ben birşey demedim ki, sadece yahudi halkı başatamana bir dilekçe hazırlıyor, imza topluyorlar dedim, başka birşey dediğim yok.

Zeltser'e bu kez hem Çerniyak, hem de yüzbaşı, ikisi birden sokuldular:

- Nasıl bir dilekçeymiş bu?

- Efendimiz, soykırım yapılmaması için hani. Siz de bilirsiniz belki, korkunç bir soykırım yapıldı. Halkımız korkuyor.

Çerniyak sözünü kesti:

- Anlaşıldı. Sana gösteririz biz dilekçe yazmayı, ulan, yahudi suratlı! Ve yüzbaşıya dönerek emir buyurdu:

- Bu hergeleyi tuzağa tıkmalıyız! Karargaha kapatalım. Onunla ben orada başbaşa konuşayım hele. Bakalım, kimlermiş dilekçe vermek isteyenler.

Zeltser, karşı çıkacak oldu ama, yüzbaşı birden elini havada salladı ve kamçısını adamcağızın sırtına indirdi.

- Sus ulan, namussuz herif!

Zeltser, acıdan kıvranarak bir köşeye sindi. Dudakları titremeye başladı, boğazını sıkan hıçkırıkları zorlukla tutuyordu.

Bu son sahne sırasında Korçagin ayağa fırladı. Ambarda başka tutuklu kalmamıştı; bir o, bir de Zeltser.

Çerniyak, gencin önünde duruyor, kara gözleriyle onu yokluyordu.

- Eh, söyle bakalım, senin burada işin ne?

Soruya hızlı bir cevap aldı albay:

- Ben eğerden bir parça kestim, kundurama yama yapacaktım.

- Hangi eğerden?

- Bizim evde iki kazak oturuyor da, ben çok eski bir eğerden bir parça kestim, kunduram eskimiş de, kazaklar öfkelenip beni buraya tıktılar. Ve birden delice bir umuda kapılarak ekledi:

- Ben bilseydim, yasak olduğunu, dokunur muydum hiç atılmış eski eğere...

Binbaşı, Korçagin'i tepeden süzüyordu.

- Tuh, Allah kahretsin! Bu komutan, ne boktan şeylerle uğraşıyormuş meğer, şeytan bilir ne düşündüğünü, tam da bulmuş tutuklanacak adamları! Sonra kapıya dönerek böğürdü:

- Defol! evine git, babana de ki, gereken dayağı o atsın. Hadi, kıpırdan.

Korçagin, olan bitene inanmayarak, yüreği göğsünden fırlamak üzereyken, yerde unutulmuş Dolinnik'in ceketini kaptığı gibi kapıya doğru atıldı. Tam kapıdan çıkmak üzere olan Çerniyak'ın arkasından muhafızların odasından geçti, sonra avluya, oradan bahçe kapısına doğru süzüldü. Oradan da sokağa.

Artık, mutsuz Zeltser, ambarda yalnız başına kalmıştı. Ezici bir kasvetle bakındı, içgüdüyle açık duran kapıya doğru bir-iki adım attı, ama nöbetçiler odasına nöbetçi girdi, kapıyı kapadı, kilit astı ve kapının yanında duran tabureye yerleşti.

Çıkış kapısının önünde, yaptıklarından çok hoşnut olan Çerniyak yüzbaşıya döndü:

- İyi yaptıl da buraya uğradık. Baksana, bir sürü süprüntü tıkılmış. Kon ıtanın kendisiniyse iki hafta için kapatacağız deliğe. Haydi, davran, gidelim, ne dersin?

Avluda başçavuş, mangasını sıraya diziyordu. Albayı görünce yanına koştu, selam çaktı ve rapor verdi:

- Herşey yolunda, Pan Albay!

Çerniyak, ayağını üzengiye geçirdi, hafif, kolay bir hareketle atın sırtına atladı. Yüzbaşıysa huysuz atıyla uğraşıyordu. Çerniyak, dizginlerini çekerek, başçavuşa döndü:

- Dersin komutana, buraya doldurduğu bütün döküntüyü salıverdim. Dersin komutana, burasını bir domuz ahırına çevirdiği için kendisini iki hafta için tutukluyorum. Orada kalan hergeleyi karargaha sevkettir. Muhafızlar hazır olsunlar.

- Başüstüne, Pan Albay! Ve başçavuş sert bir selam çaktı.

Albayla yüzbaşı, atlarını mahmuzlayarak törenin bitmek üzere olduğu alana doğru dörtnala uçtular.

Yedinci çitten atladıktan sonra, Korçagin nihayet durdu. Daha fazla koşmaya gücü kalmamıştı.

Aç kaldığı günler, ambarın boğucu havası onu halsiz bırakmıştı. Eve gidilemez. Bruzjak'ların yanına gider de, sonradan haber alırlarsa, bütün aileyi mahvederler. Öyleyse, nereye gidilebilirdi?

Ne yapacağını bilmiyor, yalnız geride bostanları ve çiftliklerin arka avlularını bırakarak alabildiğine koşuyordu. Ancak göğsüyle bir parmaklığa çarptığı zaman kendine geldi. Baktı ve olduğu yerde donakaldı: Yüksek tahtaperdenin gerisinde, orman müdürünün bahçesi başlıyordu. Yorgun ayakları meğerse onu nerelere kadar sürüklemişti? Hiç buraya varabileceğini aklından geçirebilir miydi? Asla.

Öyleyse neden orman müdürünün çiftliğinin önüne kadar koşabilmişti?

Buna cevap veremiyordu o.

Biraz dinlenmeli, biraz düşünmeliydi, bundan sonra daha nerelere kaçılabilirdi? Bahçede tahtadan yapılmış bir kameriye vardı, oraya sığınırsa kimse göremezdi.

Korçagin sıçradı, eliyle latanın ucunu tuttu, tahtaperdenin üstüne çıktı ve küt diye bahçeye düştü, daha doğrusu düşmedi de devrildi. Ağaçlar arasında, uzakta, belirli belirsiz görünen eve bir göz attı ve kameriyeye doğru yürüdü. Kameriyenin şimdi dört bir yanı çıplaktı. Yazın onu yaban üzümü sarıyordu, ama şimdi yaban üzümü asması artık yapraksızdı.

Tekrar tahtaperdeye döneyim dedi, ama geç kalmıştı. Birden arkasında vahşice bir havlama duyuldu. Evden buraya doğru, kuru yapraklarla örtülü yoldan koca bir köpek koşarak geliyordu, bütün bahçe korkunç hırlama, havlama sesleriyle dolmuştu şimdi.

Pavel kendini korumak için davrandı.

İlk saldırıyı güçlü bir tekmeyle savuşturdu. Ama it, ikinci saldırıya hazırlanıyordu. Eğer Pavel'in çok iyi tanıdığı çın çın çınlayan bir ses duyulmasaydı, bu kapışma kimbilir neyle bitecekti.

- Trezor! Dur!

Bahçe yolundan koşa koşa Tonya geliyordu. Trezoru tasmasından yakalayarak çekti ve sonra tahtaperdenin yanında duran Pavel'e döndü:

- Burada ne işiniz var? Köpek sizi fena halde ısırabilirdi. İyi ki ben...

Burada soluğu kesildi. Gözleri faltaşı gibi açıldı. Bu genç Pavel Korçagin'e ne kadar çok benziyordu!

Tahtaperde yanındaki adam kıpırdadı ve yavaşça:

- Sen... Siz beni tanımadınız mı? diye sordu.

Tonya, bir çığlık attı ve Korçagin'e doğru atıldı.

- Pavluşa, sen misin?

Trezor, bu çığlığı saldır komutu gibi anladı ve yine güçlü bir sıçrayışla atıldı:

- Defol!

Trezor, Tonya'dan birkaç şaplak yiyince küstü, kuyruğunu kıstı ve istemeye istemeye eve doğru yollandı.

Tonya, Korçagin'in ellerini sıkarak güç bela:

- Kurtuldun mu? diyebildi.

- Biliyor muydun sen?

Tonya, heyecanından daha doğru dürüst kendine gelmeden, yine kesik kesik konuşmaya başladı:

- Biliyorum... Her şeyi biliyorum. Liza bana anlattı. Ama sen buraya nasıl, nereden çıkageldin? Seni serbest mi bıraktılar?

Korçagin büyük bir yorgunlukla cevap verdi:

- Evet, yanlışlıkla bıraktılar. Daha doğrusu kaçtım. Beni herhalde arıyorlardır şimdi. Buraya rastlantı sonucu geldim. Kameriyede dinleneyim dedim. Ve sonra özür dilercesine ekledi: Çok yorgununum da...

Tonya, birkaç dakika ona baktı, yüreği acıma, sıcacık bir şefkat, endişe ve sevinçle dolup taşıyor, Pavel'in ellerini daha fazla sıkıyordu.

- Pavluşam, canım, canımın içi Pavluşa, Pavka'cığım, benim canım arkadaşım, benim güzel Pavka'm. Seni seviyorum. Duydun mu? Seni seni dik kafalı arkadaşım, seni seni, o gün ne diye kaçtın? Şimdi doğru bize, bana gidelim. Seni hiç bırakmayacağım, sakın karşı koymaya kalkışma. Bizde rahat edersin, gerektiği kadar kalırsın.

Korçagin hayır niyetine başını salladı.

- Beni bulurlarsa, başınıza gelecekleri düşünmedin mi? Olmaz, sizde kalamam ben.

Ama Tonya'nın elleri parmaklarını sımsıkı tutuyor, kirpikleri titreşiyor, gözleri parlamaya başlıyordu.

- Bana bak, hele bir gitmeye davran, beni bir daha hiçbir zaman göremezsin. Artem yok, onu muhafızlar alıp götürdü lokomotifi çalıştırsın diye. Bütün demiryolları işçilerini zorla alıp götürüyorlar. Nereye gidebilirsin sen?

Korçagin, onun endişesini anlıyordu, ama bunca sevdiği kızı müthiş bir kuşku altına sokma kaygısı onu engelliyordu. Derken, yaşadığı bu çileli günler ruhunu bezginlikle doldurdu, başını koyacak bir yer aradı, açlığı artık eziyet vermeye başlıyordu. Sonunda boyun eğdi Pavka.

Tonya'nın odasında divanda otururken, mutfakta ana kız arasında bir konuşma geçiyordu:

- Dinle, anne. Şimdi odamda Korçagin var. Hatırlar mısın? Benim öğrencim. Ben senden hiçbir şey saklamak istemiyorum. Bolşevik olan bir denizerini kurtardığı için tutuklanmıştı. Kaçtı ve şimdi gideceği yeri yok onun.

- Tonya'nın sesi titremeye başladı. -Anne, rica ederim, peki de, emi? Bizde kalması için izin ver.

Kızın gözleri annesine yalvararak bakıyordu.

Anne, kızının gözlerinin içine baktı, durumu inceleyerek.

- Peki, canım. Ben karşı çıkmıyorum. Ama onu nereye yerleştireceksin?

Tonya utanarak kızardı ve heyecanlı heyecanlı cevap verdi:

- Hiç. Odamda divanda yatsın. Şimdilik babama birşey söylemeyelim.

Annesi dik dik Tonya'nın gözleri içine baktı:

- Sen demin bunun için mi ağlıyordun?

- Evet.

- Çocuk o daha.

Tonya sinirli sinirli bluzunun koluyla oynuyordu.

- Evet, çocuk olmasına çocuk. Ama kaçmasaydı onu bir büyük gibi kurşuna dizerlerdi.

Yekaterina Mihaylovna, Korçagin'in evlerinde kalmasından tedirgin oldu. Bir yandan tutuklanmasından endişe duyuyor, bir yandan da Tonya'nın bu hiç tanımadığı çocuğa karşı inkar edilmez bağlılığına şaşıyordu.

Tonya'yı ise evsahibesi hamaratlığı tutmuştu.

- Anne, banyo almalı. Şimdi herşeyi uyduracağım. Bir lokomotif ateşçisi kadar kirli o. Kaç gün yıkanmamış.

Tonya sağa sola seğirtiyor, telaşlanıyor, banyo kazanını yakıyor, çamaşır hazırlıyordu. Hep koşarak, uzun uzadıya açıklamalardan kaçınarak yapıyordu bu işleri. Sonra Pavel'i elinden yakaladı, banyo odasına sürükledi.

- Hadi, üstünde ne varsa hepsini çıkaracaksın. Şimdilik şu elbiseyi giyeceksin. Senin çamaşırın, üstün başın yıkanmalı. Bunu giyeceksin. Ve bunu derken sandalyede düzenli bir şekilde duran çamaşırı, çizgili yakalı lacivert bahriyeli gömleğiyle bol paçalı pantolonu gösterdi.

Pavel şaşarak etrafına bakınıyor, Tonya ise durmadan gülümsüyordu.

- Aldırma, bu benim maskeli balo için giydiğim kostümüm. Sana uyar. Hadi, yıkan, giyin. Sen yıkanırken ben de sana yemek hazırlarım.

Bunun üzerine, arkasından oda kapısını kapattı. Yapılacak başka birşey yoktu. Pavel çabucak soyunup banyoya girdi.

Bir saat sonra üçü, ana, kız ve Korçagin mutfakta yemek yiyorlardı.

Pavel, yeteri kadar açlık çektikten sonra, farkına varmadan üçüncü tabağı silip süpürmüştü. Önce Yekaterina Mihaylovna'dan çekiniyordu, ama kadının ona karşı dostça tavırlarını görünce, cesaretlendi.

Öğleden sonra Tonya'nın odasında toplanınca, Pavel, Yekaterina Mihaylovna'nın ricası üzerine bütün macerasını anlattı.

- Peki bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz? dedi Yekaterina Mihaylovna merakla.

Pavel biraz düşündü.

- Önce Artem'i görmek istiyorum. Sonra buradan kaçacağım.

- Nereye?

- Uman'a uzanayım diyorum, oradan da Kiev'e varayım. Ben de daha doğru dürüst bilmiyorum ya, ama buradan dümeni kırmam gerekiyor.

Pavel herşeyin bu kadar çabuk değiştiğine inanamıyordu. Daha sabah kodes, şimdiyse Tonya yanında, üstü başı tertemiz ve hepsinden önemlisi özgür.

Şu hayata bak, nasıl da yanar-döner bir hal alıyor bazen; bir anda zifiri karanlık, bir an sonra yine güneş gülüyor. Yeniden tutuklanma korkusu olmasaydı, şimdi dünyanın en mutlu adamı olurdu.

Ama şimdi, her an, daha o bu büyük ve sakin evdeyken onu tekrar bulmaları işten bile değildi.

Burada hiçbir şekilde kalınamazdı, gitmek gerekiyordu, nereye olursa olsun, ama kesinlikle gitmeliydi.

Gitmeyi de hiç canı istemiyordu, hay kör şeytan! Garibaldi gibi bir kahramanın hayatını okumak ne kadar da hoştu. Vaktiyle onu kıskanıyordu Pavel, ama bu Garibaldi'nin hayatı da hani kolay değildi. Bütün dünyayı evsiz barksız dolaşmış, güç bir hayatmış doğrusu. Pavel, yalnız yedi gün kadar korkunç bir acı içinde yaşamıştı, şimdi ona aradan bir yıl geçmiş gibi geliyordu.

Demek ki Pavka'dan büyük bir savaşçı, yaman bir kahraman olamazdı.

Tonya ona doğru eğilerek sordu:

- Ne düşünüyorsun? Gözlerinin koyu lacivertliği, ona dipsiz gibi görünüyordu.

- Tonya, sana Hristinka'yı anlatayım, ister misin?

- Anlat, anlat, diye canlandı Tonya.

-...Ve bir daha geri dönmedi. -Bu son sözlerini güçlükle söyleyebildi Pavel.

Odada duvar saatinin düzgün tik-takı duyuluyordu. Derken Tonya'nın başı önüne düştü, hıçkırmamak için acıtırcasına dudaklarını ısırıyordu.

Pavel ona baktı:

- Bugün buradan gitmek zorundayım, dedi kesinlikle.

- Hayır, bugün buradan hiçbir yere gidemezsin!

İncecik, ılık parmakları Pavel'in dik saçlarının arasına daldı. Yavaşça ve sevecenlikle oynuyordu şimdi bu saçlarla.

- Tonya, bana yardım etmelisin. Depoda, Artem'in nerede olduğunu sormalı ve Seryojka'ya bir pusula iletmeliyiz. Benim karga yuvasında saklı bir tabancam var.

Ben gidemem, ama Seryojka bunu gidip alabilir. Bunu sen düzenle.

Tonya kalktı.

- Şimdi Suharko'lara gideceğim. Liza ile depoya. Sen yaz bakalım şu pusulayı, onu Seryojka'ya götüreyim. Nerede oturuyor o? Gelmek istese, senin nerede olduğunu açıklayayım mı?

Pavel biraz düşündükten sonra:

- Akşam olunca kendisi bahçeye gelsin, getirsin.

Tonya evine çok geç döndü. Pavel derin bir uykudaydı. Tonya ona eliyle dokununca uyandı. Gençkız, neşe içinde gülüyordu.

- Artem şimdi neredeyse gelecek. Yeni dönmüş seferden. Liza'nın babasının kefaleti altında, bir saat için izin vereceklermiş ona. Lokomotif depoda. Ona, senin bizde olduğunu söyleyemezdim. Yalnızca, önemli bir diyeceğim olduğunu anlatabildim. Ama işte, ta kendisi.

Tonya kapıya doğru koştu. Artem, gözlerine inanamayarak kapıda dikilmiş duruyordu. Tonya arkasından usulcacık kapıyı kapattı. Çalışma odasında yatan tifüse yakalanmış babasının duymaması için.

Artem'in kolları Pavel'e sarılınca, Pavel'in kemikleri çıtırdadı.

- Kardeşceğizim! Pavka, yahu!

Karar alındı: Pavel ertesi gün gidecektir. Artem, Bruzjak'ın onu Kazatin'e giden trenin lokomotifine bindirmesini sağlayacaktı.

Artem çoğu zaman içine kapanık, sert tavırlıyken, şimdi kardeşini bulmanın sevincinden neredeyse dengesini yitirmek üzereydi. Pavel için öylesine endişe duymuş, acı çekmişti ki.

- Demek ki sabahın beşinde, malzeme deposuna gelecesin. Lokomotife odun yükleyecekler, yükleme bitince sen de atlayacaksın. Seninle uzun uzadıya konuşmak için can atıyorum. Ama dönmem gerek. Yarın seni uğurlayacağım. Bizleri şimdi demiryolları taburu yapmaya niyetleniyorlar. Almanlar zamanındaki gibi, muhafızlar başımızda bekliyor.

Artem vedalaştı ve ayrıldı.

Ortalık çabuk kararmaya başladı. Seryojka, bahçenin parmaklığına kadar gelecekti. Zamanın geçmesini beklerken Korçagin odayı bir o köşe, bir bu köşe dolaşıyordu. Tonya ile annesi, Tumanov'un yanındaydılar.

Seryojka ile karanlıkta buluştular, sıkıca ellerini sıktılar birbirlerinin. Seryojka ile birlikte Valya da gelmişti. Yavaş sesle konuşuyorlardı.

- Tabancanı getiremedim. Avlunuzda petliyuracılar kaynaşıyor. Arabalar duruyor, meydan ateşleri yanıyor. Ağaca tırmanamazdım. Hay kör şeytan, ne şanssızlık bu, yahu! Seryojka özür dilercesine konuşuyordu.

- Boşver şeytan görsün, diye avutuyordu onu Pavel. Daha iyi oldu belki de. Yolda arama filan yapılırsa, ellerine geçirdiklerinde kellemi koparırlar. Ama fırsat kolla kesinlikle almaya bak.

Valya ona sokuldu.

- Ne zaman gidiyorsun?

- Yarın, Valya. Sabahın köründe.

- Nasıl kaçtın, anlatsana?

Pavel yavaş bir sesle kısaca başına gelenleri anlattı.

Çok iyi bir hava içinde ayrıldılar. Seryojka için artık şakanın sırası değildi, Seryojka, çok endişeli görünüyordu.

- Hadi, Pavel, uğurlar olsun, bizi unutma! Valya bunları zorlukla söyleyebildi.

Ve karanlıkta birden eriyerek gittiler.

Evde çıt yok. Yalnız saat zamanı adımlıyor, adımlarını mühür basarcasına atıyordu. Altı saat sonra ayrılık varken, ikisi de uykuyu düşünmüyorlar. Belki bir daha görüşmek nasip olmayacak. Bu kısacık süre içinde, ikisinin de aklındaki milyonlarca düşünceyi söze dökmek olanaksız.

Gençlik, sınırsız, alabildiğine güzel gençlik. Tutkular henüz bilinmez, ileride olacak şeyler sadece yürek atışlarının hızlanmasıyla, belli belirsiz sezilir. Kız arkadaşının göğüslerine istemeyerek dokunduğu zaman, gencin eli irkilerek kaçar ve gençliğin büyük arkadaşlığı, birbirini seven iki insanı en son adımı atmaktan korur! Sevilen kızın boynumuza dolanan kollarından daha tatlı ne olabilir, öpüşüyse elektrik çarpması gibi yakıcı!

Bütün dostlukları boyunca iki kez öpüşmüşlerdi. Daha önce Korçagin'i anasından başka kimse okşamamıştı, yalnızca dayak yemişti o bol bol. Bunun için de şimdi bu okşamaları iki kat güçlü duyuyordu.

Dayak dolu, hakaret dolu acımasız hayatında, böylesine bir sevincin yer alabileceğini hiç düşünmemişti. Yolunu bekleyen bu kız, büyük bir mutluluktu. Saçlarının kokusunu duyuyor, gözlerini görüyordu.

- Tonya, seni ne kadar da çok seviyorum! Sana bunu anlatamam. Anlatmasını beceremem.

Düşünceleri koptu, aklı karıştı. Bu kıvrak, esnek vücut ne kadar da uysal. Ama gençlik arkadaşlığı herşeyden üstün.

- Tonya, bu kargaşalık bitince, kesinlikle montör olacağım. Bana hayır demezsen, sen de ciddiysen, yani, oyun oynamıyorsan, sana iyi bir koca olurum. Sana asla, asla el kaldırmayacağım. Seni inciteceğime öleyim daha iyi.

Sarmaş dolaş uykuya dalıp Tonya'nın annesine yakalanmamak için, onun kötü birşey düşünmemesi için birbirlerinden uzaklaştılar.

Uyudukları zaman, şafak sökmek üzereydi. Uykuya dalmadan önce, hiçbir zaman birbirlerini unutmayacaklarına yemin ettiler.

Sabah olunca, erken bir saatte, Yekaterina Mihaylovna, Korçagin'i uyandırdı.

Korçagin hemen ayağa fırladı.

Banyo odasında eski çamaşırlarını giydi, ayağına, botlarını çekti, Dolinnik'in ceketini sırtına geçirdi. O zaman annesi Tonya'yı da uyandırdı.

Sabahın nemli sisleri arsında hızlı hızlı istasyona doğru yollandılar. Dolambaçlı yollardan malzeme deposuna yaklaştılar. Orada, artık odunları yüklenmiş lokomotif bekliyordu. Güçlü "turna" lokomotifi, çıkan buhar bulutları içinde, hışırtıyla, ağır ağır yaklaştı.

Lokomotifin makinist camından Bruzjak bakıyordu.

Çok çabuk vedalaştılar. Pavel lokomotifin basamaklarının demirine sıkıca yapışmıştı, yukarı tırmandı. Başını çevirdi. Geçit yerinde iki tanıdık insan duruyordu: Uzun boylusu Artem, yanındaki ufak, incecik vücutlu olanıysa Tonya'ydı.

Rüzgar, öfkeyle bluzunun yakasını bir o yana, bir bu yana atıyor, kestane renkli lüle lüle saçlarını darmadağın ediyordu. Tonya elini sallıyordu.

Artem hıçkırıklarını zor tutan Tonya'ya gözünün ucuyla baktı ve içini çekti.

"Ya ben budalanın biriyim, yada bunların vidaları laçka olmuş. Vay Pavka vay! Vay bacaksız!"

Tren dönemeçten sonra kaybolunca, Artem Tonya'ya döndü:

- Eh, madem öyle, arkadaş olalım, ha? Kocaman pençesinin içinde Tonya'nın minik eli tümüyle kayboldu.

Uzaktan, hızlanan trenin gümbürtülü sesi kulaklarına geliyordu.

YEDİNCİ BÖLÜM

Siperlerle kuşatılan, örümcek ağı gibi dikenli tellerle düşmanın yolunu kesen küçük kent, bir haftadan beri topların gürlemeleri, tüfeklerin tıkır-tıkır, takır-tukur sesleriyle uyanıyor, yine bu seslerle yataklarına giriyordu. Yalnız gece yarısından sonra, sesler biraz kesilir gibi oluyordu. Arada bir gecenin sessizliğini ürkek salvolar bozuyordu: gizli noktalar birbirini yokluyordu. Şafak vakti bataryalarda yine insanlar kıpırdamaya başlıyordu. Silahın esnek ağzı kötü kötü, korkunç bir şekilde öksürmeye başlayınca, insanlar da doymak bilmeyen bu ağza, hemen yeni bir porsiyon kurşun tıkarak, beslemeye koşuyorlardı. Topçu, kordonu çekiyor, toprak sarsılıyordu. Kentin üç verst ötesinde bulunan ve kızılların elinde olan köyde, evlerin üstünden mermiler vızır vızır uçuşuyor, her sesi baskın çıkarak ıslık çalıyor, uluyor, düştükleri zaman parçalanan toprak topakları ve tabakaları havaya kalkıyordu.

Eski bir Polonya manastırının avlusunda kızılların bataryası yerleşmişti. Manastır, köyün tam ortasında bir tümsek üzerinde yükseliyordu.

Bataryanın komutanı, yoldaş Zamostin ayağa fırladı. Başını topun namlusuna koyarak uykuya dalmıştı. Üstüne ağır mavzer asılı palaskasını sıkarak merminin uçuşunu kolladı, patlamayı bekledi. Avluda yüksek perdeden çınlayan sesi duyuldu sonra:

- Yoldaşlar! Uykumuzu yarın alırız. K-aaa-aaalk!

Batarya erleri, topların altında uyuyorlardı. Hepsi de komutan kadar çevik ve çabuk ayağa fırladılar.

Yalnız Sidorçuk mızıkçılık yaptı, mahmur başını zorlukla doğrulttu.

- Tüh, baş belası engerek yılanları. Daha gün ışımadan hav, hav havlamaya başlıyorlar. Hay aşşağılık millet!

Zamostin kahkaha ile güldü:

- Yaa, bilinçsiz elemanlar, Sidorçuk, ne yaparsın. Senin daha uykun olduğunu hesaba katmak istemiyorlar.

Bataryacı söylene söylene kalktı.

Birkaç dakika sonra manastırın avlusunda silahlar gümbürdemeye başladı. Kentteyse peşpeşe mermiler patlıyordu. Şeker fabrikasının yüksek mi yüksek bacası üzerinde, tahtadan yapılmış bir köprüde petliyuracı bir subayla telefoncu nöbet tutuyorlardı.

Oraya kadar bacanın iç tarafındaki demir merdivenle çıkmışlardı.

Bu noktadan, bütün kent avuçlarının içinde gibi görünürdü. Bu ikisi, topçu ateşini buradan yönetiyor, kenti kuşatan kızılların her hareketini görüyorlardı. O gün bolşeviklerde nedense büyük bir kıpırdama vardı. Zeiss dürbününde, demiryolu hattı boyunca kendi birliklerinin hareketi görülüyordu. Podolsk garına doğru bir zırhlı tren, yaylım ateşini hiç kesmeden ağır ağır yaklaşıyordu. Bunun arkasında piyade dizileri görünüyordu. Kızıllar küçük kenti ele geçirmek için, birkaç kez saldırıya geçmişler, ama

siçevciler kenti siperle, engellerle kuşatmışlardı. Siperlerde şimdi yaylım ateşi altında bir kaynaşmadır başlamıştı, kasırgalar kopuyordu. Ortalık silah seslerinin deli gibi taka-takalarıyla dolmuştu, patlamaların artık ardı arkası kesilmiyordu, saldırı sırasında taka-taka'lar, uğultular doruğa çıkıyordu. İnsanlıkdışı gerilime dayanamayan bolşevik birlikleri, arkalarında açık arazide yatan hareketsiz vücutlar bırakarak, kurşun yağmuru altında geri çekiliyordu.

Yalnız bugün bu küçük kente indirilen darbeler daha inatçı ve daha sıktı. Top atışlarından, hava da allak bullak oluyor, anaforlar yaratıyor, bir o yana, bir bu yana dalgalanıyordu. Fabrika bacasından ortalık ayna gibi görünüyordu. Bolşeviklerin sıraları kah toprakla bir olarak, kah tökezleyerek, kah ileri doğru koşarak, durdurulmaz bir akın halinde ilerliyordu. Gar binası neredeyse onların eline düşecekti. Siçevciler, artık bütün yedeklerini de savaşa sürmüşler ama garda meydana gelen gediği dolduramamışlardı. Dehşetli bir azimle dolu bolşevik saldırı safları, gar çevresindeki sokakları dolduruyordu şimdi. Petliyuracılar, kısa süren müthiş bir darbeyle en son konumlarından, bahçe ve bostanlardan da püskürtüldükten sonra, garı koruyan Üçüncü Siçev Avcı Taburunun petliyuracıları karmakarışık, kopuk gruplar halinde kente doğru kaçtılar. Kendine gelmeye, korunmaya, siper kazmaya meydan vermeden, bütün barikatları, engelleri süngü darbeleriyle yerle bir eden Kızılordu safları, sokakları doldurmaya başladı.

Hiçbir güç Seryojka Bruzjak'ı, ailesinin yakın komşularının toplandığı bodrumda alıkoyamazdı. Yukarıya çıkmak istiyor, bodrumdan kurtulmak için çırpınıyordu. Anasının karşı koymalarını dinlemeden soğuk mahzenden dışarı çıktı. *"Sagaydaçniy"* denilen zırhlı otomobil dört bir yana ateş ederek evlerinin önünden hızla geçip gitti. Arkasından, paniğe kapılan petliyuracı safları, darmadağın durumda kaçışıyordu.

Seryojka'ların avlusuna bir petliyuracı koşarak girdi. Sıtmaya tutulmuş gibi titreyerek acele acele fişekliğini, miğferini, tüfeğini fırlattı ve çitten atlayarak bostanlarda kayboldu. Seryojka sokağa bakmayı aklına koymuştu. Güneybatı garına uzanan yoldan kaçarak uzaklaşıyordu petliyuracılar. Bunların geri çekilişini zırhlı araba koruyordu. Kente doğru giden şosede kimseler yoktu. Derken, şoseye bir Kızılordu eri fırladı. Yere yattı, şose boyunca ateş açtı. Arkasından bir ikinci, bir üçüncü Kızılordu eri daha... Seryojka görüyordu onları. Hepsi yerlere kadar eğiliyor ve koşarken ateş ediyorlardı. Yolun ortasında hiç sakınmadan, sırtında iç fanilası, güneşten yanmış, gözleri kazarmış bir çinli koşuyordu. Fişeklerini fanilasının üzerine sarmıştı. Her iki elinde elbombası vardı Çinli'nin. Hepsinden ileride, makineli tüfeğini önünde tutarak çok genç bir Kızılordu eri geliyordu. Bunlar, kente giren ilk Kızılordu saflarıydı. Seryojka çılgınca bir sevinç duydu. Şoseye atıldı ve var gücüyle bağırdı:

- Yaşasın yoldaşlarımız!

Şaşıran Çinli, az kalsın onu yere yıkıyordu. Tam Seryojka'ya vahşice saldıracakken, gencin coşkun, sevinçli hali onu durdurdu.

Soluk soluğa bağırdı Çinli:

- Petliyura nele kaçtı?

Ama Seryojka, onu dinlemiyordu. Avlusuna koştu, petliyuracının fırlattığı fişekliği, tüfeği yerden kaldırıp aldı ve kente ilk giren saflara yetişmek üzere arkalarından koştu. Onu ancak güneybatı garını işgal ettikten sonra gördüler. Ardına kadar cephaneyle yüklü birkaç katarın yolunu kestikten ve düşmanı ormana püskürttükten sonra, soluk almak üzere biraz durdular, yeni yeni mangalar, bölükler kurdular hemen. Genç mitralyözcü, Seryojka'nın yanına yaklaştı ve hayretle sordu:

- Nerelisin, yoldaş?

- Buralıyım, bu kenttenim, sizin gelmenizi bekledim.

Seryojka'nın çevresini Kızılordu erleri sardı.

Çinli memnun memnun gülümsüyordu.

- Ben tanır onu. O bağırdı: Yaşa, tovaliş yoldaş! O bolsevik.. Bizden, genç sosuk, yapşi sosuk o.

Ve bunu derken, Çinli Seryojka'nın sırtını sıvazladı hayranlıkla.

Seryojka'nın yüreğiyse sevinçten küt küt atıyordu. Demek onu hemen kendilerindenmiş gibi kabul etmişlerdi. Onların süngü saldırısıyla garı ele geçirmelerine yardım etti.

Kent, birden canlandı. Canlarından bezmiş kent halkı bodrumlarından, mahzenlerinden dışarı çıkıyor, kente giren Kızılordu birliklerini seyretmek için kapıların önüne diziliyordu. Antonina Vasilyevna ile Valya, Kızılordu erleri arasında herkesle birlikte uygun adımla yürüyen Seryojka'yı tanıdılar. Seryojka'nın başında kasket yoktu, omuzlarına fişeklikler asılıydı, omuzunun arkasında tüfeği görünüyordu.

Antonina Vasilyevna, küplere binerek ellerini birbirine vurmaya başladı.

Demek oğlu, Seryojka savaşa katılmıştı. Böyle birşeye ses çıkartmamak olur mu? Bütün kentin gözü önünde tüfekle yürüyor, bu da ne demek? Sonu ne olacak bunun?

Bu endişeyle Antonina Vasilyevna, artık kendini tutamadı, avaz avaz bağırdı:

- Seryojka, hemen eve dön, marş! Eşşek herif, gösteririm ben sana gününü. Gösteririm ben sana savaşmak ne demek oluyormuş!

Ve bunu derken, durdurmak niyetiyle, oğluna doğru atıldı.

Ama Seryojka, onun biricik oğlu, Seryojka, kulaklarını çekip kaç defa patakladığı oğlu, anasına sert sert baktı,

utancından ve uğradığı hakaretten yüzü kıpkırmızı kesildi. Kısa kesti:

- Bağırma? Buradan hiçbir yere ayrılmam. Ve duraklamadan önünden geçti gitti.

Antonina Vasilyevna dayanamadı, patladı:

- Yaa, annenle böyle mi konuşuyorsun! Hele bak, madem öyle, evine döneyim demeyesin sakın.

Seryojka başını çevirmeden bağırdı:

- Dönmem gayrı!

Antonina Vasilyevna ne yapacağını şaşırarak ortalıkta kalakaldı. Önündense yüzleri güneşten yanmış, toz toprak içinde savaşçılar geçiyordu durmadan.

Genç, tok ve alaycı bir ses duyuldu:

- Ağlama ana! Oğlun bakarsın komiser seçilir!

Bütün mangadan neşeli kahkahalar koptu. Bölüğün en önünde yürüyenler hep bir ağızdan, söylenen düzenli bir marşla coştular:

İleri, uygun adımla
Mertlik savaşta artar.
Arkadaş, yol aç azimle,
Ötede ÖZGÜRLÜK var.

Saflar güçlü seslerle marşa katıldılar, uçurdular melodiyi. Seryojka'nın çın çın çınlayan genç sesi de koroya katılıyordu. Yeni bir aile bulmuştu kendine. Ve bu aile içinde bir süngü de onun, Seryojka'nındı.

Lesçinski'lerin malikanelerinin kapısına beyaz bir karton asılmıştı. Kartonda kısacık: *"Devrim Komitesi"* yazılıydı.

Yanında al al yanan bir pankart. Pankarttaki Kızılordu erinin parmağı okuyanın göğsüne yöneliyor, gözleriyse gözlerinin içine bakıyordu. Altında bir yazı:

"Kızılorduya yazıldın mı?"

Politik grubun adamları geceleyin bu sessiz propagandacıları asıvermişler her yere. Kapıda bir de Devrim Komitesinin Şepetovka kenti emekçilerine hitaben bir çağrısı asılıydı:

> *"Yoldaşlar! Proleter orduları kenti işgal etti. Sovyetler iktidarı yeniden kurulmuştur. Hepinizi sükunete davet ediyoruz. Kanlı soykırımcılar kökünden yokedilmek üzere kentten püskürtüldü. Kızılordu saflarına katılınız. Emekçilerin iktidarını var gücünüzle destekleyiniz. Kentin askeri yönetimi garnizon başkanının elindedir. Sivil yönetimiyse Devrimci Komite yürütmektedir.*
>
> Devrimci Komite Başkanı
> ***Dolinnik"***

Lesçinski'lerin malikanelerinde yeni yeni adamlar belirmişti. Daha dün insanın hayatıyla ödediği "yoldaş" kelimesi, şimdi adım başında duyuluyordu. Anlatılmaz biçimde heyecan uyandıran bir kelimeydi "yoldaş".

Dolinnik artık uykuyu, dinlenmeyi bırakmıştı. Devrimci iktidarı düzene sokmakla uğraşıyordu marangoz.

Malikanenin ufak bir odasının kapısında bir kağıt parçası. Kağıtta kurşun kalemle "Parti Komitesi" yazılı. Burası yoldaş İgnatiyeva'nın yönetiminde. Sakin, kendine hakim bir hanım bu. Politik grup ona ve Dolinnik'e, Sovyet İktidarının kurumlarını oluşturma görevini vermişti.

Aradan yalnızca bir gün geçmişti, ama masa başında iş arkadaşları yer almışlar, daktilo makinesi tıkır tıkır tıkırdıyordu. Yardımcı Halk Komiserliği oluşturulmuştu. Komiser, Tıjitski'ydi, hareketli, sinirli bir adam. Tıjitski, şeker fabrikasında makinist yardımcısı olarak çalışıyordu. Sovyetler İktidarının hemen ilk günlerinde, bir polonyalı

inadıyla, fabrika yönetiminin aristokratik kodamanlarına darbeler indirmeye başlamıştı. Bunlar, bolşeviklere karşı gizli bir nefretle köşelerine sinmiş bekleşiyorlardı.

Fabrikada düzenlenen bir toplantıda, yumruklarını tribünün kenarına ateşli bir heyecanla indire indire bağırıyordu Tıjitski. Onu dört bir yandan saran işçilere sert, barışmak nedir bilmeyen sözlerini lehçe söylüyordu:

> *"Bitti!"* diyordu. *"Yeter artık! Babalarımız, bizler, ömrümüz boyunca Pototski'ye ırgatlık yaptık. Yeter! Saraylar kurduk biz onlara, bunun için kont cenapları bize sadece iş sırasında gebermeyecek kadar ücret veriyordu.*
>
> *Kont Pototski'ler, Sanguşko prensleri kaç yıldan beri ensemizde boza pişiriyorlar? Pototski'nin boyunduruğu altında bulunan polonyalı işçimiz az mı, ruslar, ukraynalılar az mı? İşte, bu işçiler arasında, kontun çanak yalayıcıları tarafından yayılan söylentiler dolaşıyor, sözümona Sovyetler iktidarı hepimizi demir yumruğu içine alacakmış.*
>
> *Kuyruklu bir yalan bu, yoldaşlar. Ülkemizde çeşitli milliyetlerden işçilerin hiçbir zaman şimdiki gibi serbestliği yoktu.*
>
> *Bütün emekçiler kardeştir, hele şu panlar elimize geçsin, görsünler gününü. Kolu havada bir eğri çiziyor ve yumruğu yine iniyordu tribünün kenarına. Milliyetleri birbirine düşüren kimler, kardeş kanını size döktüren kimler? Polonya'nın kralları ve zadeganı, çağlar boyunca Polonya köylüsünü Türklere saldırtıyordu, bir millet başka bir milletin gırtlağına sarılıyor, yok ediyor, seller*

gibi kan döküyordu, ne çok insan can verdi. Ne felaketler geldi Polonya'nın başına bu krallar yüzünden! Kime gerekliydi bunlar, sorarım size? Bizlere mi? Ama yoooo, bu rezilliklerin sonu geldi artık. Bu yılanların son günleri geldi çattı. Bolşevikler, bütün burjuvaları tirtir titreten sözler yaydı bütün dünyaya: "Tüm ülkelerin proleterleri, birleşin! "*İşte, bizim mutlu bir hayat için umudumuz, kurtuluş çaresi, emekçinin emekçiye kardeş olmasıdır. Yoldaşlar, komünist partisine yazılınız!*

Polonya, Cumhuriyet olacaktır, ama halk meclisleriyle yönetilecek bir cumhuriyet, Pototski'ler olmayacak artık, onların kökünü kazıyacağız. Polonya'da, ülkenin sahibi bizler olacağız. Bronik Ptaşinski'yi bilmeyen var mı aranızda? Bizim fabrikamızın devrim komitesi başkanı atandı. Eskiden hiçbir şey olmayan şimdi herşey olacaktır. Siz, bu taşlar arasında sinmiş bekleyen engerek yılanlarının sözlerine kanmayın! Bizlerin, emekçilerin güveni sayesinde büyük bir kardeşlik kuralım dünyada."

Vatslav, bu sözleri basit işçi yüreğinin ta derinliğinden koparıyordu. Tribünden indiği zaman, bütün gençler ona sevinç gösterisi yaptılar. Yalnız daha yaşlı olanlar çekingen davranıyorlardı. Kimbilir, ne olur, ne olmaz? Bakarsın yarın bolşevikler buradan püskürtülür, o zaman, ağzından kaçırdığı her söz için kat kat ceza görmek de var. Darağacında can vermesen bile, fabrikadan yüzde yüz kovulursun.

Milli Eğitim Komiseri sıskacık, uzun boylu öğretmen Çernopıjskiy'di. Yerli öğretmenler arasında şimdilik yalnız o bolşeviklerden yanaydı. Devrim Komitesi'nin karşısına Özel İşler Bölüğü yerleşti. Bu bölüğün Kızılordu erleri, Devrim Komitesi önünde nöbet bekliyorlardı. Akşamları, bahçeye, giriş kapısının yanına, her zaman tetikte duran, yılan gibi upuzun şeridi kıvrıla kıvrıla alıcı mekanizmanın içine sokulan bir "Maksim" yerleştiriliyor, yanında tüfekli iki kişi daha bulunuyordu.

Yoldaş İgnatiyeva, Devrim Komitesi'ne giderken gencecik bir Kızılordu erine gözleri takıldı. İgnatiyeva sordu:

- Yoldaş, yaşınız kaç?

- Onyedimin içindeyim.

- Buralı mısınız?

Kızılordu eri gülümsedi:

- Evet, ben önceki gün sokak çarpışmaları sırasında Kızılordu'ya girdim.

İgnatiyeva, yüzüne daha da dikkatle baktı:

- Babanız kim?

- Makinist yardımcısı.

Dolinnik, ordu mensubu birisiyle bahçe kapısından giriyordu. İgnatiyeva ona döndü:

- Komsomol'un Bölge Komitesi'ne yerli halktan bir yönetici buldum.

Dolinnik hızlı bir bakış gezdirdi Sergey'in üzerinde.

- Yahu, Zahar'ın oğlu bu. Tamam, hadi kur şu gençlik örgütünü.

Seryojka ona hayretle baktı:

- Eeee, bölük ne olacak?

Dolinnik, artık merdivenden yukarı çıkarken kısa kesti:

- O işi bize bırak.

İkinci gün akşamüstü *Ukrayna Komünist Gençler Birliği* kurulmuştu.

Ansızın ve hızlı başlayan yeni hayat, Seryojka'nın bütün varlığını doldurdu, kendi anaforunda döndürmeye başladı. Seryojka, ailesini unuttu gitti, oysa bir adımlık yerdeydiler.

O, Seryojka Bruzjak, artık bolşevikti. Onuncu kez cebinden daracık bir beyaz kağıt şeridi çıkarıyor, K.P. (b)U Komitesi resmi başlıklı kağıdında, onun, yani Seryoja Bruzjak'ın komsomol ve komite sekreteri olduğu yazılı. Hele kuşkucu biri buna inanmasın, asker biçimi dikili gömleğinin üstünde belini sıkan palaskada, kabasaba, ev işi branda bezinden kılıfın içinde, sevgili Pavka'nın hediyesi sahici ve epeyi kendini saydıran bir Mannlicher asılı. Al sana, en inandırıcı kanıt. Yazık, Pavluşka yoktu şimdi.

Seryojka, sabahtan akşama kadar Devrim Komitesi'nin emirlerini yerine getirmek üzere şuraya buraya koşuşuyordu. O anda da telaşlıydı. İgnatiyeva onu bekliyordu. İstasyona gideceklerdi, politik şube taburu, orada Devrim Komitesi için gazete ve kitap dağıtacaktı. Sokağa koşarak çıktı. Politik Şube memuru, onları otomobiliyle Devrim Komitesi'nin kapısı önünde bekliyordu.

Gar uzaktı. Garda, vagonlara karargah yerleştirilmişti ve ayrıca Birinci Ukrayna Tümeninin Politik Şubesi de orada bulunuyordu. İgnatiyeva, yolculukları sırasında Seryojka'yı soru yağmuruna tuttu:

- Sen kendi kolunda neler yapmayı becerdin, bakayım? Örgüt kurdunuz mu? Arkadaşlarını, işçi çocuklarını hazırlaman gerek. Yarın komsomolun bildirisini yazıp baskıya vereceğiz. Sonra bütün gençleri tiyatroda toplarız,

bir miting yaparız. Seni ben, Politik Şubeden Ustinoviç'le tanıştırırım. O da galiba sizlerle çalışıyor.

Ustinoviç, onsekizinin içinde bir Ukraynalı kız, bir divçina idi. Kısa kesilmiş siyah saçlıydı. Haki renkli, yepyeni, askeri biçimde bir gömlek vardı sırtında, belini daracık bir kemer sıkıyordu. Seryojka, ondan birçok ilginç şey öğrendi ve ondan yardım sözü de kopardı. Vedalaşırken kız, Seryojka'nın sırtına bir çuval kitap ve dergi yükledi, ayrıca eline ufacık bir karne sıkıştırdı. Bu karne, komsomol tüzüğü ve programıydı.

Akşam geç vakit Devrim Komitesine döndüler. Bahçede onları Valya bekliyordu. Sergey'e türlü sitemlerle saldırdı:

- Hiç utanma yok mu sende? Sen bizleri akrabalıktan mı çıkardın, anlayalım? Anam senin yüzünden hergün hüngür hüngür ağlıyor, babam kızıyor. Büyük bir çıngar kopacak şimdi.

- Boşveer, Valya, bi şeycik olmaz. Zamanım yok eve uğramaya. Vallahi de zamanım yok. Bugün de gelemeyeceğim. Ama seninle konuşmam gerek. Haydi sen bize gel.

Valya, kardeşini tanıyamıyordu. Tümüyle değişmişti Sergey. Sanki içi elektrikli şarjla doldurulmuştu. Kızkardeşini bir sandalyeye oturttu ve hemen konuya girdi:

- Bak, ne diyeceğim. Haydi, komsomola yazıl. Anlamadın mı? Yani Komünist Gençlik Birliği. Ben bu işte başkan gibi bir şeyim. İnanmıyon mu? Al, oku.

Valya okudu ve utandı. Ağabeyine baktı.

- Ne yapayım ben komsomola yazılıp da?

Seryojka kollarını açtı şaşkınlıkla.

- Ne dedin, ne dedin? Yapılacak şey mi yok? Sevgili kardeşim! Ben gece uyku nedir unuttum. Gençlerimizi hazırlamamız gerek. İgnatiyeva herkesi tiyatroda toplayalım, Sovyet iktidarı hakkında açıklamalarda bulunalım, diyor.

Benim için de diyor ki, sen bir nutuk çek. Ama boşuna, ben nutuk nasıl çekilir bilmem ki, elbette ki bilmem. Dilim tutulacak hani. Hadi, söyle şimdi, komsomol için ne dersin?

- Bilmem ki. Annem hepten kızacak.

- Boşver annemi, Valya. O ne anlar bu işlerden. O yalnız çocukları yanında olsun ister. Ama Sovyetler iktidarı karşısında değildir o. Ne gezer, iyi şeyler düşünüyor Sovyetler hakkında, yalnız cepheye başkaları gitsin, onun oğullarına dokunmasınlar. Ama adalet bu mu? Hak bu mu? Hatırla Juhray'ın bize anlattıklarını? Pavka'ya bak, dönüp anacağızına baktı mı hiç? Şimdi doğru dürüst bu dünyada yaşamak varken... Ne dersin. Valya'cığım. Valyuşa, hayır mı diyeceksin? Ne iyi olurdu. Siz kızlarla beraber, ben erkeklerle. Şu kızıl saçlı iblisi, şu Klimka'yı bugün hemen takacağım peşime. Peki ne dersin Valya, bize yanaşıyor musun? Bak, bu işle ilgili karnen bile hazır.

Cebinden karneyi çıkardı, Valya'ya uzattı. Valya gözlerini ağabeyine dikerek ve ondan bakışını ayırmadan yavaşça sordu:

- Ya bir daha petliyuracılar gelirse?

Seryojka, ilk kez bu sorunu ciddi ciddi düşündü.

- Ben herkesle basar giderim elbette. Ama senin durumun n'olacak? Anam mahvolur sana birşey olursa. Ve Seryojka sustu.

- Sen beni kaydet, Seryojka, ama anam bilmesin, başka kimsecikler bilmesin, bir sen bil, bir de ben. Ben sizlere her yönden yardımcı olurum, daha iyi olur böylesi.

- Tamam Valya, haklısın.

Derken odaya İgnatiyeva girdi.

- Yoldaş İgnatiyeva, bu benim küçük kardeşim Valya. Düşünceyle ilgili bir konuşmamız oldu. O tam bize uyacak

ama anamız pek tedirgin. Onu acaba kimse duymadan alabilir miyiz aramıza? Bizi buradan püskürtecek olurlarsa, bana bir şeycik olmaz, tüfeğime yapıştığım gibi giderim ben, ama o anamıza acıyor.

İgnatiyeva masanın kenarında oturuyor, ilgiyle dinliyordu.

- Peki. Böylesi daha iyi olur.

Tiyatro, tıklım tıklım geveze gençlerle doluydu, buraya bütün gençler kentin şurasına burasına asılı afişlerle, çağrılarla davet edilmişlerdi. Her yere beklenen mitingin ilanları asılmıştı. Şeker fabrikasının işçi amatör orkestrası çalıyordu. Salonda daha çok öğrenciler vardı. Liseli erkek öğrenciler, kız öğrenciler, resmi yüksek okul öğrencileri.

Gençleri buraya çeken mitingden çok, oyundu.

En sonunda perde açıldı ve sahneye bölge merkezinden az önce gelen bölge parti sekreteri, yoldaş Razin çıktı.

Sıskacık, ufak tefek, sivri burunlu bir adam olan Razin, hemen herkesin dikkatini üzerine çekti. Söylevini, herkes büyük bir dikkatle dinledi. Bütün ülkeyi sarsan çarpışmalardan, mücadelelerden sözediyor, gençleri komünist partisi çekirdeği etrafında toplanmaya davet ediyordu. Usta bir hatip gibi konuşuyordu, ancak söylevinde "ortodoks marksistler", "sosyal-şovenistler" ve buna benzer birçok deyim vardı, bunları dinleyiciler elbette ki anlayamadılar. Ama sözlerini bitirdiği zaman onu gürültülü biçimde alkışladılar. Razin sözü Seryojka'ya bıraktı ve gitti.

O anda Seryojka'nın korktuğu başına geldi. Konuşmaya bir türlü başlayamıyordu. Söz arıyor, ezilerek: "Acaba nereden girişsem, ne desem?" diye soruyordu Seryojka kendi kendine ve söyleyecek laf bulamıyordu.

İgnatiyeva, imdadına yetişti. Oturduğu masanın başından ona fısıldadı:

- Onlara bir Komsomol Hücresi örgütlemeyi önersene.

Seryojka hemen atıldı:

- Artık söylenenleri duymuşsunuzdur, arkadaşlar. Şimdi bir hücre kurmalıyız. Bizi kimler destekliyor?

Salonda çıt yoktu.

Bu kez de Ustinoviç yardımına koştu. Dinleyenlere Moskova'daki gençlik örgütlerinden söz açtı. Seryojka kahrından yerin dibine batarak bir yana çekildi, onu dinlemeye başladı.

Seryojka, örgüte karşı olan bu tutum yüzünden üzülüyor, kaşlarını çatarak salonda oturanlara kötü kötü bakıyordu. Ustinoviç'i dikkatsizce dinlediler. Zalivanov, Ustinoviç'e pis pis bakarak Liza Suharko'nun kulağına bir şeyler fısıldıyordu. En ön sıralarda, buruncukları pudralı, son sınıftan liseli kızlar gözlerini süzerek etrafa bakınıyor, aralarında fısıldaşıyorlardı. Sahneye giriş yerinde, köşede grup halinde Kızılordu erleri oturuyordu. Onların arasında Seryojka tanıdık makineli tüfekçiyi de gördü. Bu er, sahnenin kenarında oturuyor ve hırçın hırçın yerinde kıpırdanarak, şık mı şık giyimli Liza Suharko ile Anna Admovskaya'ya kin ve nefretle bakıyordu. Kızlarsa hiç utanmadan, sıkılmadan, kıkır kıkır gülüşerek, erkek arkadaşlarıyla sohbet ediyorlardı.

Ustinoviç, kendisini dinleyen olmadığını görünce, konuşmasını hemen kısa kesti ve yerini İgnatiyeva'ya bıraktı.

İgnatiyeva'nın sakin sözleri dinleyenleri tekrar yatıştırdı.

- Arkadaşlar, gençler, diyordu İgnatiyeva. Hepiniz burada duyduklarınızı bir kez daha iyice düşünebilirsiniz ve eminim, birçok genç, seyirci kalmaktansa, devrime katılmayı yeğleyecektir. Hepiniz için kapılarımız ardına kadar açık. Şimdi sıra sizde. Düşündüklerinizi bize anlatmanızı istiyoruz. Konuşmak isteyenler, buyursunlar.

Ve salon yine sessizliğe büründü. Ama işte, arka sıralardan bir ses yükseldi:

- Ben konuşmak istiyorum.

Sahneye doğru bir ayı yavrusunu andıran, hafif şehla gözlü Mişa Levçukov ilerliyordu.

- Şey, ne diyecem, madem öyle, bolşevikleri tutmak gerek. Ben buna hayır demiyorum. Seryojka zaten beni tanır. Haydin, yazılıyorum ben komsomola.

Seryojka, sevinerek gülümsedi. Birdenbire sahnenin ortasına fırladı.

- Görüyorsunuz ya, arkadaşlar! Diyordum ben size, Mişka bizimkilerden, çünkü babası makasçıydı, vagon altında ezildi, Mişka'nın eğitimi yarıda kaldı bu yüzden. Ama liseyi bitirmediği halde bizim ne istediğimizi hemen kavradı.

Salonda bir gürültü koptu. Öğrenci Okuşev, konuşmak istedi. Okuşev, eczacının oğluydu, fiyakalı bir perçemi vardı. Üniformasının ceketini çekiştirip kendine bir çeki düzen verdikten sonra söze başladı.

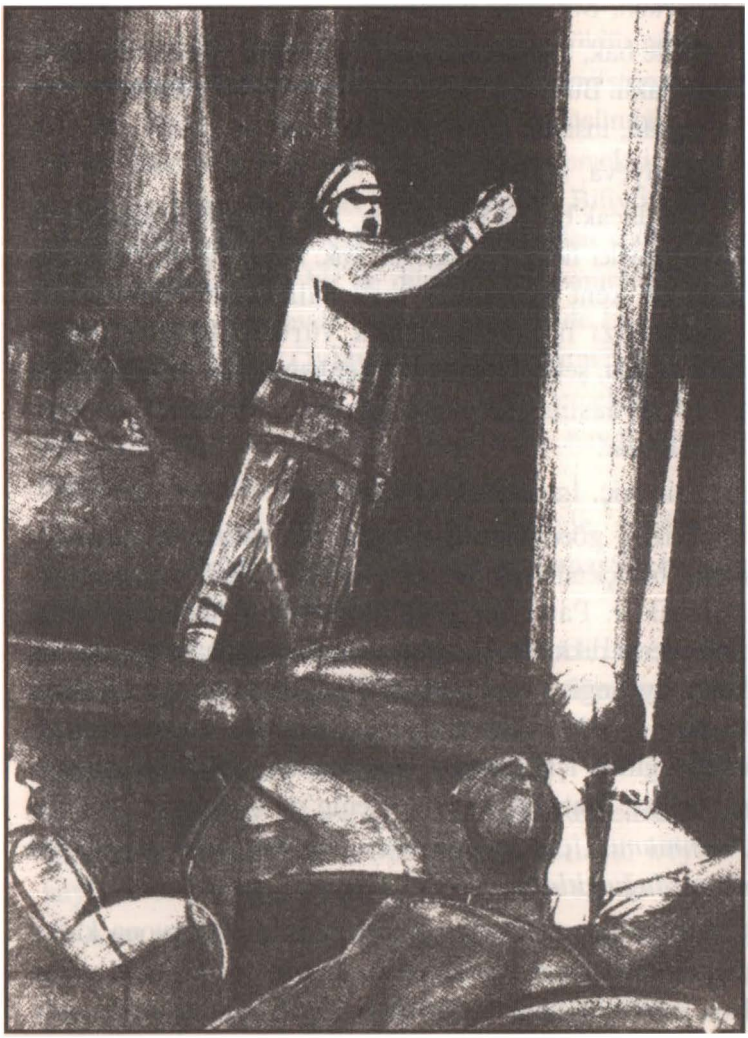
- Affedin, arkadaşlar. Bizden ne istediklerini anlayamadık. Politikaya mı karışalım? O zaman, okumayı bırakalım mı yani? Liseyi bitirmemiz gerek. Bir spor derneği, yada bir kulüp kursalardı, anlardık. Orada toplanırdık, okurduk hepimiz. Yoksa... Bugün politikayla uğraş, yarınsa, vay ne diye uğraştın diye asıl... Yooo, izninizle, bu işte yokuz. Buna kimse razı olmaz sanırım.

Salonda bir kahkaha koptu. Okuşev, sahneden aşağı indi ve yerine oturdu. Onun yerini genç makineli tüfekçi aldı. Kudurmuş gibi bir hali vardı, kasketini alnına kadar geçirdi ve öfkeli bakışlarını yıldırım hızıyla sıralarda gezdirdi, sonra yüksek sesle bağırdı:

- Ne var gülecek, pis herifler?

Gözleri, kor gibi yanan iki kömür. Öfkeden titreyerek ve derin bir soluk alarak konuşmaya başladı:

- Adım, sanım İvan Jarkiy. Ne anamı bilirim, ne babamı. Kimsesiz büyüdüm ben. Yoksuldum, dilenciydim, bahçe duvarları dibinde sürünürdüm. Açtım, evsiz barksızdım. Köpeğinkinden beterdi hayatım, sizinkine benzemezdi, hanım evlatları, lapacı çocuklar sizi. Derken, Sovyet İktidarı geldi çattı. Beni Kızılordu erleri sokaktan topladılar. Bütün bölük beni evlat edindi, beni giydirdi, kuşattı, okuma-yazma öğretti ve hepsinden önemlisi, beni insan yaptı, insan nedir anlamaya başladım. Onlar beni bolşevik yaptılar ve ben ölünceye kadar bolşevik kalacağım. Mücadelenin ne uğruna yapıldığını biliyorum. Onlar bizden, yoksullardan yana, emekçilerin iktidarı için savaşıyorlar. Beygir gibi kişneyip duruyorsunuz, oysa ki kentinize girerken bizlerden ikiyüz arkadaş can verdi, öldü gitti... -Ve bunları söylerken, Jarkiy'in sesi aşırı gerilmiş bir yay gibi titremeye başladı.- Bir an bile düşünmeden hayatlarını verdiler mutlu yaşamamız için, davamız için... Bütün ülkemizde insanlar can veriyorlar, bütün cephede kırılıyor erler. Sizse, buyurun, atlı karıncaya binip eğleniyorsunuz. Yoldaşlar, bunlara mı hitap ediyorsunuz? Bunu derken konuşmacı birden başkanlık kürsüsüne döndü. Bunlara, şu heriflere mi? Bunu derken parmağıyla salonda oturanları gösterdi. Bunlar sizi anlayacak mı sanki? Asla! Tok, açın halini bilmez. Bir tek genç çıktı aranızdan, çünkü o da yoksul, o da yetim. Ve yine topluluğa saldırarak: İstemez! diye bağırdı! Siz olmasanız da işimizi yürütürüz, size mi yalvaracağız, sizin gibisini ne yapalım biz? Sizi yaylım ateşiyle temizlemeli, bağırsaklarınızı deşmeli. Ancak bu paklar sizin gibileri. Bunu artık sahneden aşağı atlarken en son olarak oturanlara haykırdı ve kimseye bakmadan çıkıp gitti salondan.

Başkanlık Kürsüsünden hiç kimse toplantının sonuna kadar tiyatroda kalmadı. Devrim Komitesine doğru giderlerken, Seryojka üzülerek:

- Hele bak, amma da karıştı işler! dedi. Aslına bakarsan Jarkiy haklı. Bu liselilerle birşey yapmayı başaramadık. Hay kör şeytan, insanın kuduracağı geliyor!

İgnatiyeva, sözünü kesti:

- Şaşılacak birşey yok bunda. Burada gerçek proletarya olacak gençler hemen hemen hiç yok. Hepsi ya küçükburjuva yahut da kent aydınları, yerli halk yani. Halbuki biz çalışmamızı işçiler arasında yürütmeliyiz. Kereste fabrikasında, şeker fabrikasında çalışmalısın. Ama mitingin er geç faydasını göreceğiz. öğrenciler arasında çok iyi çocuklar var.

Ustinoviç, İgnatiyeva'ya hak verdi.

- Bizim görevimiz Seryojka, bıkmadan, usanmadan herkesi bilinçlendirmek, herkesin bilincine kendi sloganlarımızı aşılamaktır. Parti her yeni olayı yorumlayacak, bütün emekçilerin dikkatlerini çekecektir. Biz daha birçok miting düzenleyeceğiz, toplantılar, kongreler filan... Politik şubemiz, garda yazlık tiyatro açacak. Bir-iki güne kadar halkın eğitimi için özel bir tren gelecek, Ciddi bir çalışma yapacağız. Hatırlar mısınız Lenin'in sözlerini: *"Davayı kazanmamız için milyonlarca, milyonlarca emekçinin oluşturduğu kitlenin bizi desteklemesi gerek."*

Akşam geç vakit, Sergey, Ustinoviç'i istasyona kadar geçirdi. Vedalaşırken elini sımsıkı sıktı ve kısacık bir an daha kendi elinde tuttu. Ustinoviç, belli belirsiz gülümsedi.

Sergey, kente dönerken kendi evine uğradı.

Anasının bütün saldırılarını ağzını açmadan, karşı koymadan dinledi. Ama babası işe girişince, Seryojka ona

karşılık verdi. Zahar Vasilyeviç'e soluk aldırmadı ve şaşkına uğrattı:

- Bana bak baba, hani alınanlar zamanında grev yapmıştınız, hani lokomotifte nöbetçileri öldürmüştünüz, hatırlar mısın, o zaman aileni pek mi düşünmüştün sen, pek mi umurundaydık biz senin? Kesinlikle düşünmüştün, şu var ki, yine de o harekete girişmeye seni emekçi vicdanın zorlamıştı. Ben de sizleri düşünüyorum. Biliyorum, geri çekilmek zorunda kalırsak benim yüzümden sizin başınız belaya girecek. Ama bir de düşün, ya kazanırsak? İktidar bizim olacak. Ben evde oturamam. Sen de bunu çok iyi bilirsin ya, baba. Öyleyse ne kızıyorsun? Büyük bir mücadeleye atıldım ben, sen beni desteklemelisin, oysa ki bak, olay çıkarmaya kalkıştın. Hadi, baba, haydi gel seninle barışalım, o zaman anam da sesini keser.

Babasına saydam, masmavi gözleriyle, sevecenlikle bakıyordu. Haklı olduğuna fazlasıyla inanarak, babasına şefkatle, sevgiyle gülümsüyordu.

Zahar Vasilyeviç, oturduğu tahta sedirde heyecanla bir ileri bir geri kıpırdamaya başladı ve sık bıyığının dikilen kıllarıyla çoktandır tımar görmemiş sakalı arasından gülümsedi, sararmış dişlerini göstererek.

- Vay bacaksız, demek ki vicdan, bilinç temeline dayadın çalışmanı? Ulan, beline bir tabanca astınsa, beybaban kayışını da mı şaklatamaz sırtında, ha, ne sandın?

Ama sesinde korkutuculuk yoktu. Utanarak, laf olsun diye bir-iki nazlanır gibi oldu ama, sonra, birden karar vermişçesine, eğri büğrü nasırlı elini oğluna uzattı.

- Hadi, dayan be Seryojka! 'lan, madem yokuş yukarı tırmanıyoruz fren yapacak değilim, yalnız hep de yabanileşme, bizi görmeye gel arada bir.

Gece. Yarı açık duran kapıdan basamaklara bir ışık şeridi düşüyor. Yumuşak, kadife kaplı divanlarla bezenmiş odada, yuvarlak avukat masası başında, beş kişi. Devrim Komitesi toplantısı. Dolinnik, İgnatiyeva, kırgıza benzeyen, kürklü kubanka ceketi giymiş Çeka başkanı Timoşenko ve Devrim Komitesinden iki kişi: Kapı gibi demiryolcu işçisi Şudik ve depo işçisi, basık burunlu Ostapçuk.

Dolinnik, masanın üzerine boylu boyunca yaslanarak ve inatçı gözlerini İgnatiyeva'ya dikerek, kısılmış bir sesle kelimelere basa basa, ağır ağır konuşarak:

- Cepheye levazım ikmali gerek, diyordu. İşçilere yiyecek gerek. Biz buraya girer girmez kasapmış, bakkalmış, kabzımalmış, pazar soyguncularının hepsi de fiyatları alabildiğine yükseltmişler. Sovyet hükümetinin banknotlarını kabul etmiyorlar. Ya eski çar Nikolay'ın yahut da Kerenski'nin paraları geçiyor burada. Bugün, hemen fiyatlara narh koyacağız. Çok iyi biliyoruz ki, bu karaborsacıların, istifçilerin hiçbiri narhlı fiyat karşılığında mal satmak istemez. Saklayacaklar. O zaman arama-tarama yapacağız, şu halkın derisini yüzmeye kalkışanların ellerinden mallarını alacağız, elkoyacağız varına yoğuna heriflerin. Burada rica, minnet sökmez. Emekçilerin aç kalmalarına susacak değiliz. Yoldaş İgnatiyeva çok ileri gitmeyelim, yani ipi koparmayalım, diyor. Bu -dobra dobra konuşmak- gerek, İgnatiyeva'nın aydın sınıfına özgü bir nazendelik kalıntısıdır. Darılma Zoya, gerçeği konuşmamız gerek. Kaldı ki iş, ufak tefek bakkal-manav işi de değil. Bugün haber aldım, meyhaneci Boris Zon'un evinde, gizli bir mahzende erzak deposu varmış. Bu mahzene, daha petliyuracılardan önce, büyük mağaza sahipleri, toptancılar kıyamet kadar mal saklamışlarmış. Ve bunu derken çok anlamlı ve alaycı bir bakışla Timoşenko'yu süzdü.

Çeka başkanı biraz şaşkın, biraz da öfkeli sordu:

- Yok canım? Nereden haber aldın?

Dolinnik'in bütün istihbaratı kendisinden çok daha önce almasını çekemiyordu, halbuki ondan çok önce kendisinin yani Timoşenko'nun bütün bunları bilmesi gerekiyordu.

- He, he, he! diye gülüyordu Dolinnik. Ben, kardaşcağızım herşeyi görürüm, hiçbir şey gözümden kaçmaz. O mahzen şöyle dursun, daha neler biliyorum, neler. Senden başlayalım: Dün tabur komutanının şoförüyle yarım şişe kaçak ev votkasını lıkır lıkır içen kimdi acaba?

Timoşenko, sandalyesinde kıpır kıpır kıpırdamaya başladı. Solgun yüzünde al benekler belirdi. Sonra hayranlıkla:

- Vay çakallar vay! diye haykırdı. Ama suratını asan İgnatiyeva'ya bir göz attıktan sonra sustu. "Vay şeytanın marangozu vay! Desene ki herifin kendi eli altında hazır bir Çeka'sı varmış." diye düşünüyordu Timoşenko, Devrim Komitesi başkan yardımcısına bakarak.

Dolinnik sözüne devam etti:

- N'olacak, Sergey Bruzjak'tan öğrendim. Çocuğun arkadaşı büfede mi çalışıyormuş, ne? Bu çocuk aşçılardan öğrenmiş durumu, eskiden Zon onlara diledikleri şeyi, istedikleri miktarda kaşla ve göz arasında bulup veriyormuş. Dünse Seryojka daha da fazla bilgi verdi: Evet, böyle bir mahzen varmış. İş onu bulmakta. Sen Timoşenko, çocukları toparla bakalım. Seryojka'yı da onlara kat. Bugünden tezi yok herşey meydana çıkar. İşi becerirsek, işçilere ve levazım taburu komutanlığına bol bol erzak teslim ederiz.

Yarım saat sonra, silahlı sekiz kişi meyhanecinin evine girdi, iki silahlı adam da sokakta, giriş kapısı önünde kaldılar.

Evsahibi, tıknaz, dokuz kova alan bir fıçı kadar kocaman göbekli, kızıl, sert kıllı saçı-sakalı birbirine karışmış adam, tahta bacağı ile tıkır tıkır döşemeyi döverek içeri girenlere yaltaklanmaya, onlara yağ çekmeye ve çatlak, hırıltılı, kalın sesiyle soru sormaya başladı:

- Buyursunlar, yoldaşlar. Birşey mi var? Bu kadar geç saatte sizi buraya hangi rüzgar attı?

Zon'un arkasında, kızları sırtlarında sabahlıklarla duruyor, Timoşenko'nun elektrikli el fenerinin ışığından gözlerini kırpıştırıyorlardı. Tombul hanımı, bitişik odada, ahlarla, oflarla giyiniyordu.

Timoşenko, iki kelimeyle durumu anlattı.

- Arama yapacağız.

Döşemenin her karesini incelediler. Kesilmiş sobalık odunla hıncahınç dolu büyük odunluk, kilerler, mutfaklar, mutfağın altındaki büyük mahzen, her yer didik didik arandı. Ama gizli mahzenin izi bile yoktu.

Mutfağın yanındaki ufacık odada meyhanecinin hizmetçisi derin bir uykudaydı. Öylesine dalmıştı ki uykuya, odaya birilerinin girdiğinden habersizdi. Seryojka, onu korkutmamaya çalışarak uyandırdı.

Uykudan mahmur kıza sordu:

- Burada mı çalışıyorsun?

Kız hiçbir şey anlamadan, bir eliyle üstüne yorganını çekerek, öbür elini ışığa karşı siper yaparak şaşkınlık içinde cevap verdi:

- Evet, burada çalışıyorum. Ya siz necisiniz?

Seryojka, ona durumunu anlattı, giyinmesini söyledi.

Büyük, geniş yemek odasında Timoşenko evsahibini sorguya çekiyordu. Meyhaneci ofluyor, pufluyor, ağzından salya püskürtüyor, heyecanlanıyordu.

- Ne istiyorsunuz? Yok başka bir mahzenim. Boşuna zaman harcıyorsunuz. Vallahi de boşuna, billahi de. Bir meyhanem vardı, orası öyle. Ama şimdi yoksulum ben. Petliyuracılar yağma ettiler evimi barkımı, az kalsın beni de öldürüyorlardı. Sovyet iktidarına sevindim, ama varım, yoğum bu, işte, görüyorsunuz. Ve bunu söylerken kısa, şişman kollarını açıyordu ortalığı göstererek. İçinde kırmızı damarcıklar olan gözleriyse Çeka başkanından Seryojka'ya, Seryojka'dan herhangi bir köşeye, oradan da tavana dikiliyordu.

Timoşenko, sinirli sinirli dudaklarını ısırıp duruyordu:

- Demek öyle, demek ki gerçekleri söylememekte ısrar ediyorsunuz? Son kez iyilikle öneriyorum: Mahzenin nerede olduğunu söyler misiniz?

O anda, meyhanecinin karısı atıldı:

- Ah, ah, amma da yaptınız yoldaş asker kişi! Biz de herkes gibi açlık çekiyoruz! Evimizi yağma ettiler, hiçbir şeyimiz kalmadı.

Kadın bunu derken ağlamak bile istedi ama ağlama numarası pek sökmedi.

Seryojka da lafa karıştı:

- Açlık çekiyormuşsunuz, ama hizmetçiniz de eksik değil.

- Ah, ah, ne hizmetçi! Zavallı bir kız bize sığındı, gidecek yeri yokmuş da. Hristinka kendisi size anlatsın.

Timoşenko'nun sabrı tükenmeye başlamıştı.

- Peki, diye haykırdı, haydi iş başına!

Dışarısı artık aydınlanmaya başlamıştı, evdeyse inatla arama sürüp gidiyordu. Onüç saatlik bir aramanın başarısızlığına kuduran Timoşenko, bir ara artık vazgeçmeyi bile düşünmüştü. Ama, Seryojka giyinerek, dışarı çıkmak üzere ufak sandık odasının önünden geçerken, gençkızın çok yavaş fısıltısını duydu:

- Mutfakta büyük ocağın içine bakın.

On dakika sonra tuğladan örülmüş Rus usulü ocak delinerek, mahzenin demir kapısı meydana çıkarıldı. Bir saat sonra, iki tonluk bir kamyon, tıklım tıklım fıçılarla, çuvallarla dolu olarak, meyhanecinin evinden ayrılıyordu. Evi büyük bir meraklılar kalabalığı sarmıştı.

Çok sıcak bir yaz günü, elinde ufak bir çıkın, gardan Mariya Yakovlevna çıkageldi. Artem'in, Pavka hakkında anlattıklarını dinlerken iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Karanlık günler başlamıştı Mariya Yakovlevna için. Hiçbir geçim kaynağı yoktu. O da ne yapsın, Kızılordu erlerinin çamaşırını yıkamaya koyuldu. Erler de ona bir ordu mensubu erzak karnesi uydurdular.

Bir gün Artem, işten dönerken, her zamankinden hızlı adımlarla, paldır küldür geçti pencereleri önünden. Kapıyı itti, daha evin eşiğinden seslendi:

- Pavka'dan haber geldi.

"*Sevgili Artem ağabey,*" diyordu Pavka mektubunda.

"*Sana haber vereyim dedim, sevgili ağabeyim, ben iyiyim, hayattayım. Yalnız, sağlık durumum daha tam iyi değil. Kurşun yedim baldırımdan, ama iyileşiyorum yavaş yavaş. Doktor diyor ki, kemik sağlammış. Hiç merak etme beni, herşey düzelecek. Belki izin verirler, hastaneden çıkınca bakarsın, gelirim. Annemle görüşemedim, ne olduysa oldu. Ben, şimdi süvari bölüğü Kızılordu eriyim, bölüğüm Yoldaş Kotovski bölüğü adını taşıyor, bilirsiniz belki, kahramanlığını. Bölük komutanımıza karşı saygım büyük. Annem eve döndü mü? Döndüyse ona sevgilerimi ilet, başını ağrıttığım için de özür dilediğimi söyle.*

Kardeşin"

Mariya Yakovlevna, bu mektup üzerine bir hayli gözyaşı döktü. Şaşkın oğlan, yattığı hastahanenin adresini bile vermemiş!

Seryojka, sık sık garda duran, üstünde AGİTPROP PODİVA (Ajitasyon - Propaganda ve Politik Eğitim Şubesi) yazılı yeşil vagona uğruyordu. Burada ufak bir kompartımanda Ustinoviç ile Medvedeva çalışıyorlardı. Medvedeva'nın ağzından sigara eksik olmazdı, dudaklarının ucuyla takılarak gülümsüyordu arada bir.

Komsomol Bölge komitesi sekreteri farkına varmadan Ustinoviç'le çok ahbap olmuştu ve deste deste dergi, kitap ve gazeteyle gardan ayrılırken, bu kısacık buluşmadan belli belirsiz bir sevinç duygusunu da yüreğinde götürüyordu.

Politik Şubenin açık hava tiyatrosu hergün tıklım tıklım işçilerle, Kızılordu erleriyle dolup taşıyordu. Hattın birinde, ray üzerinde baştan aşağı parlak, cırtlak renkli afişlerle kaplı 12. Kolordunun Politik Eğitim treni duruyordu. Bu tren yirmidört saat fokur fokur kaynayan hayatını yaşıyordu: matbaa çalışıyordu, gazeteler çıkarılıyordu, bildiriler, emirler, ilanlar basılıyordu. Cephe bir adımlık yerdeydi. Seryojka, rastlantı eseri olarak bir akşam tiyatroya uğradı. Kızılordu erleri arasında Ustinoviç'i buldu.

Gece geç bir saatte onu, bütün Politik Eğitim Şubesi mensuplarının oturdukları gara götürürken, nasıl olduğunu kendisi de anlamadan, Seryojka, birden Ustinoviç'e sordu:

- Nedendir bu, yoldaş Rita, her zaman seni görmek istiyor canım? Sonra ekledi: Senin yanında herşey iyi oluyor da... Seni bir görsem, azmim artıyor, canım işe sarılmak istiyor, işe gömülmek, hiç bitmez işlere.

Ustinoviç durakladı:

- Bana bak, yoldaş Bruzjak, karar verelim seninle, ilerisi için: Şiirsel sözler söylemeyeceksin bana, tamam mı? Ben sevmem böyle şeyleri.

Seryojka'nın yüzü kızardı, azar işitmiş bir liseliye döndü.

- Canım, sana ben bunu bir arkadaşa söyler gibi söyledim, sen de beni tersliyorsun... Devrim aleyhine birşey mi dedik yani? Peki, yoldaş Ustinoviç, bir daha asla, asla böyle şeyler konuşmayacağım.

Ona elini uzatarak, koşarcasına kente döndü.

Birkaç gün üstüste gara hiç uğramadı. İgnatiyeva, onu çağırdı ama, işim var diye bahane buluyor, yerinden ayrılmıyordu. Gerçekten de işi başından aşkındı.

Bir gece, çoğunlukla şeker fabrikası kodamanlarından olan polonyalıların oturduğu sokaktan evine dönen Şudik'e tabanca çekildi. Bu olayla ilgili aramalar yapıldı. Pilsutski'nin "Strelets" (Atış Birliği) adlı örgütüne ait belgeler ve silahlar ele geçirildi.

Devrim Komitesi toplantısına Ustinoviç de geldi. Seryojka'yı bir kenara çekerek gayet sakin bir tavırla ona sordu:

- Ne o, küçükburjuva gibi olayı onur sorunu mu yaptın? Kişisel bir konuşma başka, çalışma başka şeydir, birbirine mi karıştırmaya kalkıştın bunları? Olmaz böyle şey, sayın yoldaş.

Seryojka, fırsat düştükçe yine yeşil vagona uğramaya başladı.

Bölge konferansına katıldı. İki gün ateşli tartışmalarla geçti. Üçüncü gün, Seryojka bütün diğer temsilcilerle birlikte silahlandı ve tam yirmidört saat nehrin ötesindeki ormanlarda, ipini koparıp asılmaktan kurtulan petliyura atamanı Zarudniy'in çetelerini kovaladı. Bu işten dönünce, İgnatiyeva'nın odasında Ustinoviç'le karşılaştı. Yine onu gara kadar götürdü, vedalaşırken sımsıkı elini tuttu.

Ustinoviç öfkeyle elini çekti. Ve yine Seryojka bir hayli zaman AGİTPROP vagonuna uğramadı. Hatta işi düştüğü

zaman bile Rita ile karşılaşmamaya özen gösteriyordu. Rita, bu tutumunun ne demek olduğunu ısrarla sorunca, kabaca kısa kesti:

- Ne konuşayım seninle? Durup dururken adamı yine küçükburjuvalıkla yada emekçi sınıfa ihanetle filan suçlarsın.

İstasyona, Kafkasya Kızıl Bayrak Tümeni katarları geldi. Devrim Komitesine kara saçlı, kara gözlü, esmer üç komutan uğradı. Uzun boylu, zayıf, gümüş kakmalı kemer kuşanmış olanı Dolinnik'e saldırıyordu:

- Boş laf istemez. Yüz araba ot ver. Atlarımız ölüyor.

O zaman Seryojka, iki Kızılordu eriyle saman aramaya çıktı. Bir köyde kulak çetesiyle yüzyüze geldiler. Kulaklar Kızılordu erlerini çevirdi, yarı ölü yarı diri durumda bıraktılar. Seryojka, hepsinden az dayak yiyen oldu, genç olduğu için ona acımışlardı. Onları Yoksullar Komisyonu üyeleri kente getirdi.

O köye bir bölük asker gönderildi. Ertesi gün çok miktarda ot da bulundu.

Seryojka, ailesini endişelendirmemek için İgnatiyeva'nın odasında yatıyordu. Ustinoviç, uğruyordu arada bir. O akşam ilk kez Ustinoviç onun elini sıktı, öylesine sevecen ve sımsıkı bir el sıkmasıydı ki bu, Seryojka dünyada bu kadarına cesaret edemezdi.

Çok sıcak bir öğleüstü, Seryojka vagona uğrayarak Rita'ya Korçagin'in mektubunu okudu, arkadaşını anlattı. Ayrılırlarken kısaca:

- Ormana uzanayım, gölde yıkanayım bari, dedi.

Ustinoviç, elindeki işi bir kenara bırakarak, onu durdurdu:

- Az bekle. Birlikte gideriz.

Ayna gibi hareketsiz, kıpırtısız gölün kenarında durdular. Berrak, saydam suyun serinliği dayanılmaz derecede çekiciydi.

- Sen çıkış yerine git, yolda bekle. Yüzeceğim, dedi Ustinoviç emredercesine.

Seryojka, köprünün yanındaki taşın üstüne oturdu, yüzünü güneşe tuttu.

Arkasından su şıpırtıları duyuluyordu.

Ağaçlar arasında, Seryojka, Tonya Tumanova'yı ve Politik Eğitim treninin askeri kumandanı Çujanin'i gördü. Çujanin yakışıklıydı, kusursuz dikilmiş pahalı kumaştan bir üniforma ceketi, palaskası ve bir sürü kayışı, gıcır gıcır çizmeleri vardı. Tonya ile kolkola yürüyor, ona neşeli neşeli bir şeyler anlatıyordu.

Seryojka, Tonya'yı hemen tanıdı. Pavluşa'dan mektubu getiren oydu. O da Seryojka'ya dikkatli dikkatli baktı, tanımıştı demek ki. Kendisiyle aynı hizaya gelince, Seryojka, Tonya'yı durdurdu.

- Bir dakika yoldaş. Bir bakıma sizi de ilgilendiren bir mektubum var.

Ve bunu derken ona mektubun yazılarla dolu yaprağını uzattı. Tonya, kolunu çekti ve mektubu okumaya koyuldu. Kağıt yaprağı elinde belirli belirsiz titremeye başladı. Seryojka'ya mektubu geri verirken Tonya sordu:

- Onunla ilgili başka haber var mı?

- Hayır, dedi Sergey.

Arkalarında, Ustinoviç'in ayağı altında çakıl taşları hışırdadı. Çujanin, Rita'yı gördü ve Tonya'ya dönerek fısıldadı:

- Gidelim.

Ama Ustinoviç'in alaycı ve aşağılayıcı sesi onu durduğu yere mıhladı:

- Yoldaş Çujanin! Trende sabahtan beri harıl harıl sizi arıyorlar.

Çujanin ona düşmanca bir bakış attı:

- Boşverin. Ben olmasam da, işlerini yürütürler nasıl olsa, dedi.

Ustinoviç, Tonya ve komutanın ardından bakarak:

- Şu serseriyi ne zaman kovacaklar? diye söylendi.

Orman, meşe ağaçlarının güçlü taçlarını sallayarak hışırdıyordu. Göl, serinliğiyle insanı davet ediyordu. Seryojka da suya girip yüzmek için can atmaya başladı.

Yıkandıktan sonra, Ustinoviç'i ağaçların kesilmesiyle açılmış ufak bir alanın yanında, devrilmiş bir meşe ağacı tomruğu üstünde otururken gördü.

Konuşarak ormanın içine girdiler. Yüksek, yemyeşil otlarla kaplı bir düzlükte dinlenmeye karar verdiler. Orman sakindi, ses seda yoktu. Meşe ağaçları birbiriyle yavaşça fısıldaşıyorlardı. Ustinoviç, yumuşak otların üstüne uzandı, kollarını kıvırıp başının altına yerleştirdi. İnce, zarif bacaklarını, yama üstüne yama vurulmuş ayakkabı içindeki ayaklarını şimdi otlar örtüyordu. Seryojka'nın gözü ayaklarına takıldı, düzgün yamaları gördü, sonra kendi ayaklarına, kocaman bir deliği olan botuna baktı, delikten ayağının parmağı görülüyordu. Sonra gülmeye başladı.

- Ne var, niye gülüyorsun?

Seryojka, kundurasını gösterdi.

- Böyle kunduralarla nasıl savaşacağız?

Rita hiç cevap vermedi. Bir otun ucunu hafifçe ısırarak başka bir şey düşünüyordu o şimdi.

- Çujanin iyi bir komünist değil, dedi Rita en sonunda. Politik eğitim bölüğündeki tüm arkadaşlarımız lime lime olmuş partallarla dolaşıyor, o ise yalnız kendini düşünüyor. Partimizde gelgeç bir adam... Cepheye gelince, evet, durum oldukça ağırlaşıyor, ciddileşiyor. Ülkemiz daha bir hayli

zaman korkunç, göze-göz, dişe-diş savaşları göze almalı. Ve biraz sustuktan sonra Rita ekledi: Ya Sergey, gün yakın, yalnız sözlerimiz yetmez, tüfek de kullanmak zorunda kalacağız. MK'nin (Merkez Komitesinin), komsomol mevcudunun yüzde yirmibeşinin cepheye gönderilmesi ile ilgili kararnamesini biliyor musun? Bana sorarsan, Sergey, burada uzun zaman tutunamayız biz.

Seryojka, onu dinliyordu, sesinde hiç alışılmamış bir hava vardı Rita'nın. Simsiyah, nemli bir parıltıyla ışıldayan gözleri ona bakıyordu.

Az kalsın yine kendini unutacak, gözlerini bir aynaya benzetecekti, gözlerinde ayna gibi içindekilerinin okunduğunu söyleyecekti ona, ama bereket tam zamanında kendini tutabildi.

Rita dirseğine dayandı, hafifçe doğruldu.

- Tabancan nerde?

Sergey üzülerek boş kılıfı yokladı.

- Köyde kulak çetesi elimden aldı.

Rita, gömlek biçimindeki üniformasının cebine elini soktu ve pırıl pırıl bir Browning çıkardı.

Namlusuyla, yirmibeş adım kadar uzaklıktaki kabuğu oyuk oyuk, çatlak bir meşe ağacını gösterdi:

- Bu meşe ağacını görüyor musun Sergey?

Sonra elini gözleri hizasına kaldırarak, hemen hemen hiç nişan almadan ateş etti. Ağaçtan kabuklar döküldü.

Rita sevinerek:

- Gördün mü? diye sordu ve bir daha ateş etti. Bir daha kabuklar döküldü, otlar da hışır hışır hışırdadı.

Rita tabancasını ona uzatarak, alaycı bir tavırla:

- Al bakalım, dedi. Göreyim, nasıl bir nişancıymışsın.

Seryojka, üç ateşten bir kez isabet ettirebildi. Rita gülümsedi.

- Çok daha kötü bir nişancı olduğunu sanıyordum senin.

Tabancayı toprağa koydu ve yine otlara uzandı. Askeri gömleğinin kumaşı altından dolgun göğsü beliriyordu.

- Sergey, gel buraya, dedi Rita yavaşça.

Sergey ona doğru sokuldu.

- Gökyüzünü görüyor musun? Masmavi. Senin gözlerin de aynen böyle. Böylesi iyi değildir ama. Çelik gibi olmalı gözlerin, çelik renginde. Yoksa bu kadar mavilik, biraz fazla, fazla yumuşak.

Ve birden Seryojka'nın kıvır kıvır sarı saçlı başına kollarını dolayarak onu tutkuyla dudaklarından öptü.

Aradan iki ay daha geçmişti. Artık sonbahar başlamak üzereydi.

Gece, ayaklarının ucuna basa basa gelip bütün ağaçları simsiyah bir örtüyle sararak birdenbire ortalığı kuşattı. Tümen karargahının telsizcisi, mors mermilerini tıkır tıkır saçan aygıtının üstüne eğilerek, parmakları arasından incecik bir yılan gibi kıvrılıp kıvrılıp aşağı sarkmaya başlayan şeridi kaptı.

Kağıda, hızla nokta-tirelerden kurduğu cümleleri kaydetmeye başladı:

"Birinci Tümen Karargahı Komutanlığından Şepetovka kenti Devrim Komitesi Başkanlığına.

Bu telgrafım alındıktan sonra, on saat içinde kentin bütün resmi dairelerinin boşaltılmasını emrediyorum. Kentte yalnızca bir tabur kalacaktır, o da savaş bölgesinin kumandanlığını elinde tutan kolordu komutanlığının emrinde hazır bekleyecektir. Tümen karargahı, politik

eğitim şubesi, bütün askeri kurumlar, Barançev istasyonuna nakledilecektir. Emrimin yerine getirildiğinin tümen komutanlığına bildirilmesini emrediyorum.

İmza"

On dakika sonra, küçük kentin sessiz sokaklarından asetilen fenerinden gözünü fıldır fıldır döndürerek yolunu aydınlatan bir motosiklet uçarak geçti. Oflaya puflaya Devrim Komitesinin kapısında durdu. Motosikletçi, telgrafı Devrim Komitesi başkan yardımcısı Dolinnik'e teslim etti. Adamlar koşuşmaya başladılar. Özel bölük dizildi. Bir saat sonra kentin sokaklarında Devrim Komitesinin eşyasıyla yüklenmiş arabalar tıngırdamaya başladı. Podolsk garındaysa vagonlar yükleniyordu.

Seryojka, telgrafın metnini dinledikten sonra motosikletçinin peşinden dışarı koştu.

Motosikletçiye sordu:

- Yoldaş, beni istasyona kadar götürür müsünüz?

- Otur, otur, arkadaki yere yerleş, ama sıkı tutun, ha!

Katara çoktan bağlanan vagonun yanında, Seryojka, Rita'yı omuzlarından tuttu ve değer biçilmez birşeyi yitirdiğini anlayarak fısıldadı:

- Elveda Rita. Benim değerli arkadaşım! Belki yine buluşuruz, ama beni unutma, emi?

Ve dehşete kapılarak şimdi, şu anda, şuracıkta hıçkıra hıçkıra ağlayacağını anladı. Kaçmak zorundaydı. Artık konuşacak durumda değildi, yalnızca Rita'nın ellerini tuttu, acıtasıya sıktı.

Sabah olduğunda, gar bomboştu, öksüz kalmış gibi. En son katarın lokomotifi veda edercesine acıklı acıklı düdük

öttürüp hareket etti. Geride kalan artçı muhafız taburu, demiryolunun iki yanına dizilmişti.

Sarı yapraklar, ağaçları çıplak bırakarak dökülüyordu. Rüzgar, buruşmuş kuru yaprakları savuruyor, yol boyunca ağır ağır sürüklüyordu.

Seryojka, Kızılordu eri kaputu sırtında, omuzunda bir sürü branda bezinden dikili fişeklikler asılı olduğu halde, şeker fabrikası yanında, on kadar Kızılordu eriyle birlikte dörtyol ağzını tutuyordu. Yaklaşan polonyalıları bekliyorlardı.

Avtonom Petroviç, komşusu Gerasim Leontiyeviç'in kapısını çaldı, Gerasim Leontiyeviç daha giyimli değildi, açık duran kapıdan dışarı başını uzattı.

- Ne oldu ki?

Avtonom Petroviç, ellerinde tüfeklerini saldırıya hazır tutarak yürüyen Kızılordu erlerini gösterip göz kırptı.

- Gidiyorlar, ha.

Gerasim Leontiyeviç ona endişeyle baktı:

- Şu Polonyalıların amblemleri, özel işaretleri acep ne, biliyor musunuz?

- Galiba tek başlı kartalmış.

- Ne cehennemde bulalım?

Avtonom Petroviç, hart hart ensesini kaşıdı.

Bir az düşündükten sonra sitem etti:

- Onlara göre hava hoş. Al sana, geçip gittiler. Şimdi başka işin yoksa otur da kafanı yor, şu yeni iktidara nasıl yaltaklanayım diye.

Makineli tüfek, sessizliği bozarak tıkır-tıkır-tıkır ateş açtı. Gar tarafından birden bir lokomotif düdüğü duyuldu ve oradan bir top patlaması sesi geldi. Ağır mermi uğuldayarak, vızlayarak çok yüksekten havayı burgu gibi deliyordu. Yol

kenarında biten çalıları boz dumanlara bürüyerek fabrikanın arkasındaki yolun üstüne düştü. Sokaktaysa, çehreleri çatık Kızılordu safları, her adımda dönüp arkalarına bakarak geri çekiliyordu.

Seryojka'nın gözünden damlayan yaş, yanağını hafifçe serinleterek akıp düştü. Birtek gizli gözyaşı. Hemen izini siliverdi Seryojka, arkadaşlarına baktı. Hayır, gören olmamıştı.

Seryojka'nın yanında kereste fabrikası işçilerinden, uzun boylu, zayıf vücutlu Antek Klopotovski yürüyordu. Parmakları tüfeğin tetiğindeydi. Antek'in yüzü asıktı, adam endişeli, huzursuzdu. Seryojka ile gözgöze gelince düşündüklerini açıkladı:

- Bizimkiler kovuşturmaya uğrayacak, hele benimkiler! "Vay, diyecekler, polonyalıymış, nasıl olur da Polonya birliklerine karşı çıkar." İhtiyarı kereste fabrikasından ossaat kovacaklar, kamçı, dayak, sen misin demeyecekler. Diyordum ihtiyara, gel, beraber gidelim diye, ama baba aileyi kime bıraksın, vicdanı kaldırmadı. Ah kahrolasıcalar, bari karşımıza çıksınlar, çarpışalım. Antek, söylene söylene gözlerine dek inen Kızılordu miğferini sinirli bir el hareketiyle düzeltti.

... Elveda doğduğum yer, eğri büğrü, kirli, köhne, çirkin evler, tümsekli, çukurlu şose, elveda küçük kent! Elveda yakınlarım, elveda Valya, elveda yeraltında gizlenen arkadaşlar! Yabancı, gaddar, acıma nedir bilmez beyaz ordu uzantısı Polonya birlikleri üstünüze üstünüze geliyor.

Demiryolu işçileri, mazot lekeli iş gömlekleri, sırtlarında, kederli gözlerle Kızılordu erlerini uğurluyorlardı.

Seryojka heyecana kapılarak onlara bağırıyordu:

- Döneceğiz, yoldaşlar, döneceğiz!

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Nehir, şafak sökmek üzereyken yayılan hafif sislerin arasından ışıldayıp duruyor ve kıyıdaki çakıl taşlarını şırıl şırıl yalıyordu. Kıyılardan nehrin ortasına doğru sular durgunlaşıyor, suyun yüzeyi ayna gibi görünüyordu. Nehir suyunun rengi şimdi çelik rengiydi, bir parlıyor, bir sönüyordu hafifçe nehrin çeliği. Tam ortadaysa nehir suları huzursuzlaşıyor, rengi koyulaşıyor ve insan gözü nehrin aşağı doğru hızlı hareketini seçmeye başlıyordu. Nehir güzel, görkemli bir hali var suların. Gogol, bu nehir için eşsiz sözlerini yazmıştı: *"Sihirli Dniyepr..."* Yüksek sağ kıyısı suya sarp bir uçurumla iniyordu. Koca bir kaya Dniyepr'in üstüne üstüne yürümüş, sonra nehrin genişliği karşısında şaşırarak duraklamış ve donakalmıştı sanki. Sol kıyıysa alçakta kalıyordu, kumsallar, sığlıklar onu çıplaklaştırmıştı. Dniyepr, baharda taştıktan sonra uslanıp yine kabuğuna çekilirken ardında bu çıplak yerleri bırakıyordu.

Nehrin kıyısında dar bir siperde, beş kişi küt burunlu Maksimka makinelisinin yanında toprağa gömülerek

çömelmişti. Bu, 7. Topçu Tümeninin ön saflarında savaşan keşif koluydu. Makineli tüfeğin hemen yanında, yüzü nehre doğru çevrili olarak, er Seryoja Bruzjak yan yatıp uzanmıştı.

Bir önceki gün, bitmez tükenmez çarpışmalarda gücünü yitiren, Polonya topçusunun yaylım ateşi altında ikide bir dağılan Kızılordu birliklerinin kıtaları, Kiyev'i boşaltmışlar, Dniyepr nehrinin sol kıyısına geçmişlerdi. Siper kazmışlar, tutunmuşlardı orada.

Ama gerileme, büyük kayıplar ve sonunda Kiyev'in düşman eline geçmesi savaşçıların moralini bozmuş, ruhlarında bir eziklik bırakmıştı. 7. Tümen kuşatılmıştı, ormanların içine dalıp çıkarak kahramanca savaşıyordu. 7. Topçu Tümeni, Malin istasyonu civarında, ani olarak demiryolu hattına baskın yapıp istasyonu ele geçiren Polonya birliklerine kahramanca saldırmış, bunları ormana püskürterek Kiyev yolunu açmıştı.

O anda, güzelim kent düşman elindeyken Kızılordu erlerinin ağızlarını bıçak açmıyordu.

Polonyalılar, nehrin sol kıyısında demiryolu köprüsü yanında ufak bir alan, bir köprübaşı işgal edip kızıl birlikleri Darnitsa'dan püskürtmüşlerdi.

Ama bütün çabalarına karşın daha ileri gidemediler. Polonyalılar, her adımda çok sert karşı-saldırılara uğruyorlardı.

Seryojka, nehrin akışına bakıyor ve ister istemez dünkü günü düşünüyordu.

Bir gün önce öğle üzeri, herkes kudurmuşçasına öfkeye kapılarak beyaz ordu yanlısı Polonya birlikleriyle göğüs göğüse çarpışıyordu. Dün, ilk kez bıyıksız, köse, genç bir polonyalı askerle çatışmıştı göğüs göğüse. Polonyalı, ucunda upuzun, kılıca benzer fransız süngüsü takılı tüfeğini önüne doğru tutarak hızla Seryojka'nın üstüne geliyordu.

Arada bir tavşan gibi sıçrıyor, anlamsız birşeyler haykırıyordu. Saniyenin bir kesri kadar, bir anlık bir süre için adamın kuduza dönmüş, yuvalarından fırlamış gözlerini görmüştü. Çılgınlıktan faltaşı gibi açılmıştı gözleri. Bir saniye sonra Sergey, süngüsünün ucuyla polonyalının süngüsüne bir darbe indirdi. Parlak fransız süngüsü uzaklara fırladı. Ve Sergey, öldürüyorsa, yeryüzünde artık insanın insana el kaldırmaması için öldürüyor, o günü yakınlaştırmak için cana kıyıyordu.

Polonyalı düştü.

Sergey'in eli titremedi. Biliyordu Sergey, o kadar büyük bir şefkatle sevebilen, bu kadar vefalı bir dost olabilen o, daha da öldürecekti. Kötü bir delikanlı değildi, zalim de değildi, fakat biliyordu ki dünyanın tüm asalakları aldatılmış, kışkırtılmış erleri cumhuriyetlerinin üzerine saldırtıyordu.

Ve Sergey öldürüyorsa, yeryüzünde artık insanın insana elkaldırmaması için öldürüyor, o günü yakınlaştırmak için cana kıyıyordu.

Paramonov omuzuna dokundu:

- Haydi Sergey, çekilmemiz gerek, az sonra bizi farkederler.

Pavel Korçagin, bir yıldan beri, makineli tüfek arabasında, silahın önündeki basamakta otururak ülkesinde bir o yana bir bu yana gidip geliyordu, arabayı çeken ufak tefek, kulağı kesik kır bir attı. Yaman bir delikanlı olmuş, kuvvetlenmişti Pavel. Türlü belalar, türlü acılar onu olgunlaştırmıştı.

Ağır fişeklik kayışlarının sürte sürte kanattığı omuz derisi daha doğru dürüst iyileşmeden, bu kez de tüfeğin sert kayışının neredeyse nasır bağlayacak derin izi bir türlü kapanmıyordu.

O yıl, tüyler ürpertici birçok şeye tanık olmuştu Pavel. Kendisi gibi, pıllım pırtık, baldırıçıplak fakat içleri davaları uğruna can verme arzusuyla alev alev yanan binlerce başka savaşçıyla birlikte ülkesini boydan boya, yaya olarak dolaşmış ve yalnız iki kez kasırgadan uzaklaşmıştı.

Birinci kez kalçasından yaralandığı için, ikinci kez de 1920'nin ayazlı Şubatında tifüs ateşiyle çırpınmaya başladığı için.

Bitten bulaşan tifüs, hemen hemen tüm Kuzey Ukrayna'yı etkisi altına alarak 12. Kolordunun tümenlerini ve alaylarını polonyalıların makineli tüfeklerinden de çok daha dehşetli kırıyordu. Ordu, çok geniş bir alana yayılmıştı. Böylece, polonyalıların ileriye doğru hareketini engelliyordu. Biraz iyileşir iyileşmez Pavel hemen kendi bölüğüne kavuşmuştu.

Şimdi alay, Frontovka istasyonunun yanında, Kazatin'den Uman'a uzanan hattı tutuyordu.

İstasyon, ormanda, küçük bir gar binası yanındaydı. Ora halkının terkedilmiş evleri yıkıntı halindeydi. Burada yaşama olanağı kalmamıştı. Üç yıldır korkunç çarpışmalar, vuruşmalar, çatışmalar bazen kesiliyor, bazen yeniden coşuyordu. Kimler, kimler gelip geçmemişti ki Frontovka'dan bu zaman içinde!

Yine, büyük olaylar patlak vermek üzereydi. Korkunç biçimde seyrekleşen ve bir kısmı dağılan 12. Ordu, Polonya birliklerinin sıkıştırması karşısında Kiyev'e doğru geri çekilirken, yeni kurulan emekçiler cumhuriyeti, zafer yürüyüşleriyle sarhoş olmuş beyazordu yanlısı polonyalılara son yıkıcı darbeyi hazırlıyordu.

Savaşlarda çelikleşmiş 1. Süvari Ordusu tümenleri, tarihte eşine rastlanılmaz bir akınla, uzak Kuzey Kafkasya'dan Ukrayna'ya ulaşıyordu. Dördüncü, Altıncı, Onbirinci, Ondördüncü süvari tümenleri birbiri ardına Uman bölgesine yaklaşıyordu. Onaltıbinbeşyüz kılıç, bozkırların alev alev

yanan güneşi altında kavrulmuş onaltıbin beşyüz savaşçı, cephe gerisinde toplanarak ve yol boyunca, son ve kader belirleyici bir savaşta Mahno çetelerini silip süpürerek durmadan ilerliyordu.

Kızılordu Başkomutanlığının ve Güneybatı cephe kumandanlığının bütün dikkati şimdi bu son, kader belirleyici darbenin Pilsutski çeteleri tarafından engellenmemesi üzerinde toplanıyordu. Bu atlı kitlelerin biraraya toplanması, Cumhuriyetin ve cephelerin Kurmayı tarafından sır olarak titizlikle gizli tutuluyordu.

Uman bölgesinde, bütün askeri harekat durdurulmuştu. Moskova'dan Harkov'a, cephe karargahına direkt döşeli telgraf hatları durmadan tıkırdıyor, oradan da 14. ve 12. Ordu karargahlarına emirler iletiliyordu. Şifreli emirler daracık telgraf şeritlerine geçiyordu: *"Polonyalıların dikkati, Süvari Ordusunun toplanmasına çekilmeyecektir."* Tek tük aktif çarpışmalar oluyorduysa da bunlar ancak polonyalıların ilerlemesinin, Budyonniy süvari tümenlerini savaşa çekebileceği yerlerle sınırlı kalıyordu.

Meydan ateşi, kızıl dillerini etrafa uzatıyor ve duman, boz halkalardan oluşan helezonlar halinde göğe yükseliyordu. Sivrisinekler dumanı hiç sevmez. Hacıyatmaz gibi kıpır kıpır kıpırdayan, ok gibi uçuşan sivrisinek kümeleri bir o yana, bir bu yana kaçışıyordu. Biraz ötede, meydan ateşinin çevresinde, savaşçılar, toprağa yelpaze biçiminde uzanmış dinleniyor, alevler yüzlerini bakır rengine boyuyordu. Meydan ateşinin mavimtrak küllerinde karavana kazanları ısınıyor, içlerindeki sular kabarcıklar çıkararak fokur fokur kaynıyordu. Çıtır çıtır yanan bir dalın altından ufak bir alevcik hırsızlama fırladı, ucuyla oracıkta yatan birisinin karmakarışık, kıvırcık saçlı kafasını yalamak istedi. Kafa silkindi, homurdandı:

- Tuh, kör şeytan!

Yanındakilerden bir kahkahadır koptu.

Sırtında çuhadan bir üniforma ceketi, bıyıkları kırpılmış, yaşlı bir Kızılordu eri, tüfeğinin namlusunu ateşe doğru tutarak incelerken kalın sesiyle seslendi:

- Amma da sarmış delikanlıyı şu bilim! Baksana, ateş bile vız geliyor herife.

- Hadisene Korçagin, bize de anlat, ne yazıyor kitap?

Genç Kızılordu eri, gülerek tütsülenmiş saç tutamını eliyle yokluyordu.

- Yaaa, gerçekten kitap ki, ne kitap. Hani ne derler, yoldaş Androşçuk. Bi elime geçirdim, bırakamıyorum gayrı.

Korçagin'in yanında oturan burnu havaya kalkık delikanlı, saatçı çantasının kayışını onarıyordu. Urgan ipliğini dişleriyle koparmaya çalışırken merakla sordu:

- Ne anlatıyor? Ve miğferine daldırdığı iğnenin etrafına ipliğin artakalanını sararken ekledi:

- Hele aşk varsa, buna çok meraklıyım.

Oradakiler, kaba kahkahalarla gülmeye başladılar. Matveyçuk, sapları kirpi gibi kırpılmış başını kaldırdı, alaycı gözlerini hafifçe yumup delikanlıya döndü.

- Eh, aşk iyi şey, be Sereda. Sen de hani yakışıklı çocuksun, vallahi! Resim gibi. Nereye varsak, kızlar peşine takıla takıla topuk aşındırıyor. Bi bu, ne derler, ahrıza mı, arıza mı olmasa. Ufacık burnun mantar gibi be! Havaya dikiliyor. Ama bu arızayı gidermek kolay. Novitski(*) elbombası assak ucuna, valla bir gecede aşağı sarkar.

Öylesine gürültülü bir kahkaha koptu ki, makineli tüfek arabalarına bağlı atlar ürktü.

Sereda tembel tembel başını çevirdi.

(*) **Novitski elbombası** tel örgülerin havaya uçurulması için kullanılıyordu. 4 kilo ağırlığındaydı.

- Ne olmuş yani, iş yakışıklılıkta değil, nah, şu kafanın içindekinde. Ve bunu derken sözlerini desteklemek için alnına vurdu. Tuh, kaynana dili gibi dikenli bir dilin varmış be, ama kafanın içi bomboş.

İki arkadaş tam birbirine girecekken, Onbaşı Tatarinov onları yatıştırdı:

- Eeee, çocuklarım, evlatlarım, hemen de hırlaşma, dırlaşma, ne oluyor? Para ediyorsa kitabı, varsın Korçagin az okusun, dinleyelim.

Her yerden sesler yükseldi:

- Haydi, Pavluşka, haydi!

Korçagin, eğerini meydan ateşine doğru çekti, üstüne yerleşti iyice ve dizlerine, forması ufak ama kalın bir kitap yerleştirdi.

- Arkadaşlar, bu kitabın adı ***"At sineği"***dir. Bunu tabur komutanından aldım. İçime işledi bu kitap, yahu! Sessiz oturursanız, okuyayım.

- Haydi, işlet bakalım santralini! Nazlanma! Kimse maraza çıkarmaz.

Alay komutanı Puzirevski, komiseriyle kimsenin dikkatini çekmeden, at sırtında meydan ateşine yaklaştığı zaman, okuyana, hiç kıpırdamadan dikilmiş onbir çift göz gördü.

Başını komisere çevirdi ve bu grubu eliyle göstererek yavaşça:

- İşte, alayın keşif kolunun yarısı. Onlar arasında dördü komsomoldur, daha çok yeni, bıyıkları henüz terlemiş ama her biri bir yaman savaşçıya bedel. Bir bu okuyanı, bir de ötede oturanı görüyor musun? Kurt yavrusu gibi gözleri olanı? Bunlar, Korçagin ile Jarkiy'dir. Arkadaştırlar. Ama gizli bir rekabetleri de var, hiç eksik olmuyor. Önce Korçagin birinci keşifçiydi. Artık tehlikeli bir rakibi var. Şimdi de bak, politik çalışma yapıyorlar. Çaktırmadan

yürütüyorlar işlerini, Etkisi ise müthiş! Bunlar için güzel bir ad bulundu: "Genç Muhafız Alayı".

Komiser sordu:

- Bu okuyan, keşif kolunun siyasi eğitimcisi mi?

- Yok canım. Siyasi eğitimci, Kramer'dir.

Puzirevski atını sürdü. Sonra yüksek sesle:

- Merhaba, yoldaşlar! diye bağırdı.

Oturanlar başlarını çevirdiler. Komutan, hafif bir hareketle atından aşağı atladı ve oturanlara yaklaştı.

Ağzı kulaklarında gülümsüyor ve bu geniş gülümseme erkekçe, moğol gözlerini andıran hafif çekik gözlü yüzüne her zamanki sertliğini kaybettiriyordu.

- Isınıyor musunuz, dostlar?

Komutanı iyi bir arkadaşı karşılar gibi, dostça, sevinerek karşıladılar. Komiser ise atından inmedi, teftiş edilecek başka yerleri vardı.

Puzirevski, mavzer kılıfını arkaya çekti ve Korçagin'in oturduğu eğerin yanına yerleşerek öneride bulundu:

- Hadin, tüttürelim mi birer cıgara? Birinci sınıf tütünüm var, bir yerden ele geçirdim.

Ve kendi sigarasını yakarak, komisere seslendi:

- Sen yoluna devam et Doronin, ben burada kalacağım. Karargahta birşey olursa, haber ver, geleyim.

Doronin gittikten sonra Puzirevski, Korçagin'e dönerek bir öneride bulundu:

- Hadi, okumayı sürdür biraz dinleneyim.

Son sayfaları bitirdikten sonra Pavel, kitabı dizlerine koydu ve düşünceye dalarak gözlerini meydan ateşinin alevlerine dikti.

Birkaç dakika kimse konuşmadı. Herkes Ovod (İviz)'un ölümünün etkisindeydi.

Puzirevski, sigarasını fosur fosur tüttürüyor, oturanların kendi aralarında kitap hakkında düşündüklerini anlatmalarını bekliyordu.

Sessizliği Sereda bozdu.

- Uf be, amma da acıklı öykü. Demek ki, dünyada böyle insanlar da var. İnsan dayanamaz bunlara. Ama düşünceleri uğruna, baksana, nelere, nelere katlanmış be!

Heyecanlanarak konuşuyordu. Kitabın fazlasıyla etkisinde kaldığı belliydi.

Belaya Tserkov'dan bir kunduracı yamağı olan Andriyuşa Fomiçev, büyük bir öfkeyle bağırdı:

- Ah, şu katolik papazı, hani, haçıyla ağzına ağzına vuran şu hergele elime düşseydi, o iti hemen gebertirdim.

Androşçuk, daldan ufak bir sopayla küçük kazanı ateşe daha yakın bir yere iterek çok inanmış bir tavırla konuştu:

- Ölmek, ama bildiğin bir şey uğruna ölmek, bambaşka bir iş. Adamın ölmeye gücü yeter o zaman. Hele kendinin haklı olduğunu bilse, insanın ölmeye sabrı bile olur. İşte, kahramanlık buna denir. Bir oğlan tanıyordum, adı Porayka'ydı. Odessa'da beyazlar onu çevirdi, bastılar sopayı. Çocuk,çok delişmendi, bir mangayla tek başına çarpışmaya, vuruşmaya girişti. Herifler onu daha şişlemeye vakit bulamadan bi çeksin elbombasını, paaat! kendi ayakları dibine. Kendisi parça parça oldu, havaya uçtu, bir yığın da beyaz it onunla beraber hurdahaş oldu. Hele bu oğlana insan şöyle üstünkörü bi baksa, ciğeri beşpara etmez der. Onu anlatmak için kimse kitap yazmaz, ama değer doğrusu. Halk arasında ün, şöhret kazanmış nice, nice adam var.

Kaşıkla kazanı karıştırdı, dudaklarını uzatarak kaşıktan çayın tadına baktı ve konuşmasını sürdürdü:

- Yaaa, ne ölümler var, ne köpek ölümünden beter ölümler. Budalaca, berbat bir ölüm, ne seni gömen var, ne

son bir saygı gösteren. Hatırlıyorum, şu İzyaslavil önlerindeki çatışmamızı. Hani çok eski zamanlardan kalma bir şehir, taa prenslikler zamanından kalma. Gorin adındaki ırmağın kıyısında, orada hisar biçiminde bir Polonya manastırı vardı, kale gibi, erişilemez hiçbir taraftan. İşte, oraya girdik. Dizildik zincir gibi, ardarda eğri büğrü daracık sokaklardan geçiyoruz. Sağ kanadımız litvanyalıların gözetimindeydi. Yürüyoruz şoseye doğru. Bir de ne görelim, parmaklığa bağlı, eğerli üç at duruyor bir bahçenin yanında.

Eh, dedik, geçtiniz elimize köpoğlu polonyalılar! Aramızdan dokuz-on kişi, evin avlusuna atladı. Hepimizin önünde litvanyalı bölüğün kumandanı, koca mavzeri elinde, koşarcasına ilerliyor.

Eve kada koştuk, evin kapısı açık. İçeri daldık. Vay canına, diyor z, polonyalılar. Meğerse değilmiş, bizimkiler, bizim keşif k olu burasını düzene sokuyor. Bizden önce damlamışlar buraya. Bir de baktık ki, hiç de seyirlik birşey yok ortada. Durum meydanda: Bir kadına saldırıyorlar. O evde meğer bir polonyalı subay, adi herifin biri oturuyormuş. Herifler karısına saldırıyor, ırzına geçmek için. Aaaaa... Bakıyoruz kadını yere yıkmışlar. Hani o litvanyalı bunları bir görsün, kendi dilinde lafları bir haykırsın! Adamları o üç kişiyi yaka paça avluya çıkardılar. Biz yalnız iki rustuk, ötekiler hepsi litvanyalı. Kumandanın adı Bredis. Anlamıyorum dillerini ama durum ortada da: Gebertecekler herifleri. Güçlü, zorlu bir millet bu litvanyalılar, çakı gibi. Neyse, sürüklüyorlar o hergeleleri kagir ahırın yanına. Eyvah, diyorum, parçalayacaklar onları, defterini dürecekler şimdi heriflerin. Yakalananlardan biri, ayı gibi bir herif, tepiniyor, debeleniyor, kurtulmak istiyor, bizimkileri okşayı okşayıveriyor. "Hey, diyor, durun diyor, bir karı yüzünden mi öldüreceksiniz bizleri!" Ötekiler de, aman diye bağırıyorlar!

Ben bütün bunları gördüm, tüylerim diken diken oldu. Bredis'in yanına koşuyorum: "Yoldaş bölük komutanı, boşver, Askeri Mahkemeye verelim bu itleri. Ellerini kana bulama. Şehirde çarpışmalar bitti, iş mi kalmadı bize, şimdi bu hergelelerle uğraşalım?" Bana bir dönsün! Valla, dilimi yutacaktım, ağzımı açtığıma bin pişman oldum. Gözleri pars gözleri gibi, fıldır fıldır. Mavzerini ağzıma tıkıyor. Yedi yıldır cephedeyim, ama burada bocaladım, ödüm patladı. Bakıyorum, beni de harcayacak fazla konuşmadan. Bana rusça birşeyler haykırdı, dilleri bozuk, anlayabilirsen anla. Şu kadarını anlayabildim: *"Bayrağımız kanla boyandı. Bunlar bütün ordumuzun ayıbı. Eşkıya, yaptıklarını hayatıyla öder."* Dayanamadım, sokağa fırladım, arkamdan silah sesleri geldi, tabancalar patladı. Tamam dedim, görüldü heriflerin işi. Görüyorsunuz ya, nasıl işler oluyor bazen dünyada. İtten beter öldürüldü insanlar. Hani bu keşif bölüğü de, bize sonradan, Melitopol önlerinde geçenlerden kuruluydu. Bizden önce, Mahno'nun emrinde bizimkilerle çarpışmalardan yani, kopuk, hergele takımı.

Ufak kazanını ayaklarının dibine koyduktan sonra Androşçuk ekmek torbasını çözmeye koyuldu.

- Ne kerizler düşüyor bazen aramıza. Herkesin içi-dışı nasıldır, bilemezsin ki. Dışarıdan bakarsan, devrim için uğraşıyorlar. Çamur sıçratıyorlar bu gibiler hepimizin üstüne. Ama o gün hani... Berbattı manzara. Hâlâ unutamıyorum bir türlü.

Ve sözlerini bitirerek çay içmeye başladı.

Ancak gece geç vakit uyuyabildi atlı keşif kolu.

Uykuya dalan Serada'nın horlamaları sessizlikte işitiliyordu. Puzirevski başını eğere koymuş, uyuyordu. Siyasi eğitimci Kramer, not defterine birşeyler yazıyordu.

Ertesi gün keşiften dönerken Pavel atını ağaca bağlayarak çayını yeni bitiren Kramer'i yanına çağırdı.

- Bana bak, siyasi eğitimci, şöyle bir işe bilmem ne dersin: Birinci Süvari Ordusuna aktarılsam, nasıl olur? Heriflerin önlerinde kızıl cehennem gibi günler var. Gezmeye çıkmadılar. Bizse burada olduğumuz yerde sayacağız.

Kramer, Pavel'e şaşkınlıkla baktı.

- Ne demek "aktarılsam"? Senin için Kızıl Ordu ne anlama geliyor? Sinema mı oynatıyoruz yani? Bu ne rezalet, ne demek bu? Hepimiz bir birlikten öbür birliğe aktarılırsak durmadan, halimiz duman olur!

Pavel, Kramer'in lafını kesti.

- Canım, iş savaşmaktaysa, hangi cephede savaşırsak savaşalım hepsi bir değil mi? Ha burada, ha orada. Ben asker kaçağı değilim ki, cephe gerisine kaçayım.

Ama Kramer kesinlikle karşı çıktı:

- Peki, disiplin sorunu ne oluyor, sence? Yoksa yaman bir delikanlısın Pavel. Herşeyin yerinde, şu anarşik hareketlerinden başka. İlle de yapacaksın aklına eseni. Oysa parti ve komsomol çelik gibi katı kurallarla kurulmuştur, çelik gibi bir disipline dayanır. Parti, herşeyin üstünde olmalı bizim için. Herkes canının istediği yerde değil, gerekli olduğu yerde bulunmalıdır. Puzirevski senin aktarılmana hayır mı dedi? Tamam öyleyse, nokta koy ve unut.

Uzun ve sıska, sarı benizli bir adam olan Kramer, heyecanından öksürmeye başladı. Matbaaların kurşun tozu akciğerlerine sımsıkı yapışmıştı, bu yüzden Kramer'in yanaklarında sık sık hastalıklı bir pembelik belirirdi.

Kramer biraz yatışınca, Pavel çok yüksek olmayan, fakat kesin bir sesle dayattı:

- Tamam. Çok haklısın, ama yine de ben Budyonniy'in yanına geçeceğim. Bunu böyle bilesin.

Ertesi gün Pavel yoktu artık, meydan ateşi çevresinde oturanlar arasında.

Çevredeki köylerden birinde, okulun yanındaki tümsekte geniş bir halka yaparak atlılar toplanmıştı. Bir makineli tüfek arabası üzerinde, kasketini ta ensesine itmiş kapı gibi yapılı bir budyonniyci, akordeonunun pestilini çıkarıyordu. Akordeonu temposunu yitirerek havlıyor, hırlıyordu ve halkanın ortasında, ikide bir adımlarını şaşıran, inanılmayacak kadar geniş bir galife (binici pantolonu) içinde gözüpek, delişmen bir binici, aklını kaçırmışçasına hızlı bir kazaska oyununun kurallarını da karıştırıyordu.

Makineli tüfek arabasına ve çevredeki bostan parmaklıklarına, meraklı kızlar ve köy gençleri tırmanmıştı. Hepsi de, köylerine yeni girip yerleşen süvari birliğinin babayiğit oyuncularını merak ediyorlardı.

- Dayan, ulan Toptalo! Ez topuklarınla toprak anamızı, eeeez! Eh ya! Körükle be akordeoncu, körükle şunu. Ateşler saçsın, fışkırsın!

Ama akordeoncunun rahatça bir at nalını bükebilen koca parmakları, tuşlara basmaya gelince pek bükülemiyor, ağır kıpırdıyordu.

Yüzü güneşten yanmış bir binici üzülerek:

- Yazık be, tüh be, Mahno'nun, Atanas Kuliyabko'yu haklaması ne fena oldu. Birinci sınıf bir akordeoncuydu Atanas. Süvari bölüğünün sağ kanadında biniciydi. Yazık delikanlıya. Yaman bir savaşçıydı, yaman bir akordeoncuydu.

Halka olmuş erler arasında Pavel de vardı. Bu son sözleri duyunca, arabanın yanına kadar sokuldu ve elini akordeonun körüğü üstüne koydu.

Akordeoncu onu gözucuyla süzerek:

- Ne istiyon? diye sordu.

Toptalo durdu. Her kafadan bir ses yükselmeye başladı.

- Hey, ne oldu? Niye durdun? Çalsana?

Pavel kayışa doğru elini uzattı:

- Az versene. Şöyle bir körükleyeyim!

Budyonniyci, hiç tanımadığı Kızılordu erine kuşkuyla bakarak, kararsızca omuzundan kayışını kurtardı.

Pavel, alışılmış bir hareketle akordeonu dizine dayadı. Dalga dalga körüğünü yelpaze gibi açtı, titreşimli, cakalı bir girişten sonra, akordeonun canı çıkıncaya dek upuzun, fiyakalı açmalarla melodiyi ortaya fırlattı:

Eh, elmacığım,
Yuvarlanmasa,
Gubçekacılara
Yakalanmasa!

Toptalo, çok iyi tanıdığı ezgiyi hemen yakaladı. Bir kuş gibi kollarını açarak uçtu gitti, açılan halkanın içine. Oyun gereği, inanılmayacak kadar zor figürleri ayaklarıyla çizmeye, gözüpek bir tavırla çizmelerine, dizlerine, ensesine, alnına, şaplaklar atmaya, şaplakları, tabanlarına tabanlarına indirmeye, sonunda açık duran ağzına da vurmaya başladı.

Akordeonsa, delişmen bir sarhoş ritmiyle oynayanı ha kamçılıyor, ha kamçılıyordu. Toptalo, ayaklarını bir o yana, bir bu yana atarak, topaç gibi fır dönüyor, kendi kendini coşturmak için:

- İiih, ih ah, ahh! diye, soluğu kesilircesine bağırıyordu.

5 Haziran 1920 tarihinde, birkaç kısa ve çok çetin çarpışmadan sonra, Budyonniy'in 1. Süvari Ordusu, 3. ve 4. Polonya ordularının birleştiği noktadan, Polonya cephesini yardı. Ordu, yolunu kesen General Savitski'nin birliklerini ezip geçtikten sonra, Rujini yönünde ilerlemesini sürdürdü.

Polonya kurmayı, bu gediği örmek için sıtmaya tutulmuş gibi alelacele bir saldırı birliği oluşturdu. Savaş alanına,

Pogrebişçe istasyonuna yeni indirilen beş zırhlı paletli tank gönderilmişti.

Ama süvari ordusu, Polonyalıların darbe indirmeye hazırlandıkları Zarudnitsi köyünün arkasından dolaşarak Polonya ordularının gerisine ulaşmıştı.

1. Süvari Ordusunu General Kornitski'nin süvari tümeni izlemeye koyuldu. Bu tümene verilen emre göre, birlikler 1. Süvari Ordusuna arkadan saldıracaktı. Nedense, Polonya kurmayının düşüncesine göre, 1. Süvari Ordusu Polonyalıların cephe gerisinde en önemli nokta olan Kazatin'e doğru uzanıp, oradan onların üzerine atılacaktı.

Şu var ki, bu çıkış da, beyazların yanında çarpışan polonyalıların durumuna bir düzelme getirmiyordu. Hemen ertesi gün, cephede açılan gediklerini örmüşlerdi ama 1. Süvari Ordusunun arkasında çemberleri kapanmışsa da, kendi cephe gerilerinde güçlü bir süvari birliği vardı. Bu birlik, düşmanın mevzilerini yokettikten sonra, cephe gerisinde, polonyalıların Kiev'deki askeri güçlerine saldırmaya hazırlanıyordu. Süvari tümenleri, ilerleyişleri sırasında demiryolu köprülerini yıkıyor, tren hatlarını havaya uçuruyor, böylece polonyalıların geri çekilme yollarını kesiyorlardı.

Süvari Ordusu kumandanı, esir alınanlardan, ordu karargahının Jitomir'de bulunduğunu öğrenince (aslında cephe kurmayı bile oradaydı), bütün önemli demiryolu kavşaklarıyla yönetim merkezlerini ele geçirmeye karar verdi. Bunlar, Jitomir ile Berdiçev kentleriydi. 7 Haziran günü, sabahın ilk saatlerinde, 4. Süvari Tümeni, Jitomir'e doğru at koşturuyordu.

Süvari bölüklerinin birinde, sağ kanatta vurulan Kulyabko'nun yerinde, öncü süvari eri Korçagin vardı.

Şimdi, atını dörtnala koşturuyordu. Korçagin, bu süvari bölüğüne, bütün savaşçıların ortak dilekçesi üzerine kabul olunmuştu, savaşçılar böylesine yaman bir akordeoncuyu ellerinden kaçırmak istemiyorlardı.

Jitomir önlerinde, yelpaze biçiminde açıldılar. Daha ayaklarının tozuyla, atlarını dinlendirmeden çekilen kılıçlar, güneş altında gümüş parıltılar saçarak parladı. Nalların şakırtısından toprak inledi, atlar soludu, süvariler üzengilerinde doğruldu.

Toprak hızlı hızlı yaklaşıyor, geriye kaçıyordu. Bahçeli, koca kent, tümene doğru koşarak geldi. İşte, ilk bahçeler geride kalmıştı bile. Kentin merkezine saldırdılar ve ölüm kadar korkunç: *"Dayoş!"* (İleri!) sesleri havayı sarstı.

Polonyalılar öylesine şaşırmışlardı ki hemen hemen hiç karşı koyamadılar. Yerli garnizon ezildi, yok oldu.

Atının boynuna yatarak uçuyordu Korçagin. Yanında, ince bacaklı yağız bir atın sırtında Toptalo.

Pavel'in gözleri önünde bu gözüpek budyonniyci, tüfeği omuzunda, ateş etmek üzere olan bir askeri amansız bir kılıç darbesiyle yere mıhladı.

At nalları gürültüyle kaldırım taşlarını dövdü. Ve birden, yol kavşağında yolun tam ortasında, bir makineli tüfek ve üzerine eğilmiş mavi üniformalı, mavi dörtköşe konfederasyon kasketli üç kişi; dördüncüsü, yakasında altın şeritten yılan olan subay, dörtnala üstüne gelenleri görünce mavzer tutan elini kaldırdı.

Toptalo da, Pavel de atlarını artık durduramazlardı. Makinelinin üstüne, ölümün ta pençesine doğru atıldılar. Subay, Korçagin'e ateş etti. İsabet ettiremedi. Kurşun Pavel'in yanağının yanında serçe gibi öttü ve atın göğsünün çarpmasıyla yıkılan teğmen, başını taşlara vurdu.

O anda makineli tüfek, sıtmalı bir telaşla gelenlerin yüzlerine yüzlerine vahşi bir kahkaha fırlattı. Ve düştü Toptalo, yağız atıyla birlikte, on-onbeş eşek arısının sokmasıyla.

Pavel'in atı doğruldu, şahlandı, bir sıçrayışta yere yıkılanların üstünden atladı, makineli tüfeğin yanında duranların üstüne koştu. Havada kıvılcım saçan bir eğri çizen kılıç, mavi kareli kasketin tam ortasına indi.

Bir atak daha, havada bir eğri daha ve kılıç başka bir kafaya inmek üzereydi. Ama heyecanlanan at ürktü, yana kaçtı.

Süvari bölüğü, kudurmuş, fokur fokur kaynayan bir sel gibi yol kavşağına doğru atıldı ve on, yirmi, otuz kılıç aynı anda havayı dövmeye başladı.

Hapishanenin dar, uzun koridorlarında bağırtılar, çığlıklar yankılanıyordu.

Acıdan, açlıktan, çile çekmekten yüzleri buruşup kırışmış soluk benizli insanlarla hıncahınç dolu hapishane hücrelerinde bir çalkalanma, bir kıpırdanma... Kentte çarpışmalar oluyor, buna nasıl inanılır, bu kurtuluş mu demek, bunlar, kimbilir nerelerden dönen kendi adamları m'ola?

Ama atış sesleri hapishanenin avlusundan da duyulmaya başladı. Koridorlarda insanlar koşuşuyordu. Ve birden anlatılmayacak derecede cana yakın, uzun süredir özlenen çağrı: "Hey, arkadaşlar, serbestsiniz, çıkın bakalım dışarı!"

Pavel, kapalı bir kapının yanına doğru koştu. Kapıda küçük bir gözetleme camından on-onbeş çift göz bakmaya çalışıyordu. Dipçikle kilide vurdu, öfkeyle bir daha, bir daha, ha gayret!

Mironov yetişti, Pavel'i durdurdu:

- Dur be, şincik açarım ben onu elbombasıyla!

Ve bunu derken, elbombasını çıkarttı cebinden.

Çavuş Tsigarçenko, elinden bombayı kaptı.

- Hop! Dur be, manyak herif, aklını mı oynattın? Şimdi anahtarı getirecekler. Kilitleri kırılamayan kapılar, anahtarla açılacak.

Koridorlarda gardiyanları getiriyorlardı bile, tabancalarıyla dürterek. Koridor, bir anda lime lime paçavralar içinde, uzun zaman su yüzü görmemiş, fakat delice sevinç içinde insanlarla doldu.

Pavel geniş kapıyı açarak hücreye daldı:

- Arkadaşlar! Gidebilirsiniz, serbestsiniz. Biz Budyonniy erleriyiz, tümenimiz bu kenti ele geçirdi.

Gözleri nemli bir kadın, Pavel'e doğru atıldı, öz oğluymuş gibi kucakladı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Beşbin yetmişbir bolşeviğin kurtuluşu, tümenin savaşçıları için bütün ganimetlerden, zaferlerden çok daha önemli olmuştu. Bunlar, beyazların yanında çarpışan polonyalılar tarafından, taştan hücrelere atılmıştı, burada ya kurşuna dizilmeyi yada darağacını bekliyorlardı. Bunlardan başka, bir de Kızılordu'nun ikibin kadar politik eğitim görevlisi tutukluydu. Bu yedibin devrimci için şafağı olmayacak gece, bir çırpıda sıcak bir Haziran gününün pırıl pırıl parlayan güneşiyle dolmuştu.

Tutuklulardan biri, limon gibi sapsarı yüzlü bir adam, sevinç çığlığı koparark Pavel'in boynuna atıldı. Bu, Şepetovka matbaasının dizgicisi Samuyil Leher'di.

Pavel, Samuyil'in hikayesini dinlerken yüzü kül rengine dönüyordu. Samuyil ona, kentte olup biten kanlı faciayı anlatıyor, anlattıklarının her kelimesi erimiş maden damlaları gibi Pavel'in yüreğine akıyordu:

- Bir gece baskın yapıp hepimizi birden tutukladılar, itoğlu it bir muhbir, bizi ele vermişti. Jandarmaların eline düştük. Korkunçtu, çok korkunçtu, Pavel, attıkları dayak! Ben, hepsinden az acı çektim, herifler bana bir-iki indirdikten sonra yarı ölü yıkıldım yere. Ama ötekiler, benden daha dayanıklıydı, ne çare. Saklayacak, gizleyecek bir şeyimiz yoktu. Jandarmalar, hepsini bizden daha iyi biliyordu. Attığımız her adımı biliyordu onlar.

Nasıl bilmesinler! Aramızda bir muhbir varken? Anlatamam sana o günlerin dehşetini, söz bulamam anlatmaya. Çoğunu tanırsın sen, Pavel: Valya Bruzjak'ı, Roza Gritzman'ı, bölge merkezinden, o ne iyi bir kızcağızdı, onyedi yaşında ya var ya yoktu. Temiz yürekliydi. Herkese inanırdı, Saşa Bunşaft'ı tanırsın, hani dizgiciydi bizde, neşeli bir delikanlı, matbaa sahibinin hep karikatürlerini çizerdi. İşte bir o, başka iki liseli daha, Movoselsk ile Tujits. Bunları bilirsin sen. Ötekiler hep bölge merkezinden, kasaba ve bucaklardan. Hepsi yirmidokuz kişiydi, aralarında altı da kadın vardı. Ne işkenceler uyguladılar. ne işkenceler, vahşice, hayvanca! Valya ile Roza'nın hemen ilk gün ırzına geçmişler. Köpekler, hayvanlar, herkes gönlünün istediği gibi alay etti, çiğnedi, ezdi

onları. Yarı ölü hücrelere sürükleyip attılar sonra. Sonra Roza bir tuhaf oldu, abuk sabuk konuşmaya başladı, birkaç gün sonra da büsbütün aklını kaçırdı.

Onun deliliğine inanmadılar, sahtekarlık yapıyor sandılar, her sorguya çekilişinde yeniden dayak atıyorlardı. Kurşuna dizilirken, ona bakmak insana dehşet veriyordu. Yüzü dayaktan mosmordu, deli gözleri yuvalarından uğramıştı, ihtiyar bir kadındı o artık.

Valya Bruzjak, son dakikaya kadar iyi dayandı, mertliği elinden bırakmadı. Hepsi de birer savaşçı gibi öldü. Bilmiyorum o gücü nereden alıyorlardı, ama ölümlerini anlatamam Pavel: Ölümleri, sözlerden kat kat dehşet vericiydi. Bruzjak, en tehlikeli işe karışmıştı. Polonya kurmayında çalışan telsizcilerle sürekli bağlantı halindeydi o, onu bölge merkezinden gönderiyorlardı, bağlantı kurması için. Aramada üstünde iki elbombasıyla bir browning tabanca bulunmuştu. Bu elbombalarını, o muhbir iletmişti ona. Hepsi öyle bir tertipti ki, sanki bunlar kurmay binasını havaya uçurmak istiyorlarmış gibi...

Ah Pavel, ah! Son günlerini anlatmak çok güç ama madem istiyorsun, anlatayım. Askeri mahkeme karar vermişti: Valya ve öteki iki arkadaşı asılacaktı, ötekiler kurşuna dizilecekti.

Bizimle işbirliği yapan polonyalı erleri bizlerden iki gün önce yargılamışlardı.

Genç başçavuş, hani telsizci Snegurko, bilirsin, savaştan önce Lodz şehrinde elektrik

işlerinde teknisyeniydi, vatana ihanetle ve erler arasında komünizm propagandası yapmakla suçlanmış, kurşuna dizilerek idama mahkum olmuştu. Merhamet dilemedi, karardan yirmidört saat sonra kurşuna dizildi.

Valya'yı, tanık olarak defalarca mahkemeye götürdüler. Bize anlatıyordu Valya, Snegurko, komünizm propagandası yaptığını kabul etmişti, ancak vatana ihanette bulunduğunu kesinlikle reddediyordu. "Hayır, diyordu, vatanım Polonya Sosyalist Cumhuriyetidir. Evet, Polonya Komünist Partisi üyesiyim, beni zorla er yaptılar. Ben de, benim gibi zorla cepheye gönderilen erlerin gözlerini gerçeklere açıyordum. Bunun için beni asabilirsiniz, ama vatanıma asla ihanet etmiş değilim ve edemem de. İleride kurulacak olan vatanımda da hiç kimse bana vatan haini demeyecektir."

İdam kararından sonra, hepimizi biraraya topladılar. İdamdan önce de hapse attılar. Bir gecede hapishane binası karşısında, hastahanenin yanında darağacı kurdular. Ormanın yanında, yolun biraz ötesinde, uçurumun kenarında kurşuna dizilme yerini hazırladılar. Orada hepimiz için ortak bir hendek de kazmışlar, sonradan bizi içine atmak için.

Kentte her yere, hakkımızdaki kararları bildiren ilanlar asmışlar, herkes bilsin diye. İdamımızı da gündüzün yapmaya karar vermişler. Halkın görüp ibret alması için.

Sabah erkenden kent halkını darağacının yanına zorla yığmaya başlamışlar. Bazıları meraktan, kendiliğinden gelmiş. Korkulu şey,

ama yine de kendiliğinden seyretmeye gelenler olmuş. Darağaçlarının önünde mahşeri bir kalabalık toplanmıştı. Nereye baksan, hep insan kafaları, deniz gibi, göz alabildiğine. Biliyorsun, hapishane, latalardan bir duvarla çevrili. Darağaçları, hapishanenin önündeydi, seslerin uğultusunu duyuyorduk biz. Sokakta makineli tüfekler kurulmuştu. Bütün bölgeden, atlı ve yaya jandarma birliklerini toplamışlardı. Bir askeri birlik, kentin çevresini, sokakları kuşatmıştı. Asılmaya mahkum edilenler için darağaçlarının dibine çukur kazılmıştı. Biz, konuşmadan, bu işin sonunu bekliyorduk. Tek tük, bir-iki söz söylüyorduk arada bir. Bir gün önce, vedalaşırken, zaten herşeyi konuşmuştuk. Roza, hücrenin bir köşesinde oturup birşeyler mırıldanıyordu durmadan, Valya ise ırzına geçildiği, durmadan dayak yediği için yürüyemiyordu, yatıyordu daha çok. Aynı bucaktan başka partili kadın arkadaşlarımız, iki kızkardeş, dayanamadılar birbirinin boynuna sarılıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladılar. O bucaktan, Stepanov adlı delikanlı, genç ve çok güçlü bir adamdı, yakalandığı zaman iki jandarmayı yaralamıştı, kızkardeşlerden cesur olmalarını istiyordu: "Arkadaşlar, gözyaşlarınız yersiz. Siz burada ağlayınız, ama orada ağlamamalısınız. Bu kana susamış köpekleri mi sevindireceksiniz? Nasılsa kimseye acımaz onlar, nasılsa öleceğiz. Hiç değilse onurlu bir biçimde ölelim. Hiç kimse diz çökmesin. Unutmayın arkadaşlar, namuslu, onurlu ölmek gerek."

Ve derken, bizi almaya geldiler. En önde Şvarkovski, karşı-emniyet örgütü mensubu, sadist ve kuduz bir köpek. Öylesine sadist ki, kendisi kadınların ırzına geçmiyor, geçemiyorduysa, bu işi jandarmalara bırakıyor, oturup zevkle seyrediyordu. Hapishaneden darağaçlarına kadar olan yol boyunca jandarmalardan bir koridor kurmuşlardı. Omuzlarındaki açık sarı renkli süs nişanları yüzünden "sarı kanarya" *adı takılan bu jandarmalar, kalıçlarını çekmiş bir vaziyette duruyorlardı.*

Bizi dipçiklerle hapishanenin avlusunun ortasına sürdüler, dörder dörder sıraya dizdiler ve avlunun kapısını açarak sokağa çıkardılar. Darağacının altına kadar götürüp beklettiler, arkadaşlarımızın ölümünü görelim diye. Sonra da sıra bizlere gelecekti. Darağacı yüksek, kalın kirişlerden yapılıydı. Üstünde kalın örgülü ipten hazırlanmış üç ilmek sallanıyordu. Destek, ufak bir merdivenle tersine devrilen ufak bir sütuna dayanıyordu. İnsan selinden, belirli belirsiz bir uğultu geliyordu. Bütün gözler bize dikiliydi. Bizimkileri seçebiliyorduk.

Daha ötede, bir balkonda polonyalı soylular toplanmıştı, aralarında subaylar da vardı, herkesin elinde birer dürbün. Bolşeviklerin nasıl asılacaklarını merak ediyorlardı.

Ayak altındaki karlar yumuşaktı, ormanın saçına ak düşmüş, kırçıl olmuştu ormanın saçları, ağaçlar üzerinde pamuk yerleştirilmiş gibi. Havada kar tanecikleri uçuşuyor, dönüyor, ağır ağır iniyor, bizim sıcak yüzlerimizde

eriyordu. Darağacının altındaki merdivenin üzerinde de birikmişti karlar. Hepimiz, hemen hemen çıplaktık, ama kimse soğuğu duymuyordu. Stepanov, çorapla yere bastığının farkında değildi.

Darağacının yanında savcı ve yüksek rütbeli memurlar. Sonunda, hapishaneden Valya'yı ve asılarak idama mahkum edilen öteki iki arkadaşı çıkarttılar. Üçü de, kolkola tutunuyordu. Valya ortalarında duruyordu, yürümeye takati yoktu. Arkadaşları, Valya'yı destekliyorlardı, o ise Stepanov'un sözlerini hatırlayarak dik ve düzgün yürümeye çabalıyordu: "Onurlu ölmeli." *Paltosuzdu, elişi örgülü bir hırkacığı vardı yalnızca sırtında.*

Kolkola yürümeleri, anlaşılan Şvarkovski'nin hoşuna gitmemişti. Yürüyenleri kabaca itti. Valya, birşeyler söyledi ve bu söylediği sözler yüzünden atlı bir jandarmanın kamçısı yüzünde şakladı.

Kalabalık arasında bir kadın, korkunç bir sesle bağırdı, deli gibi çırpınmaya başladı, yürüyenlere kavuşmak için kordonu yarmaya çalıştı. Ama onu yakaladılar, yerlerde sürüklediler. Bu kadın, herhalde Valya'nın anasıydı. Artık darağacına yaklaştıkları zaman Valya bir marş söylemeye başladı. Ben hiçbir zaman böyle bir ses duymuş değilim, ancak ölüme mahkum olan bir kimse bu kadar ateşli şarkı söyleyebilir. "Varşavyanka" *marşını söylüyordu, arkadaşları da ona katıldılar. Atlılar onlara durmadan kamçı indiriyordu. Kudurmuşçasına dövüyorlardı onları. Ama onlar, kamçı darbelerini duymamışa*

benziyorlardı. Sonunda onları yere yıktılar, çuval gibi yerde sürüklemeye başladılar. Üstünkörü kararı okudular ve ilmekleri boyunlarına geçirmeye başladılar. O zaman biz, bir marş tutturduk:

"Kalk, ey lanetle damgalanmış..."

Bu kez, bize saldırdılar dört bir yandan. En son gördüğüm şey, bir erin dipçikle ufak desteği yıkması ve üçünün de ilmeklerin ucunda kıvranmaları olmuştu.

Biz, on kişiye, artık duvarın dibindeyken kararı okudular. Bu kararda, idamın yirmiüç yıllık kürek cezasına çevrildiği yani generalin cezamızı indirdiği açıklanıyordu.

Öteki onaltı kişi kurşuna dizildi.

Samuyil, bunu anlatırken gömleğinin yakasını hızla çekti, boğulacak gibiydi.

-Asılmışları, üç gün indirmediler darağacından. Gece gündüz nöbetçiler bekledi darağacını. Sonra, hapishanemize yeni tutuklular atıldı. Bize anlattılar: "Dördüncü gün, en ağırı olan Yoldaş Toboldin koptu, o zaman ötekilerini de indirip oracıkta gömdüler."

Ama darağacı hep orada kalıyordu. Bizi yine buraya atarlarken onu gördük. İlmikler de duruyor, yeni yeni kurbanlar bekliyordu.

Samuyil durdu ve kıpırdamadan bakışını uzaklara dikti. Pavel, anlatacak başka birşey kalmadığının farkına bile varmamıştı.

Üç insan vücudu, yine gözleri önünde dikilir gibi oluyor ve bunlar korkunç, yana yatmış başlarıyla, sessizce sallanıyordu.

Sokaktan, toplantı borusunun sesi duyuldu. Bu ses Pavel'i uyandırdı. Yavaş, çok yavaş:

- Gidelim, buradan Samuyil, dedi Pavel.

Sokakta, süvari birlikleriyle kuşatılmış durumda tutulu polonyalı erler yürüyordu. Hapishane kapısı önünde alayın siyasi komiseri duruyor, günlük defterine bir emir kaydediyordu.

- Alın, yoldaş Antipov, dedi o, pusulayı tıknaz, güçlü yapılı alay komutanına uzatarak. Haydi, bir müfreze ayırın ve bütün tutukluları alıp Novograd-Volınski'ye yönelin. Yaralıların yaraları sarılacak, arabalara yerleştirilip aynı yere gönderilecekler. Kentin yirmi kilometre kadar ötesine götürün, orada bırakın. Şeytan görsün onları, defolup gitsinler, hangi cehenneme gideceklerse. Zamanımız yok bunlarla uğraşmaya. Bana bakın, sakın ha, tutuklulara kaba davranılmasın!

Pavel eğerine atlarken Samuyil'e döndü:

- Duydun, değil mi? Onlar bizimkileri assınlar, bizse kabalık yapmadan uğurlayalım hergeleleri. Bakalım buna kimin gücü yeter?

Tabur komutanı, ona başını çevirdi, dikkatle baktı. Pavel katı, kupkuru laflar duydu arkasından. Bunları tabur komutanı kendi kendine söylermiş gibi söylüyordu:

- Silahsız tutuklulara karşı acımasız davrananları kurşuna dizeceğiz. Beyaz değiliz biz.

Kapıdan uzaklaşırken Pavel, Devrimci Askeri Şûranın bütün alayın önünde okunan emrinin son sözlerini hatırladı:

"İşçi-köylü ülkemiz, Kızılorduyu sever. Onunla onur duyar. Bu ordunun sancağında tek bir leke olmamasını ister."

- Tek bir leke olmamasını... diye fısıldadı Pavel'in dudakları.

4. Süvari Tümeni, Jitomir kentini alırken Okuninovo köyü çevresinde, Dniyepr nehri geçidini, 7. Avcı Tümeninin 20. Tugayı zorluyordu. Bu birlikler, yoldaş Golikov'un ileri saldırı grubuna giriyordu.

Grup, 25. Avcı Tümeni'yle Başkırt Süvari Tugayı'ndan oluşuyordu ve şimdi ona verilen emir, Dniyepr nehrini geçmek, İrşa istasyonu yanında, Kiev-Korosten demiryolunu kesmekti. Bu manevrayla, Kiev'den çekilen polonyalıların en son gerileme yolları da kesiliyordu. Burada nehirden geçerken, Şepetovka Komsomol Örgütü üyelerinden Mişa Levçukov'u kaybettiler.

Sallanan köprü üzerinden koşarlarken, dağın ötesinden fırlatılan bir mermi, başlarının üzerinden uçarak geldi, suyun içinde patladı. Parçaları havaya dağıldı. O anda Mişa, köprünün salı altında kayboldu. Su onu yuttu, geri vermedi. Yalnız, siperliği kopmuş kasketli, papatya sarısı saçlı, Kızılordu eri Yakimenko şaşkınlık içinde, Ukrayna diliyle haykırdı:

- Görmüyon mu? *Çi tı ne sgoriş?* Mişka suya düştü. Vay canına, gümbürtüye gitti çocuk. *Kak korova zlıznula.* Bir inek, diliyle yalamış gibi yok oluverdi! Korku içinde, karanlık sulara bakarak duracak gibi oldu, ama arkasından yetişenler onu dürttü, itti, beraberlerinde sürüklediler.

- Enayi, ağzını bir karış açmış be! Yürrüüü andavallı!

Arkadaşlarını düşünmeye zaman kalmadı. Bölük zaten geride kalmıştı, ötekiler nehrin sağ kıyısına çıkmışlardı bile.

Böylece Seryojka, Mişa'nın ölümünü ancak dört gün sonra haber aldı. Bölük, bir çarpışmanın ardından Buça adındaki istasyonu işgal ettikten sonra Kiev'e dönerek, polonyalıların şiddetli saldırılarına dayanmak zorunda kalmıştı. O sıralar, Korosten'i hedef tutuyordu polonyalılar.

Yakimenko, ateş hattında, siperde, Seryojka'nın yanında gizleniyordu. Kasırga gibi yaylım ateşini keserek, kızan

tüfeğinin mekanizmasını zorlukla açabildi. Başını toprağa doğru eğerek Seryojka'ya seslendi:

- Tuh, tüfek dinleneyim diyor, baksana, ateş gibi!

Sergey, yaylım ateşinin gümbürtüsü arasında, onun sesini doğru dürüst işitememişti bile. Ortalık az-buçuk yatışınca, Yakimenko, birdenbire hatırlamış gibi anlattı:

- Ha, arkadaşın Dniyepr'de boğuldu galiba. Suya bir daldı, sonrasını göremedim. Bununla sözlerini bitirdi, çantasından yeni bir şarjör çıkararak tüfeğini yeni baştan doldurmaya koyuldu.

Onbirinci Tümen, Berdiçev kentinin kurtarılması için gönderilmişti, ama, kentteki polonyalıların şiddetli direnmesiyle karşılaştı.

Durmadan tıkırdayan makineli tüfekler süvari birliklerinin yollarını kesiyordu. Ama kent, yine de ele geçirildi ve dağıtılan Polonya ordusu kalıntıları kaçıştı. Garda, katarlar kuşatıldı. Ama polonyalılar için en büyük darbe, bir milyon top mermisinin havaya uçurulması olmuştu. Orası, Polonya cephesinin temel cephaneliğiydi. Bütün pencere camları parçalanmış çakıl taşları, molozlar gibi şangır şungur döküldü ve evler, kartondan yapılmış gibi, patlamalardan titreyip sallandılar.

Jitomir ile Berdiçev'e indirilen darbeler, polonyalıları arkadan vurmuştu. Şimdi onlar, iki kol halinde akan seller gibi Kiev'i geride bırakarak, demir çemberden bir çıkar yol bulmaya çabalıyorlardı.

Pavel kişilik duygusunu yitirmişti. Bütün bu günler, şiddetli çarpışmalarla, savaşlarla geçmişti. Korçagin de, kitle içinde eridi gitti ve savaşçıların her biri gibi *"ben"*in anlamını unuttu, kala kala bir "biz" kaldı: *Alayımız, tümenimiz, bölüğümüz.*

Her yeni günle, olaylar kasırga hızıyla gelişiyordu. Her yeni gün, yeni bir heyecan getiriyordu.

Budyonniy'nin komutasındaki atlılar, sel gibi akıp, bütün hatları yıkarak, bütün engelleri devirerek Polonya cephe gerisine ağır darbeler indiriyorlardı. Zaferlerden sarhoş olan atlı tümenler, yoğun bir hınçla atağa geçiyor, Polonya yedek güçlerinin merkezi olan Novograd-Volinski'ye saldırıyorlardı.

Süvari kıtası, sarp kayalıklı kıyıya çarpıp gerileyen dalga gibi, geri çekiliyor ve *"Dayoş!"* diye korkunç bir çığlık atarak bir daha ileri atılıyordu.

Hiçbir şey kurtaramazdı polonyalıları artık, ne dikenli tel engelleri, ne kentte tutunmaya çalışan garnizonun umutsuz, amansız direnmesi. 27 Haziran günü, yine düzgün saflar halinde Sluç ırmağını geçen Budyonniy komutasındaki atlı birlikler, Novograd-Volinski'ye girdiler ve saldırıya geçerek polonyalıları, Korets kasabasına doğru püskürttüler. Aynı anda 45. Tümen de Noviy Miropol yakınlarında, Sluç ırmağını geçti. Aynı anda, Kotovski'nin süvari tugayı, Lübar adlı kasaba üzerine saldırdı.

1. Süvari Ordusunun telsiz istasyonu, cephe komutanlığının emrini alıyordu: *"Bütün atlı birlikler Rovno'ya gönderilecek, kenti ele geçirecektir."* Kızıl tümenlerin önüne geçilemez saldırılarına dayanamayan polonyalılar, şimdi dağınık, morali bozuk, canlarını kurtarma derdine düşmüş, gruplar halinde kaçışıyorlardı.

Birgün, tugay komutanı tarafından zırhlı trenin durduğu gara gönderilen Pavel, karşılaşmayı asla beklemediği bir kimseye rastladı. Atı, dörtnala demiryolu engelini aşmış olan Pavel, boz renge boyanmış birinci vagonun yanında dizginleri çekmişti. Zırhlı tren, erişilmez haliyle pek de korkunç görünüyor, zırhlı siperlikleri arkasında saklı topların kara namlu ağızlarıyla bakıp duruyordu. Yanında,

üstü başı mazot içinde birkaç kişi uğraşıyor, tekerleklerin ağır çelik muhafazasını kaldırmaya çalışıyorlardı.

Pavel, sırtında bir gocuk, elinde su kovası olan bir Kızılordu erine sordu:

- Zırhlı trenin komutanını nasıl bulayım? Nerede acaba?

O ise kolunu lokomotif yönüne doğru salladı:

- Orada!

Korçagin, lokomotifin önünde durarak sordu:

- Komutanı kim bunun?

Tepeden tırnağa kadar deri elbiseler içinde, yüzünde hafif kara çiçek izleri olan bir adam, ona doğru döndü:

- Ben!

Pavel, cebinden bir paket çıkardı.

- Bölük komutanının emri. Zarfın üstünü imzalar mısınız?

Komutan, zarfı dizleri üzerine yerleştirmeye çalışarak imzasını attı. Lokomotifin orta tekerleğinin yanında, elinde yağdanlıkla birisi uğraşıyordu. Pavel, onun sadece geniş sırtını ve deri pantolonunun cebinden sarkan tabancasının kabzasını görüyordu.

- Al, işte sana teslim belgesi! dedi deriler içindeki adam ve Pavel'e imzalı zarfı uzattı.

Pavel hareket etmek için dizginleri topluyordu. Derken, lokomotifin önündeki adam doğruldu ve başını çevirdi. O anda Pavel sanki rüzgar onu üfürmüş gibi eğerinden, attan aşağı yuvarlanıverdi.

- Artem, ağabeyciğim!

Tepeden tırnağa kadar mazot içindeki makinist, yağdanlığı hemen bıraktı elinden. Genç Kızılordu erini ayı gibi kollarının arasına aldı.

- Pavka! Vay hergele! Ulan, sen misin bu, yahu? diye bağırdı, gözlerine inanmayarak.

Zırhlı trenin komutanı, şaşkınlık içinde bu sahneyi izliyordu. Topçu Kızılordu erleriyse bir kahkaha kopardılar:

- Hele bak! Kardeşler buluştu!

19 Ağustos tarihinde, Lvov bölgelerinde çarpışırken, Pavel kasketini yitirdi. Atını durdurmak istedi ama ileride bölükler artık polonyalılarla savaşa girişiyordu. Üvez çalıları arasında, Demidov, at sırtında uçuyordu. Aşağı, dereye doğru iniyordu. Hızını kesmeden bağırdı:

- Tümen komutanımızı vurdular!

Pavel ürperdi. Onun kahraman komutanı, gözüpek, yiğit arkadaşı Letunov, demek artık yoktu. Pavel'in gözü döndü.

Kılıcının yanıyla, dudağının kenarından kanlı salya püskürten atı "Gnedok"u döverek çarpışmanın en yoğun olduğu yere daldı.

- Kes, parçala engerek yılanlarını! Vuuuur Polonya beyzadelerini! Letunov'u vurdu itler! Artık körü körüne, önündeki adamları seçemeden vuruyordu, indiriyordu kılıcını yeşil üniformalılara. Taburun erleri, kumandanlarının ölümüne kudurarak Polonya birliklerinin bir bölüğünü kıyma gibi doğradılar.

Kaçanlara yetişmek için, açık tarlalara atlarını sürdüler. Ama, düşman bataryası onlara ateş açmıştı bile. Ölüm saçan şarapneller havayı yırtıyordu.

Pavel'in gözleri önünde, magneziyum ışığı gibi yemyeşil bir alev parladı, kulakları içinde gökler gürledi. Tavlanmış kızgın bir demir kafasına değmiş, yakmış gibiydi. Toprak anlamsız bir biçimde dönmeye başladı, topaç gibi dönüyor, yanpiri yanpiri, bir yana yatıyordu.

Ve bir saman sapı gibi koptu Pavel eğerinden. Gnedok'un başı üstünden uçtu, bütün ağırlığı ile küt! diye toprağa serildi.

Ansızın gece oldu ortalık.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Ahtapotun koskoca patlak bir gözü vardı. Göz, abartmasız, bir kedi başı kadar kocaman, koyu kırmızıydı. Ortası yeşil, parlak bir ışıltıyla yanıp sönüyordu. On-onbeş uzantısıyla kıpır kıpır kıpırdıyordu ahtapot. Uzanan kolları, kaynaşan yılanlardan bir yumak gibi kıvrılıyor, açılıyor, derisinin pulları iğrenç hışırtılar çıkarıyordu bir de. Ahtapot, kıpırdıyordu. Gözleri önünde görüyordu onu. İşte, uzantıları bütün vücudunu yoklamaya başlıyordu, buz gibi soğuk, bir de ısırgan gibi dalıyor, yakıyordu derisini. Ahtapot vantuzunu uzatıyor, vantuz sülük gibi başına yapışıyor ve ikide bir kasılarak kanını emmeye başlıyordu. Kanının, kendi vücudundan şişmeye başlayan ahtapotun vücuduna geçtiğini duyuyordu. Vantuz, kanını emiyor, emiyordu, başına değdiği yerde dayanılmaz bir ağrı duyuyordu.

Çok uzak bir yerden, çok uzaklardan insan sesleri duyuluyordu.

- Nabzı nasıl?

Başka bir ses, bir kadın sesi, daha yavaş cevap veriyordu:

- Nabzı yüzotuzsekiz. Ateşi, otuzdokuz buçuk. Durmadan sayıklıyor.

Ahtapot, kayboldu ama ağrı kaldı vantuzunun sokmasından. Pavel şimdi duyuyordu: Bir insanın parmakları bileğine dokunuyor, tutuyordu bileğini. Gözlerini açmak istedi, ama göz kapakları o kadar ağırdı ki, açmaya gücü yoktu. Hem neden bu kadar sıcaktı ortalık? Anası yine doldurmuştu sobayı herhalde. Ama yine insanlar konuşuyordu herhangi bir yerde:

- Şimdi nabzı yüzyirmiiki.

Gözlerini açmak istedi yine. İçi ateş gibi yanıyordu. Ortalık havasızdı.

Su, su içmek istiyordu! Şimdi kalkacaktı, şimdi su içecekti. Ama niye kalkamıyordu? Kıpırdamak istiyordu ama vücudu ağırdı, onu dinlemiyordu, başkasının vücuduymuş gibi. Şimdi annesi su getirecekti. Şimdi annesine: "Su istiyorum" diyecekti. Yanıbaşında bir şeyler kıpırdıyordu. Yoksa yine ahtapot mu geliyordu? İşte ahtapot, işte gözünün kırmızı rengi.

Uzaktan, yavaş bir ses duyuluyordu:

- Frosya, su getirir misiniz?

- Bu kimin adı?

Pavel, hatırlamaya çalıştı, ama bu zahmetli iş onu yordu, yine karanlığa daldı. Bir daha yüzerek çıktı karanlıktan ve yeniden hatırladı: *"Susadım"*

Sesler duyuluyordu yine:

- Galiba kendine geliyor.

Ve daha açıkça, daha yakından duyulan şefkatli bir kadın sesi:

- Hasta susamış. Su ister misiniz?

"Hasta ben miyim, ama nasıl olur, yoksa bunu başkasına mı soruyorlar? Haaa, anladım, tifüse yakalanmış

olacağım." Ve üçüncü kez gözlerini açmaya çabaladı. Sonunda başardı bu işi. Açılan gözünün daracık yarığının ilk gördüğü şey, başının tam üstünde kırmızı bir balondu. Ama balonu kara birşey örtüyordu. Bu karartı, şimdi ona doğru eğiliyor ve dudakları bir bardağın kenarını hissediyordu. Bir de canlandırıcı, nefis bir nemliliği. İçindeki ateş sönüyor.

Memnun, fısıldıyordu:

- Ohh, şimdi iyi.

- Hasta, kardeş, beni görüyor musunuz?

Bunu soran, üstüne eğilen karartıydı, ama uykusu vardı onun. Artık dalmak üzereyken cevap verdi, ama başardı ya cevap vermeyi:

- Görmüyorum, duyuyorum...

- Kim derdi ki hayatta kalacak! Bakın, tırmana tırmana çıkıverdi yine hayat yoluna. Şaşılası güçlü bünyesi! Hadi, hadi Nina Vladimirovna, gurur duyabilirsiniz. Kelimenin tam anlamıyla, bakımınız sayesinde hayatta kaldı.

Yine bir kadın sesi, bu kez heyecanla:

- Ah, bilseniz, ne kadar memnunum!

On üç günlük komadan sonra, Korçagin, ilk kez kendine geliyordu.

Genç, dayanıklı vücudu ölmek istemiyordu. Şimdi, bilinci yavaş yavaş yerine geliyordu. Bu ikinci doğuşuydu, dünyaya ikinci gelişi ve herşey yepyeni, olağanüstü görünüyordu. Yalnız başı, yenilmez ağırlıkla alçıdan bir kutu içinde hiç kıpırdamadan yatıyordu ve başını yerinden oynatmaya gücü yoktu. Ama olsun vücudunu duyuyordu ve hatta artık parmakları açılıp kapanabiliyordu.

Asistan doktor Nina Vladimirovna, sahra hastanesinin kare biçimindeki odasında, ufacık bir masa başında

oturuyor, leylak rengi kapaklı kalın not defterinin sayfalarını çeviriyordu. Defterinde eğik, incecik elyazısıyla kısa kısa notlar yazılıydı.

26 Ağustos 1920

Bugün, hasta treniyle bir grup ağır yaralı er getirdiler. Pencerenin yanında, köşedeki portatif yatağa, başı paramparça olmuş bir Kızılordu eri yatırdılar. Onyedisini henüz doldurmuş. Doktorların notlarıyla birlikte, üstünde bulunan belgeleri bana teslim ettiler. Soyadı Korçagin. Adı Pavel Andreyeviç. Belgeler arasında, yıpranmış bir hüviyet No. 967. Ukrayna Komünist Gençlik Birliği üye kartı, Kızılordu eri hüviyeti, o da parça parça olmuş, bir de alaya hitaben yazılı bildiri. Bildiride Kızılordu eri Korçagin'e savaşta keşif hizmetleri için komutanlığın teşekkürleri var. Bir de bir pusula. Sahibinin elyazısıyla yazılmış olacak:

"Arkadaşlarımdan ricam: Ölürsem şu adreste bulunan yakınlarıma durumu bildiriniz: Şepetovka kenti, demiryolları deposu, tornacı Artem Korçagin."

Yaralı, 19 Ağustos tarihinde başından bir şarapnel parçasıyla yaralandığından beri komada. Yarın, onu Anatoliy Stepanoviç muayene edecek.

27 Ağustos

Bugün, Korçagin'in yarasına baktılar. Çok derin bir yara. Kafatası delinmiş ve bu yüzden başının bütün sağ tarafına felç inmiş. Sağ gözünde kanama olmuş. Göz şişmiş durumda.

Anatoliy Stepanoviç, iltihaplanmayı önlemek için bu gözü çıkaracaktı. Fakat ben onu ikna ettim ve bu ameliyatı yaptırmadım, çünkü şişkinlik inebilirdi. Bana hak verdi.

Bense daha çok estetik duygularla ameliyatı engellemek istedim. Eğer delikanlı hayatta kalırsa, gözünü çıkararak yüzünü niye sakatlayalım?

Yaralı, durmadan sayıklıyor, durmadan kıpırdıyor, yattığı yerde şuraya buraya atılıyor, gece gündüz onu beklemek gerekiyor. Ben de ona çok zaman ayırıyorum. Pek de genç, gençliğine acıyorum, onu ölümün pençesinden çekip kurtarmak için çırpınıyorum, bunu bir başarabilsem.

Dün, nöbetim bitince yine birkaç saat koğuşta kaldım. Hastalar arasında en ağır durumda olan o. Bazen bir şeyler anlatır gibi sayıklıyor. Ben de, hayatından çok şey öğreniyorum. Ama bazen korkunç, sunturlu küfürler savuruyor. Korkunç bu küfürler. Onun ağzından, bu kadar ağza alınmaz küfürler duymak, dehşet verici oluyor. Anatoliy Stepanoviç, hayatta kalamayacağını söylüyor. Öfkeleniyor ihtiyar ona bakınca. Orduya çocuklar ne diye alınıyor anlamıyormuş? Bu ne rezalet! diyor.

30 Ağustos

Korçagin, hâlâ kendine gelemedi. Özel bir koğuşta yatıyor. O koğuşa ölmek üzere olan yaralılar yerleştiriliyor. Yanında, hemen hemen hiç ayrılmadan hemşire Frosya bekliyor. Onu tanıyormuş. Çok eskiden, bir yerde birlikte çalışmışlar. Bu hastaya, nasıl sıcacık bir ilgi, bir şefkatle bakıyor! Ama bugün, ben de hastanın umutsuz olduğunu anladım.

2 Eylül

Akşam saat onbir. Bugün harika bir gün! Hastam Korçagin, kendine geldi, canlanmaya başladı. Demek darboğazdan geçti. Son iki gün hastahaneden ayrılmadım.

Şimdi, bir insanın daha kurtulduğuna seviniyorum, hem de o kadar ki, sevincimi anlatacak söz bulamıyorum. Demek koğuşumuzda bir ölüm olayı eksilecek. Benim, son derece yorucu işimin en tatlı tarafı, hastaların iyileşmeleridir. Onlar da bana, çocukların analarına bağlandığı gibi bağlanıyorlar.

Dostlukları candan, sade. Ayrılık anlarında, bazen gözyaşlarımı tutamıyorum. Bu biraz da gülünç, ama gerçek.

10 Eylül

Korçagin'in, kendi yakınlarına yazmak istediği ilk mektubu yazdım. Mektubunda, yarasının hafif olduğunu, yakında iyileşeceğini ve evine döneceğini bildiriyor.

Korçagin çok kan kaybetti, yüzü pamuk gibi bembeyaz ve henüz çok güçsüz.

14 Eylül

Bugün Korçagin ilk kez gülümsedi. Hoş bir gülümsemesi var. Yoksa yaşına yakışmayan bir sertlik ifadesine bürünüyor yüzü. Şaşılacak bir hızla iyileşmeye doğru gidiyor. Frosya ile dost oldu. Gençkız, bütün yaptıklarımı, beni pek fazla överek anlatmış olmalı ona. Yaralım benim her gelişime belirli belirsiz bir gülümsemeyle seviniyor. Dün bana sordu:

- Kollarınızdaki bu mor mor lekeler nedir, doktor?

Gel de anlat, gel de: *"Oğlum, sen sayıklarken kollarımı kerpeten gibi sıkıyordun"* de.

17 Eylül

Korçagin'in alnındaki yaranın genel görünümü iyi. Biz, doktorlar, bu yaralının sargı değiştirildiği zamanki gerçekten sınırsız sabrına şaşıyoruz.

Sargılar değiştirilirken herkes inler, bağırır, nazlanır. O ise susuyor ve darmadağın deşilmiş yaraya tentürdiyot sürülürken sadece bir yay gibi geriliyor. Sık sık bayıldığı oluyor, ama yine de diyebilirim ki, bütün hastalık süresince ondan bir tek inilti duymadık.

İnlerse, herkes anlıyor: Demek ki yine bilincini kaybetmiş Korçagin. Bu azim, ona nereden geliyor? Şaşıyorum.

21 Eylül

Bugün, ilk kez Korçagin'i arabayla hastanenin büyük balkonuna çıkardılar. Gözü nasıl da bakıyor bahçeye, taptaze havayı nasıl da çekiyor içine. Sargı bezleri içindeki kafasında, bir tek gözü açıkta kalıyor. Ve bu tek gözü, nemli ve parlak; dünyaya, herşeyi ilk kez görür gibi bakıyor.

26 Eylül

Bugün, beni kabul salonumuza çağırdılar. Orada iki gençkız bekliyordu. Bunlardan birisi çok güzel. Korçagin ile görüşmek istiyorlarmış. Adları: Tonya Tumanova ile Tatyana Buranovskaya'ymış. Tonya adını biliyordum ben. Korçagin sayıklarken sık sık bu adı anıyordu. Ben de görüşmeleri için izin verdim.

8 Ekim

Korçagin, bugün ilk kez yalnız başına bahçede geziyor. Ne zaman taburcu olacağını soruyor artık sık sık. Ben de yakınlarda çıkabileceğini söyledim. İki kız arkadaş, her kabul gününde ziyaretine geliyorlar. Neden inlemediğini ve genellikle ileride de inlemeyeceğini biliyorum. Ona bunu sorduğum zaman, şöyle bir cevap aldım:

- Bunu bilmek mi istiyorsunuz *"At sineği"* adındaki kitabı okuyunuz, o zaman anlarsınız.

14 Ekim

Korçagin sonunda taburcu oldu. Çok, çok dostça ayrıldık. Gözündeki sargılar çıkarıldı. Yalnız alnı sargılar içinde daha. Gözü kör oldu, ama dış görünüşü normal. Bu çok iyi arkadaştan ayrılmak, bana büsbütün zor geldi.

Hep de böyle oluyor. İyileşiyorlar ve gidiyorlar, her halde bir daha görüşmemek üzere. Ayrılırken de:

- Yazık, dedi, keşke sol gözüm kör kalsaydı, sağ gözüm olacağına, şimdi gel de nişan al, gel de ateş et!

Demek ki, hâlâ cepheyi düşünüyordu.

Pavel, hastahaneden sonra bir süre Tonya'nın kaldığı Buranovski'lerin yanında oturdu.

Tonya'yı, hemen ortak işlerine katmak girişiminde bulundu. Onu komsomolun kent toplantısına davet etti. Tonya buna peki dedi, ama giyindiği odadan dışarı çıkınca, Pavel dudaklarını ısırdı. Çok şık giyinmişti, hatta bile bile en güzel tuvaletini giymişti. Pavel, onu bu haliyle arkadaşları yanına sokmaya karar veremiyordu bir türlü.

O zaman, aralarında ilk anlaşmazlık çıktı. Pavel, ona niye bu kadar lüks giyindiğini sorunca, Tonya alındı.

- Ben, hiçbir zaman herkesin zevkine ayak uydurmaya çalışmadım. Benimle gitmekten utanıyorsan, evde kalayım.

O zaman kulüplerinde, rengini yitirmiş ucuz bluzlar ve gömlekler arasında tavuskuşu gibi süslü Tonya'yı görmek Pavel'in hoşuna gitmemişti. Çocuklar, ona tümüyle yabancıymış gibi davrandılar. O da bunu pekala farkederek herkese tepeden, alaycı bakışlarla bakıyordu.

Yük iskelesi komsomolunun sekreteri, Pavel'i bir kenara çekti. Bu geniş omuzlu, kaba branda bezinden dikili bir işçi gömleği giymiş olan yükleyici Pankratov'du. Pavel'e pis pis baktı ve göz ucuyla Tonya'yı göstererek sordu:

- Bu tavus kuşunu buraya getiren sen misin?

Korçagin de ona sertlikle:

- N'olacak? Tut ki ben getirdim, diye cevap verdi.

O zaman Pankratov, uzun uzun ve düşünceli bir:

- Hımmmmm, çekti. Yaramaz bize bu kızın görünümü. Burjuvaya benziyor. Bunu buraya nasıl soktular?

Pavel, kanının şakaklarına hücum ettiğini hissetti.

- O benim arkadaşım, onu buraya ben soktum. Anlaşıldı mı? Bize asla düşman olmayan bir insandır o. Eh, tuvaleti yersiz, orası doğru, ama insana giydiklerine göre etiket yapıştırmak doğru değildir. Ben de pekâlâ biliyorum buraya kimlerin sokulacağını, kimlerin sokulmayacağını. Bunun için uğraşman gereksiz, yoldaş.

Çok kaba saba birşey eklemek istedi ama kendini tuttu. Pankratov'un, herkesin düşüncesini açığa vurduğunu anlıyordu. Bunun için bütün öfkesini, isyanını Tonya'nın üzerinde topladı. *"Söylemiştim ona. Hangi şeytana uydu da böylesine gösteriş hevesine kapıldı, kimbilir?"*

O akşam, arkadaşlıklarının bitmesinin başlangıcı oldu. Pavel, büyük bir acı ve şaşkınlıkla, bunca sağlam perçinli dostluklarının yıkılışını izliyordu.

Birkaç gün daha geçti. Her buluşma, her konuşma aralarına sızan yabancılaşmayı ve açığa vurulmayan soğukluğu artırıyordu. Tonya'nın bu ucuz bireycilik çabası, Pavel için artık dayanılmaz bir azap olmaya başlamıştı.

Dostlukları bitmeliydi. İkisi de bunu biliyordu. O gün ikisi de ölmüş, renklerini yitirmiş, kuru yapraklarla örtülü

Kupeçeski parkına geldiler, birbirlerine son sözlerini söyleyeceklerdi. Uçurumun yanındaki parmaklığın yanında durdular. Aşağıda, çelik renkli kütlesiyle Dniyepr nehri parıldıyordu. Bir römork, akıntıya kürek çekerek, koca köprünün altından çıkıyor, ardından iki hantal salapurya çekerek, yorgun argın çarklarını su yüzünde şaplata şaplata ilerliyordu. Batmak üzere olan güneş, Truhanov adasını altın renklere boyuyor, ufacık evlerin pencerelerini yangın alevleriyle tutuşturuyordu.

Tonya, çok derin bir hüzünle altın ışıklara bakıyordu:

- Dostluğumuz, bu batmak üzere olan güneş gibi sönmeye mi mahkum? diye soruyordu.

Pavel, ona bakıyordu, ayıramıyordu ondan gözlerini. Sonra kaşlarını sertçe çatarak yavaş sesle cevap verdi:

- Tonya, biz bunu seninle konuşmuştuk. Biliyorsun seni ne kadar çok sevdiğimi ve şimdi de aşkım sana dönebilir, yalnız bunun için bizlerle birlikte olmalısın. Tonya, ben artık eski Pavluşa değilim. Eğer önce sana, sonra da partiye ait bir erkek sanıyorsan beni, sana iyi bir koca olamam. Ben, önce partimin, sonra senin ve yakınlarımın olabilirim.

Tonya ise büyük bir hüzünle ırmağın maviliğine bakıyor, gözleri yaşla doluyordu.

Pavel de, onun çok iyi bildiği profiline, gür kestane renkli saçlarına bakıyor ve bir zamanlar ona bu kadar yakın, o kadar paha biçilmez bir dost olan bu gençkıza, yüreğinde büyük bir acıma duyuyordu.

Elini yavaşça omuzuna koydu.

- Seni bağlayan herşeyi bırak. Haydi, bize geç. Birlikte devirelim başımıza bela kesilenleri. Aramızda çok iyi gençkızlar var, göze göz, dişe diş çatışmaların bütün ağırlığını bizimle paylaşıyorlar, bütün yoksulluğu da, sefaleti de. Belki onlar senin kadar okumuş değildir, ama sen neden,

neden aramızda kalmak istemiyorsun? Çujanin sana zorbalık yapmak istemiş, anlattın. Ama o yozlaşmış bir hayvandan başka birşey değil, o senin gözünde savaşçı mı? Seni pek de arkadaşça karşılamadılar, diyorsun, ama kabahat sende, burjuvaların balosuna gidiyormuşsun gibi giyinmeye ne gerek vardı? Gurura kapıldın: Kirli gömleklere, bluzlara mı uyacağım ben, dedin. Bir işçiyi sevmeye cesaretin oldu da, bir düşünceyi sevmeye cesaretin yok. Senden ayrılmak bana çok zor gelecek, ben seni çok iyi duygularla hatırlamak isterdim.

Pavel sustu.

Ertesi gün, sokakta vilayet Çeka örgütünün başkanı Juhray'ın imzasıyla bir emrin asıldığını gördü. Yüreği titredi. Güç bela denizerine kadar ulaşabildi, bırakmıyorlardı nöbetçiler. Ama Pavel öyle bir çıngar çıkardı ki, nöbetçiler az kalsın onu tutuklayacaktı. Ve sonunda muradına erdi.

Fedor ile çok candan karşılaştılar. Fedor'un kolunu bir mermi koparmıştı. Hemen iş konusuna giriştiler, anlaştılar.

- Hadi, seninle devrime karşı gelenlerin canlarına okuyalım, madem ki cepheye gitmeye daha gücün yok. Yarın gel, işe başla, dedi Juhray.

Beyazlardan yana olan polonyalılarla çatışmalar bitmişti. Hemen hemen Varşova'nın dış mahallelerine kadar dayanan kızıl birlikler, burada son hattı aşamadılar, bütün maddi ve fiziki kuvvetleri tükenmişti, üslerinden kopmuştu onlar. Bunun için gerilediler. Ve böylece *"Vistül nehri mucizesi"* meydana geldi, polonyalılar, Kızılordu'nun Varşova önlerinden çekilmesine böyle derlerdi. Beyaz panların ellerinde kalan Polonya, kendi hayatını yaşamayı sürdürdü. Polonya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, hayal olarak kalıyordu şimdilik.

Kanlar içinde boğulan ülke, soluk almak istiyordu kesinlikle.

Pavel'e, yine yakınlarını görmek nasip olmamıştı. Çünkü Şepetovka kentini, bir kez daha beyazlardan yana çarpışan polonyalılar işgal etmişlerdi. Şimdi orası, geçici bir süre için cephenin sınırı olmuştu. Barış görüşmeleri sürüyordu. Pavel şimdi gece gündüz Çeka'da çalışıyor, türlü işler görüyordu. Bir gün Fedor'un odasında oturuyorken, kentin polonyalılar tarafından işgal edildiğini duyunca, üzüldü.

- Ne demek bütün bunlar, Fedor, demek ki barış bununla biterse, anam dışarıda mı kalacak, yabancı bir ülkede mi?

Ama Fedor, onu yatıştırıyordu:

- Herhalde sınır Gorin üzerinden dere boyunca geçecek. Kent yine bizde kalacak. Yakında anlaşılır.

Polonya cephesindeki tümenler, güneye aktarılıyordu. Soluk almayı fırsat bilen Kırım'dan şimdi Vrangel sinsi sinsi, ortaya çıkıverdi. Önceleri neredeyse dizüstü sürünüyordu. Ama cumhuriyet bütün gücünü Polonya cephesine yönelttiği sırada vrangelciler, Yekaterinoslavsk vilayetine ulaşmak için güneyden kuzeye doğru, Dniyepr nehri boyunca ilerlediler.

Bu, devrimi yıkmak isteyen en son gücü de yoketmek için ülke, polonyalılarla savaşın bitmesinden faydalanarak bütün ordularını aceleyle Kırım'a gönderiyordu.

Kiev'den güneye doğru katar katar tren geçiyordu, hıncahınç insan, araba, top-tüfek, sahra mutfaklarıyla doluydu vagonlar. Gezici servis, Çeka yönetiminde yoğun çalışmalarını sürdürüyordu. Bu katarlar seli istasyonları tıkıyor, bu müthiş tıkanıklık yüzünden, bir tek serbest hat kalmayınca, bütün trafik duruyordu. Telgraf aletleri, ultimatom veren telgraflarla dolu daracık şeritler saçıyordu durmadan. Filan filan tümen için hattın derhal açılması emri

veriliyordu. Ve ağır ağır ilerliyordu, bitmez tükenmez daracık şeritler, üstünde benek benek noktalar, tireler. Herbirinde *"Sıra dışı ve derhal..."* deniliyordu, ve *"Savaş emri... acele... derhal hat boşalacaktır..."* Ve hemen hemen her seferinde, emrin derhal yerine getirilmemesi halinde, suçluların devrimci sıkıyönetim mahkemesine verilecekleri de bildiriliyordu.

Bu tıkanıklığın sorumlusu ise UTÇK (yerel Çeka) idi.

Birliklerin kumandanları buraya saldırıyorlardı. Ellerindeki tabancaları havada sallayarak, filanca ordu kumandanlığının filan sayılı telgrafı gereğince, kendi katarlarına derhal yol verilmesini istiyorlardı.

Bunun yapılmasının olanaksızlığını kimse dinlemek, anlamak istemezdi. *"Canın çıksın varsın, bana derhal yol vereceksin!"* Ve bunun peşisıra korkunç küfürler başlardı. Çok çapraşık olaylarda, acele olarak Juhray çağrılırdı, o zaman birbirlerini kırıp geçirmek üzere olanların hırsları yatışırdı.

Juhray'ın, demirden yapılmış gibi görünüşü, buz gibi soğuk ve sakin tavrı, hiçbir itiraz kabul etmeyen, katı sesi, çekilen tabancaların yine kılıflarına sokulmasına yetiyordu.

Pavel, başında diken diken batan bir ağrıyla çalıştığı odadan perona çıkıyordu, Çeka'daki iş sinirlerini büsbütün harap ediyordu.

Bir gün, bir katarda, cephane sandıklarıyla dolu bir açık vagonda, Seryojka'yı gördü. Bruzjak, onun üzerine pat diye atladı platformdan, az kalsın yere yıkıyordu ve arkadaşını kucaklayarak soluksuz bırakırcasına sımsıkı sıktı:

- Ulan Pavka! Ulan kerata, ben seni ossaat tanıdım, yahu!

Dostlar, birbirlerine ne sorsunlar, ne anlatsınlar diye şaşırdılar. Birbirini görmeyeli neler, ne günler yaşanmıştı.

Soruyor, karşılık beklemeden kendileri cevaplandırıyordu sorularını. Ve böylece, lokomotif düdüklerini bile duymaz oldular. Ancak önlerinden ağır ağır vagonlar geçmeye başlayınca, son buldu kucaklaşmaları.

Ne yapılabilirdi? Buluşmaları burada bitiyordu, tren gittikçe hızını artırıyordu. Ve geride kalmamak için Seryojka, son olarak arkadaşına birşey daha bağırdı, peron boyunca koşmaya başladı, yük vagonunun açık duran kapısına yapışmaya çalıştı. Birkaç kol uzanıp onu içeri çekti. Pavel ise duruyor, ardından bakıyordu ve yalnız şimdi, Seryojka'nın, Valya'nın ölümünü bilmediğini hatırladı, Seryojka, anlaşılan memleketine uğramaya zaman bulamamıştı. Pavel de, bu buluşmalarının sevinciyle şaşkına dönmüş, bunu anlatmayı unutmuş gitmişti.

"Varsın gönül rahatlığı ile gitsin, bilmemesi daha iyi" diye düşünüyordu Pavel. Arkadaşını son kez gördüğünü de bilmiyordu. Sergey de, vagonun damında durup, sonbahar rüzgarına karşı bağrını açarken, ölümün kucağına doğru gittiğini bilmiyordu.

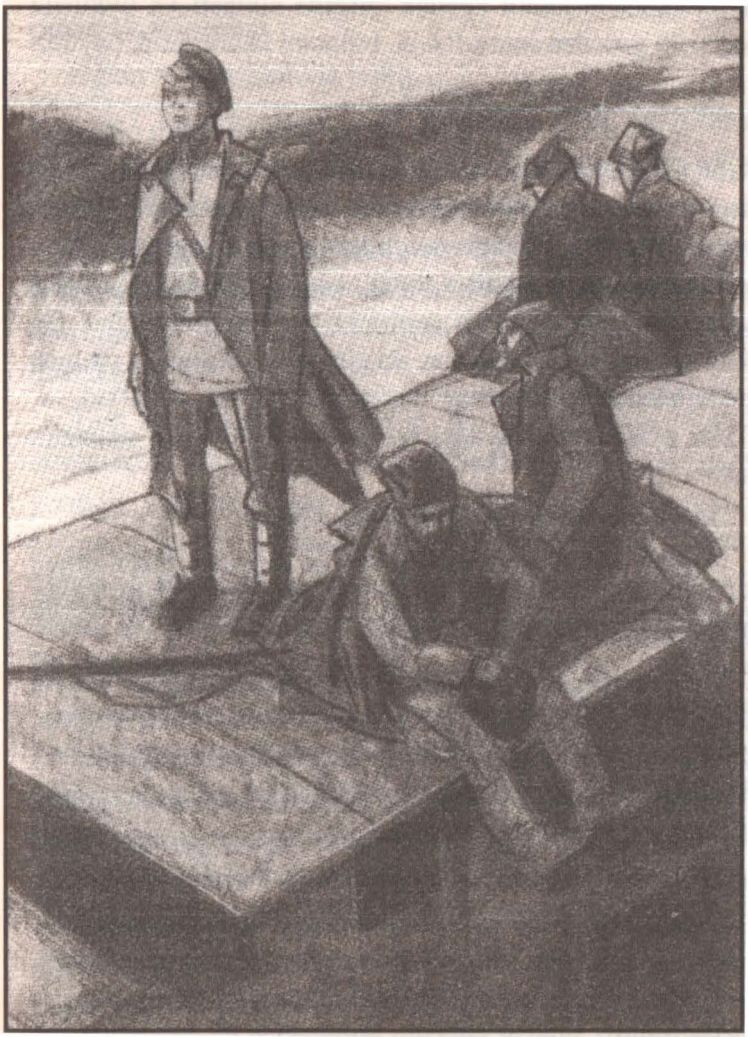
- Otur be Seryojka, diyordu ona Doroşenko, sırtında yanık bir kaput olan Kızılordu eri. Ve Seryojka, gülerek cevap veriyordu:

- Boş ver, rüzgarla dostuz. Varsın üfürsün.

Ve bir hafta sonra, sonbahar havası esen Ukrayna steplerindeki ilk savaşta vuruldu.

Kör kurşun, çok uzaktan gelip onu bulmuştu.

Ürperdi darbeyi yediği zaman. Yakıcı acıyı bir adım ileri atarak karşıladı, acı, göğsünü parçalıyordu artık, sendeledi ama bağırmadı, havayı kucakladı, bağrına bastı sıcak bir sarılmayla ve sıçrayacakmış gibi eğilerek birden döküm demiri gibi ağırlaşan vücuduyla yere yıkıldı, hareketsizleşen masmavi gözleri, steplerin sınırsızlığına dikildi.

Çeka'daki işin sinir bozucu havası, Pavel'in henüz büsbütün iyileşmemiş sağlığını etkilemeye başlıyordu. Berelenmeden kalan ağrılar, gitgide sıklaştı ve uykusuz geçen iki geceden sonra Pavel, bilincini kaybederek bayıldı.

O zaman, Juhray'a döndü.

- Ne dersin, Fedor, başka bir işe geçsem doğru olur mu? Aslına bakarsan ben, kendi mesleğimde çalışmak için baş tamirhanelere geçmek istiyorum, bunu çok arzuluyorum, yoksa baksana, burada perçinlerim sıkı tutmuyor. Bana komisyonda da söylediler zaten, askerlik işlerine yaramam gayrı, diye. Ama burası cepheden de betermiş, yahu. Şu Sutır çeteleri imha edilirken, iki gün yetti yıkılmama. Bunca mücadeleden sonra biraz dinlenmem gerek. Anlarsın ya, Fedor, ayakta duramayacak bir haldeyim, böyle bir adamdan çekacı mı olur?

Juhray, endişeli endişeli Pavel'e baktı:

- Orası öyle... görünümün berbat doğrusu. Daha erken davranmalıymışız. Kabahat hep bende, işim başımdan aşkın. Senin durumun gözümden kaçtı.

Bu konuşmanın sonunda Pavel elindeki kağıtla vilayet komsomol komitesinde gerekli yerlere başvurdu; kağıtta, Korçagin'in komitenin emrine verildiği, bildiriliyordu.

Kendi kabuğuna sığmayan, kasketini külhanbey gibi ta burnunun ucuna kadar indirmiş bir oğlan, gözlerini fıldır fıldır kağıtta gezdirdi ve sonra neşeyle Pavel'e göz kırptı:

- Çeka'dan mı? Hoş bir kurul doğrusu. Hoş geldin, safa geldin. Kaşla göz arasında sana bir işceğiz uydururuz, korkma. Adam kıtlığı var bizde. Dur, seni nereye yerleştirelim? Vilayet levazım komitesine ne dersin? Hayır mı? Peki, istemez. İskelede politik eğitim merkezine gider misin? Hayır mı? Yooo, haltetmişsin işte. İyi bir yer bu, bir de olağanüstü ücretin olurdu.

Pavel, oğlanın sözünü kesti:

- Ben, demiryollarında, baş atölye ve tamirhanelerinde çalışmak istiyorum.

Oğlan ona şaşkınlıkla baktı.

- Ne? Tamirhanelerde mi? Hımmm... Ama orası fazla adam istemedi bizden. Neyse, o halde Ustinoviç'e bir uğra. O, seni gönlüne göre bir yere yerleştirir.

Kara saçlı, güneşten yanık bir divçina olan genç kızla konuştuktan sonra karara vardılar. Pavel, imalat işinden de ayrılmadan, atölyelerin komsomol kollektifine sekreter olacaktı.

Tam bu sıralarda, beyazlar Kırım kapılarını tahkim etmişlerdi. Yarımadayı karaya bağlayan daracık geçit yerinde, vaktiyle Kırım tatarlarını Zaporojye ovalarından ayıran, çok eski zamandan kalma sınırlar boyunca beyaz orduların bir daha takviye ettiği müstahkem mevkileriyle dehşet saçan erişilmez bir kale, bir hat uzanıyordu. Burası Perekop idi.

Perekop'un ötesinde, Kırım'da, kendisini tümüyle korunmuş, güvenlikte sayan, ülkenin dört bir bucağından kaçışa kaçışa son olarak buraya sığınan, yıkılmaya mahkum, şarapların, votkaların sarhoşluğuyla boğulan, içi geçmiş eski dünya, son günlerini yaşıyordu.

Karanlık, soğuk, bir sonbahar gecesi, emekçi halkın oğulları, onbinlerce Kızılordu askeri, körfezin buz gibi soğuk suyuna girerek bir gecede Sivaş mevkiini geçti ve müstahkem mevkilerde gizlenen düşmanın gerisine çıkarak son savaşa hazırlandı. Binler ve onbinler arasında İvan Jarkiy de vardı, başı üzerinde makineli tüfeğini taşıyarak ilerliyordu.

Şafak vakti, çılgın bir humma içinde Perekop kaynaştığında, binlerce er, dikenli tellere aldırmadan saldırıya geçtiğinde, beyazların cephe gerilerinde, Litovsk yarımadasında, Sivaş'ı yüzerek geçenlerin ilk kolları, Litovsk yarımadasının kıyısına çıkıyorlardı. Karşı yakaya ilk çıkanlardan biri de Jarkiy'di.

Eşi benzeri görülmemiş bir ölüm kalım savaşı başladı. Beyaz süvari birlikleri vahşi, hayvanca saldırılarla sudan çıkıp kıyıya tırmananların üstüne atılıyordu, Jarkiy'in makineli tüfeği ölüm saçıyor, kendisi de bir saniye için bile koşusunda tökezlemiyordu. Yığınlarca insan ve at, bu kurşun yağmuru altında seriliyordu yerlere, Jarkiy, yeni yeni şarjör disklerini çılgın gibi çıkarıp takıyordu.

Perekop, yüzlerce topun patlamasıyla uğulduyordu. Toprağın ta kendisi, dipsiz bir uçuruma düşmüş gibiydi. Binlerce gülle vahşi, tiz çığlıklarla gökyüzünü deliyor, tırmalıyor, düştüğü yerde parçalanarak ölüm getiriyor, havaya ince ince şarapnel parçaları püskürtüyordu. Delinmiş, dövülmüş, yara bere içindeki toprak, ikide bir çırpınıyor, havaya fırlıyor, kara kara topaklar güneşi örterek karartıyordu.

Ejderin kafası ezildi sonunda ve Kırım'a, Kızılordu selleri akmaya başladı. En son darbeleriyle müthiş, dehşet verici 1. Süvari Ordusunun tümenleri Kırım'a girdi.

Şimdi beyazlar, dehşet içinde, iskelelerden demir alan gemilere saldırıyor, panik içinde vapurlara yetişmek için çırpınıyordu.

Cumhuriyet ise yıpranmış, rengini yitirmiş üniforma gömleklerine, yüreğin çarptığı yere, Kızılbayrak nişanlarının altın pullarını tutturuyordu ve bu lime lime olmuş, altın nişanlı gömlekler arasında İvan Jarkiy'in gömleği de vardı.

Polonyalılarla barış anlaşması imzalandı ve ufak kasaba, Juhray'ın umut ettiği gibi, Sovyet Ukraynasında kaldı. Kentin otuzbeş kilometre ötesindeki dere, sınır olmuştu. 1920 yılının Aralık ayında, hiçbir zaman unutamayacağı bir sabahın erken saatinde Pavel, bu kadar iyi tanıdığı yerlere yaklaşıyordu.

Karla örtülü perona çıktı, levhada istasyon adını gözucuyla okudu "l. Şepetovka" ve hemen sola, depoya saptı. Artem'i sordu, ama tornacı yoktu. Kaputuna daha sıkı sarılarak orman yolundan kente doğru hızlı hızlı yürüdü. Marya Yakovlevna, kapı çalınınca, çalanı buyur etmek üzere kapıya doğru şöyle bir döndü. Ve içeri karla örtülü birisi girince oğlunun sevgili yüzünü tanıdı, iki elini yüreğine bastırdı, ölçüsüz sevincinden konuşamaz oldu.

Sıskacık vücuduyla oğlunun göğsüne yaslandı ve yüzünü sayısız defalar öperek, mutluluk gözyaşları döktü.

Pavel ise onu kucaklarken hasretten, hüzünden, acıdan pörsümüş yüzüne bakıyordu. Hiç konuşmadan, yatışmasını bekledi.

Acıdan ezilmiş kadının gözlerinde yine mutluluk ışıldamaya başladı ve bütün o günler boyunca anası konuşmaya, oğluna bakmaya doymak nedir bilemedi, artık onu bir daha görmek umudunu yitirmişti çoktan. Ve hele hele iki-üç gün sonra ufacık odalarına, sahra çantası omuzunda, Artem de dalınca, ananın mutluluğu taşkın, kalıbına sığmaz bir hal aldı.

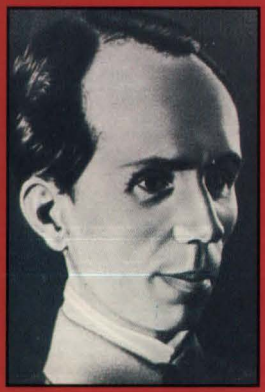
Korçagin'lerin minnacık evlerinin bütün sakinleri geri dönüyordu artık. Çok ağır sınavlardan geçen, çok zor, çetin günler geçiren kardeşlere, ölümden kurtularak, bir daha buluşmak nasip olmuştu.

Soruyordu Mariya Yakovlevna oğullarına:

- Peki, şimdi ne yapacaksınız?

- Anacağızım, işbaşı yaparak yine makinelerin yataklarına sarılacağız, merak etme sen!

Pavel ise iki hafta kadar evinde dinlendikten sonra Kiev'e gidecekti, işi onu bekliyordu.

ÇELİK BÖYLE SERTLEŞTİ I

nikolay ostrovski

Nikolay Ostrovski, *Çelik Böyle Sertleşti* adlı ünlü romanını, 1904-1936 yılları arasında yaşadığı kısa, ama olağanüstü güzel, kahramanlara yaraşır hayatıyla yazdı. Büyük ölçüde otobiyografik olan eserin temel karakteri, Pavel Korçagin tipinin güçlü, canlı ve çekici oluşunun sırrı, gerçek hayattan alınmasından ileri gelir. Nikolay Ostrovski, daha yirmi yaşındayken içsavaş cephelerinde aldığı ağır yaraların etkisiyle kötürüm ve kör olmuş, bu durumdayken, gençliği, sevgi ve mücadeleyi, Komünist Gençlik Birliği üyesi yoldaşlarını ve silah arkadaşlarını anlattığı romanı *Çelik Böyle Sertleşti*'yi yazmıştı. "Yaşamasını haklı çıkaracak, hayatın yaşanmaya değdiğini kanıtlayacak." planını böylece gerçekleştirdi. 1935'te ünlü sovyet gazeteci Mihayil Koltsov'un kaleme aldığı "Cesaret" başlıklı makale Pravda'da yayınlandığında, milyonlarca insan Ostrovski'nin iyileşmez hastalığını ve partiye sarsılmaz bağlılığını öğrendi.

Pavel Korçagin okurların gözünde, devrimci azmin, fedakarlığın, zor koşullara dayanıklılığın simgesi, bir kahraman, özgürlük savaşında ruhu alabildiğine yücelen bir büyük insandır. Bu kahraman, hayattan çıkıp edebiyat sayfalarına geçmiş, oradan yine hayata dönmüş, hayatı etkilemiş, oluşturduğu smgeyle gençliği biçimlendirmiştir.

Ostrovski'nin *Çelik Böyle Sertleşti* adlı eseri, milyonlarca okuyucuyu hayran bırakıp dünya edebiyatında hakettiği yeri almış. Sovyet Hükümeti de, Ostrovski'nin büyük başarısına yüce bir değer vererek, yazarı Lenin Nişanı'yla ödüllendirmiştir.

ISBN 978-975-7530-25-1

9 789757 530251

www.yaryayinlari.net